

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.22 / 2021 MARTS

PĀRSKATS PAR
AUGSTĀKĀS
TIESAS DARBU
2020.GADĀTIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJASTIESNEŠU
ĒTIKAS
KODEKSS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA 2021.-2025.GADAM

MISIJA

Tiesiskuma īstenošana, veidojot vienotu un stabilu
tiesību piemērošanas praksi kasācijas instancē

VĪZIJA

Senāts – tiesiskuma un taisnīguma garants

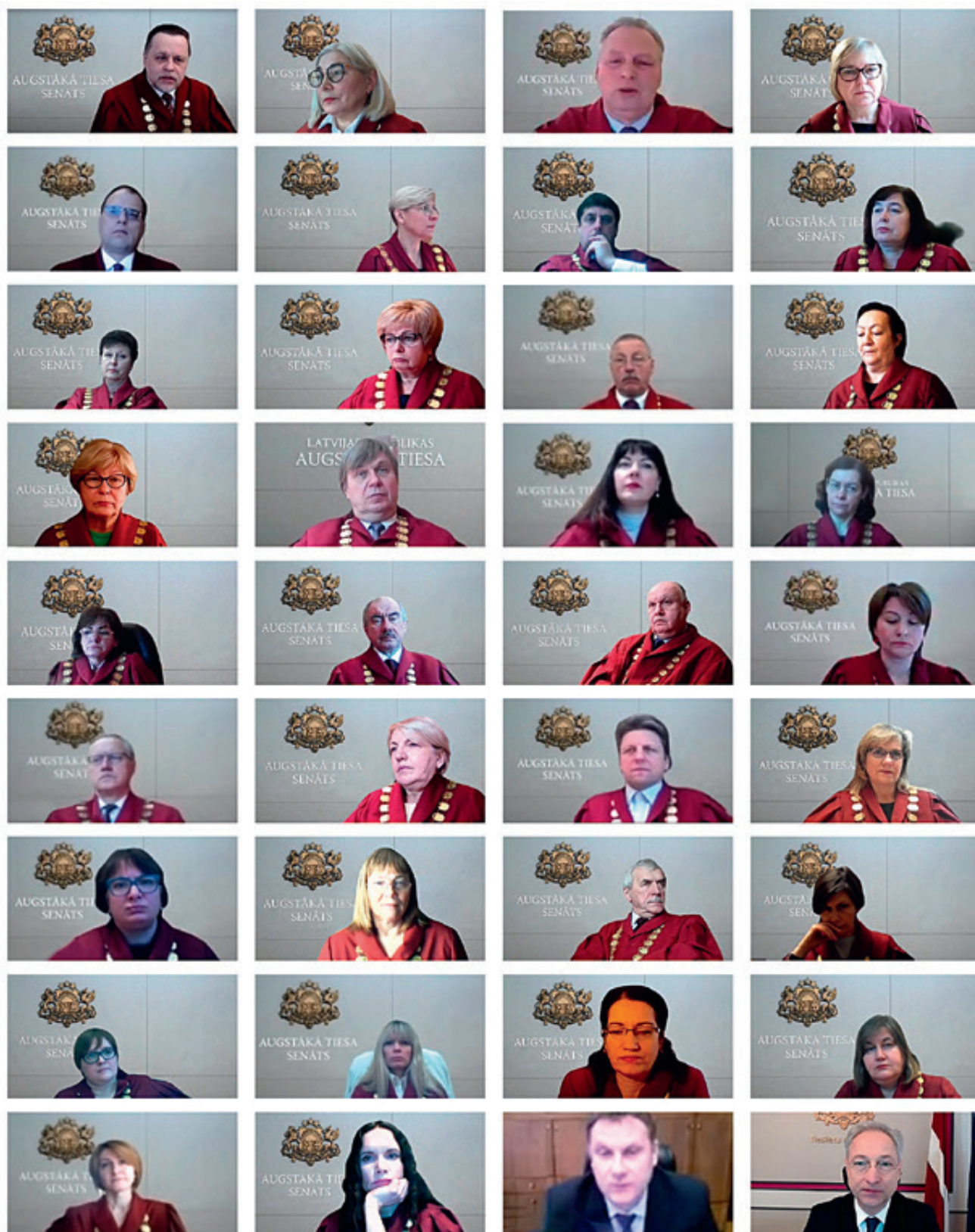
VĒRTĪBAS

Taisnīgums • Neatkarība • Profesionalitāte • Ilgtspēja

Stratēģiju skatīt 33.-36.lpp.

AUGSTĀKĀS TIESAS GADA ATSKAITES PLĒNUMS 2021.GADA 22.JANVĀRĪ

Pirmo reizi Augstākās tiesas vēsturē gada atskaites plēnuma notikums nenotika Senāta zālē. Covid-19 pandēmijas dēļ tiesneši tikās attālināti pie saviem datoru ekrāniem Zoom platformā. Taču nemainījās kārtība, ka tiesneši plēnumā ir tērpušies mantijā un ar amata zīmi. Interesenti Augstākās tiesas plēnumam varēja sekot tiešraidē tiesas Youtube kanālā.

BILETENS 'Nr.22 2021. gada marts

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa; LETA.

Iespiests
SIA „Dardedze hologrāfija”
Metiens 300 eks. Rīga, 2021

I PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2020.GADĀ	4
II AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	28
Aktualitātes	28
Tiesu dialogs	31
Augstākās tiesas darbības stratēģija 2021.–2025.gadam	33
Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība	37
III TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	40
Tieslietu padomes darbības stratēģija 2021.–2025.gadam	40
Informācija	42
Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	45
Tiesneša amata kandidātu atlases komisijas pirmā pieredze: atlasīti tiesneši Ekonomisko lietu tiesai	50
Tiesnešu pašpārvalde	52
Eiropas tiesiskajā telpā: Par Eiropas Padomes Komiteju spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai	56
IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	59
Aigars STRUPIŠS. Mūsdienīga tiesas vadība: jānodrošina tas, ko no tiesas sagaida sabiedrība	59
Aigars STRUPIŠS. Tiesiskums nevar pastāvēt hipotētiski, likumu darbībai jābūt redzamai	60
Aigars STRUPIŠS. Sveicu ar pievienošanos tiesu sistēmai piederīgo personu lokam!	61
Jautrīte BRIEDE. Procesuālās autonomijas princips un tā piemērošana praksē	62
Ilvija PŪCE. Apvienoto Nāciju Organizācijas komiteju vispārējie komentāri kā tiesību avots	67
Aleksandrs POTAIČUKS. Pārrobežu administratīvo aktu atzīšanas pamati	70
Oskars KULMANIS. Pierādījumu pārbaude un tiesas nolūma pamatotība	72
Nora ZVEJNIECE. Apsūdzētā vai viņa aizstāvja apelācijas sūdzības atstāšana bez izskatīšanas saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 560.panta trešo daļu	74
Jānis BAUMANIS. Apsūdzības ekvivalents procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai	77
Laura SMUKULE. Fiziskas personas pašrocīgi sagatavots iesniegums vai paskaidrojums kā liecība Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas izpratnē	79
Zinaīda INDRŪNA. Taisnīguma princips Latvijas Senāta praksē	81
Juridiskās literatūras jaunumi	85
Dace ŠULMANE. Nīderlandē tapis jauns pētījums – eiropieisks skatījums uz tiesnešu neatkarību	85
V TIESĪBU PRAKSE	88
Pārskats par Latvijas prejudiciālo jautājumu lietām 2020.gadā	88
Pārskats par Senāta un Satversmes tiesas dialogu 2020.gadā	93
Augstākās tiesas mājaslapā 2020.gadā publicētie judikatūras nolēmumi	96
Būtiski tiesību jautājumi Senāta praksē 2020.gada 2.pusgadā	123
VI VĒSTURE	129
Administratīvajai justīcijai – 100	129

PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2020.GADĀ

SATURS

IEVADS	5
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA	5
TIESAS VADĪBA	6
PLĒNUMS	7
SENATORI	7
Senatoru sastāva izmaiņas 2020.gadā	8
Senatori pašpārvaldes institūcijās	8
Senatoru papildu pienākumi un aktivitātes	8
Aigars STRUPIŠS: Par Augstākās tiesas darbu 2020.gadā un uzdevumiem 2021.gadam	9
SENĀTA DARBA STATISTIKA	12
STRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	13
Civillietu departaments	13
Krimināllietu departaments	15
Administratīvo lietu departaments	18
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	21
Administrācija	23
DISCIPLINĀRTIESA.....	27
TIESLIETU PADOMES DARBA NODROŠINĀŠANA.....	27

2020.gads Augstākās tiesas vēsturē paliks kā tiesas priekšsēdētāju maiņas gads. Pēc divpadsmit gadiem Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā pilnvaras beidzās Ivaram Bičkovičam, un Saeima šajā amatā apstiprināja Augstākās tiesas plēnuma virzīto kandidātu Aigaru Strupišu.

Pasaules vēsturē 2020.gads ieies kā Covid-19 pandēmijas laiks, kas izmainīja ierasto lietu kārtību visās jomās, arī tiesu sistēmā. Līdz 2020.gada martam Augstākā tiesa darbojās ierastajā režīmā, bet pēc ārkārtējās situācijas izsludināšanas bija jāpārkārto tiesas darba organizācija un jāsasostas ar jauniem izaicinājumiem – jānodrošina epidemioloģisko prasību izpilde darbam tiesā un jārod jauni digitāli risinājumi, lai tiesas sēdes, senatoru apspriedes, Plēnuma sēdes, Tieslietu padomes sēdes un Disciplinārtiesas sēdes varētu notikt attālināti videokonferencē. Lai nodrošinātu iespēju senatoriem un darbiniekiem strādāt no mājām, bija jāievieš jauni IT risinājumi un visiem jāapgūst ne vien jaunas digitālās prasmes, bet arī attālinātās komunikācijas prasmes. Tiesas sēdes klātienē notika tikai īpaši nepieciešamos gadījumos, tika atcelti visi klātienē pasākumi. Arī jauno Augstākās tiesas priekšsēdētāju Saeima ievēlēja attālinātā režīmā.

Arī pandēmijas apstākļos tika nodrošināts pilnvērtīgs Augstākās tiesas darbs, un Senātā izskatīto lietu skaits nav samazinājies. Ņemot vērā, ka tiesas process kasācijas instancē pamatā notiek rakstveidā, Augstākajā tiesā nav problēmu ar atliktām tiesas sēdēm. Iezīmējušās arī pozitīvas tendences, piemēram, pandēmija veicinājusi strauju e-paraksta lietošanas palielināšanos un darbinieki aktīvi izmanto mācības tiešsaistes platformās.

Augstākās tiesas gada pārskata plēnuma notika 22.janvārī. Pārskatu par aizvadīto gadu sniedza struktūrvienību vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks, Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, kā arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra Garda.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA

Augstākā tiesa 2020.gadā darbu organizēja atbilstoši tai likumos noteiktajai kompetencei un tiesas darbības stratēģijai.

Saskaņā ar stratēģiju Augstākās tiesas prioritārās darbības jomas bija divas:

- Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana
- Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana

Katrai no šīm jomām izvirzīti mērķi to sasniegšanai.

Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana:

- Tiesas spriešana augstā kvalitātē
- Pamattiesību ievērošana tiesas spriešanā
- Tiesu prakses apkopošana un pieejamība
- Tiesnešu un darbinieku tālākizglītība
- Cilvēkresursu vadības sistēmas attīstība
- Informācijas tehnoloģiju attīstība
- Ātrāka un efektīvāka elektronisko dokumentu aprīte

Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana:

- Kasācijas instances lomas stiprināšana
- Atklātības nodrošināšana tiesas darbā
- Sabiedrības tiesiskā izglītošana
- Augstākās tiesas vēstures izpēte un saglabāšana

Gada beigās tika izstrādāta jauna

Augstākās tiesas | Senāta darbības stratēģija 2021.–2025.gadam, kurā noteikti pieci prioritārie darbības virzieni:

- Stabīlas judikatūras veidošana
- Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana
- Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektivizēšana
- Sadarbība un dialogs
- Sabiedrības informēšana un izglītošana

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA

Augstākās tiesas vadība: (no kreisās) Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs, Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma uz piecu gadu termiņu apstiprina Saeima.

2020.gada 15.jūnijā otrais pilnvaru termiņš beidzās Ivaram Bičkovičam. 16.jūnijā Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā stājās Aigars Strupišs.

Departamentu priekšsēdētāji

Senāta departamentu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

2020.gadā mainījās priekšsēdētāji diviem departamentiem. Pēc Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Pētera Dzalbes aiziešanas pensijā par departamenta priekšsēdētāju plēnums 20.aprīlī ievēlēja senatori Anitu Poļakovu. Savukārt Civillietu departamenta priekšsēdētājs Aigars Strupišs kļuva par Augstākās tiesas priekšsēdētāju, un par departamenta priekšsēdētāju plēnums 11.septembrī ievēlēja Normundu Salenieku. Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ir Veronika Krūmiņa.

Administrācijas vadītājs

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija, kuras uzdevums ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

2020.gadā notika trīs Augstākās tiesas plēnuma sēdes jeb tiesnešu kopsapulces.

17.februārī plēnuma izvērtēja iepriekšējā gada Augstākās tiesas darbības pārskatu.

20.aprīlī plēnuma izvirzīja Aigaru Strupišu kandidatūru Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam. Kandidatūru atbalstīja Tieslietu padome, un Saeima 21.maijā iecēla Aigaru Strupišu Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā.

Šajā plēnumā vēlēja arī Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju – amatā ievēlēja Anita Poļakova.

11.septembrī plēnuma darba kārtībā bija vairākas vēlēšanas. Par Augstākās tiesas pārstāvi Tieslietu padomē plēnuma ievēlēja Senāta Civillietu departamenta senatori Dzintru Baltu. Par Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju ievēlēja senatoru Normundu Salenieku. Disciplinārtiesas trīs locekļiem beidzās pilnvaru termiņš, un šajās vēlēšanās tika pārvēlēti senatori, kas arī iepriekš bija pildījuši Disciplinārtiesas locekļu pienākumus – Ļubova Kušnīre no Civillietu departamenta, Anita Poļakova no Krimināllietu departamenta un Andris Guļāns no Administratīvo lietu departamenta.

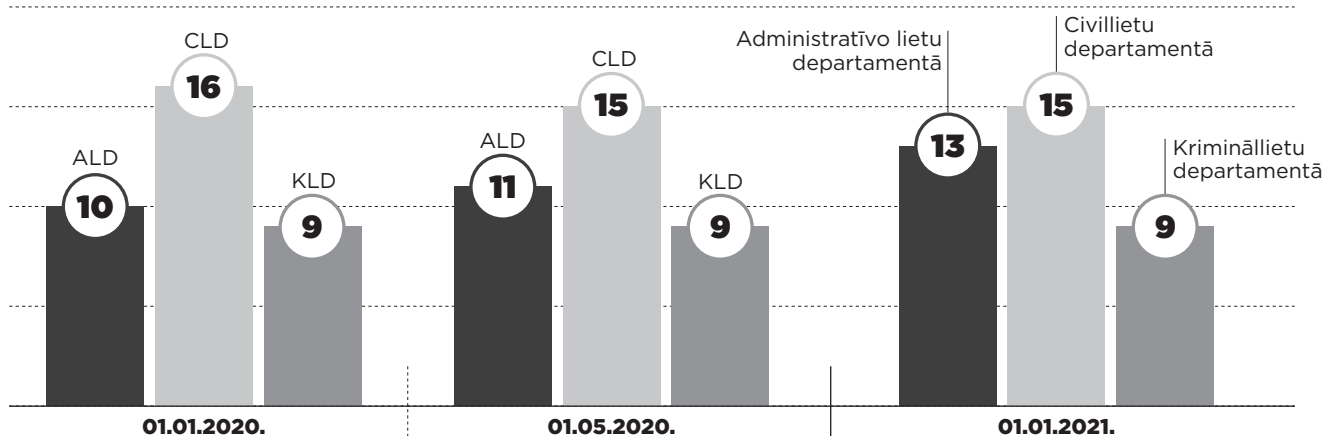
SENATORI

Saeimas apstiprinātais tiesnešu skaits Augstākajā tiesā kopš 2017.gada 1.janvāra ir 36.

No 2020.gada 1.janvāra Tieslietu padomes noteiktais senatoru skaits departamentos bija: Administratīvo lietu departamentā – 10, Civillietu departamentā – 16, Krimināllietu departamentā – 9 senatori. Ņemot vērā tiesnešu sastāva izmaiņas un lietu uzkrājumu departamentos, Tieslietu padome pēc Augstākās tiesas priekšlikuma mainīja tiesnešu skaitu departamentos, no 1.maija vienu amata vietu no Civillietu departamenta pārceļot uz Administratīvo lietu departamentu.

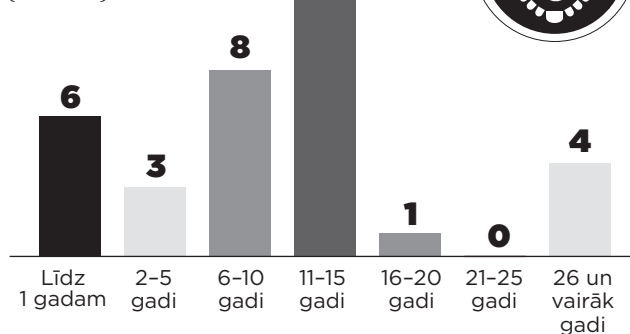
Pēc Tieslietu padomes priekšlikuma Saeima pieņēma lēmumu no 2021.gada 1.janvāra uz diviem gadiem palielināt Senāta senatoru skaitu par divām amata vietām, attiecīgi samazinot tiesnešu skaitu apgabaltiesās. Šīs divas papildu amata vietas paredzētas Senāta Administratīvo lietu departamenta kapacitātes stiprināšanai. Ar Tieslietu padomes lēmumu senatoru skaits departamentos no 2021.gada 1.janvāra attiecīgi ir: Administratīvo lietu departamentā – 13, Civillietu departamentā – 15, Krimināllietu departamentā – 9 senatori.

● SENATORU SKAITA IZMAIŅAS DEPARTAMENTOS

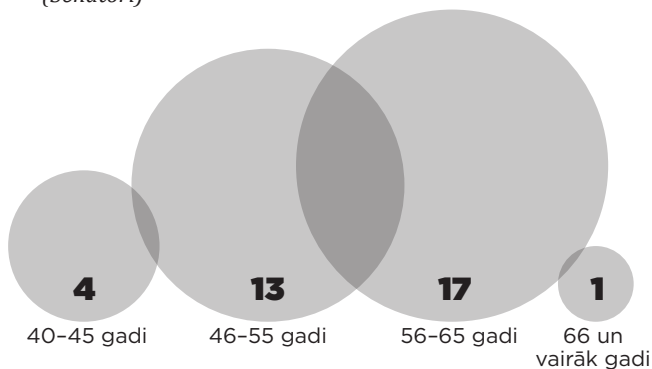

● AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITS

(Senatori)

● VECUMS (Senatori)

Senatoru sastāva izmaiņas 2020.gadā

Trīs senatori devās pensijā – 1.aprīlī Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, 30.aprīlī Senāta Civillietu departamenta senatori Edīte Vernuša un Vanda Cīrule.

Amatā 2020.gadā iecelti pieci jauni senatori, kas tika izraudzīti atklātā konkursā.

Inese Laura Zemīte

Dzintra Balta

Ieva Viškere

Senators amatā pārcelti trīs apgabaltiesu tiesneši: no 3.februāra Rīgas apgabaltiesas tiesnese Inese Laura Zemīte Krimināllietu departamentā, no 5.maija Rīgas apgabaltiesas tiesnese Dzintra Balta Civillietu departamentā un Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Ieva Viškere Administratīvo lietu departamentā. Dzintra Balta un Ieva Viškere jau iepriekš aizstāja senatora amata vakances uz laiku.

Sandra Kaija

Kaspars Balodis

Saeima Augstākās tiesas tiesneša amatā iecēla arī divus jaunus tiesnešus – juridisko zinātņu doktorus ar akadēmiskā darba pieredzi – Rīgas Stradiņa Universitātes profesori Sandru Kaiju un Latvijas Universitātes profesoru Kasparu Balodi. Pēc svinīgā zvēresta (solījuma) došanas Valsts prezidentam Sandra Kaija 19.februārī stājās pie senatora pienākumiem Krimināllietu departamentā, bet Kaspars Balodis 2.jūnijā Civillietu departamentā.

Beidzoties Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata

pienākumu pilnvaru termiņam, Ivars Bičkovičs senatora amata pienākumus no 16.jūnija turpina pildīt Krimināllietu departamentā.

No 10.augusta Senāta Administratīvo lietu departamentā tiesneša pienākumus uz laiku ne ilgāku par diviem gadiem sāka pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Diāna Makarova.

Senatori pašpārvaldes institūcijās

Tieslietu padome: Tieslietu padomes priekšsēdētājs – Augstākās tiesas priekšsēdētājs līdz 15.jūnijam Ivars Bičkovičs, no 16.jūnija – Aigars Strupišs. Augstākās tiesas plēnuma vēlēts Tieslietu padomes loceklis līdz 15.jūnijam Aigars Strupišs, no 11.septembra Dzintra Balta, kura 28.septembrī ievēlēta par Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietnieci.

Tiesnešu disciplinārkolēģija: Civillietu departamenta senators Valērijs Maksimovs (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Krimināllietu departamenta senators Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta senatore Līvija Slica.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija: Administratīvo lietu departamenta senatore Rudīte Vīduša, Civillietu departamenta senators Aivars Keišs, Krimināllietu departamenta senators Artūrs Freibergs.

Tiesnešu ētikas komisija: līdz 25.maijam Administratīvo lietu departamenta senatore Dzintra Amerika un Civillietu departamenta senators Normunds Salenieks, no 26.maija Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mita un Krimināllietu departamenta senatore Inese Laura Zemīte.

Tiesnešu papildu pienākumi

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldē senatori veic arī citus pienākumus.

Civillietu departamenta senatore Marika Senkāne ir Centrālās vēlēšanu komisijas locekle.

Dzintra Balta bija Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja atlases komisijas priekšsēdētāja, bet kopš novembra – Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases komisijas priekšsēdētāja. Šajā komisijā, kurai bija intensīvs darbs Ekonomisko lietu tiesas tiesnešu atlasē, strādā arī senatore Sandra Kaija un Ieva Viškere.

Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Zane Pētersone Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle.

Inta Lauka ir maksātspējas administratoru disciplinārās atbildības komisijas locekle, Anita Čerņavska zvērinātu tiesu izpildītāju Disciplinārlietu komisijas locekle.

Senatori pārstāv Latviju starptautiskās tieslietu institūcijās un organizācijās. Aija Branta ir Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivitātes komisijā (CEPEJ), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (CCJE) un Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (Scoreboard). Dace Mita ir Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras valdes locekļa aizstājēja no Latvijas. Zane Pētersone – Latvijas pārstāve Eiropas tiesnešu asociācijā mediācijai (GEMME), Eiropas preču zīmju tiesnešu

tīklā (CET-J), Intelektuālā īpašuma tiesnešu asociācijā (IPJA) un Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja prakses pārskatīšanas darba grupā (J-QALPP).

Senatori savas zināšanas un pieredzi izmanto lektoru un pasniedzēju darbā. Kaspars Balodis un Jautrīte Briede ir Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesori, Sandra Kaija Rīgas Stradiņa universitātes profesore. Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2020.gadā lekcijas lasīja senatori Dzintra Balta, Jautrīte Briede, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa, Diāna Makarova, Valerijs Maksimovs, Dace Mita, Zane Pētersone, Marika Senkāne, Aigars Strupišs, Ieva Viškere, Inese Laura Zemīte.

Zane Pētersone piedalās Intelektuālā īpašuma tiesību ekspertu darba grupā un Preču zīmju likuma izstrādes darba grupā.

Augstāko tiesu likumprojektu darba grupās bieži pārstāv zinātniski analītiskie padomnieki. Arī lekcijas un seminārus vada Augstākās tiesas darbinieki. Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2020.gadā lektori bija Senāta departamentu zinātniski analītiskie padomnieki Rihards Gulbis, Reinis Odiņš, Santa Savina un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane.

ESAM VIENA TIESA

Par Augstākās tiesas darbu 2020.gadā un uzdevumiem 2021.gadam

Aigars STRUPIŠS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Pagājušajā gadā notikušas izmaiņas Augstākās tiesas vadībā – mainījies Augstākās tiesas priekšsēdētājs un divu departamentu vadītāji. Kā rāda statistika, tiesas darbs no šīm pārmaiņām nav cietis. Minēšu galvenos darbus un sasniegumus, kas šajā laikā ir bijuši.

Viens no maniem mērķiem, stājoties amatā, bija panākt, ka tiesu vara kļūst par līdzvērtīgu partneri sarunās un darbā kopā ar citu valsts varas atzaru vadītājiem. Ar gandarījumu varu teikt, ka saklausu valsts augstāko vadītāju izpratni un neredzu būtiskas problēmas ar viņiem sadarboties un saņemt atbalstu.

Ir bijušas tikšanās ar Valsts prezidentu, Saeimas priekšsēdētāju, Ministru prezidentu. Notikušas darba tikšanās ar tieslietu ministru, finanšu ministru,

ģenerālprokuru, Valsts kancelejas vadību, Tiesu administrācijas vadītāju, Zvērinātu advokātu kolēģijas priekšsēdētāju. Tiekoties cita starpā pārrunāti arī Senātam aktuāli jautājumi, it īpaši par Senāta fiskālo autonomiju, kas jau ir rezultējies Senāta darbinieku atsaistīšanā no valsts un pašvaldību institūciju amatu kataloga. Sarunās ar Valsts kanceleju tika iezīmēta Senāta pozīcija tiesnešu atlīdzības jautājumā Satversmes tiesas spriedumu izpildes kontekstā, un ir vienošanās, ka pie šī jautājuma atgriezīsimies.

Būtisks sasniegums ir tas, ka visas augstākās valsts amatpersonas ir apstiprinājušas, ka tiesiskumam jābūt prioritātei nr.1 valstī. Par to vienojāmies festivālā „Lampa” Senāta organizētajā diskusijā, kurā piedalījās

visu valsts varas atzaru augstākās amatpersonas (Saeimu pārstāvēja priekšsēdētājas biedre). Tas ir labs sākums turpmākai sadarbībai.

Sāktas regulāras tikšanās ar visu tiesu priekšsēdētājiem. Manuprāt, ir ļoti aktuāli, lai Augstākā tiesa iesaistās visas tiesu sistēmas dialogā, jo īpaši tādēļ, ka Augstākās tiesas priekšsēdētājs vienlaikus *ex officio* ir Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Tiekoties pārrunāti gan aktuāli tiesību jautājumi, gan tiesu varai būtiski organizatoriski jautājumi. Plānots šādas tikšanās rīkot regulāri, par formātu vēl lemsim – tā varētu būt tiesu priekšsēdētāju konsultatīvā kolēģija vai nu pie Tieslietu padomes, vai pie Tieslietu padomes priekšsēdētāja. Jebkurā gadījumā, pēc pirmās tikšanās visi dalībnieki bija vienprātīgi, ka šis ir ļoti vērtīgs rīks, kā tiesu varas iekšējo informāciju apspriest, apstrādāt un attiecīgi rīkoties.

Ieviestas arī regulāras sanāksmes ar Senāta departamentu priekšsēdētājiem, lai pārrunātu Senāta kopējās aktualitātes, veicinot informācijas apmaiņu starp departamentiem un sekmējot vienotu vērtību realizāciju kasācijas instancē. Jo esam viena tiesa, nevis trīs atsevišķas.

Augstākās tiesas stratēģijā viens no prioritārajiem uzdevumiem ir veicināt starpdepartamentu sadarbību, akcentu liekot uz to, ka esam viena tiesa ar vienotām vērtībām. Departamentiem vairāk jākomunicē savā starpā, jo tiesību sistēma valstī ir viena.

Viens no pirmajiem pozitīvajiem akcentiem bija, kad Krimināllietu departamentā pārrunājām jautājumu par apsūdzības istabas noslēpumu, par ko citiem departamentiem bija citāds viedoklis. Šādas sarunas veicina vienotas tiesību izpratnes veidošanu un vienotu nostāju.

Nozīmīgs aizvadītajā gadā bija Augstākās tiesas paspārnē veiktais pētījums Tieslietu padomei par tiesvedības termiņu ilgumu. Rezultāti ir ļoti vērtīgi, un šim atzinumam, kas ietver arī izcili izstrādātu pārskatu par Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi tiesvedības termiņu jautājumos, būtu jāklūst par katra tiesneša rokasgrāmatu vismaz uz nākamajiem trijiem–pieciem gadiem.

Atzinums tika prezentēts arī Noziedzības novēršanas padomē, jo tas satur daudzus ieteikumus ne tikai tiesām, bet arī dažādām valsts iestādēm, prokuratūrai, Iekšlietu ministrijai, arī valdībai. Efektīva tiesas darbība nav atkarīga tikai no tiesas. Krimināllietās viss sākas ar izmeklēšanu, ar kriminālprocesa uzsākšanu, tiesa ir tikai galapunkts.

Vērtīgs pasākums bija senatoru tikšanās ar Satversmes tiesas tiesnešiem, par ko gandarījumu pāuda abas puses. Ir vienošanās, ka tikšanās turpināsim, jo ir vērtīgi šādā veidā pārrunāt aktualitātes un risināt iespējamās domstarpības. Tas ir svarīgi tiesu dialoga ietvaros.

Pēc Augstākās tiesas priekšlikuma Tieslietu padome apstiprināja jaunu senatora amata kandidātu atlases kārtību. Mērķis ir nodrošināt, ka par senatoriem kļūst labākie un pieredzējušākie Latvijas juristi, kuri ne vien atbilst tiesneša amata vispārējam standartam, bet ir snieguši arī nozīmīgu ieguldījumu jurisprudences attīstībā, kuriem ir profesionālā autoritāte juridiskajā sabiedrībā un kuri ar to spēs dot pienesumu kasācijas

instances tiesas augsto standartu noturēšanai un attīstībai.

Tas darīts, lai dotu salīdzināmas iespējas uz senatora amatu kandidēt gan tiesnešiem, gan likumā noteikto citu jomu juristiem. Jaunajā kārtībā ir mainīti senatoru atlases kritēriji, vērtējamie materiāli un kritēriji to vērtēšanai. Tas šīs abas kandidātu kategorijas padara salīdzināmas.

Augstākā tiesa sadarbībā ar Tiesnešu mācību centru 2020.gada decembrī sāka mācības tiesnešiem par civillietu izskatīšanas metodoloģiju. Tas ir jauna tipa seminārs, kas sastāv no trīs daļām. Pirmā bija ievadlekcija un teorētiskā daļa, otrajā daļā bija mājasdarbs, ko tiesneši izpildīja patstāvīgi. Februārī bija semināra noslēguma daļa, kurā tika analizēti pastāvīgā darba uzdevumi un bija praktiska nodarbība par civillietu izskatīšanas metodoloģijas jautājumiem.

Jāatzīst, ka biju skeptisks pret semināra norisi Zoomā, jo praktiskās nodarbības vislabāk ir organizēt klātienē, kur ir tieša saikne ar dalībniekiem. Tomēr seminārs saņēma ļoti augstu novērtējumu dalībnieku aptaujas anketās. Pieteikumu semināram bija ļoti daudz, un tas tiks atkārtots.

Šāda veida semināru vajadzētu adaptēt arī citos procesos – kriminālprocesā un administratīvajā procesā, runājot par konkrētiem rīkiem, ko tiesnesis var izmantot praktiskā procesa vadīšanā.

SKATS UZ NĀKOTNI

Ir apstiprināta Augstākās tiesas darbības stratēģija turpmākajiem pieciem gadiem. Tas ir vispārīgs dokuments, uz kura pamata kopā ar departamentu priekšsēdētājiem izstrādāsim konkrētus plānus ar konkrētiem uzdevumiem, lai realizētu Stratēģiju.

Stratēģijas vadlīnija ir tajā noteiktā Senāta misija – tiesiskuma īstenošana, veidojot vienotu un stabilu tiesību piemērošanas praksi kasācijas instancē. Runa, protams, ir par visu Latvijas tiesību sistēmu – vienotas tiesu prakses veidošana tiek nodrošināta kasācijas instancē. Senāta pamatzdevums nav vienkārši skatīt konkrētas lietas. Kasācija ir kasācija, nevis apelācijas paplašinājums. Mūsu primārais un svarīgākais uzdevums ir veidot vienotu un stabilu tiesību praksi. Tādēļ Stratēģijā kā prioritāte Nr.1 ir stabilas judikatūras veidošana.

Ka šis akcents Stratēģijā ir uzlikts pareizi, apstiprināja gada atskaides plēnumā Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas sniegtā statistika, ka samērā maz Civillietu departamenta un Krimināllietu departamenta spriedumi tiek pievienoti tiesu prakses un judikatūras datubāzē. Ja kasācijas funkcija ir vienotas tiesu prakses nodrošināšana, tad praktiski katram Senāta spriedumam būtu jā rezultējas ar kādu pienesumu vienotas tiesu prakses nodrošināšanā. Bet šobrīd tikai aptuveni 40% nolēmumu aiziet datubāzē ar tēzēm jeb Senāta atziņām. Tas nav pietiekami. Iemesli tam var būt dažādi, piemēram, tas, ka liels skaits spriedumu tiek atcelts pierādījumu vērtēšanas dēļ. Tur judikatūrai nevar dot īpašu pienesumu, jo kāda gan tur var būt tēze – pats par sevi skaidrs, ka pierādījumi ir jāvērtē. Iemesli Senāta atziņu nelielajam daudzumam jāpēta plašāk. Zināma problēma varētu būt, ka lietas tiek uzskatītas par individuālām lietām, nevis tiesību

sistēmai aktuālām lietām. Ja tas tā izrādīsies, tas jāmaina. Ja runājam par kasāciju tās vistiešākajā nozīmē, praktiski katram Senāta spriedumam būtu jāklūst par ķieģelīti judikatūras un tiesību institūtu attīstīšanā. Uz to arī virzīsimies.

Senāta departamentu priekšsēdētāji atskaites ziņojumos norādīja uz senatoru noslodzi ārpus tiešajiem pienākumiem. Šis jautājums jau tiek aktualizēts, ir apkopoti normatīvie akti, kas nosaka pienākumu senatoriem darboties ārpus tiesas tiešajiem pienākumiem. Šī informācija tiks virzīta uz Tieslietu padomi, lai apspriestu, vai tiešām tiesnešiem jāpiedalās izpildvaras funkciju realizēšanā, piemēram, dažādās disciplinārkolēģijās un komisijās.

Departamentu priekšsēdētāju uzsvērtā problēma par atbalsta personāla palielināšanu arī ir ietverta Stratēģijā. Šajā jautājumā saskatu būtisku pienesumu tiesību sistēmas un vienotas tiesu prakses nodrošināšanā. Bez adekvāta atbalsta personāla grūti sistemātiski būvēt judikatūru un attīstīt tiesību institūtus. Senatori pārsvarā darbojas ar konkrētām lietām, bet mēdz pietrūkt sistemātiska, stratēģiska pārskata par konkrētiem tiesību institūtiem kopumā. Stratēģisks pārskats par tiesību institūtu ir kvalificēta atbalsta personāla funkcija, nevis primāri individuāla senatora funkcija. Protams, senatori nosaka, kuru lietu rosināt, kuru ne, un senatori pieņem spriedumus, taču efektīvu kopīgu virzību tam visam var nodrošināt tikai ar spēcīgu juridisko padomnieku korpusu.

Uzmanību piesaista departamentu priekšsēdētāju atskaitēs minētais negrozīto spriedumu procents. Administratīvo lietu departamentam tas ir lielāks, Krimināllietu departamentam – mazāks, Civillietu departamentam – pavisam mazs. No vienas puses, tas varētu teorētiski norādīt uz efektivitāti. Sprieduma atstāšana spēkā varētu liecināt, ka varēja šo lietu nerosināt. Bet piekrītu arī Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas teiktajam, ka reizēm tas nepieciešams judikatūras attīstībai. Ja administratīvā procesa vēsture ir vēl samērā jauna, varētu būt vajadzība īpašus jautājumus papētīt un izdarīt attiecīgus secinājumus. Arī tas ir jautājums, kur ir jāiedziļinās, lai saprastu, vai tā ir problēma, vai tas tiešām ir attaisnojams.

Pozitīvi vērtējama zemāku instanču tiesnešu stažēšanās Senātā. To uzsākuši jau vairāki apgabaltiesu tiesneši. Labprāt redzētu vairāk apelācijas tiesu tiesnešus stažējamies, taču to neļauj neatrisinātais Senāta telpu jautājums.

Piekrītu departamentu priekšsēdētāju norādītajam, ka senatoru slodze 90 un vairāk lietas gadā ir neadekvāta kasācijas instances tiesnesim. Judikatūras,

tiesību sistēmas un tiesību institūta attīstīšanai tas ir daudz par daudz. Kā to risināt – apspriedīsim ar departamentu priekšsēdētājiem, izstrādājot darba plānus Stratēģijas ieviešanai.

KOPUMĀ

Senāts aizvadītajā gadā ir strādājis labi. Kā rāda statistika – esam pozitīvā bilancē. Ir samazinājies neizskatīto lietu uzkrājums. Ja labi tiekam galā ar kvantitatīvajiem rādītājiem, jāsāk domāt par kvalitatīvajiem. Departamentu priekšsēdētāji ziņojumos norāda, ka departamenti pievērsīsies nolēmumu saturam, kas ir viens no kvalitātes jautājumiem.

Departamentiem būtu jāvienojas arī par lietu ierosināšanas standartiem, lai tos tuvinātu visos procesos. Tāpat par procesu – kriminālprocesa, civilprocesa un administratīvā procesa – tuvināšanu citos aspektos. Nav normāli, ka tie būtiski atšķiras. Piemēram, civilprocesā un administratīvajā procesā ir pieļaujamas senatoru atsevišķās domas, bet kriminālprocesā nē. Tāpat Civillietu departamentā lietu var skatīt paplašinātā sastāvā, Administratīvo lietu departamentā – kopsēdē, bet Krimināllietu departamentam šādas iespējas nav. Ir sākts darbs, lai šos procesus tuvinātu, priekšlikumi grozījumiem kriminālprocesā iesniegti Tieslietu padomei, lai tos virzītu uz apstiprināšanu.

Mēs esam viena tiesa, tādēļ aicinu departamentus uz sadarbību, lai šo vienas tiesas principu realizētu. Aicinu uz kopīgām sēdēm un kopīgām apspriedēm par robežjautājumiem, kas skar departamentiem kopējus jautājumus.

Pateicība visiem senatoriem un senatoru atbalsta dienestam par darbu. Labie kvantitatīvie rādītāji ļauj uz nākotni skatīties optimistiski. To saku, neskatoties uz Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas pesimismu, ka lietu izskatīšanas termiņi varētu palielināties šobrīd apturēto lietu dēļ. Bet ja 44 lietu izskatīšana šobrīd apturēta, gaidot risinājumu vienā jautājumā, tad, atrisinot šo jautājumu Eiropas Savienības Tiesā, visas šīs lietas tiks ātri pabeigtas. Ja ne šogad, tad nākamgad, tas ir darba procesa jautājums.

Paldies Administrācijai par labu darbu, kas veicinājis Senāta darba rezultātu.

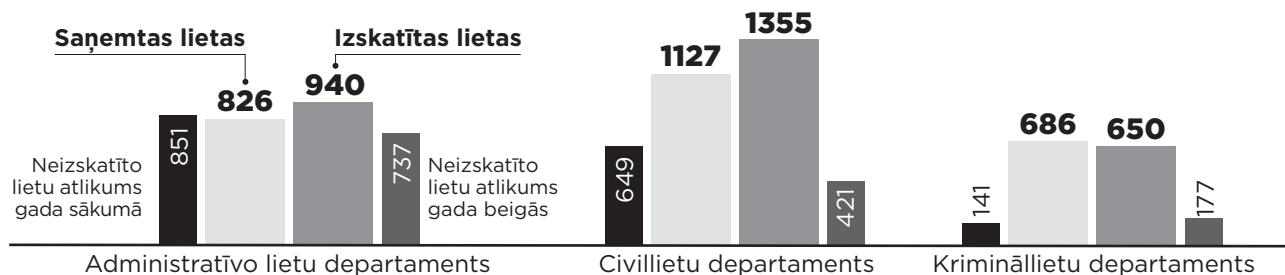
Paldies bijušajam Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kas atstāja labi sakārtotu Augstākās tiesas saimniecību, kas savukārt deva iespēju reorganizēt iekšējos procesus tā, lai varu nedaudz atkāpties no ikdienas saimnieciskās vadības jautājumiem, deleģējot tos Administrācijai, un vairāk pievērsties tiesas kā tiesas funkcionēšanai un tiesību jautājumu risināšanai.

SENĀTA DARBA STATISTIKA

● SENĀTA DEPARTAMENTOS KOPĀ SAŅEMTO, IZSKATĪTO UN ATLIKUMĀ ESOŠO LIETU SKAITS 2016.-2020.GADĀ

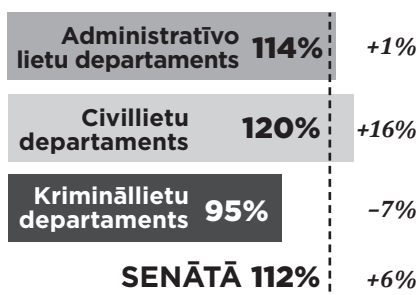
	2016	2017	2018	2019	2020
Saņemtas lietas	3509	3158	2920	2772	2639
Izskatītas lietas	4108	3280	2817	2942	2945
Atlikums	1849	1708	1811	1641	1335

● LIETU SKAITS SENĀTA DEPARTAMENTOS 2020.GADĀ

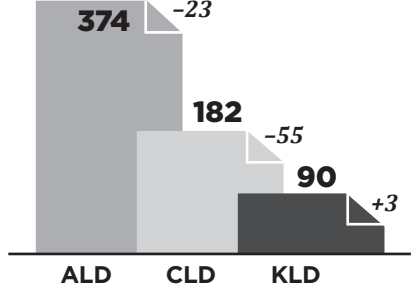
● LIETU IZSKATĪŠANAS KOEFICIENTS

(Izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)
Salīdzinot ar 2019.g.

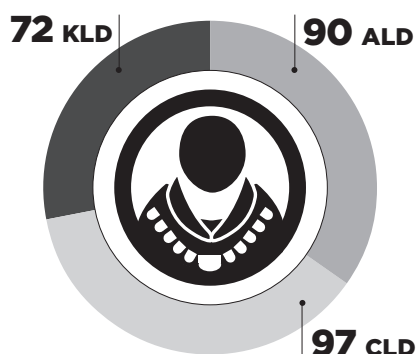
● LIETU IZSKATĪŠANAS VIDĒJAIS ILGUMS

(Dienās)
Salīdzinot ar 2019.g.

● SENATORU SLODZE

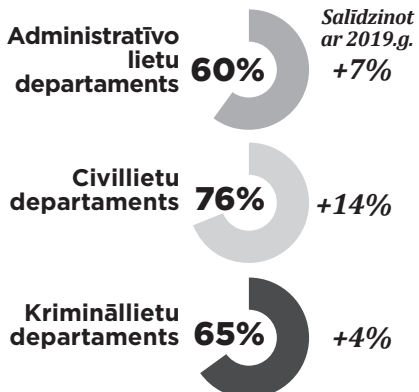
(Lietas uz vienu senatoru)

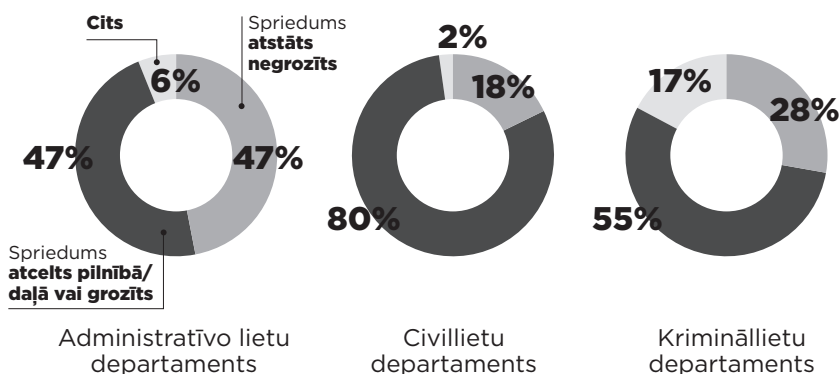
● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

	Izskatīto lietu skaits	Atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību	Spriedums atstāts negrozīts	Spriedums atcelts pilnībā/daļā vai grozīts	Cits
Administratīvo lietu departaments	685	413	128	127	17
Civillietu departaments	1053	799	46	204	4
Krimināllietu departaments	588	384	57	113	34

● ATTEIKTS IEROSINĀT KASĀCIJAS TIESVEDĪBU

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ SKATĪTO LIETU REZULTĀTI

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētāji: Aigars STRUPIŠS (līdz 15.jūnijam), Normunds SALENIEKS (no 11.septembra)

Departamenta senatori 2020.gadā:

Kaspars BALODIS (no 2.jūnija), Dzintra BALTA, Intars BISTERS, Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE (līdz 30.aprīlim), Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valerijs MAKSIMOVŠ, Zane PĒTERSONE, Marika SENKĀNE, Edīte VERNUŠA (līdz 30.aprīlim), Mārite ZĀGERE

LIETU IZSKATĪŠANAS STATISTIKA

Civillietu departaments 2020.gadā par spīti būtiskiem iekšējiem un ārējiem izaicinājumiem ir sasniedzis vēsturiski mazāko lietu atlikumu gada beigās un tuvinās tā optimālam darbības stāvoklim.

Neizskatīto lietu atlikums ir 421 lieta, kas ir par 228 lietām mazāk salīdzinājumā ar lietu atlikumu uz 2020. gada 1.janvāri, kad atlikums bija 649 lietas. Ja salīdzina, piemēram, ar 2014.gada 1.janvāri, kad atlikums bija 2085 lietas, samazinājums ir par 1664 lietām.

Lietu izskatīšanas koeficients ir 120% – izskatītas vairāk lietas nekā saņemtas. Palielinājusies arī kasācijas tiesvedības filtru efektivitāte no 62% 2019.gadā uz 76% 2020.gadā. Turklāt no ierosinātajām lietām tikai 18% nolēmumu palika negrozīti.

Salīdzinājumā ar 2019.gadu, kad tika pabeigtas 1208 lietas, 2020.gadā pabeigto lietu skaits palielinājies par 147 lietām.

Izskatītas 1355 lietas, no tām kasācijas kārtībā 1053 lietas (pēc būtības 250), blakus sūdzības tiesvedībā 274 (pēc būtības 37) un protestu kārtībā 27 lietas (pēc būtības 23), viena lieta sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kuru atteikts ierosināt. Deviņas lietas izskatītas paplašinātā sastāvā. Neviena no lietām netika izskatīta mutvārdu procesā.

Kopš 2016.gada turpinās tendence samazināties iesniegto kasācijas sūdzību skaitam – 2020.gadā saņemtas 1127 lietas, kas ir par 37 lietām mazāk nekā 2019.gadā. Iespējams, šī tendence izskaidrojama ar iepriekšējās ekonomiskās krīzes laikā ienākušo lietu apskumu, kā arī ar salīdzinoši īsiem lietu izskatīšanas termiņiem, kas var mazināt negodprātīgu kasācijas sūdzību iesniegšanu nolūkā kavēt nolēmuma stāšanos likumīgā spēkā.

Izskatītas 34 piekritības noteikšanas lietas, kas salīdzinājumā ar 2019.gadu ir par 64 lietām mazāk.

Ievērojamie rezultāti panākti intensīva, efektīva un pašizliedzīga departamenta darba rezultātā. Departamentam 2020.gads bijis sarežģīts ne tikai saistībā ar pandēmijas apstākļiem, bet arī ar izmaiņām senatoru sastāvā. Senatoru skaits no 16 senatoriem 2019.gadā samazinājās uz 14 2020.gadā. Darbu beidza divas ilggadējas senatores, mainījās departamenta priekšsēdētāji.

Pateicoties efektīvajam darbam un mazākam ienākušo lietu skaitam, departamenta senatoru noslodze varētu nākotnē pakāpeniski normalizēties.

Departamentā 2019.gadā vidēji tika izskatītas 113 lietas mēnesī, 2020.gadā – 116 lietas.

Samazinājies arī vidējais termiņš lietas izskatīšanai, kas šobrīd ir 182 dienas, bet 2019.gadā bija 237 dienas. Samazinājums ir par 55 dienām.

Kasācijas sūdzību iesniedzēji 2020.gadā gaidīja vidēji 125 dienas līdz rīcības sēdei, ja to sūdzība nebija pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai, savukārt lietās, kurās kasācijas tiesvedība tika ierosināta, gaidīšanas laiks bija vidēji 145 dienas.

No neizskatītajām lietām kasācijas tiesvedība ierosināta 139 lietās. Proti, 282 lietās par kasācijas sūdzības virzību jāizlemj 2021.gadā. Vissenākās ir divas 2019.gadā saņemtas kasācijas sūdzības.

Ievērojamu noslodzi veido privātpersonu ārpus civilprocesa iesniegto sūdzību izskatīšana, kas ir departamenta priekšsēdētāja kompetencē. 2020.gadā saņemtas 117 šādas sūdzības, bet tikai viena sūdzība atzīta par pamatotu.

Sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu un Komunikācijas nodaļu departaments informē sabiedrību par juridiski nozīmīgajiem nolēmumiem. Augstākās tiesas tīmekļa vietnē publicētas 22 ziņas par departamentā skatītām lietām, bet Judikatūras sadaļā publicēti 90 departamenta nolēmumi ar tēzēm vai virsrakstiem.

DEPARTAMENTA KAPACITĀTE

Civillietu departamenta senatoru skaits 2020.gada beigās bija 14. Tas ir nepietiekams, lai nodrošinātu departamenta pilnvērtīgu darbu, tādēļ šobrīd norit konkurss uz vienu vakanci Senāta Civillietu departamentā.

Departamentā ir 19 senatoru palīgi, konsultante un trīs zinātniski analītiskie padomnieki. Trešais zinātniski analītiskais padomnieks pievienojās departamentam 2020.gada nogalē.

Nemot vērā padomnieku ievērojamo slodzi un viņu darba nozīmes palielināšanos, zinātniski analītisko padomnieku skaits būtu jāpalielina. Tas sekmētu ātrāku sarežģītu lietu izskatīšanu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu.

Vienlaikus jārūpējas par senatoru palīgu un konsultantu apmācību, lai arī turpmāk nodrošinātu efektīvu un kvalitatīvu atbalstu senatoriem. Šāda pieeja ļauj palielināt lietā nozīmīgo tiesību jautājumu izpēti kvalitāti un uzlabo senatora resursu efektīvu izmantošanu.

Vidējais izskatīto lietu skaits uz vienu departamenta senatoru vēl arvien ir nesamērīgi liels, proti, gadā vidēji 97 lietas uz vienu senatoru.

Turklāt papildu slodze veidojās arī nepilnu sastāvu dēļ. Likums nosaka, ka Senātā lietu izskatīšana notiek triju senatoru sastāvā. 2020. gadā departaments strādāja 14 senatoru sastāvā, līdz ar to tas radīja papildu slogu senatoram, kas vienlaikus strādāja vairākos sastāvos.

Ievērojamu laiku senatoriem aizņem darbība tiesnešu pašpārvaldē, kā arī citās ar likumu noteiktās institūcijās, kā arī lasot lekcijas.

DEPARTAMENTA PERSPEKTĪVAS

Tuvākā nākotnē nav paredzamas kardinālas izmaiņas departamenta darbībā, kā arī nav sagaidāms izskatīto lietu skaita pieaugums. Senatori strādā augstas darba intensitātes apstākļos, kas nevar turpināties ilgtermiņā. Turklāt vairāki profesionāli un pieredzējuši kolēģi ir beiguši darbu departamentā.

Parasti tiesas spriešanas efektivitāti saista ar lietu izskatīšanas termiņu samazinājumu. Identificējami vairāki izaicinājumi, kas saistīti ar lietu izskatīšanas termiņiem.

Senatoriem daudz laika aizņem darbs dažādās disciplinārkomisijās un citās institūcijās, kas nav tieši saistītas ar tiesas darbu. Lietu sadalē šī noslodze būtu jāņem vērā, bet tas palielina lietu izskatīšanas termiņus. Līdz ar to apsverami risinājumi, lai atbrīvotu senatorus no nevajadzīgas noslodzes institūcijās, kas nav saistītas ar tiesas darbu. It īpaši, ja šādas institūcijas pieņemtais lēmums var tikt pārsūdzēts tiesā.

Lai mazinātu lietu izskatīšanas termiņus, jāpalielina senatoru atbalsta personāls. Pašreizējo senatoru palīgu un padomnieku kapacitātes resursi ir izsmelti.

Īpaša uzmanība jāpievērš lietām, kuru tiesvedība ir ieilgusi. Senātā atrodas četras lietas no 2017.gada, deviņas lietas no 2018.gada un 37 lietas no 2019.gada.

Jāturpina pilnveidot lietu sadales kārtību, izlīdzinot senatoru slodzes un nodrošinot iespējami ātru lietas izskatīšanu rīcības sēdē.

Vairākpakāpju tiesu sistēmā pastāv objektīvas grūtības pietiekami ātri nodrošināt vienotu tiesu praksi viena veida lietās, kas tiek vienlaikus ierosinātas un kurās risināmie jautājumi vēl nekad nav nonākuši Senātā. Būtu nepieciešams sadarbībā ar zemāku instanču tiesām identificēt šādas vienveidīgas lietas un tās būtu izskatāmas prioritārā kārtībā. Taču jāņem vērā, ka departamenta senatori, padomnieki un senatoru palīgi strādā uz maksimālās kapacitātes robežas. Līdz ar

to prioritārajām lietām varēs pievērsties ar pilnu jaudu, ja tam būtu atbilstoši resursi. Piemēram, palielināts padomnieku skaits.

Nesamērīgu lietas izskatīšanas termiņu pagarinājumu var radīt arī pārāk bieži un neizsvērti grozījumi procesuālajos likumos. Piemēram, savā laikā tika pieņemti likuma grozījumi, ka visas maza apmēra prasības no pirmās instances var tikt pārsūdzētas kasācijas kārtībā, kas radīja nesamērīgu noslodzi kasācijas instancei. Departamentam jāturpina aktīvi līdzdarboties Civilprocesa likuma izstrādes darba grupā, lai mēģinātu novērst līdzīgas kļūdas nākotnē.

Būtu apsverama administratīvā procesa un civilprocesa regulējuma tuvināšana. Piemēram, paredzot vienādas procedūras saņemot un nosakot apelācijas un kasācijas sūdzību tālāku virzību. Šķiet, ka Administratīvā procesa likumā paredzētās procedūras nevajadzīgi noslogo Administratīvo lietu departamentu.

Sarežģījumus rada lietas dalībnieku informēšana pārrobežu lietās. Iespējams, problēmu atrisinātu advokāta process kasācijas instancei.

Apsverama kasācijas instances sprieduma aprakstošajā daļā obligāti iekļaujamās informācijas apjoma samazināšana. Lietas apstākļu izklāstījums un apelācijas instances tiesas sprieduma būtības atstāsts būtu ierobežojams ar kasācijas sūdzības izskatīšanai nepieciešamo tvērumu.

Senatoru palīgu atbildības palielināšana. Kasācijas sūdzības formālo izpildes kritēriju pārbaude, sagatavošanas ziņojumi, piemērojamo likuma normu, nodibinātās tiesu prakses atlase u.tml. būtu nododams palīgu kompetencē.

Apsverami risinājumi kasācijas sūdzības un blakus sūdzību kvalitātes uzlabošanai, citastarp, izstrādājot ieteikumus kasācijas sūdzību noformēšanai.

Lai nodrošinātu vienotu izpratni par tiesību jautājumiem, jāstiprina sadarbība starp Senāta departamentiem. Svarīgi, lai departamenti, taisot spriedumus lietās, vienas un tās pašas tiesību normas netulkotu atšķirīgi. Maksimāli būtu veicināma departamentu sadarbība, sasaucot kopējas sapulces, veidojot vienotas datubāzes par „sadures” tiesību jautājumiem.

Iespējams, zināmas korekcijas departamenta darbā ieviesīs pandēmija, kas varētu veicināt lietu pieplūdumu un palielināt departamenta noslodzi nākotnē.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Krimināllietu departamenta priekšsēdētāji: Pēteris DZALBE (līdz 1.aprīlim), Anita POĻAKOVA (no 20.aprīļa)

Krimināllietu departamenta senatori 2020.gadā:

Ivars BIČKOVIČS (no 16.jūnija), Aija BRANTA, Artūrs FREIBERGS, Sandra KAIJA (no 17.februāra), Pēteris OPINCĀNS, Inguna RADZEVIČA, Aivars UMINSKIS, Inese Laura ZEMĪTE (no 3.februāra)

Pārskata gadā atbilstoši Senāta darbības stratēģijas prioritārajiem darbības virzieniem nozīmīgākie bijuši stabilas judikatūras veidošana un efektīva kasācijas procesa nodrošināšana.

STATISTIKA

Krimināllietu departamentā salīdzinājumā ar 2019.gadu ir saņemts par 78 lietām mazāk, izskatīti 95% no saņemtajām lietām, atlikums uz šī gada sākumu 177 lietas. Salīdzinājumā ar 2019.gadu tas ir par 36 lietām vairāk. Lietu izskatīšanas vidējais termiņš ir saglabājies 3 mēnešu robežās.

Par saņemto lietu skaita samazināšanos. 2020.gada 6.jūlijā spēkā stājās grozījumi Kriminālprocesa likumā, kas noteic, ka tiesneša lēmumu par Latvijā izpildāmā soda noteikšanu ārvalstī notiesātā persona vai prokurors var pārsūdzēt apgabaltiesai (KPL 760.panta septītā daļa). Arī lēmumi par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu atcelšanu vai grozīšanu, vai arī atteikšanos to darīt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 608.panta piekto daļu kļuva pārsūdzami tikai apgabaltiesā. Iepriekš šādi nolēmumi bija pārsūdzami Senātā.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmā daļa, kas noteic, kurus no spēkā esošiem nolēmumiem var izskatīt no jauna, tika papildināta ar nosacījumu, ka šādu nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tiesa iepriekš nav atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību.

Tā kā šie likuma grozījumi spēkā stājušies tikai gada vidū, to ietekme uz lietu skaitu nav bijusi būtiska. Salīdzinājumā ar 2019.gadu tās ir apmēram 18 lietas. Taču grozījumiem likumā ir ietekme uz saņemto lietu daudzumu un tiem ir ilgstošs raksturs, proti, tie sekmēs lietu daudzuma samazināšanos šajā gadā.

Jāatzīmē, ka Krimināllietu departaments ir ne tikai rosinājis, bet arī aktīvi līdzdarbojies šo likuma grozījumu izstrādes procesā.

Par izskatīto lietu skaita samazināšanos. Iepriekšējais gads ir bijis plašu pārmaiņu laiks Krimināllietu departamentā. Tajā ienāca trīs jauni senatori, tas ir 1/3 daļa no senatoru kopuma. Maijā mainījās departamenta priekšsēdētāji. Bija nepieciešams laiks apgūt jaunā darba iemaņas.

Lietu izskatīšanas daudzumu ietekmēja arī apstākļi, ka kasācijas kārtībā tika izskatīta tā saucamā „digitālā lieta”. Šis krimināllietas izskatīšanas ilgums zemāku instanču tiesās, lietas apjoms un sarežģītība prasīja departamenta resursu plašu un intensīvu iesaisti, kas likumsakarīgi ietekmēja pārējo lietu aprites ātrumu.

Šie izskatīto lietu daudzumu ietekmējošie apstākļi ir īstermiņa, šobrīd tie nav aktuāli.

Procesa ātruma un nolēmuma kvalitātes samērošana. Šo abu rādītāju noturēšana atzinīgi vērtējamā līmenī ir visu instanču tiesu darba aktualitāte. Par stabilas – tas ir, labi pārdomātas, izdiskutētas, aplūkotas kopsakarībās, saprotami izklāstītas, pietiekami argumentētas – judikatūras veidošanu vienlaikus ar lietu izskatīšanas termiņiem departamentā ir diskutēts un secināts, ka jārod risinājumi, lai vairāk laika varētu veltīt to tiesību jautājumu padziļinātai izpētei, kuri ir nozīmīgi judikatūrai.

Viens no mehānismiem – filtrs kasācijas tiesvedības ierosināšanai.

Apstākļi, kuri var būt pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību krimināllietā, norādīti Kriminālprocesa likuma 573¹.pantā, un to uzskaitījums nav mainījies. Atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību procentuālais īpatsvars ir nedaudz palielinājies. 2019. gadā tas bija 61% no saņemtajām lietām, 2020.gadā – 65%. Lietās, kurās atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu, 56% gadījumu kasācijas sūdzības ir iesnieguši apsūdzētie. Pārbaudīt tiesas nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā pamatā atteikts tādēļ, ka kasācijas sūdzībā atkārtoti apelācijas sūdzības motīvi, kas izskatīti apelācijas instances tiesā, vai arī norāde uz Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu ir argumentēta ar pierādījumu atšķirīgu vērtējumu. Ierosināt kasācijas tiesvedību ir atteikts arī 19 lietās, kurās iesniegts kasācijas protests. Atteikuma pamats – vairumā gadījumu protests nav pamatots ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Kasācijas kārtībā izskatītājās lietās tiesas nolēmums atstāts negrozīts tikai 34% lietu. Šis rādītājs norāda, ka ir sasniegts gandrīz maksimāli iespējama atteikumu daudzums.

Nolēmumu stabilitāte procentuāli no kasācijas instance saņemto lietu skaita 2020.gadā bija 80,75%. Biežākie apelācijas instances tiesas nolēmumu atcelšanas iemesli ir:

- pieļautie procesuālie pārkāpumi pierādījumu vērtēšanā;
- apelācijas sūdzību un protestu argumentu nepilnīga izvērtēšana;
- procesuālie pārkāpumi lietu izskatīšanā apelācijas instances tiesā (piemēram, saistībā ar nosacījumiem krimināllietas iztiesāšanai bez apsūdzētā piedalīšanās un apsūdzētā

neierašanās uz tiesas sēdi iemesliem, apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā (saistībā ar bargāka soda noteikšanas iespējamību), tiesību uz aizstāvību nodrošināšana);

- noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas pamatotības jautājumi.

KOMPLEKSAIS JUDIKATŪRAS VEIDOŠANAS MODELIS

Viens no faktoriem, kas var ietekmēt zemāku instanču tiesu nolēmumu stabilitāti, ir stabila judikatūra. Tā var ietekmēt arī Senātā ienākošo lietu daudzumu, kā arī atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību daudzumu. Judikatūras skaidrībai, stabilitātei un, vienkāršoti izsakoties, Senāta atziņu nogādāšanai līdz zemāku instanču tiesu tiesnešu zināšanai vajadzētu samazināt kļūdainu nolēmumu daudzumu, līdz ar to – lietu nonākšanu Senātā, bet lietas pārsūdzēšanas gadījumā ļautu atteikt rosināt kasācijas tiesvedību, atsaucoties uz stabili judikatūru konkrētajā tiesību jautājumā. Tādēļ departaments savā darbībā akcentējis risinājumu: paralēli lietu skatīšanas ritmam identificēt tās lietas, kurās skartais tiesību jautājums ir īpaši aktuāls un attiecināms uz lielu daudzumu kriminālprocesu.

Izvērtējot pēdējo gadu izmaiņas gan Latvijas, gan Eiropas Savienības normatīvajos aktos, kas regulē kaitējuma atlīdzību ceļu satiksmes negadījumos cietušajiem, un ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas atziņas šajā jautājumā, departaments grozījis Senāta agrāko judikatūru jautājumā par kaitējuma kompensāciju cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants). Lēmumā lietā Nr.SKK-1/2020 departaments atzinis, ka kriminālprocesā no vainīgā var tikt piedzīti tie zaudējumi, kuri netiek atlīdzināti saskaņā ar Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumu vai kuri pārsniedz šajā likumā un saskaņā ar to izdotajos normatīvajos aktos noteikto apdrošinātāja atbildības limitu. Pārējos gadījumos kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā nenoteic.

Agrākā atziņa bija, ka kriminālprocesā tiesām, izlemjot jautājumu par cietušajam radītā nemateriālā zaudējuma atlīdzināšanu, kompensācijas pieteikums jebkurā gadījumā jāizlemj pēc būtības un jānosaka kompensācija, turklāt, to nosakot, jāņem vērā izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība, aprēķinātā, bet vēl neizmaksātā apdrošināšanas atlīdzība, kā arī iespējamā apdrošināšanas atlīdzība neatkarīgi no tā, vai cietusi persona ir vai nav iesniegusi prasījumu par apdrošināšanas atlīdzības piešķiršanu un vai vēlas to darīt. Judikatūras maiņa skāra faktiski visus no ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumiem izrietošos kriminālprocesus.

Lai skaidrotu judikatūras maiņu, tika sagatavota publikācija žurnālā „Jurista Vārds”, kurā ietvertas arī Senāta lēmumā tā formas dēļ neietvertās atziņas un norādes uz tiesību avotiem, kuri ir nozīmīgi lēmumā risināto tiesību jautājumu izpratnē. Lēmumā ietvertās

atziņas un to pielietojums atšķirīgos lietās konstatētajos faktiskajos apstākļos tika apspriests arī attālināti notikušajā diskusijā ar Kurzemes apgabaltiesas tiesnešiem.

No otrajā pusgadā saņemtajām lietām redzams, ka Senāta atziņa ir uztverta, akceptēta un tiek piemērota. Atsevišķās lietās, pamatojoties uz judikatūru, atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.

Pabeigts arī ilgstoši kompleksi risinātais jautājums saistībā ar vienošanās procesiem.

Izskatot šīs kategorijas lietas kasācijas kārtībā, vairākos lēmumos izteiktas atziņas par vienošanās protokola saturu, kā arī secināts, ka Kriminālprocesa likuma 437.pantā dots vienošanās protokola satura regulējums ir nepilnīgs un izraisa tiesā apstiprināto vienošanās atcelšanu. Atbilstoši Senāta judikatūrai 2020.gadā ir veikti grozījumi likumā, precizējot vienošanās protokola saturu. Tagad likumā noteikts, ka vienošanās protokolā jāietver arī informācija par apsūdzētajam piemērotā ar brīvības atņemšanu saistītā drošības līdzekļa, kā arī aizturēšanas termiņa ieskaitīšanu soda termiņā. Savukārt tiesai sagatavotajā ierosinājumā par vienošanās apstiprināšanu prokurors norāda arī informāciju par mantai uzlikto arestu, par mantu, kas atzīstama par noziedzīgi iegūtu, par procesuālajiem izdevumiem, par rīcību ar mantu, ar lietiskajiem pierādījumiem u.c. apstākļus. Lai nodrošinātu apsūdzētā tiesību efektīvu īstenošanu, precizēts arī, ka viņam vai viņa pārstāvim nosūta prokurora ierosinājuma kopiju. Tādējādi, balstoties uz judikatūru, šajā tiesību jautājumā ir sakārtots normatīvais regulējums, mazināta kļūdu iespējamība vienošanās procesos un nosacīti iedotas vadlīnijas šīs kategorijas lietu skatīšanai.

Zinātniski analītiskā padomniece aktīvi piedalījās likuma grozījumu apspriešanā un departamenta viedokļa skaidrošanā pastāvīgajā Kriminālprocesa likuma darba grupā. Lai palielinātu pirmās instances tiesu tiesnešu izpratni par vienošanās procesiem, ir sagatavots pārskats par šiem grozījumiem likumā un skaidrojums par to piemērošanu. Ar sagatavoto materiālu lekcijas un diskusiju veidā jau ir iepazīstināti Vidzemes rajona tiesas tiesneši, plānots tikties arī ar citiem pirmās instances tiesu tiesnešiem.

Paveiktais ir devis pamatu departamentam sagatavot projektu un lūgt virzīt izskatīšanai grozījumus Kriminālprocesa likumā par vienošanās procesos pieņemto pirmās instances tiesas nolēmumu pārsūdzību apgabaltiesā, nevis kasācijas kārtībā, kā to šobrīd nosaka Kriminālprocesa likuma 542.panta otrā daļa. Vienošanās procesā netiek vērtēts jautājums par faktiskajiem apstākļiem un pierādījumiem un ir noteikta lietas izskatīšana tikai divās tiesu instancēs. Tādēļ pārsūdzības priekšmets var būt tikai juridiski iemesli – vai pirmstiesas procesā vienošanās ir noslēgta Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā un nav pieļauts Krimināllikuma normu pārkāpums.

Pozitīva risinājuma gadījumā departamentā ienākošo lietu daudzums varētu samazināties vidēji par 60 lietām gadā. Taču mērķis nav vienkārši samazināt lietu skaitu departamentā, bet dot laiku senatoriem strādāt pie stabila judikatūras veidošanas. No senatoriem tiek gaidīta ne tikai lietu izskatīšana, bet arī judikatūras

veidošana, līdzdalība likumprojektu izstrādē, tiesnešu izglītošanā un citu papildpienākumu veikšana, bet tam nepieciešams laiks. Katra Senāta saņemtā lieta prasa resursu patēriņu. Vienošanās procesi, kuros pārsūdzības kārtībā pārbaudāma vienošanās noslēgšanas procedūra, nav tā lietu kategorija, kuru nevarētu skatīt apgabaltiesas, kuru kompetencē ir ne tikai faktisko, bet arī juridisko apstākļu pārbaude lietās.

Turklāt, lai nostiprinātu Senāta Krimināllietu departamenta kā kasācijas instances tiesas nozīmi un radītu papildu mehānismu judikatūras stabilizēšanai, ir izstrādāts projekts grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas paredz likuma 54.nodaļu papildināt ar regulējumu, kas kasācijas instances tiesai kriminālprocesā ļauj izskatīt lietas paplašinātā sastāvā, kā arī senatoriem izteikt atsevišķas domas.

Šo projektu, kas paredz papildu pienākumu uzņemšanos, departaments izstrādājis vienlaikus ar iepriekš minētajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā par vienošanās procesa lietās pieņemto tiesas lēmumu pārsūdzēšanu apelācijas instances tiesā. Uzņemoties papildu pienākumus, ir jāizbrīvē laiks šo pienākumu izpildei.

Krimināllietu departamenta izvēlētais kompleksais jautājumu risināšanas modelis ir ļoti laiktietilpīgs, prasa lielus resursus un var sabremzēt lietu aprites ātrumu departamentā kopumā, taču tas dod ilgtermiņa rezultātu. Tas nevar aptvert visus risināmos jautājumus, tādēļ ir jānosaka tie, kam plašāka ietekme un aktualitāte.

2021.gadam departaments identificējis divas kompleksi risināmas tiesību jautājumu grupas. Pirmkārt, jautājumi, kas saistīti ar Krimināllikuma

218.pantā (Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) un 195.pantā (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana) paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu izpratni un piemērošanu. Jautājums nerisināsies ātri un viegli, jo šo noziedzīgo nodarījumu sastāvu izpratne starp institūcijām un personām ir dažāda.

Otrkārt, departaments plānojis padziļināti tiesnešiem skaidrot Krimināllikuma 50. un 51.panta piemērošanu, kas gadu no gada ir biežākais pamats nolēmumu atcelšanai daļā par sodu. Šajā jautājumā uzsvars nebūs uz judikatūru, tā ir pietiekama. Departaments strādā pie modeļa, kas izpratni par šo tiesību normu piemērošanu tiesnešiem nostiprinātu uz ilgāku laiku. Jau šobrīd redzams, ka Krimināllikuma 50.panta piektajā daļā ir nepieciešami grozījumi, jo šīs daļas pēdējais teikums, kurš likumā vietu ieņēma pirms pāris gadiem, tā arī nav skaidri noregulējis jautājumu par brīvības atņemšanas soda un nosacīta soda saskaitīšanu.

Prognozējams, ka aktuāli kļūs arī jautājumi, kas saistīti ar jau pieņemtajiem uz procesa ātrumu vērstajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā.

SENATORU PAPILDU SLODZE

Papildu tiešajam darbam senatori darbojušies pašpārvaldē, dažādās komisijās un darba grupās, lasījuši lekcijas. Ievērojot senatoru nelielo skaitu departamentā, papildpienākumi ietekmē visa departamenta darba ritmu. Departaments 2020.gadā strādājis intensīvi, atbildīgi un rezultatīvi.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Administratīvo lietu departamenta senatori 2020.gadā:

Dzintra AMERIKA, Jautrīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Anita KOVAĻEVSKA, Dace MITA, Līvija SLICA, Ieva VIŠKERE, Rudīte VĪDUŠA, Diāna MAKAROVA (tiesneša p.i. no 10.augusta)

Pandēmija, ārkārtējā situācija un attālinātais darbs nenoliedzami ienesa savas korekcijas departamenta darbā. Neskatoties uz sarežģītajiem apstākļiem, departaments savus uzdevumus ir veicis augstā profesionālā līmenī, saglabājot augstu nolēmumu kvalitātes standartu, un pārskata periodu ir beidzis ar pozitīviem izaugsmes rādītājiem.

Līdz septembrim departaments strādāja 10 senatoru sastāvā, savukārt no septembra, apgabaltiesas tiesnesei uzsākot pildīt departamenta senatora pienākumus uz laiku, departaments strādāja 11 senatoru sastāvā. Lai stiprinātu departamenta kapacitāti un samazinātu neizskatīto lietu uzkrājumu, tika izstrādāts un akceptēts priekšlikums no 2021.gada uz 2 gadiem noteikt divas papildu senatoru vietas departamentā. Tika organizēts konkurss, un jaunie kolēģi uzsāka darbu departamentā 1.februārī. Kandidātu atlase notika atbilstoši jaunajai senatoru atlases kārtībai.

STATISTIKA

2020.gadā Administratīvo lietu departamenta lietvedībā bija 1677 lietas. Tostarp pārskata periodā tika saņemtas 826 lietas. Savukārt izskatītas 940 lietas. Izskatīto lietu skaits veido 56% no visām pārskata periodā esošajām lietām, kā arī pārsniedz saņemto lietu skaitu par 14%.

Lielākā daļa izskatīto lietu – 685 lietas – izskatītas kasācijas tiesvedībā, 249 lietas izskatītas blakus sūdzības tiesvedībā, piecas lietas izskatītas, pamatojoties uz pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kā arī viena lieta izskatīta Senātā kā pirmajā un vienīgajā instancē (par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu atteikt likumprojekta reģistrāciju).

Lietu izskatīšanas intensitāte departamentā jau otro gadu ir noturīgi augsta. Aprēķinot vidējos rādītājus, katrs senators pārskata periodā ir izskatījis 90 lietas, kas ir par 4 lietām vairāk nekā 2019.gadā. Šajā sakarā būtiski ir ņemt vērā arī to, ka vairāki departamenta senatori darbojas tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, kas rada papildu slodzi.

Pārskata periodā ir par 12% samazinājies neizskatīto lietu atlikums perioda beigās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. 2021.gada 1.janvārī neizlemtas bija 737 lietas.

Lietu izskatīšanas dinamika ir vērojamas pozitīvas tendences, departamentam mainot un optimizējot iekšējo procesu lietu sagatavošanai izskatīšanai. Tā no 2020.gadā saņemtajām 826 lietām jau izlemtas 449 lietas, kas ir 54%.

Vērtējot lietu izskatīšanas rezultātus, ir vērojama pozitīva tendence, proti, salīdzinot ar 2019.gadu, ir samazinājies atcelto nolēmumu skaits. Īpaši ievērojams atcelto nolēmumu īpatsvara samazinājums ir lietās, kas izskatītas blakus sūdzības tiesvedībā.

Lai arī lietu izskatīšanas vidējais termiņš joprojām uzskatāms par ilgu – 374 dienas, ko ietekmējis neproporcionāli lielais saņemto lietu skaits 2016.–2018. gadā salīdzinoši ar senatoru skaitu, tas salīdzinājumā ar pagājušo gadu (397 dienas) ir nedaudz (par vienu mēnesi) samazinājies, kas iezīmē pozitīvu dinamiku lietu izskatīšanas vidējā termiņa samazinājumā. Jāņem vērā, ka lietu izskatīšanas vidējo termiņu ietekmē arī vērsšanās Satversmes tiesā un Eiropas Savienības Tiesā. Būtiski ir atzīmēt, ka izdevies ievērojami efektīvizēt blakus sūdzību izskatīšanu. Šā veida lietās nolēmums tiek pieņemts vidēji 47 dienās.

10 lietas (1% no izskatīto lietu kopskaita) izskatītas mutvārdu procesā.

Četras lietas (Nr.SKA-64/2020, Nr.SKA-91/2020, Nr.SKA-235/2020, Nr.SKA-450/2020) departaments izskatīja kopsēdē. Vienā no kopsēdē izskatītajām lietām (Nr.SKA-64/2020) tika izteiktas senatora atsevišķas domas.

Kasācijas tiesvedība. No kasācijas tiesvedībā izskatītajām lietām kasācijas tiesvedību atteikts ierosināt 60% lietu (413 lietās), kas ir par 6% vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Kasācijas tiesvedība tika ierosināta 255 lietās, kas ir 37% no pārskata periodā kasācijas kārtībā izskatītajām lietām. Salīdzinot ar 2019.gadu, šis rādītājs ir samazinājies par 4%.

Pārējos gadījumos kasācijas tiesvedībā tika pieņemts cits nolēmums.

No kasācijas tiesvedībā ierosinātajām lietām 50% zemākas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts, savukārt 50% spriedums pilnībā vai daļēji atcelts. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, minētā nolēmumu procentuālā attiecība palikusi nemainīga. Atcelto spriedumu skaits atbilst 18% no kopējā kasācijas kārtībā pabeigto lietu skaita pārskata periodā, kas ir par 2% zemāks rādītājs nekā 2019.gadā.

Blakus sūdzības tiesvedība. No blakus sūdzības tiesvedībā izskatītajām lietām tika ierosināti 47% lietu (118 lietas). Savukārt atteikts izskatīt vai pieņemt blakus sūdzību 46% lietu (114 lietās). Šis rādītājs, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palicis gandrīz nemainīgs, kas norāda, ka Senātā joprojām tiek iesniegts liels skaits nekvalitatīvu un nepamatotu blakus sūdzību. Pārējos gadījumos blakus sūdzības tiesvedībā tika pieņemts cits lēmums.

No blakus sūdzības tiesvedībā ierosinātajām lietām zemāko instanču tiesas lēmumi atstāti negrozīti 67%, savukārt 33% lēmums pilnībā vai daļēji atcelts. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir vērojams būtisks atcelto lēmumu samazinājums par 16%.

KONSTITUCIONĀLO VĒRTĪBU AIZSARDZĪBA

Ikvienam tiesnesim ir pienākums iztulkot un piemērot Latvijas Republikas Satversmē ietvertās tiesību normas, jo tādējādi tiek nodrošināta konstitucionālo vērtību aizsardzība un īstenošana. Senātam ir īpaša atbildība, jo kasācijas instancei ir jānodrošina vissarežģītāko tiesību jautājumu atrisināšana.

2020.gadā departaments tiesu dialoga ietvaros ar Satversmes tiesu ir nodrošinājis tādas konstitucionālās vērtības kā cilvēka cieņa aizsardzību.

Satversmes tiesa taisīja spriedumu lietā Nr.2019-36-01, kas bija ierosināta pēc departamenta pieteikuma (lieta Nr.SKA-106/2020). Satversmes tiesa spriedumā atzina likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta otro daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 1998.gada 1.janvāra līdz 2002.gada 31.decembrim), ciktāl tā neparedz personu ar I vai II grupas invaliditāti pakļaušanu invaliditātes apdrošināšanai, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109.pantam. Satversmes tiesa šajā lietā uzsvēra, ka apstrīdētais regulējums rada ar invaliditāti saistītas negatīvas sekas, neļaujot personām ar invaliditāti izmantot tām pienākošās tiesības un nesekmējot iekļaujošu vienlīdzību. Šādai atšķirīgajai attieksmei nevar būt attaisnojuma.

Pēc departamenta pieteikuma lietā Nr.SKA-251/2021 Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr.2020-07-03 atzina Ministru kabineta 2011.gada 5.decembra noteikumu Nr.924 „Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.punktu, Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1605 „Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019.gada 31.decembrim) un Ministru kabineta 2019.gada 3.decembra noteikumu Nr.579 „Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. un 3.punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109.pantam. Satversmes tiesa secināja, ka vecuma pensijas minimālais apmērs, kas ietverts apstrīdētajās normās, nav noteikts, pamatojoties uz tādu metodi, kura izrietētu no mērķa aizsargāt cilvēka cieņu, izlīdzināt sociālo nevienlīdzību un nodrošināt valsts ilgtspējīgu attīstību.

Tiesu dialoga ietvaros departamentam ir izdevies nodrošināt mazāk aizsargātu sabiedrības grupu tiesību īstenošanu. Šīm lietām ir būtiska ietekme uz cilvēka cienīgu eksistences nodrošināšanu.

2020.gadā departaments vērsās Satversmes tiesā arī lietā Nr.SKA-366/2020. Pieteikums tika iesniegts par Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešās daļas, ciktāl tā paredz nekustamā īpašuma īpašniekam pienākumu par saviem līdzekļiem pārvietot ceļu inženierbūvi nekustamajā īpašumā ietilpstošās būves nojaukšanai, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.

DIALOGS AR PĀRNACIONĀLAJĀM TIESĀM

Pārskata periodā departaments uzturējis aktīvu dialogu ar Eiropas Savienības Tiesu. Iespēja diskutēt par kopīgajām vērtībām Eiropas tiesību telpā stiprina demokrātisku un tiesisku valsti.

Piecās lietās departaments pieņēma lēmumus par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai.

Lietā Nr.SKA-108/2020 ir strīds par personas tiesībām saņemt jauno lauksaimnieku atbalstu gadījumā, ja iepriekš

tai ticis apstiprināts projekta iesniegums, piešķirot uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstu. Prejudiciālais jautājums uzdots par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 19.panta 1.punkta „a” apakšpunkta interpretāciju kopsakarā ar citām minētās Regulas un Eiropas Savienības Pamatnostādnēs par valsts atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos 2014.–2020.gadam normām.

Lietā Nr.SKA-238/2020 ir strīds par personas tiesībām saņemt kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumu – aizliegumu *Natura 2000* purva teritorijās ierīkot dzērveņu plantācijas. Prejudiciālais jautājums uzdots par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 30.panta interpretāciju.

Lietā Nr.SKA-466/2020 ir strīds par noilguma termiņu gadījumos, kad nodokļu administrācija prasa galvotājam segt galvenā parādnieka nodokļu parādu. Prejudiciālais jautājums uzdots par Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000.gada 16.novembra regulu Nr.2700/2000) normu interpretāciju.

Lietā Nr.SKA-587/2020 ir strīds par valsts atbalsta maksājumiem noteikto *de minimis* ierobežojumu piemērošanu kompensācijai par īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskajiem postījumiem akvakultūrai *Natura 2000* teritorijā. Prejudiciālais jautājums uzdots par Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 30.novembra Direktīvu 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību interpretāciju kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17.pantu un Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.pantu.

Lietā Nr.SKA-625/2020 ir strīds par zaudējumu atlīdzināšanu elektroenerģijas ražotājam, kas veidojas no nesaņemtajiem maksājumiem par elektroenerģijas pārdošanu publiskajam tirgotājam par paaugstinātu cenu. Prejudiciālais jautājums uzdots par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punkta piemērošanu kopsakarā ar citiem Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem saistībā ar valsts atbalstu un regulējamām nozarēm.

Piecās lietās Eiropas Savienības Tiesa pasludināja spriedumu, pamatojoties uz departamenta lūgumu sniegt prejudiciālo jautājumu.

Spriedums lietā Nr.C-340/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-45/2020 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu I pielikumā, kurš grozīts ar Komisijas 2011.gada 27.septembra regulu (ES) Nr.1006/2011, interpretāciju.

Spriedums lietā Nr.C-735/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-4/2021 par Padomes 2004.gada 21.aprīļa Direktīvas Nr.2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem interpretāciju un zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu.

Spriedums lietā Nr.C-480/18, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-1/2021

par Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 13.novembra direktīvas 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK, normu piemērošanu un interpretāciju.

Spriedums lietā Nr.C-686/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-137/2021 par Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 23.aprīļa direktīvas Nr.2008/48/EK par patēriņa kredītīgumiem interpretāciju (jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs).

Spriedums lietā Nr.C-243/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā Nr.SKA-18/2020 par Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regulas (EK) Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu un par Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pantu un Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 9.marta Direktīvas Nr.2011/24/ES par pacientu tiesību piemērošanu pārrobežu veselības aprūpē interpretāciju kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 10. un 20.pantu (relīģijas brīvību un aizliegumu diskriminēt reliģiskās pārliecības dēļ, kā arī pakalpojumu sniegšanas brīvību).

JURIDISKĀS KULTŪRAS VEICINĀŠANA

Administratīvo lietu departaments līdz ar pamatfunkciju – tiesas spriešanu un judikatūras veidošanu – par savu misiju uzskata arī juridiskās kultūras veicināšanu.

Aizvadītajā gadā departaments ne tikai regulāri informējis par nozīmīgākajām lietām un tiesību jautājumiem, kas tiek skatīti departamentā, bet senatori snieguši medijiem arī plašākas intervijas un publikācijas. Interviju Latvijas Radio sniegusi Ieva Višķere par detālplānojumu un būvniecības lietām, Anita Kovaļevska saistībā ar lietu par policijas patvaļu, pārmeklējot automašīnu. Dace Mita intervijā „Neatkarīgajā Rīta Avīzē” runājusi par lietām saistībā ar informācijas pieejamību. Savukārt Jautrīte Briede, intervēta laikrakstā „Siguldas Avīzē”, stāstījusi par to, kā uzlabojas valsts pārvalde, par pasniedzējas un tiesneša darbu.

Lai vairotu izpratni par Senāta darbu un diskusijas par tiesību piemērošanas jautājumiem, departaments jau trešo gadu sadarbībā ar žurnāla „Jurista Vārds” redakciju veidoja speciālu administratīvo tiesību jautājumiem veltītu numuru. Senatoru un palīgu gatavotās publikācijas šim izdevumam veicina gan juridisku diskusiju, gan papildina tiesību zinātnes atziņas.

Izprotot sociālo mediju lomu sabiedrības izpratnes par tiesu darbu veidošanā, departamenta senatori un darbinieki velta laiku, lai sociālajos tīklos skaidrotu tiesu darbu, diskutētu par tiesību jautājumiem, sniegtu informāciju un atbildētu arī uz uzbrūkošiem jautājumiem. Tas ir ieguldījums tiesas autoritātes stiprināšanā.

PAR AKTIVITĀTĒM ACA EUROPE IETVAROS

Departaments turpināja aktīvi līdzdarboties Eiropas Savienības Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijā (ACA Europe). Šī starptautiskā organizācija kalpo kā zināšanu un pieredzes apmaiņas forums Eiropas Savienības dalībvalstu augstāko administratīvo tiesu tiesnešiem.

Šīs organizācijas ietvaros 2020.gadā Latvija ir sagatavojusi atbildes uz četrām ACA Europe aptaujām: par administratīvo

tiesu strukturālo uzbūvi un kompetenci, informācijas apmaiņas rīkiem un metodēm Eiropas Savienībā un tiesu darbību COVID-19 pandēmijas laikā. Latvija ACA Europe forumā ir uzdevusi vienu savu jautājumu, kā arī sniegusi atbildes uz divdesmit pieciem jautājumiem. Savukārt JuriFast datubāzē, kurā ietverti dalībvalstu interesantākie un nozīmīgākie tiesu nolēmumu kopsavilkumi Eiropas Savienības tiesību piemērošanas jautājumos, Latvija ir pievienojusi septiņpadsmit savus nolēmumus.

ACA Europe ietvaros augstāko tiesu tiesnešiem tiek piedāvāta iespēja piedalīties pieredzes apmaiņā citas dalībvalsts tiesā, un 2020.gadā Latvija pirmo reizi bija izvēlēta kā pieredzes apmaiņas valsts. Tiesnesis no Nīderlandes izvēlējās pavadīt divas nedēļas Latvijā, taču pandēmijas dēļ pieredzes apmaiņa tika pārcelta uz 2021. gada nogali.

STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Departamenta senatori pārskata gadā ir līdzdarbojušies kā eksperti dažādos starptautiskos projektos.

Jautrīte Briede kā SIGMA eksperte piedalījās Ukrainas Parlamenta darba grupā, kas apspriež Administratīvā procesa likuma projektu (projekts „Atbalsts pārvaldības un vadības uzlabošanai”).

Jautrīte Briede un Veronika Krūmiņa Pasaules bankas finansētā projekta, kas veltīts Kazahstānas Administratīvā procesa likuma ieviešanai, ietvaros mācīja administratīvā procesa tiesības Kazahstānas tiesnešiem un valsts pārvaldes darbiniekiem.

Anita Kovaļevska piedalījās seminārā Kazahstānas Augstākās tiesas tiesnešiem „Administratīvā procesa kodekss un Civilprocesa kodekss: kopīgais un atšķirīgais”. Semināru organizēja Vācijas Federālās Republikas dibināta organizācija GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH) programmas „Tiesiskas valsts veicināšana Centrālāzijā” ietvaros.

Jautrīte Briede un Veronika Krūmiņa dalījās pieredzē ar Ukrainas tiesnešiem Augstākās tiesas kā Tiesu administrācijas sadarbības partnera īstenotajā projektā „E-risinājumu pielietošana tiesas darba un procesu pārvaldē Ukrainā COVID-19 krīzes laikā”.

IZAICINĀJUMI PERSPEKTĪVĀ

Nākamajā gadā departamenta primārais uzdevums ir samazināt kasācijas tiesvedības termiņus, kā arī turpināt strādāt pie nolēmumu sagatavošanas metodoloģijas.

Lai arī departaments ir atvērts tiesvedības procesa digitalizācijai, tomēr nepārdomāti un neprofesionāli ieviesti tehnoloģiskie uzlabojumi var apdraudēt tiesvedības efektivitāti un uzticību administratīvajam procesam. E-lietas ieviešana administratīvajā procesā ir apgrūtināta, jo trūkst skaidras vīzijas, principu, kā arī labas projekta pārvaldības. Šie trūkumi ir norādīti arī Valsts kontroles ziņojumā. Līdz ar to departaments iestājas par kvalitatīvu tiesvedības procesa digitalizāciju.

Pirms 100 gadiem – 1921.gada 4.martā – Satversmes sapulce pieņēma Likumu par administratīvajām tiesām, kas noteica administratīvās justīcijas darbības pamatprincipus. Savukārt 2001.gada 25.oktobrī tika pieņemts Administratīvā procesa likums, kas bija pamats modernas administratīvās tiesas izveidošanai. Tāpēc 2021.gadu Administratīvo lietu departaments iecerējis akcentēt kā administratīvās justīcijas jubileju gadu.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas darbinieki 2020.gadā:

Padomnieki Reinis MARKVARTS, Aleksandrs POTAIČUKS, Ilvija PŪCE

Konsultanti Liena HENKE (juridisko tekstu redaktore), Zinaida INDRŪNA (likumu piemērošanas jautājumi), Kaspars KUKMILKS, Kristīne IVULĀNE, Evita FRĪDENTĀLE

SENĀTA NOLĒMUMU PIEEJAMĪBA

● 2020.GADA STATISTIKA¹ PAR PUBLICĒTO NOLĒMUMU SKAITU DAŽĀDĀS VIETNĒS

	Izskatīto lietu skaits	Latvijas tiesu nolēmumu portāls manas.tiesas.lv	Judikatūras nolēmumu arhīvs at.gov.lv	Tiesību aktu portāls likumi.lv
Administratīvo lietu departaments	940	405	187	159
Civillietu departaments	1355	294	95	53
Krimināllietu departaments	650	179	59	30
KOPĀ	2945	878	341	242

Augstākās tiesas tīmekļa vietnes sadaļā „Judikatūras nolēmumu arhīvs” apkopoti nolēmumi, kuros paustās Senāta atziņas var būt noderīgas tiesību normu piemērotājiem gan vispārināti kā judikatūras tēze par normu interpretāciju, gan pamatojot nolēmumu ar tiesu praksi.

Nolēmumu atlases veidošanai tiek izmantoti visi nolēmumi, ar kuriem noslēgusies tiesvedība Senātā.

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa atlasa un piedāvā senatoriem saskaņošanai atziņas no nolēmumiem tēžu veidā vai informatīvi par nolēmumā izskatītajiem jautājumiem – virsrakstu veidā. Tādējādi arī veidojas sadalījums Senāta nolēmumiem, kuri tiek publicēti tikai ar virsrakstiem vai kuriem papildu virsrakstam ir pievienota arī tēze, proti, nolēmumā paustās atziņas izsvilkums vai kopsavilkums.

¹ Dati uz 2021.gada 22.janvāri. Atsevišķi nolēmumi vēl atrodas saskaņošanas procesā.

● SADALĪJUMS PĒC PUBLICĒŠANAS VEIDA: AR TĒŽEM VAI TIKAI AR VIRSRAKSTU 2020.GADĀ

	Kopā publicēti Judikatūras nolēmumu arhīvā	Ar tēžem	Tikai ar virsrakstu	Procentuāls sadalījums
Administratīvo lietu departaments	187	155	32	83/17
Civillietu departaments	94	53	41	56/44
Krimināllietu departaments	59	32	27	55/45

2020.gadā Judikatūras nolēmumu arhīvā sāks pievienot informāciju par kopš 1996.gada Senāta nolēmumu gadagrāmatās publicētajiem nolēmumiem. Rezultātā lietotājam pārskatāmā veidā būs pieejama informācija par Senāta nolēmumiem kopš tā izveidošanas.

Latvijas tiesu nolēmumu portālā www.manas.tiesas.lv pieejami anonimizēti visi Senāta nolēmumi, izņemot rīcības sežu lēmumus un nolēmumus, kas taisīti, izskatot lietas slēgtā tiesas sēdē.

2020.gadā stājās spēkā grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kas tagad noteic publicēšanas pienākumu attiecināt uz visiem spriedumiem lietā pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās. Tieslietu ministrijā ir notikušas tikšanās, lai apspriestu arī publicējamo nolēmumu veidu paplašināšanu, proti, izdarot grozījumus 2009.gada 10.februāra Ministru kabineta noteikumos Nr.123 „Noteikumi par tiesu informācijas publicēšanu mājaslapā internetā un tiesu nolēmumu apstrādi pirms to izsniegšanas”. Attiecībā uz Senāta nolēmumu pieejamību izmaiņas šobrīd nav paredzētas. Vienlaikus jāatzīmē, ka aizvien biežāk tiek saņemti ierosinājumi apsvērt iespēju publicēt arī rīcības sežu lēmumus, ar kuriem tiek atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību vai atteikts ierosināt blakus sūdzības

tiesvedību. Lai arī ikviens Senāta nolēmums var būt vērtīgs, kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu lēmumu skaits ir salīdzinoši liels (papildu būtu jāanonimizē vidēji 1500 nolēmumu gadā), un tas atstātu iespaidu uz pieejamo resursu citiem nodaļai uzdotajiem uzdevumiem.

Kopš 2019.gada marta Senāta nolēmumu atziņas pieejamas tiesību aktu portālā likumi.lv. Tiesību aktu portālā pieejama informācija par Senāta nolēmumiem, kuri saskaņoti publicēšanai Augstākās tiesas Judikatūras nolēmumu arhīvam ar tēzēm.

	Likumi.lv pievienoti nolēmumi	Tiesību aktu panti (normas)
Administratīvo lietu departaments	159	344
Civillietu departaments	53	135
Krimināllietu departaments	31	41

TIESU PRAKSES APKOPOŠANA

2020.gadā aktualizēts un Augstākās tiesas mājaslapā publicēts tiesu prakses apkopojums publisko iepirkumu jomā, sagatavots un publicēts apkopojums par tiesībām uz pieeju informācijai. Saskaņošanas procesā ir tiesību prakses apkopojums mantojuma tiesību jomā. Tiek aktualizēts tiesu prakses apkopojums darba lietās.

Sagatavoti arī tiesu prakses apkopojumi konkrētu lietu skatīšanai vai pēc departamenta pieprasījuma – Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses apkopojums morālā kaitējuma atlīdzinājumu krimināllietās un pētījums par noilguma un prekluzīvo termiņu jautājumu.

2020.gadā Eiropas Sociālā fonda projektā „Justīcija attīstībai” Latvijas Universitātes pētnieki sagatavoja 14 apkopojumus, kuros izmantotas Senāta atziņas.

Turpināts uzturēt aktuālu pārskatu par Disciplinārtiesas nolēmumiem, sistematizējot tajos izteiktās atziņas.

Departamentu vajadzībām 2020.gadā sagatavoti 23 starptautisko tiesību jautājumi, pārsvarā par Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, 28 Eiropas Savienības tiesību jautājumi, tai skaitā ar Eiropas Savienības Tiesas prakses atziņām saistīti jautājumi, 24 salīdzinošo vai nacionālo tiesību jautājumi, tai skaitā citu valstu tiesu prakses jautājumi un vēsturiskie Latvijas tiesu prakses apskati.

CITAS AKTIVITĀTES

Vadītas darbinieku apmācības par Senāta, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu un Eiropas Savienības tiesību aktu meklēšanu.

Apkopojums par mantojuma lietām prezentēts visiem tiesas interesentiem.

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa koordinējusi arī Senāta 2019.gada nolēmumu gadagrāmatas sagatavošanu, kā arī sagatavojusi statistikas pārskatus.

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Administrācijas vadība 2020.gadā:

Finanšu un saimniecības nodaļas vadītājs Uldis ČUMA-ZVIRBULIS

Personāla nodaļas vadītāja Gunita AUZIŅA

Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma ZVEJNIECE

Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītājs Pāvels VEĻECKIS

Kancelejas vadītāja Elīna MAJORE

Projektu vadītājs Jānis SUPE

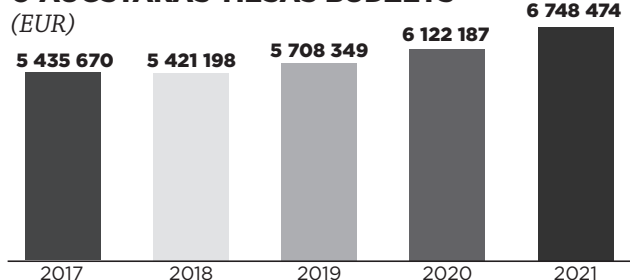
Juriskonsulte Ilze LEJA

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus Augstākās tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. 2020.gadā Administrācijas sastāvā bija Kanceleja un četras nodaļas – Personāla nodaļa, Finanšu un saimniecības nodaļa, Komunikācijas nodaļa, Informācijas tehnoloģiju nodaļa. Administrācijā strādāja 19 Administrācijas nodaļu darbinieki un 19 Kancelejas darbinieki.

BUDŽETS

Augstākās tiesas budžets 2020.gadā bija 6 122 187 euro, kas ir par 7,2% vairāk nekā 2019.gadā. Augstākās tiesas prioritārie pasākumi bija informācijas tehnoloģiju infrastruktūras uzturēšana (77 800 euro) un darbinieku atalgojuma palielināšana (119 115 euro). Tiesnešu palīgiem atalgojums paaugstināts vidēji par 11%, padomniekiem – 6%, kancelejas darbiniekiem – 1,3%.

● AUGSTĀKĀS TIESAS BUDŽETS

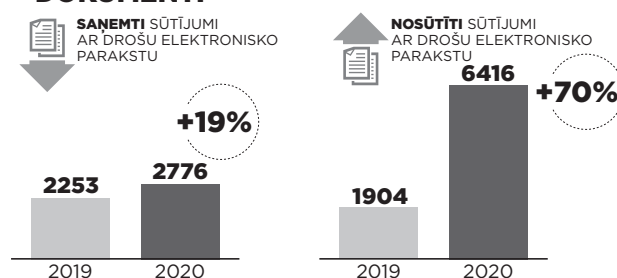
DOKUMENTU PĀRVALDĪBA

Galvenais darba virziens ir dokumentu elektronizācija – elektroniskā dokumentu aprīte un droša elektroniskā paraksta lietošana. Lietvedības sistēmā ALS pieslēgti jauni sistēmas lietotāji, lai veicinātu elektronisko rezolūciju lietošanu, kā arī lai izvairītos no elektronisko dokumentu drukāšanas un kopēšanas. Ieviesta līgumu elektroniska saskaņošana un parakstīšana.

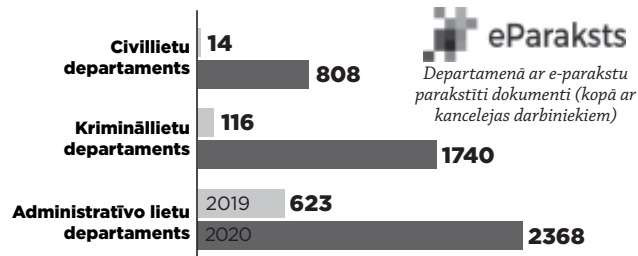
Turpināja pieaugt elektroniski saņemto un nosūtīto dokumentu skaits. Saņemti 2776 sūtījumi ar drošu elektronisko parakstu, kas ir par 19% vairāk nekā 2019.gadā.

Palielinājies dokumentu skaits, kas nosūtīti ar drošu elektronisko parakstu. Šo procesu paātrināja Covid-19 pandēmija un, salīdzinot ar iepriekšējo gadu,

● ELEKTRONISKI SAŅEMTIE UN NOSŪTĪTIE DOKUMENTI

● TIESLIETĀS PARAKSTĪTIE DOKUMENTI AR ELEKTRONISKO PARAKSTU

elektroniski nosūtīto dokumentu, kas parakstīti ar drošu elektronisko parakstu, skaits palielinājies par 70%.

2020.gadā uzsākta ar drošu elektronisko parakstu parakstītu nolēmumu oriģinālu un norakstu pievienošana Tiesu informatīvajā sistēmā.

Elektroniskie dokumenti tiek saņemti ne tikai oficiālajā tiesas e-pastā, bet arī e-adresē – gadā kopā saņemti 703 sūtījumi un paziņojumi.

2020.gadā sāka lietot Eiropas Savienības Tiesas vietne e-Curia un visa sarakste ar EST sakarā ar prejudiciālo jautājumu uzdošanu notiek tikai elektroniski.

Ar Latvijas Pasta starpniecību nosūtītie sūtījumi ir samazinājušies par 48 %, kas ir būtiska laika un finanšu līdzekļu ekonomija.

2020.gadā panākta lielāka dokumentu un lietu aprītes pārskatāmība, palielināta Kancelejas darba efektivitāte un darbinieku savstarpējā aizvietojamība.

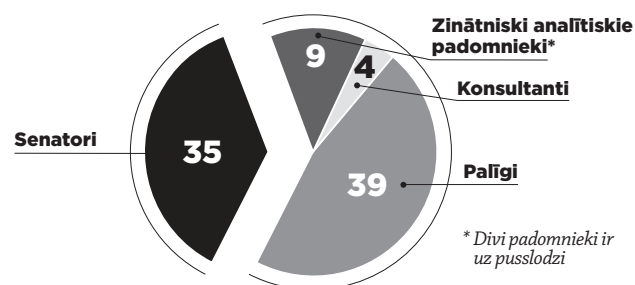
Arī valstī izsludināto Covid-19 pandēmijas ierobežojumu laikā tika nodrošināta Kancelejas darba nepārtrauktība, iespēja dalībniekiem iepazīties ar

lietas materiāliem, kā arī piedāvāti citi varianti saņemt lietas materiālus – reģistrējoties manas.tiesas.lv, saņemot kopijas e-pastā u.c. Izņēmuma gadījumos tika organizētas arī tiesas sēdes, ievērojot visus piesardzības pasākumus.

PERSONĀLVADĪBA

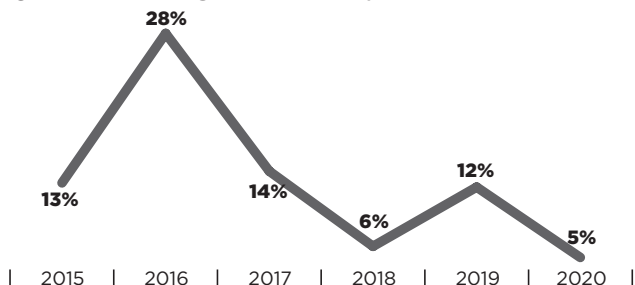
2020.gadā Augstākajā tiesā strādāja 116 darbinieki un 35 tiesneši. Senatoriem tiešo atbalstu sniedza 39 palīgi, četri konsultanti un 9 departamentu zinātniski analītiskie padomnieki. Piecu gadu laikā ir trīskāršojies to darbinieku skaits, kuriem ir doktora grāds, tas ir saistīts ar zinātniski analītisko padomnieku skaita pieaugumu departamentos.

● SENATORU ATBALSTA PERSONĀLS

Personāla mainības indekss bija zemākais pēdējo 10 gadu laikā – 5%. Protams, to ietekmēja Covid-19 pandēmija, jo šajā saspringtajā laikā darbinieki jutās drošāk esošajā darba vietā. Otrs aspekts ir tas, ka Augstākajā tiesā ir profesionāla personāla atlase un arī atlīdzības sistēma lēnām uzlabojas un kļūst arvien konkurētspējīgāka.

● DARBINIEKU MAINĪBA %

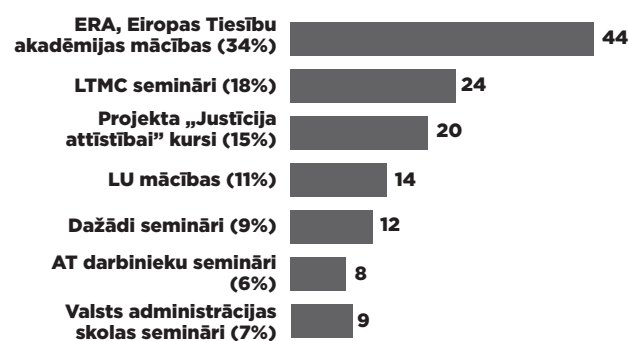
Būtisku pienesumu atlīdzības sistēmas sakārtošanā dos grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, kas stājas spēkā no 2021.gada janvāra un dos iespēju elastīgākiem risinājumiem atlīdzības sistēmas sakārtošanā, lai radītu konkurētspējīgu un sakārtotu atlīdzības sistēmu visiem Augstākās tiesas darbiniekiem.

Attālinātais darbs. Saistībā ar ārkārtējo situāciju, lai izmantotu dažādas darba organizācijas iespējas, elastīgais darba laiks tika papildināts ar attālinātā darba iespēju.

Tālākizglītība. 2020.gadā tiesnešu un darbinieku tālākizglītības nodrošināšana būtiski atšķīrās no iepriekšējiem gadiem. Personāla un IT nodaļai bija jāpielāgojas attālināto mācību organizēšanai, jo tikai pavisam neliels skaits semināru notika klātienē, lielākā daļa – attālināti.

Pārsvārā mācības organizētas projekta „Justīcija

● SEMINĀRI UN MĀCĪBAS

attīstībai” ietvaros, kā arī izmantots Eiropas Tiesību akadēmijas un Latvijas Tiesnešu mācību centra piedāvājums.

Projekta „Justīcija attīstībai” ietvaros darbiniekiem piedāvāta iespēja mācīties juridisko angļu valodu, kā arī piedāvātas individuālās supervīzijas tiesnešiem un struktūrvienību vadītājiem.

Komandējumi tika organizēti tikai gada sākumā – tiesneši un darbinieki bijuši septiņos komandējumos.

25 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Gada beigās uzsākts pieredzes apmaiņas projekts pirmās un otrās instances tiesnešiem, kuriem būs iespēja sešus mēnešus stažēties Augstākajā tiesā.

Darbinieku novērtēšana. 2020.gadā būtiski mainīta darbinieku novērtēšanas kārtība. Tā padarīta vienkāršāka, bet vienlaikus – strukturētāka. Tiek vērtētas trīs kritēriju grupas – zināšanas, prasmes un kompetences, darba izpildes kvalitāte, darba pienākumu izpilde atbilstoši amata aprakstam – katrai no tām piešķirot koeficientus. Tiek ņemti vērā arī darbinieku īpašie sasniegumi novērtēšanas periodā.

Tiesnešiem un darbiniekiem piešķirti 32 Augstākās tiesas apbalvojumi. Diviem tiesnešiem piešķirts Valsts augstākais apbalvojums – Triju Zvaigžņu ordenis.

Kolektīva saliedēšana. Covid-19 krīzes dēļ neturpinājās iepriekšējā gadā sāktie mikroklimata uzlabošanas pasākumi. Tomēr gada sākumā pirms pandēmijas izdevās īstenot darbinieku pieredzes apmaiņas projekta aktivitātes – Augstākās tiesas darbinieki devās pieredzes apmaiņā uz Rīgas apgabaltiesu, savukārt Augstākajā tiesā viesojās Kurzemes apgabaltiesas darbinieku delegācija. Janvārī notika Komplimentu diena, oktobris bija sportiskais mēnesis. Darbinieku gada sapulce septembrī notika daļēji online režīmā, 18.novembra pasākums bija ar kopīgi sarūpētu virtuālu koncertu, gads noslēdzās ar virtuālu Temīdas balvu pasniegšanas ceremoniju un koncertu.

Jaunie darbinieki atzinīgi vērtē adaptācijas programmu – iepazīšanos ar struktūrvienību vadītājiem un svarīgākās informācijas paskaidrošanu, lai saprastu tiesas iekšējo kārtību.

Darba aizsardzība. Augstākajā tiesā ir ieviesti darba drošības pasākumi atbilstoši normatīvajiem aktiem, veikta darba risku novērtēšana, darba vietas un darba veida novērtēšana. Jaunums bija ergoterapeita vizītes darba vietā, lai informētu par ergonomiskā aprīkojuma pareizu lietošanu.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

2020.gadā IT nodaļa saskārās ar būtiskiem izaicinājumiem, jo, mainoties darba procesiem, bija ātri jāpielāgojas, jāveic neparedzēti iepirkumi, jānodrošina operatīvs personāla atbalsts jaunu digitālo prasmju apguvē. Nodrošinātas attālinātas mācības, attālināta darba iespējas, attālinātas Tieslietu padomes sēdes, sanāksmes, darba grupas utt.

Notika arī IT infrastruktūras attīstība un modernizācija, ieviešot jaunus tehniskus risinājumus un tehnoloģijas. Optimizēta un pilnveidota virtuālo serveru infrastruktūra, veikti konfigurēšanas darbi informācijas sistēmu drošības politikas un informācijas tehnoloģiju infrastruktūras lietošanas kārtības īstenošanai. Paaugstināta glabājamo datu drošība un pieejamība, paaugstināta IT resursu un informācijas sistēmu drošība. Paplašināts datortīkls, iegādāta bezvadu konferenču sistēma, kā arī video straumēšanas iekārta un robotizētas kameras attālināto pasākumu un tiešraides nodrošināšanai.

Tiesnešiem un padomniekiem nodrošinātas attālinātā darba iespējas, ieviešot mobilās darbstacijas un drošu attālināto piekļuvi tiesas resursiem.

KOMUNIKĀCIJA

2020.gads Augstākās tiesas komunikācijā bija aktīvs, neskatoties uz Covid-19 dēļ noteiktajiem ierobežojumiem. Mainījās Augstākās tiesas priekšsēdētāji, Tieslietu padome pieņēma nozīmīgus lēmumus, atjaunotā Senāta 25 gadi – šie notikumi piesaistīja uzmanību un prasīja aktīvu komunikāciju. Mazinājušās klātienē un starptautiskās aktivitātes, taču ir paplašināti komunikācijas kanāli un mainīti pasākumu formāti. Augstākajai tiesai bijusi pozitīva publicitāte, plašāk izskanējis priekšsēdētāja viedoklis dažādos jautājumos, nav bijušas komunikācijas krīzes situācijas.

Saziņa ar sabiedrību. Galvenais Augstākās tiesas informācijas kanāls ir mājaslapa, kas regulāri tiek papildināta un veidota atbilstoši Augstākās tiesas un Tieslietu padomes aktualitātēm. Gada laikā mājaslapā publicētas un medijiem nosūtītas 372 preses relīzes – 227 par jaunumiem Augstākajā tiesā un Tieslietu padomē, 145 par Senātā skatītām tiesu lietām.

Mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvā sāka Senāta 1995.–2004.gadu judikatūras (vairāk nekā 3200 nolēmumi) pievienošana klasifikatoros. Netiek pievienoti paši nolēmumi (jo tie nav anonimizēti un digitalizēti), bet informācija par to pieejamību, un attiecīgi tie pievienoti rādītājā pēc lietu kategorijām, tiesību aktu rādītājā un citēto nolēmumu rādītājā.

Sākts mājaslapas jauna dizaina projekts, gada nogalē izstrādātāji nodeva jauno lapu testa režīmā.

Izveidots vēl viens mūsdienīgs informācijas kanāls – jūlijā Augstākā tiesa pievienojās Twitter tīklam.

Sadarbība ar žurnālistiem. Atbildot uz mediju pieprasījumiem, sniegtas 197 atbildes, viedokļi un komentāri – 91 par Augstāko tiesu, Tieslietu padomi, tiesu sistēmu un 106 par konkrētām tiesu lietām Senātā.

Turpinājās Mediju dienas tradīcija par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem. Šoreiz tā bija tematiska – saistībā ar Uzņēmēju aptauju par Augstāko tiesu.

TVITERA STATISTIKA

2020.gads: 16.jūlijs – 31.decembris

- Tvīti: **201**
- Sekotāji: **613**
- Kopā skatījumi: **370 900**
- Reakcijas/Darbības ar mūsu tvītiem: **13 167**
- Atzīme „patīk” vidēji dienā: **10**

Mediju dienā kā eksperti piedalījās Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētājs J.Endziņš un Ārvalstu investoru padomes Latvijā (FICIL) Tiesu sistēmas efektivitātes darba grupas vadītājs M.Vainovskis. Mediju dienu apmeklēja 13 žurnālisti.

Drukātie izdevumi. 2020.gads bija Augstākās tiesas Biļetena jubilejas gads – 10 gadi kopš tā izdošanas. Kā katru gadu izdoti divi numuri. Izdota grāmata „Latvijas Republikas Augstākā tiesa | Senāts” latviešu un angļu valodā. Sakarā ar Tieslietu padomes pirmo desmitgadi sagatavots jauns buklets par Tieslietu padomi.

Publiskās diskusijas un aptaujas. Sarunu festivālā LAMPA Augstākās tiesas organizētajā diskusijā „Kopā celt tiesiskumu” piedalījās valsts augstākās amatpersonas – Valsts prezidents Egils Levits, Saeimas priekšsēdētājas biedre Inese Lībiņa-Egnere, Ministru prezidents Krišjānis Kariņš, Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemeļe un Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs. Diskusiju translēja TV24, Delfi un Jurista Vārda portāls.

Pēc Augstākās tiesas pasūtījuma 2020.gadā sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS veica divas aptaujas. Latvijas uzņēmēju aptaujā par Augstākās tiesas darba vērtējumu piedalījās 750 Latvijas uzņēmēji. Savukārt sabiedrības aptaujā par tiesiskuma jautājumiem piedalījās vairāk nekā 1000 respondenti, un šīs aptaujas rezultāti tika izmantoti LAMPAS diskusijā.

Sadarbība ar skolām un augstskolām. Covid-19 pandēmijas dēļ sadarbība ar skolām un augstskolām bija daudzkārt mazāka nekā iepriekš. Ēnu dienā ar Augstākās tiesas darbu iepazinās 14 skolēni. Gada sākumā tiesu apmeklēja divas studentu grupas, bet novembrī organizēta attālinātā tikšanās Zoom platformā ar Rīgas Stradiņa Universitātes Juridisko fakultāti.

Augstākās tiesas vēsture. Covid-19 ierobežojumu dēļ 2020.gadā tiesas muzejā notika tikai 6 ekskursijas. Tomēr darbs muzejā bija intensīvs, jo tika realizēts Latvijas Senāta (1918–1940) digitālās ekspozīcijas projekts. Senāta 100-gadei savāktie materiāli digitalizēti, sistematizēti un izveidots interaktīvs ekrāns ar plašu informāciju par Latvijas Senātu, senatoriem un Tiesu pili latviešu un angļu valodā.

Lai saglabātu liecības par Ivara Bičkoviča laiku Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā 2008.–2020. gadā, sagatavota un izdota viņa runu un publikāciju grāmata, kā arī uzņemta videofilma „12 izaicinājumiem bagāti gadi”, dokumentējot izstādē par šo laiku eksponētos materiālus.

2020.gadā tika akcentēti divi notikumi Augstākās tiesas vēsturē – atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas 30 gadi un atjaunotā Senāta 25 gadi. Par Augstākās tiesas pārveidošanu pēc Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanas sagatavota publikācija „Augstākās Tiesas Biļetenā”. Augstākās tiesas Izdienas nozīme papildināta ar jauniem veidiem – 30 un 35 gadu nozīmi.

Savukārt atzīmējot Augstākās tiesas Senāta 25 gadu jubileju, izveidota izstāde „Senatori juridiskās literatūras laukā”, notika svinīgs pasākums un diskusija „Senatora personība”, atklāta Augstākās tiesas bijušo priekšsēdētāju portretu galerija, kā arī uzņemta Augstākās tiesas kolektīva kopbilde.

PROJEKTU VADĪBA

2020. gadā īstenoti divi ārēji finansēti projekti. Sagatavoti divi projektu pieteikumi (viens kopā ar Tiesu administrāciju, viens kopā ar Lietuvas Augstāko Administratīvo tiesu), no kuriem viens tika apstiprināts. Pandēmijas dēļ gandrīz visi plānotie projektu konkursi, kuros bija paredzēts piedalīties, tika atcelti.

Pabeigts 2019.gadā sāktais projekts „Tiesnešu palīgu loma efektīvā Augstākās tiesas darba organizācijā”, ko finansēja Ziemeļvalstu Ministru padome.

Kopā ar Tiesu administrāciju sagatavots projekta pieteikums „E-risinājumu pielietošana tiesas darba un procesu pārvaldē Ukrainā Covid-19 krīzes laikā”. Projekts guva atbalstu Ārlietu ministrijas Attīstības sadarbības projektu konkursā. Projekta ietvaros Augstākās tiesas tiesneši un darbinieki dalījās pieredzē ar Ukrainas kolēģiem par to, kā organizēt tiesas darbu pandēmijas laikā. Augstākā tiesa organizēja trīs vebinārus, kuros kopā piedalījās aptuveni 500 tiesneši un tiesu darbinieki no Ukrainas.

IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA

2020.gadā izdoti 43 rīkojumi organizatoriskajos jautājumos un 21 organizatoriskie dokumenti (kārtības, instrukcijas, nolikumi) vai to grozījumi, noslēgti 23 līgumi ar juridiskām personām.

Pastāvīgi veikta iekšējās kontroles sistēmas uzraudzība, nodrošinot trūkumu savlaicīgu novēršanu.

Sertificēts personas datu aizsardzības speciālists uzrauga, lai Augstākajā tiesā personas datu apstrāde tiek organizēta atbilstoši regulas un citu saistošo normatīvo aktu prasībām. Darbiniekiem sniegtas konsultācijas personas datu aizsardzības jautājumos, atrodot piemērotāko risinājumu katram konkrētam gadījumam.

Augstākajā tiesā ir izveidota iekšējās kontroles sistēma korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai, izveidota korupcijas un interešu konflikta riska novēršanas komisija.

KOPSAVILKUMS:

BŪTISKĀKIE SASNIEGUMI 2020.GADĀ

- Pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2019. gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli.

- Augstākās tiesas darba nepārtrauktība un nepieciešamo IT tehnoloģiju nodrošināšana ārkārtējās situācijas laikā.
- Telpu noslodzes un platības audits, telpu racionāla pārdale; sakārtota darba vide, telpu remonts, pabeigta logu nomainīšana visās tiesas telpās.
- Ergonomiska atvērta tipa biroja izveidošana darbiniekiem, kuri arī turpmāk pārsvarā izmantos attālinātā darba iespēju.
- Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, kas dos iespēju pilnveidot Augstākās tiesas darbinieku atlīdzības sistēmu.
- Jauna Augstākās tiesas darbinieku novērtēšanas kārtība, kas nosaka skaidrus un konkrētus kritērijus, kā arī paredz vērtēt amata aprakstā noteikto darba pienākumu izpildi.
- Paplašināti komunikācijas kanāli, proaktīva un pozitīva komunikācija, Augstākās tiesas Tviterkonta aktīva izmantošana.
- Sabiedrības aptauju izstrāde un rezultātu analīze – noderīgs instruments tiesas darba uzlabošanai un efektīvizēšanai.
- Latvijas Senāta pirmā posma (1918–1940) digitālās ekspozīcijas projekts.

ADMINISTRĀCIJAS DARBA PRIORITĀTES 2021.GADĀ

- Efektīva finanšu vadība, joprojām aktuāls jautājums – tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojuma sistēmas pilnveidošana.
- Mobilo darbstaciju iegāde un ieviešana tiesnešu palīgiem, attālināta darba nodrošināšana.
- Audio un videokonferenču risinājumu plašāka izmantošana.
- Uzlabojoties epidemioloģiskajiem apstākļiem – iekšējās komunikācijas un mikroklimata uzlabošana, savstarpējas sadarbības un pieredzes apmaiņas veicināšana starp struktūrvienībām.
- Regulāra darbinieku apmierinātības ar darbu un mācību vajadzību analīze (aptauja, sarunas pēc pārbaudes laika utt.), vadītāju kompetenču attīstība.
- Tiesnešu palīgu funkciju un atbildības izvērtēšana un paplašināšana.
- Elektroniskā paraksta, elektronisko rezolūciju un elektroniskās aprites pielietojuma paplašināšana, instrukcijas un apmācības par lietvedības sistēmu (ALS) un e-paraksta lietošanu.
- Lietu virzības procesu aprakstu un shēmu sagatavošana.
- Aktīva sadarbība ar Tiesu administrāciju saistībā ar E-lietas un TIS 2 ieviešanu.
- Jaunās mājaslapas ieviešana un Biļetena elektroniskās versijas izstrāde.
- Atjaunotā Senāta materiālu sakārtošana un sistematizācija.

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra GARDA

Disciplinārtiesas locekļi

Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Ļubova KUŠNIRE, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

Disciplinārtiesā 2020.gadā saņemtas piecas tiesnešu sūdzības – trīs par Tiesnešu disciplinārkolēģijas pieņemtajiem lēmumiem un divas par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumiem, ar kuriem tiesnešu profesionālā darbība novērtēta negatīvi.

Pagājušajā gadā no saņemtajām sūdzībām izskatītas četras, bet viena, ar kuru pārsūdzēts Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2020.gada 11.decembra lēmums, izskatīta 2021.gada 21.janvārī, turklāt pirmo reizi slēgtā tiesas sēdē attālināti platformā ZOOM.

SŪDZĪBAS PAR TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒĢIJAS LĒMUMIEM

Vienā lietā Disciplinārtiesā atstāja negrozītu Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, ar kuru tiesnesim piemērots disciplinārsods – piezīme.

Tiesnesim piemērots disciplinārsods – piezīme, jo ar tiesneša pieņemto lēmumu tika pārkāptas sūdzības iesniedzēja tiesības uz taisnīgu tiesu – lēmums nebija motivēts, bet tā sekas – liegta iespēja atkārtoti iesniegt sūdzību.

Otrā lietā tika grozīts Tiesnešu disciplinārkolēģijas piemērotais disciplinārsods no amatalgas samazināšanas uz vienu gadu, ieturot 10 procentus no amatalgas, uz rājienu. Disciplinārkolēģija bez pietiekama pamata bija atzinusi nolēmumu sagatavošanas termiņa nokavējumu sešās lietās. Pārējā daļā lēmums, tostarp par tiesnesim noteikto profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu, atstāts negrozīts.

Tiesnesis iecelts amatā 2018.gada 31.maijā un jau vienreiz disciplināri sodīts par nolēmumu sagatavošanas termiņu kavējumu, norādot uz nepieciešamību pilnveidot darba plānošanas un organizēšanas prasmes, tostarp noteikt prioritātes un plānot darba izpildes termiņus. Tomēr šīs prasmes nav uzlabotas, nolēmumu pieejamības termiņi tiek ilgstoši neattaisnoti kavēti, tādējādi pārkāpjot

lietā iesaistīto personu tiesības uz taisnīgu tiesu, proti, uz lietas pabeigšanu saprātīgā termiņā un tiesības uz motivētu nolēmumu.

Konstatējot būtiskus trūkumus prasmē organizēt darbu, lai nodrošinātu tiesas lietu izskatīšanu, to ilgstošo un sistemātisko raksturu, tiesnesim noteikta profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana.

SŪDZĪBAS PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒĢIJAS NEGATĪVAJĒM ATZINUMIEM PROFESIONĀLĀS DARBĪBAS NOVĒRTĒŠANĀ

Disciplinārtiesā abos gadījumos Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumus atstāja negrozītus.

Vienā gadījumā atstāts negrozīts Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums, ar kuru tiesneša profesionālā darbība atkārtoti novērtēta negatīvi (nemotivēti nolēmumi u.c.).

Atkārtoti negatīvi novērtētā tiesneša profesionālā darbība bija pamats tiesneša atbrīvošanai no amata.

Otrā gadījumā atstāts negrozīts Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums, ar kuru ārpuskārtas tiesneša profesionālā darbība novērtēta negatīvi (trūkst prasmes organizēt un plānot darbu, uzklaustīt un analizēt kritiku u.c., kas neatsver sastādīto nolēmumu kvalitāti).

PERSONU IESNIEGUMI

Disciplinārtiesā saņem personu iesniegumus, kuros lūgts ierosināt disciplinārlietas pret tiesnešiem. Viena persona 2020.gadā iesniegusi divus iesniegumus, lūdzot izvērtēt tiesneša rīcību lietas izskatīšanā. Ņemot vērā, ka vienā sūdzībā bija norādīts uz iespējamu tiesneša ētikas normu pārkāpumu, Disciplinārtiesā šo sūdzību pēc piekritības pārsūtīja Tiesnešu ētikas komisijai. Savukārt otrajā gadījumā, norādot likumā noteikto Disciplinārtiesas kompetenci, atteica pieņemt iesniegumu un to atgriezā iesniedzējam, izskaidrojot disciplinārlietas ierosināšanas kārtību.

TIESLIETU PADOMES DARBA NODROŠINĀŠANA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada Tieslietu padomes darbu. Tieslietu padomes darbu nodrošina Tieslietu padomes sekretariāts, kas ir Augstākās tiesas struktūrvienība.

2020. gadā notikusi 31 Tieslietu padomes sēde (no tām 10 klātienē vai attālināti Zoom platformā, 21 rakstveida procesā). Pieņemti 79 lēmumi. Apstiprināti četri jauni normatīvi: Ģenerālprokurora amata kandidātu konkursa, vērtēšanas kritēriju un kārtības nolikums; Augstākās tiesas tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena

kārtošanas kārtība; Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases kārtība; Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu konkursa nolikums.

Tieslietu padome arī sasauca Latvijas tiesnešu konferences. Covid-19 pandēmijas dēļ Tiesnešu klātienes konference 2020.gadā nenotika.

Sasauktas četras neklātienes konferences, kurās elektroniskajās vēlēšanās ievēlēti Tieslietu padomes, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas un Tiesnešu ētikas komisijas locekļi.

AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

Aktualitātes

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ JAUNA SENATORE UN DIVI TIESNEŠI UZ LAIKU

Ar Tieslietu padomes lēmumu no 23.februāra Augstākās tiesas tiesneša amatā pārcelta Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Diāna Makarova (attēlā), kura jau kopš pagājušā gada oktobra pilda tiesneša pienākumus Administratīvo lietu departamentā. Diānai Makarovai ir gandrīz 10 gadu pieredze darbā administratīvajā tiesā un plaša pieredze darbā valsts pārvaldē, deviņus gadus strādājot Valsts ieņēmumu dienestā.

Senāta Administratīvo lietu departamentā 1.februārī tiesneša amata pienākumus sāka pildīt Administratīvās

apgabaltiesas tiesneši Lauma Paegļkalna un Valters Poķis. Ar Tieslietu padomes lēmumu viņiem uzdots aizstāt Augstākās tiesas tiesnešus vakances līdz 2022.gada 30.decembrim.

Senāta Administratīvo lietu departamentā uz diviem gadiem palielināts tiesnešu skaits par diviem tiesnešiem. Attiecīgi uz diviem gadiem samazināts Administratīvās apgabaltiesas tiesnešu skaits. Administratīvo lietu departamenta kapacitāte tiek stiprināta, lai samazinātu neizskatīto lietu uzkrājumu.

EKONOMISKO LIETU TIESAS TIESNEŠA AMATĀ APSTIPRINĀTI DIVI SENATORU PALĪGI

Starp deviņiem jaunās Ekonomisko lietu tiesas tiesnešiem, ko Saeima apstiprināja rajona tiesneša amatā 18.februārī, ir divi Senāta senatoru palīgi – Civillietu departamenta senatora palīdze Dagnija

Muceniece un Administratīvo lietu departamenta senatora palīgs Miķelis Zumbergs. Uz jaunās tiesas amata vietām atlase notika no 95 kandidātiem, kas bija pieteikušies izsludinātajā konkursā.

BIJUŠAJAI SENATOREI EDĪTEI VERNUŠAI PIEŠĶIRTS GODA TIESNESES NOSAUKUMS

Tieslietu padome piešķir Goda tiesneses nosaukumu bijušajai Augstākās tiesas senatorei Edītei Vernušai, kura tiesneša amata pienākumus beidza pildīt 2020. gada 30. aprīlī. Viņas stāžs tiesneša amatā ir 30 gadi, 21 no tiem – Augstākajā tiesā. Bijusi Civillietu tiesu palātas tiesnese, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore, Senāta Civillietu departamenta senatore un departamenta priekšsēdētāja.

Priekšlikumu par Goda tiesneses nosaukuma piešķiršanu iesniedza Senāta Civillietu departaments, novērtējot Edīti Vernušu kā augstas raudzes profesionāli – tiesnesi un vadītāju. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Edīti Vernušu raksturoja kā vienu no spilgtākajām personībām Senātā, izteiktu autoritāti kolēģu vidū, kuras vadībā departamentā sākās attīstība lietu virzībā, kā arī kā juristu autoritāti mantojuma lietās.

TEMĪDAS BALVAS – 2020

No kreisās: Austris Livdāns, Jānis Geks, Aleksandrs Potaičuks

Citādā formātā nekā citus gadus, bet arī 2020. gadā Augstākajā tiesā sadalītas tradicionālās Temīdas balvas. Profesionālā balva piešķirta Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora palīgam Jānim Gekam, Radošā balva – zinātniski analītiskajam padomniekam Aleksandram Potaičukam, Īpašā balva – Informācijas tehnoloģiju nodaļas speciālistam Austrim Livdānam.

Jānim Gekam balva piešķirta par īpaši sarežģītu jautājumu risināšanu un tiesību sistēmai nozīmīgu nolēmumu sagatavošanu. Īpaši minams pieteikums Satversmes tiesai par minimālās vecuma pensijas atbilstību Satversmei, kas rezultējās sociāli atbildīgai valstij atbilstošā Satversmes tiesas spriedumā.

Aleksandrs Potaičuks balvu saņēma par radošu pētniecisko darbu. Augstā kvalitātē sagatavoti tiesu

prakses apkopojumi gan administratīvajās, gan civiltiesībās – par tiesībām uz pieeju informācijai un par tiesu praksi mantojuma lietās. 2020.gadā ieguvis tiesību zinātņu doktora grādu.

Īpaša balva Informācijas tehnoloģiju nodaļas speciālistam Austrim Livdānam, kura telefons tiesnešiem un darbiniekiem bijis kā „glābējzvans” ar datortehniku un IT risinājumiem saistītos jautājumos

gadā, kad Covid-19 pandēmijas dēļ nācās būt inovatīviem, pielāgoties strādāt un mācīties attālināti, piedalīties tiešsaistes pasākumos, lietot jaunas interneta platformas un programmas.

Uzvarētāji saņēma ceļojošo Temīdas balvu, kurā atveidots Tiesu pils simbols – Kārļa Zemdegas skulptūra „Taisnība”.

ZANE PĒTERSONE – STARP 100 PASAULES IETEKMĪGĀKAJĀM SIEVIETĒM INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBĀS

Prestižais izdevums *World Intellectual Property Review* (WIPR) (*Pasaules intelektuālā īpašuma pārskats*) par vienu no 100 ietekmīgajām sievietēm intelektuālā īpašuma tiesību jomā pasaulē 2020.gadā ir atzinis Augstākās tiesas Civillietu departamenta senatori Zani Pētersoni. WIPR izceļ 100 sievietes no visas pasaules – labākās un spilgtākās savas jomas profesionāles, kurām ir nozīmīga loma intelektuālā īpašuma tiesību sistēmas attīstībā.

Saraksts veidots, WIPR aptaujājot intelektuālā īpašuma jomas profesionāļus un lūdzot nominēt ietekmīgas juristes, kuras strādā privātajā vai publiskajā sektorā ar intelektuālā īpašuma tiesību jautājumiem. Zane Pētersone šajā sarakstā ir vienīgā no Baltijas valstīm.

Izdevumā atzīmēts viņas amats – Augstākās tiesas tiesnese, kas specializējusies intelektuālā īpašuma lietās un ir Latvijas pārstāve Eiropas Tiesnešu asociācijā mediācijai un Eiropas Preču zīmju tiesnešu tīklā. Novērtēti arī papildu ieguldījumi – lekcijas par dažādām tiesību tēmām, tostarp par intelektuālā īpašuma tiesību jautājumiem, dalība valsts līmeņa un starptautiskās darba grupās, līdzdalība jaunā Latvijas Preču zīmju likuma un Komerccnoslēpuma aizsardzības likuma veidošanā. Autore vairākām publikācijām, tostarp monogrāfijai „Intelektuālā īpašuma civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi” (2013).

Tiesu dialogs

PIEREDZES APMAIŅAS PROGRAMMĀ SENĀTA DARBU IEPAZĪST ZEMĀKU INSTANČU TIESU TIESNEŠI

Tiesneses, kas stažējas Augstākajā tiesā: Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja Silva Reinholde, Administratīvās rajona tiesas tiesnese Daiga Lubāne un Rīgas apgabaltiesas tiesnese Iveta Stuberovska

Augstākās tiesas piedāvātajā pieredzes apmaiņas programmā šogad piedalīsies četri pirmās un otrās instances tiesneši.

Senāta Krimināllietu departamentā 11.janvārī darbu sāka Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja Silva Reinholde. Līdz jūnija beigām tiesnese apgūs kasācijas instances darbības pieredzi praktiskā darbā departamentā. Civillietu departamentā no 25.janvāra līdz 30.jūnijam stažējas Rīgas apgabaltiesas tiesnese Iveta Stuberovska, Administratīvo lietu departamentā no 1.februāra līdz 30.jūlijam Administratīvās rajona tiesas tiesnese Daiga Lubāne, bet otrajā pusgadā Krimināllietu departamentā Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas tiesnese Daina Treija.

Piemērotākie pretendenti tika izraudzīti konkursa kārtībā.

Silva Reinholde, kurai ir vairāk nekā 30 gadu darba pieredze tiesu sistēmā, iespēju gūt pieredzi Augstākajā tiesā vērtē kā būtisku papildinājumu savām profesionālajām zināšanām un prasmēm, kā arī kā

pienesumu apgabaltiesas darbam kopumā: „Iespēja būt klāt uz izprast Senāta nolēmumu tapšanas procesu, piedalīties un iesaistīties senatoru diskusijās, sagatavot nolēmumu projektus, padziļināti izpētīt atsevišķus prakses jautājumus, pilnveido analītiskās prasmes un nolēmumu sagatavošanas prasmes, liek paraudzīties uz jautājumiem no cita skatupunkta, ko savukārt varēšu turpmāk pielietot, gan sagatavojot nolēmumus, gan apspriedēs ar saviem kolēģiem.” Viņa ir pārliecināta, ka šāda pieredze ļaus paaugstināt apgabaltiesas kā apelācijas instances tiesas kvalitatīvu izaugsmi kopumā.

Ieguvumus no pieredzes apmaiņas redz arī Senāta Krimināllietu departaments. „Sadarbības procesā varam nepastarpināti izzināt zemāku instanču tiesu sarežģījumus Senāta prakses apgūvē, uzzināt atšķirīgus viedokļus par judikatūru, iespējams, apjaust kādu jaunu mehānismu, kas uzlabotu Senāta judikatūras izpratni apgabaltiesās,” saka departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova.

ADMINISTRATĪVIE TIESNEŠI APSPRIEŽ ADMINISTRATĪVĀ PROCESA AKTUALITĀTES UN DARBU ĀRKĀRTAS SITUĀCIJĀ

Kopumā 70 dalībnieki decembrī piedalījās Senāta Administratīvo lietu departamenta rīkotajā attālinātajā sanāksmē ar Administratīvās rajona tiesas un Administratīvās apgabaltiesas tiesnešiem.

Apspriesti aktuālie administratīvā procesa jautājumi, kā arī diskutēts par atsevišķām sarežģītām problēmsituācijām.

Apspriesti arī atsevišķi jautājumi saistībā ar tiesas darbu ārkārtas situācijā. Tiesneši bija vienprātis, ka

procesuālās normas nav pašmērķīgas. Tās ir jāpiemēro, saprātīgi līdzsvarojot procesa formālās prasības ar dzīves realitāti.

Senāta Administratīvo lietu departamenta tikšanās ar Administratīvās apgabaltiesas un Administratīvās rajona tiesas tiesnešiem notiek katru gadu. Tas tiek darīts tiesu prakses vienādošanas un tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošanas nolūkā.

AUGSTĀKĀ TIESA VADA MĀCĪBAS TIESNEŠIEM PAR CIVILLIETU IZSKATĪŠANAS METODOLOĢIJU

Gandrīz 50 tiesneši un tiesu darbinieki attālināti piedalījās Senāta un Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētajās mācībās par tiesneša darba metodi, izskatot civillietas. Mācību mērķis bija ieskicēt ietvaru un algoritmus, kuru metodiska piemērošana ne vien palīdzēs civillietas izskatīt ātrāk, bet arī kvalitatīvāk, nodrošinot individuālu tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu.

Pirmajā mācību daļā tiesnešiem bija iespēja apgūt teorētiskās zināšanas, kuru izmantošana palīdzēs viņiem efektīvāk (ātrāk un kvalitatīvāk) izskatīt civillietas. Mācībās piedalījās arī tiesnešu palīgi, kuriem ir nozīmīga loma lietas izskatīšanas procesu organizēšanā un nepieciešamā atbalsta nodrošināšanā tiesnešiem.

Mācību dalībnieki uzzināja gan par biežāk sastopamajiem trūkumiem tiesu nolēmumos, gan par metodēm, kā šos trūkumus nepieļaut un nodrošināt efektīvu un iespējami taisnīgu lietas iznākumu. Nodarbības tika strukturētas atbilstoši lietas virzībai tiesā un jautājumiem, ar kuriem saskaras tiesnesis dažādos lietas izskatīšanas posmos.

Papildus teorētiskajām zināšanām lektori demonstrēja mācību dalībniekiem vairākus praktiskus instrumentus, kurus tiesneši var izmantot darbā ar lietas materiāliem, lai tiesvedību padarītu raitāku un nepieļautu arī tās vilcināšanu, ko praktizē negodprātīgi lietu dalībnieki.

Mācību otrajā daļā dalībnieki pildīja patstāvīgo darbu, bet trešajā daļā lektoru vadībā apsprieda iesniegtos darbus, risināja praktiskos uzdevumus, kā arī diskutēja par tiesvedību praktiskajiem sarežģījumiem un to risinājumiem. Uzmanību pievērsta atsevišķiem jautājumiem, kuri ir nozīmīgi civillietu iztiesāšanā, piemēram, pušu sniegto apgalvojumu pietiekamības pārbaude, prasības robežu ievērošana, tiešo un netiešo pierādījumu nošķiršana u.tml.

Konkrētās mācības ir beigušās, taču ir plānots tās pilnveidot, paplašināt un nodrošināt gan esošajiem tiesnešiem un tiesnešu palīgiem, gan jaunaajiem tiesnešiem.

Nodarbības vadīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš un Civillietu departamenta zinātniski analītiskie padomnieks Rihards Gulbis.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA SENATORI UN PADOMNIEKI PIEDALĀS TIESNEŠU SANĀKSMĒ KURZEMES APGABALTIESĀ

Lai vienādotu tiesu praksi un uzlabotu tiesas spriešanas kvalitāti, Senāta Krimināllietu departamenta senatori un zinātniski analītiskie padomnieki novembrī tiešsaistē piedalījās konsultatīvā sanāksmē ar Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesnešiem. Pārrunāti aktuālie jautājumi Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu piemērošanā un interpretācijā.

Senatores Aija Branta, Inguna Radzeviča un zinātniski analītiskie padomnieki Jānis Baumanis, Nora Zvejniece un Oskars Kulmanis ar apgabaltiesas tiesnešiem

pārrunāja jautājumus par Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses atklāšanu apsūdzībā attiecībā uz bezdarbību – nodokļu nenomaksāšanu, par Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 17.punktā paredzētā atbildību pastiprinošā apstākļa – ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona sniegusi apzināti nepatiesu liecību – konstatēšanas iespējamību apelācijas instances tiesā un par policijas darbinieku dienesta ziņojumu pārbaudes kārtību tiesas izmeklēšanā. Tāpat sanāksmē aktualizētas atsevišķos Senāta lēmumos izteiktās tēzes.

AUGSTĀKĀS TIESAS | SENĀTA DARBĪBAS STRATĒGIJA 2021.-2025.GADAM

MISIJA	VĪZIJA	VĒRTĪBAS
Tiesiskuma īstenošana, veidojot vienotu un stabilu tiesību piemērošanas praksi kasācijas instancē	Senāts – tiesiskuma un taisnīguma garants	Taisnīgums Neatkarība Profesionalitāte Ilgtspēja

PRIORITĀRIE DARBĪBAS VIRZIENI:

1. Stabīlas judikatūras veidošana
2. Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana
3. Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektivizēšana
4. Sadarbība un dialogs
5. Sabiedrības informēšana un izglītošana

1. PRIORITĀTE 1. STABILAS JUDIKATŪRAS VEIDOŠANA

Darbības/Rīcības

- 1.1. Iekšējā dialoga stiprināšana Senātā, veicinot vienveidīgu tiesību normu interpretāciju un piemērošanu tiesu praksē
- 1.2. Sadarbība ar pirmās un otrās instances tiesām
- 1.3. Senāta judikatūras un tiesu prakses pieejamības paplašināšana

2. PRIORITĀTE 2. EFEKTĪVA KASĀCIJAS PROCESA NODROŠINĀŠANA

Darbības/Rīcības

- 2.1. Tiesvedības procesu Senātā analīze un lietu aprites pilnveidošana
- 2.2. Labās prakses ieteikumu izstrāde lietas dalībniekiem procesuālo dokumentu noformēšanā
- 2.3. Nolēmumu sagatavošanas vadlīniju izstrāde
- 2.4. Senatoru atlases kārtības un prasmju pilnveidošanas programmas īstenošana
- 2.5. Senatoru atbalsta dienesta kapacitātes stiprināšana

3. PRIORITĀTE 3. RESURSU IZMANTOŠANAS UN IEKŠĒJO PROCESU EFEKTIVIZĒŠANA

Darbības/Rīcības

- 3.1. Pārskatāma un efektīva tiesas iekšējās darbības modeļa attīstīšana
- 3.2. Tehnoloģiju sniegto iespēju stratēģiska apzināšana un efektīva izmantošana tiesas darbā
- 3.3. Darba vides audits, tai skaitā telpu efektīvas izmantošanas un papildu telpu nodrošināšanas jautājuma risināšana
- 3.4. Latvijas un ārvalstu juridisko resursu pieejamības nodrošināšana
- 3.5. Konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšana senatoriem un darbiniekiem

4. PRIORITĀTE 4. SADARBĪBA UN DIALOGS

Darbības/Rīcības

- 4.1. Tieslietu padomes lomas stiprināšana un efektīvas darbības nodrošināšana
- 4.2. Konstitucionālo orgānu dialoga un sadarbības veicināšana tiesiskuma īstenošanā
- 4.3. Juridiskās domas un juridiskās kultūras attīstīšana
- 4.4. Latvijas pārstāvība starptautiskās tieslietu organizācijās un starptautisko un pārnacionālo tiesu tīklos

5. PRIORITĀTE 5. SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA UN IZGLĪTOŠANA

Darbības/Rīcības

- 5.1. Atvērtā un proaktīva Augstākās tiesas komunikācija
- 5.2. Sadarbība ar skolām tiesībzinību stundu satura veidošanā
- 5.3. Sadarbība ar augstskolu juridiskajām fakultātēm
- 5.4. Žurnālistu izpratnes par tiesību jautājumiem veicināšana
- 5.5. Latvijas Senāta un atjaunotā Senāta vēstures apkopošana un izmantošana tiesas darbā

**Darbībām atbilstoši uzdevumi
34.-36.lpp.**

DARBĪBĀM ATBILSTOŠI UZDEVUMI

1. PRIORITĀTE 1. STABILAS JUDIKATŪRAS VEIDOŠANA

Darbības/Rīcības	Uzdevumi
1.1. Iekšējā dialoga stiprināšana Senātā, veicinot vienveidīgu tiesību normu interpretāciju un piemērošanu tiesu praksē	1.1.1. veicināt komunikāciju un informācijas apmaiņu starp departamentiem, organizēt kopīgas Senāta departamentu apspriedes par Senātam aktuāliem jautājumiem un strīdīgiem piekritības jautājumiem 1.1.2. izveidot vienotu iekšējo pētījumu datubāzi Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas un Senāta departamentu resursu vienotai pieejamībai 1.1.3. rīkot departamentu senatoru kopsapulces par aktuāliem tiesību jautājumiem 1.1.4. izmantot plēnuma kompetenci apspriest departamentiem kopīgus aktuālus tiesību jautājumus 1.1.5. attīstīt senatoru specializāciju, iesaistīt senatorus ar noteiktu specializāciju cita departamenta tiesas sastāvā
1.2. Sadarbība ar pirmās un otrās instances tiesām	1.2.1. izstrādāt mehānismu prioritātes noteikšanai judikatūras veidošanai svarīgām lietām (pilotlietas) 1.2.2. organizēt darba seminārus un mācības pirmās un otrās instances tiesu tiesnešiem 1.2.3. rīkot pirmās un otrās instances tiesu priekšsēdētāju sapulces 1.2.4. plašāk analizēt apgabaltiesu nolēmumus tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanai Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā; veidot datubāzi par apgabaltiesu tiesnešu nolēmumu kvalitāti 1.2.5. veicināt pirmās un otrās instances tiesnešu stažēšanos Senātā
1.3. Senāta judikatūras un tiesu prakses pieejamības paplašināšana	1.3.1. publicēt Augstākās tiesas mājaslapā tiesu prakses apkopojumus ar secinājumiem un ieteikumiem 1.3.2. organizēt preses konferences, seminārus un citas aktivitātes tiesu prakses apkopojumu atziņu popularizēšanai 1.3.3. pilnveidot Judikatūras klasifikatorus Augstākās tiesas mājaslapā, apmācīt lietotājus to izmantošanā 1.3.4. turpināt publicēt Senāta praksi Augstākās tiesas mājaslapā 1.3.5. mainīt Senāta judikatūras gadagrāmatas formātu, padarot to kompaktāku, informatīvāku un lietotājiem draudzīgāku

2. PRIORITĀTE 2. EFEKTĪVA KASĀCIJAS PROCESA NODROŠINĀŠANA

Darbības/Rīcības	Uzdevumi
2.1. Tiesvedības procesu Senātā analīze un lietu aprites pilnveidošana	2.1.1. veikt tiesvedības procesa Senātā auditu, nosakot un ieviešot izmaināmās darbības 2.1.2. nodalīt no senatora darba lietas priekšapstrādes un pēcapstrādes darbības 2.1.3. ieviest lietas priekšapstrādi un pēcapstrādi Kancelejā (lietu svēršana, lietas anotācija, algoritms pārbaudei, pilnvaras u.tml.) 2.1.4. automatizēt Senāta statistikas datu apkopošanu; analizēt un apspriest statistikas rādītājus
2.2. Labās prakses ieteikumu izstrāde lietas dalībniekiem procesuālo dokumentu noformēšanā	2.2.1. izstrādāt kasācijas sūdzību un blakus sūdzību vadlīnijas, publicēt tās Augstākās tiesas mājaslapā
2.3. Nolēmumu sagatavošanas vadlīniju izstrāde	2.3.1. pilnveidot nolēmumu kvalitāti, veicinot principu „īsāk, konkrētāk, skaidrāk”

2.4. Senatoru atlases kārtības un prasmju pilnveidošanas programmas īstenošana	2.4.1. nodrošināt profesionālu Augstākās tiesas senatoru atlasī, sekmējot labāko un pieredzējušāko Latvijas juristu nonākšanu kasācijas instancē; nepieciešamības gadījumā aicināt Tieslietu padomi pilnveidot Augstākās tiesas senatoru atlases kārtību 2.4.2. organizēt senatoru pieredzes apmaiņu starptautiskajās, pārnacionālajās un citu valstu Augstākajās tiesās
2.5. Senatoru atbalsta dienesta kapacitātes stiprināšana	2.5.1. palielināt senatoru palīgu un padomnieku skaitu departamentos 2.5.2. paplašināt senatoru palīgu funkcijas un atbildību 2.5.3. aktualizēt procesu aprakstus departamentu personāla darbam 2.5.4. izveidot jurista amatu Kancelejā senatoru palīgu darba atslogošanai 2.5.5. organizēt senatoru palīgu apmācību atbilstoši senatora specializācijai 2.5.6. veicināt pieredzes apmaiņu starp departamentu palīgiem, padomniekiem un konsultantiem 2.5.7. organizēt darbinieku pieredzes apmaiņu starptautiskajās, pārnacionālajās un citu valstu Augstākajās tiesās

3. PRIORITĀTE 3. RESURSU IZMANTOŠANAS UN IEKŠĒJO PROCESU EFEKTIVIZĒŠANA

Darbības / Rīcības	Uzdevumi
3.1. Pārskatāma un efektīva tiesas iekšējās darbības modeļa attīstīšana	3.1.1. veikt dokumentu un korespondences aprites procesu auditu, nosakot un ieviešot izmaiņām darbības 3.1.2. veikt darbinieku pienākumu un kompetenču sadalījuma auditu, nosakot un ieviešot izmaiņām darbības 3.1.3. aktualizēt tiesas iekšējās darbības procesu aprakstus, veidot par tiem skaidrojošus materiālus un apmācības darbiniekiem 3.1.4. pārskatīt sūdzību izskatīšanas politiku tiesā; izveidot informatīvu materiālu par sūdzību iesniegšanu 3.1.5. izmantot labās prakses un pieredzes apmaiņu vizītes tiesas darbības procesu pilnveidošanā
3.2. Tehnoloģiju sniegto iespēju stratēģiska apzināšana un efektīva izmantošana tiesas darbā	3.2.1. aktīvi iesaistīties E-lietas projekta īstenošanā 3.2.2. apmācīt senatorus un darbiniekus par tiesas e-risinājumiem, moderno tehnoloģiju izmantošanu 3.2.3. pilnveidot Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras klasifikatoru administrēšanas rīku
3.3. Darba vides audits, tai skaitā telpu efektīvas izmantošanas un papildu telpu nodrošināšanas jautājuma risināšana	3.3.1. izmantot atvērtā biroja risinājumu 3.3.2. izmantot telpas atbilstoši darbinieku slodzei 3.3.3. sarunās ar Valsts kanceleju risināt Senāta telpu jautājumu
3.4. Latvijas un ārvalstu juridisko resursu pieejamības nodrošināšana	3.4.1. nodrošināt plašāku piekļuvi Latvijas un ārvalstu juridiskajai literatūrai
3.5. Konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšana senatoriem un darbiniekiem	3.5.1. sniegt priekšlikumus skaidra un vienota tiesnešu amata atlīdzības modeļa izstrādei Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā 3.5.2. izveidot skaidru un taisnīgu senatoru palīgu novērtēšanas sistēmu 3.5.3. izveidot elastīgu un profesionālo attīstību stimulējošu Augstākās tiesas darbinieku atlīdzības sistēmu, nepiemērojot Amatu katalogu

4. PRIORITĀTE SADARBĪBA UN DIALOGS

Darbības / Rīcības	Uzdevumi
4.1. Tieslietu padomes lomas stiprināšana un efektīvas darbības nodrošināšana	4.1.1. stiprināt Senāta lomu un viedokli Tieslietu padomes darbā 4.1.2. sniegt Senāta atzinumus Tieslietu padomē lemjamos jautājumos 4.1.3. veicināt diskusiju par Tieslietu padomes lomas palielināšanu
4.2. Konstitucionālo orgānu dialoga un sadarbības veicināšana tiesiskuma īstenošanā	4.2.1. piedalīties konstitucionālo orgānu vadītāju tikšanās 4.2.2. organizēt konstitucionālo orgānu darbinieku pieredzes apmaiņu
4.3. Juridiskās domas un juridiskās kultūras attīstīšana	4.3.1. izdot „Augstākās Tiesas Biļetenu”, attīstīt tā elektronisko versiju Augstākās tiesas mājaslapā 4.3.2. organizēt konferences par juridiskām tēmām plašākai auditorijai 4.3.3. piedalīties diskusijās, sarunu festivālos u.tml. publiskos pasākumos 4.3.4. sadarboties ar augstskolu mācībspēkiem Senāta nolēmumu profesionālos pētījumos un analizē 4.3.5. organizēt regulāras tikšanās ar pārnacionālo tiesu tiesnešiem un Latvijas pārstāvi starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās
4.4. Latvijas pārstāvība starptautiskās tieslietu organizācijās un starptautisko un pārnacionālo tiesu tīklos	4.4.1. pārstāvēt Latviju Eiropas valstu Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklā, Eiropas Tieslietu padomju asociācijā, Eiropas Savienības valstu Valsts padomju un Augstāko administratīvo tiesu asociācijā 4.4.2. veidot dialogu ar Eiropas Cilvēktiesību tiesu un Eiropas Savienības tiesu

5. PRIORITĀTE SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA UN IZGLĪTOŠANA

Darbības/Rīcības	Uzdevumi
5.1. Atvērta un proaktīva Augstākās tiesas komunikācija	5.1.1. sagatavot informatīvus un skaidrojošus materiālus par kasācijas būtību un tiesvedības procesu Augstākajā tiesā 5.1.2. iekļaut komunikāciju par tiesu lietām lietu aprites procesā un izstrādāt Komunikācijas nodaļas un Senāta departamentu sadarbības vadlīnijas 5.1.3. par nozīmīgākajām tiesu lietām Senātā gatavot preses relīzes, organizēt preses konferences, veidot videomateriālus ar senatora komentāru 5.1.4. pilnveidot un attīstīt ārējās komunikācijas kanālus – mājaslapu un Tviterkontu 5.1.5. rīkot tematiskas atvērto durvju dienas Augstākajā tiesā 5.1.6. veikt sabiedrības un noteiktu grupu aptaujas par Augstākās tiesas darbu
5.2. Sadarbība ar skolām tiesībzinību stundu satura veidošanā	5.2.1. organizēt tiesību pamatu stundas skolēniem un seminārus sociālo zinību skolotājiem 5.2.2. sagatavot mācību satura ieteikumus tiesību pamatu jautājumos
5.3. Sadarbība ar augstskolu juridiskajām fakultātēm	5.3.1. organizēt pirmkursnieku dienas 5.3.2. nodrošināt mācību prakses studentiem 5.3.3. piedāvāt studiju darbu tēmas par Senātam aktuāliem jautājumiem
5.4. Žurnālistu izpratnes par tiesību jautājumiem veicināšana	5.4.1. organizēt Mediju dienu Augstākajā tiesā 5.4.2. organizēt pasākumus augstskolu komunikācijas programmu studentiem tiesas darba izpratnei 5.4.3. sadarboties ar medijiem, veicinot tiesībizglītojošu publikāciju un raidījumu veidošanu
5.5. Latvijas Senāta un atjaunotā Senāta vēstures apkopošana un izmantošanas tiesas darbā	5.5.1. pievienot Augstākās tiesas mājaslapā Judikatūras klasifikatoros 1995.–2004.gada Senāta judikatūru 5.5.2. apkopot Senāta departamentu vēsturi 5.5.3. veidot tematiskas izstādes

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU ATLASĒS, STAŽĒŠANĀS UN KVALIFIKĀCIJAS EKSĀMENA KĀRTOŠANAS KĀRTĪBA

Apstiprināta ar Tieslietu padomes 2020.gada 13.novembra lēmumu Nr.66 saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 49.¹ panta piekto daļu, 51.panta trešo daļu un 54.² pantu

Augstākās tiesas tiesneša (turpmāk arī – senatora) amata kandidātu atlases mērķis ir nodrošināt, ka par Augstākās tiesas tiesnešiem kļūst labākie un pieredzējušākie Latvijas juristi, kuri ne vien atbilst tiesneša amata vispārējam standartam, bet arī ir snieguši nozīmīgu ieguldījumu jurisprudences attīstībā, kuriem ir profesionālā autoritāte juridiskajā sabiedrībā un kuri ar to spēs dot pienesumu kasācijas instances tiesas augsto standartu noturēšanai un attīstībai.

I. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

1. Kārtība nosaka senatora amata kandidātu (turpmāk – kandidāts) atlases, konkursa norises, stažēšanās, kvalifikācijas eksāmena kārtošanas kārtību un kritērijus departamenta senatoru kopsapulces atzinumam par kandidātu.

2. Kandidātu atlase notiek atklātā konkursā (turpmāk – konkurss), ja vakance nav aizpildīta II nodaļā noteiktajā kārtībā.

3. Konkurss notiek divās kārtās un ietver kandidātu atlasi atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām obligātajām prasībām, profesionālās kvalifikācijas un amatam nepieciešamo zināšanu izvērtējumu.

4. Kandidātu atlasi, konkursa organizēšanu un stažēšanos nodrošina Augstākās tiesas administrācija (turpmāk – Administrācija).

5. Šajā kārtībā „departaments” ir tas Senāta departaments, kurā ir senatora amata vakance.

6. Šī kārtība, izņemot II nodaļu, piemērojama arī konkursam uz senatora pagaidu aizstāšanu.

II. SENATORA AMATA VAKANCES AIZPILDĪŠANA LIKUMA „PAR TIESU VARU”

54.² PANTA 1.¹ DAĻAS KĀRTĪBĀ

7. Administrācija par senatora amata vakanci informē bijušos Satversmes tiesas tiesnešus, starptautiskās tiesas un pārnacionālās tiesas tiesnešus, nosūtot vēstuli un norādot pieteikšanās termiņu, kā arī ieviejojot paziņojumu oficiālajā izdevumā «Latvijas Vēstnesis» un tīmekļvietnē internetā www.at.gov.lv.

8. Kandidātam jāiesniedz šādi dokumenti:

8.1. pieteikuma vēstule, norādot atbilstību likuma «Par tiesu varu» 54. un 55.pantam;

8.2. dzīves apraksts (atbilstoši *Europass* CV standartam);

8.3. ziņas un dokumentus par šīs kārtības pielikuma 2. un 3.punktā minēto kritēriju izpildi (t.sk. trīs kandidāta sagatavoti juridiskie dokumenti).

9. Administrācija ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc pieteikšanās termiņa beigām izskata pieteikumus, tiem pievienotos dokumentus un izvērtē kandidātu atbilstību likumā „Par tiesu varu” noteiktajām prasībām, pieprasot ziņas no kompetentajām institūcijām.

10. Kandidāts, kurš neatbilst likumā „Par tiesu varu”

noteiktajām prasībām, tālāk netiek virzīts.

11. Kandidāts iziet psiholoģisko novērtēšanu saskaņā ar šīs kārtības 33. punktu.

12. Dokumentus par kandidātiem un psiholoģiskā novērtējuma kopsavilkumu Administrācija iesniedz departamentam atzinuma sniegšanai.

13. Departamenta senatoru kopsapulce sniedz atzinumu par kandidātu šīs kārtības VII nodaļā noteiktajā kārtībā. Netiek vērtēti šīs kārtības pielikuma 1. un 6.punktā noteiktie kritēriji.

III. KONKURSA IZSLUDINĀŠANA

14. Konkursu rīko, ja pēc šīs kārtības II nodaļas procedūras pabeigšanas vakance palikusi neaizpildīta.

15. Pieteikšanos uz vakanto senatora amata vietu izsludina oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis”, tīmekļvietnē internetā www.at.gov.lv, www.tiesas.lv un nosūtīt informāciju Tiesu administrācijai.

16. Sludinājumā norāda Senāta departamentu, kurā ir vakance, kandidātam izvirzītās prasības, iesniedzamos dokumentus, pieteikšanās termiņu un vietu.

17. Kandidātiem, kuriem jau ir tiesneša statuss, jāiesniedz šādi dokumenti:

17.1. pieteikuma vēstule, norādot atbilstību likuma «Par tiesu varu» 54. un 55.pantam;

17.2. dzīves apraksts (atbilstoši *Europass* CV standartam);

17.3. ziņas un dokumentus par šīs kārtības pielikuma 2. un 3.punktā minēto kritēriju izpildi.

18. Ja kandidāts nav tiesnesis, jāiesniedz šādi dokumenti:

18.1. pieteikuma vēstule, norādot atbilstību likuma „Par tiesu varu” 54. un 55.pantam;

18.2. dzīves apraksts (atbilstoši *Europass* CV standartam);

18.3. izglītību un darba stāžu juridiskajā specialitātē apliecināšu dokumentu kopijas;

18.4. ziņas un dokumentus par šīs kārtības pielikuma 2. un 3.punktā minēto kritēriju izpildi (t.sk. trīs kandidāta sagatavoti juridiskie dokumenti).

IV. KONKURSA PIRMĀ KĀRTĀ

19. Administrācija ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc pieteikšanās termiņa beigām izskata pieteikumus, tiem pievienotos dokumentus un izvērtē kandidātu atbilstību likumā „Par tiesu varu” noteiktajām prasībām.

20. Ja kandidāts nav tiesnesis, lai pārbaudītu, vai nepastāv likuma „Par tiesu varu” 55.pantā noteiktie ierobežojumi, no kompetentajām institūcijām tiek pieprasīta informācija par kandidātu.

21. Kandidāts, kurš neatbilst likumā „Par tiesu varu” noteiktajām prasībām, tālāk netiek virzīts.

22. Ja kandidāts nav tiesnesis un pretendē uz senatora amatu saskaņā ar likuma „Par tiesu varu”

54.panta otro daļu, Administrācija nosūta dokumentus par kandidātu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai kvalifikācijas eksāmena pieņemšanai.

V. KVALIFIKĀCIJAS EKSĀMENS

23. Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, pieņemot kvalifikācijas eksāmenu, novērtē kandidāta, kurš nav tiesnesis, profesionālo sagatavotību.

24. Kvalifikācijas eksāmenā atbilstoši departamenta tiesību nozarei tiek novērtētas kandidāta zināšanas administratīvajās tiesībās, civiltiesībās vai krimināltiesībās.

25. Kvalifikācijas eksāmens sastāv no diviem jautājumiem (jautājums materiālajās tiesībās, jautājums procesuālajās tiesībās) un juridiskas problēmas uzdevuma (kāzusa).

26. Kvalifikācijas eksāmena jautājumu un uzdevumu (kāzusu) izstrādi nodrošina attiecīgā departamenta priekšsēdētājs un saskaņo ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju. Jautājumi jā sagatavo tādējādi, lai varētu pārbaudīt kandidāta izpratni un spēju orientēties sarežģītu juridiskās metodes, materiālo tiesību un procesuālo tiesību problēmu risināšanā.

27. Kvalifikācijas eksāmens noris mutiski.

28. Kvalifikācijas eksāmenā kandidāta maksimālais sagatavošanās laiks ir 90 minūtes.

29. Kandidātam aizliegts izmantot palīg līdzekļus un palīgmateriālus, izņemot normatīvos aktus. Kandidāts atbildes laikā drīkst izmantot sagatavošanās laikā izdarītās piezīmes.

VI. ESEJA UN PSIHOLÓGISKAIS NOVĒRTĒJUMS

30. Pirms otrās kārtas kandidātiem jā sagatavo eseja un jā piedalās psiholóģiskajā novērtēšanā.

31. Esejas tēmu nosaka attiecīgā departamenta priekšsēdētājs, un Administrācija to nosūta uz kandidāta norādīto elektroniskā pasta adresi, norādot iesniegšanas termiņu. Esejai jā parāda kandidāta spēja sistemātiski analizēt sarežģītu tiesību jautājumu.

32. Eseju sagatavo datorrakstā, un tās apjoms nepārsniedz 3–5 lappuses. Eseju iesniedz norādītajā termiņā, nosūtīt uz elektroniskā pasta adresi vakance@at.gov.lv.

33. Kandidāta psiholóģiskā novērtēšana sastāv no testiem un intervijas, kuru veic Augstākās tiesas pieaicināts speciālists. Speciālists sagatavo kandidāta psiholóģiskā novērtējuma kopsavilkumu un iesniedz Administrācijā.

34. Kandidāta iesniegtos dokumentus, eseju un psiholóģiskā novērtējuma kopsavilkumu Administrācija iesniedz departamentam atzinuma sniegšanai.

VII. KONKURSA OTRĀ KĀRTA/DEPARTAMENTA SENATORU KOPSAPULCES ATZINUMS

35. Departamenta senatoru kopsapulce sniedz atzinumu par senatora amata kandidātu vai tiesnesi, kurš pretendē aizstāt Augstākās tiesas senatoru.

36. Departamenta senatoru kopsapulcē ar balsstiesībām piedalās un to vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

37. Departamenta senatoru kopsapulcē notiek strukturētā intervija ar kandidātu, kandidāts tiek uzklauts un tiek novērtēta viņa atbilstība senatora

amam vai senatora aizstāšanai, pamatojoties uz kritērijiem, kas noteikti šīs kārtības pielikumā.

38. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un katrs departamenta senators savu vērtējumu (0–5, kur 0 ir zemākais un 5 augstākais vērtējums) ieraksta individuālajā kandidāta novērtēšanas lapā (pielikumā). Vērtējumam ir indikatīvs raksturs.

39. Pēc individuālās kandidāta novērtēšanas lapas aizpildīšanas departamenta senatori un Augstākās tiesas priekšsēdētājs balso par katru kandidātu. Balsojumā atturēties nedrīkst.

40. Apstiprināšanai amatā tiek virzīts kandidāts, par kura piemērotību departamenta senatora amatam vai senatora aizstāšanai nobalsojusi vairāk nekā puse no lemttiesīgo senatoru skaita.

VIII. KONKURSA NOSLĒGUMS

41. Priekšlikumu kandidāta apstiprināšanai senatora amatā Augstākās tiesas priekšsēdētājs virza attiecīgi uz Saeimu vai Tieslietu padomi, priekšlikumu par tiesnesi, kurš pretendē aizstāt senatoru vakances vai pagaidu prombūtnes laikā, – uz Tieslietu padomi.

42. Ja departamenta senatoru kopsapulce nevienam no kandidātiem nav atzinusi par piemērotu departamenta senatora amatam vai senatora aizstāšanai, tiek rīkota jauna atlase.

43. Ne vēlāk kā piecu darba dienu laikā pēc departamenta kopsapulces atzinuma saņemšanas Administrācija kandidātiem rakstiski paziņo par pieņemto lēmumu.

IX. STAŽĒŠANĀS

44. Stažēšanās nepieciešamību un laiku nosaka attiecīgā departamenta priekšsēdētājs pēc senatora apstiprināšanas amatā. Stažēšanās laikā senators netiek iekļauts kā referents lietu sadales plānā.

X. NOSLĒGUMA JAUTĀJUMS

45. Ar šīs kārtības apstiprināšanas dienu spēku zaudē Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība, kas apstiprināta ar Tieslietu padomes 2018. gada 25. jūnija lēmumu Nr. 332.

SENATORA AMATA KANDIDĀTA
INDIVIDUĀLĀ NOVĒRTĒJUMA LAPA

Kandidāts

(vārds, uzvārds)

Maksimālais punktu skaits - 100

Kritērijs		Vērtējums (0-5)	Piezīmes
1. Esejas vērtējums	1.1. satura atbilstība tēmai		
	1.2. skaidrība		
	1.3. loģika un argumentācija		
	1.4. strukturētība		
	1.5. valodas kvalitāte		
2. Darba kvalitāte (kandidāta sastādīto un iesniegto juridisko dokumentu analīze)	2.1. juridiskās metodes pārzināšana		
	2.2. judikatūras pārzināšana		
	2.3. argumentācijas kvalitāte		
	2.4. Nolēmuma/juridiskā dokumenta sagatavošanas prasmes (loģiskums, strukturētība, saprotamība, lakonisms)		
	2.5. valodas kvalitāte		
3. Ieguldījums jurisprudences un konkrētās tiesību nozares attīstībā	3.1. publikācijas		
	3.2. konferences		
	3.3. pedagoģiskais darbs (studentu, tiesnešu, ierēdņu, citu juridisko profesiju apmācība)		
	3.4. dalība normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā		
	3.5. autoritāte juridiskajā sabiedrībā		
4. Potenciālais pienesums kasācijas attīstībā			
5. Reputācija			
6. Izpratne par tiesneša ētikas standartiem (situācijas analīze)			
7. Svešvalodu zināšanas (par katru svešvalodu: 2 punkti par C līmeni, 1 punkts par B līmeni)			
8. Psiholoģiskais tests			

Tiesnesis

(vārds, uzvārds)

Paraksts, datums

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

TIESLIETU PADOMES DARBĪBAS STRATĒGIJA 2021.–2025.GADAM

Apstiprināta ar Tieslietu padomes 2021.gada 12.marta lēmumu Nr.16

Tieslietu padomes virsmērķis ir nodrošināt līdzvērtīgu tiesu sistēmas pārstāvēšanu valsts varas atzaru dialogā, lai nodrošinātu tiesu varas neatkarību, kvalitāti, attīstību, atbildību.

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pants noteic, ka Tieslietu padome piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā.

Tieslietu padome savas darbības pirmajos desmit gados ir pierādījusi savu potenciālu Latvijas tiesu varas neatkarības stiprināšanā. Iepriekšējā perioda stratēģijas (2017–2019) realizācijas gaitā ir panākts progress tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā, it sevišķi Tieslietu padomei pārņemot savā pārziņā tiesnešu karjeras virzības jautājumus, kā arī piedaloties tiesu sistēmas reformās.

Savukārt analizējot nākamajā periodā panākamo tiesu sistēmas nostiprināšanai, jāakcentē vairākas jomas, kas izriet no Latvijas tiesu sistēmas pašreizējā stāvokļa, kā arī Eiropas Savienības un starptautisko institūciju vērtējuma par situāciju tiesu sistēmā.

Tiesnešu apmācības jautājumi ir cieši saistīti ar tiesu sistēmas neatkarību. Arī Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes ieskatā to uzraudzību vajadzētu uzticēt Tieslietu padomei.

Tiesnešu pašpārvaldes institūciju darbības nostiprināšana un aktivizēšana ir būtiska tiesu sistēmas pašorganizācijas spēju stiprināšana. Spēcīga tiesnešu pašpārvalde nodrošina caurredzamību un sistemisku atbildību sabiedrības priekšā, kas savukārt vairo uzticēšanos un pieļauj neatkarības paplašināšanu.

Tiesu sistēmas fiskālās neatkarības nostiprināšana. Šobrīd likuma „Par tiesu varu” 50.² pants piešķir Tieslietu padomei konsultatīvas pilnvaras attiecībā uz tiesu sistēmas finansēšanu, bet budžeta pieprasījumu iesniegšana Finanšu ministrijai netiek apturēta arī tad, ja tie atšķiras no Tieslietu padomes viedokļiem. Tāpat CCJE Atzinumā Nr.2 (2001) „Par tiesu finansēšanu un pārvaldību” konstatēts, ka ir svarīgi, lai tiesu budžeta pieņemšanas kārtība ietvertu procedūru, kurā ņemti

vērā tiesu viedokļi. Konsultāciju mehānisms budžeta pieņemšanas procesā gan Ministru kabinetā, gan Saeimā ir formāls un nedod iespēju Tieslietu padomes efektīvai iesaistei budžeta veidošanā, kas padara tiesu varu fiskāli atkarīgu no izpildvaras.

Tiesneša amatam atbilstošs un tiesu darbiniekiem konkurētspējīgs atalgojums ir priekšnosacījums līdzsvarotai visu Latvijas Republikas valsts varas atzaru attīstībai, tādējādi veicinot un stiprinot tiesiskuma nostiprināšanu Latvijā. Tieslietu padomei jāturpina sekot līdzi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma pieņemšanai un izpildei, lai pārliecinātos, vai praksē tiek realizēts Satversmes tiesas lemtais par tādas tiesnešu atlīdzības sistēmas izveidošanu, kas nodrošinātu tiesnešu atlīdzības faktiskās vērtības atbilstību tiesnešu finansiālās drošības prasībām un ietvertu tās saglabāšanas mehānismu. Tāpat aktīvi jāiesaistās tiesu darbinieku atalgojuma konkurētspējas panākšanā, ņemot vērā to, ka tiesu sistēmas efektīva funkcionēšana nav iespējama bez kvalitatīva un noturīga personāla.

Attiecībā uz pašas Tieslietu padomes un tās darba organizāciju jāatzīmē, ka ir nepieciešams nostiprināt tās pilnvaras, sastāvu un pārvaldību, lai padome spētu būtiski ietekmēt tiesu sistēmas attīstību un kļūt par izšķirošu dalībnieku tiesu varas politikas un stratēģijas attīstībā. Tieslietu padomes sastāvs pilnībā neatbilst Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijām, kas nosaka, ka, pārstāvēt visus tiesu varas līmeņus un ievērojot pluralismu tiesu sistēmā, ne mazāk kā pusei [tieslietu] padomes locekļu jābūt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu kolēģi. Saskaņā ar pašreizējo sistēmu Latvijā mazāk nekā pusi Tieslietu padomes locekļu ir ievēlējuši kolēģi. Tieslietu padomes *ex officio* dalībnieku skaits ir visai neparasts, tāpat kā fakts, ka šie dalībnieki veido padomes vairākumu.

Eiropas Savienības līmenī konstatēts, ka Latvijas Tieslietu padomē ir viens no vissliktākajiem nodrošinājumiem Eiropas Savienībā. Turklāt Tiesu administrācija, kuras izveides sākotnējā ideja bija nodrošināt Tieslietu padomes darbu ar izpildinstitūcijas

atbalstu, joprojām atrodas Tieslietu ministrijas padotībā un kontrolē. Risinot jautājumu par pilnvērtīgas Tieslietu padomes izpildinstitūcijas izveidošanu, būtu jāizbeidz arī tās institucionālā atkarība no Augstākās tiesas. Jāuzsver, ka daudzu šajā stratēģijā definēto mērķu sasniegšana nav iespējama bez sākotnēja progresu Tieslietu padomes institucionālā stiprināšanā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, turpmākajam piecu gadu darba periodam Tieslietu padome apstiprina šādu stratēģiju 2021.–2025.gadam.

Virsmērķa sasniegšanai Tieslietu padome nosaka šādus mērķus, darbības virzienus un uzdevumus, strukturējot tos pa darbības virzieniem:

1. TIESU VARAS NEATKARĪBAS STIPRINĀŠANA

Mērķis: Veicināta tiesu varas neatkarība no izpildvaras un attīstītas neatkarības garantijas

Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 1.1. panākt tiesu kā konstitucionāla orgāna fiskālo neatkarību, kāda tā jau šobrīd pastāv citiem konstitucionālajiem orgāniem;
- 1.2. pārņemt tiesnešu apmācības jautājumu pārziņu no izpildvaras;
- 1.3. stiprināt tiesnešu pašpārvaldes institūcijas un to sadarbību ar Tieslietu padomi;
- 1.4. veicināt tiesnešu neatkarības pašnovērtējuma paaugstināšanos;
- 1.5. strādāt pie tiesu varai piederošo personu profesionālo standartu noteikšanas un attīstīšanas;
- 1.6. turpināt piedalīties tiesnešu un tiesu darbinieku konkurētspējīgas atlīdzības modeļa izstrādē;
- 1.7. aktīvi piedalīties tiesu politikas veidošanā un normatīvā regulējuma pilnveidošanā jautājumos, kas tieši ietekmē tiesu sistēmas funkcionēšanu.

2. TIESLIETU PADOMES DARBĪBAS FUNKCIONALITĀTES UN LOMAS STIPRINĀŠANA

Mērķis: Tieslietu padome ir respektēts tiesu sistēmas interešu pārstāvis, tajā skaitā politikas plānošanas procesā

Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 2.1. uzsākt diskusiju par Tieslietu padomes statusu un funkcijām, it īpaši par nepieciešamību paredzēt Tieslietu padomei likumdošanas iniciatīvu un nostiprināt to Satversmē kā konstitucionālu orgānu;
- 2.2. izstrādāt un ieviest mehānismus Tieslietu padomes pieņemto lēmumu virzības uzraudzībai;
- 2.3. veikt tiesu organizatoriskās vadības funkciju auditu un pārņemt nepieciešamās funkcijas no izpildvaras, atbilstoši attīstot Tieslietu padomes administratīvo kapacitāti;
- 2.4. izskatīt un analizēt Tieslietu padomes sastāva izmaiņu nepieciešamību un iniciēt šādu izmaiņu veikšanu, ja nepieciešams;
- 2.5. izvērtēt nepieciešamību koriģēt Tieslietu padomes locekļu balsstiesību regulējumu, lai lēmumu pieņemšana par tiesnešu karjeras virzību būtu tikai tiesnešu pārziņā;

2.6. izvērtēt risinājumus, lai veicinātu tiesnešu pilnvērtīgu iesaisti Tieslietu padomes un pašpārvaldes institūciju darbā;

2.7. attīstīt Tieslietu padomes starptautisko sadarbību, aktīvi darbojoties Eiropas Tieslietu padomju asociācijā un regulāri izvērtējot Eiropas Savienības valstu pieredzi tiesu sistēmu darbības efektivizēšanā, kā arī sekmēt sadarbību un pieredzes apmaiņu ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu Tieslietu padomēm.

3. EFEKTĪVA UN KVALITATĪVA TIESU VARA

Mērķis: Efektīva, ērta, savlaicīga, sabiedrībai saprotama un pieejama tiesu sistēma

Šā mērķa īstenošanai Tieslietu padome prioritāri pievērsīsies šādiem uzdevumiem:

- 3.1. apzināt spriedumu kvalitātes nodrošināšanai un pastāvīgai uzlabošanai būtiskos faktoros un sniegt redzējumu par problēmsituāciju risinājumu;
- 3.2. pastāvīgi uzraudzīt un izvērtēt lietu izskatīšanas termiņus un tiesu sistēmas resursu pietiekamību saprātīgu tiesvedības termiņu nodrošināšanai;
- 3.3. vērtēt tiesu sistēmas darba efektivitāti un piekļuves tiesām garantiju ievērošanu, it īpaši pievērsties tiesu teritoriālās reformas rezultātiem un tās ietekmei uz tiesu sistēmas darbību, kā arī tālāku soļu nepieciešamībai;
- 3.4. rosināt diskusiju par tiesnešu kārtējās novērtēšanas procesa pilnveidošanu, nodrošināt vispusīgāku un objektīvāku vērtēšanu;
- 3.5. veicināt tiesu sistēmas darbu atvieglojošus digitalizācijas procesus;
- 3.6. attīstīt tiesnešu specializācijas standartus;
- 3.7. proaktīvi veicināt problēmu apzināšanu tiesu sistēmā;
- 3.8. nodrošināt saikni ar tiesu priekšsēdētājiem;
- 3.9. veicināt vienotas tiesu darbinieku vērtēšanas metodikas un tai piesaistītas vienotas atlīdzības sistēmas izveidošanu.

4. SABIEDRĪBAS UZTICĒŠANĀS TIESU VARAI VEICINĀŠANA

Mērķis: Nodrošināta sabiedrības izpratne par tiesu varu un palielināta sabiedrības uzticēšanās tai

Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 4.1. veidot dialogu starp tiesām un sabiedrību, skaidrojot tiesu varas aktualitātes Eiropas tiesiskajā telpā;
- 4.2. veicināt tiesu sistēmas komunikācijas stratēģijas uzdevumu izpildi un vienoto komunikācijas principu ievērošanu tiesu varas institūcijās;
- 4.3. attīstīt tiesu varas pārstāvju prasmes sniegt saprotamu, konkrētu un savlaicīgu informāciju par tiesu varas aktualitātēm;
- 4.4. izglītēt sabiedrību, sniegt informāciju par norisēm tiesu sistēmā;
- 4.5. periodiski veikt izvērtējumu par sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un attieksmi pret tiesu sistēmu un tiesu darbu;
- 4.6. pastāvīgi uzturēt dialogu ar konstitucionālajiem orgāniem un informēt sabiedrību par tā gaitu.

Informācija

ANITU RODIŅU ATZĪST PAR PIEMĒROTU SATVERSMES TIESAS TIESNEŠA AMATAM

Tieslietu padome atzina Saeimas deputātu izvirzīto Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāti – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dekāni un asociēto profesori Anitu Rodiņu – par piemērotu šim amatam.

Neviens no iepriekš virzītajiem pieciem kandidātiem nebija guvis ievēlēšanai nepieciešamo Saeimas deputātu balsu skaitu, tādēļ bija jāvirza jauns kandidāts.

STRATĒGISKAIS MĒRĶIS – PĀRŅEMT NO IZPILDVARAS TIESNEŠU APMĀCĪBU

Par vienu no savas darbības stratēģiskajiem mērķiem Tieslietu padome ir noteikusi pārņemt no izpildvaras tiesnešu apmācību pārziņu.

Šobrīd rajona (pilsētas) un apgabaltiesu tiesnešu apmācības jautājumi ir Tiesu administrācijas kompetencē, kas ir tieslietu ministra pakļautībā esoša iestāde. Lai gan apmācības pakalpojuma saņēmēja ir tiesu vara, visi organizatoriskie un finanšu jautājumi tiek risināti Tiesu administrācijā, kas pakļaujas ministrijai, un tas padara sistēmu necaurskatāmu un neefektīvu. Savukārt senatoru apmācība ir Augstākās tiesas pārziņā.

Daudz efektīvāk būtu veidot vienotu, elastīgu tiesnešu apmācības sistēmu, kura būtu tiešā tiesu varas (piemēram, Tieslietu padomes) pārziņā bez

izpildvaras starpniekiem. Tas ļautu nodrošināt ne vien mācību centra efektivitāti, bet arī tā darbības atbilstību tiesnešu apmācības stratēģijai un ikgadējam apmācību plānam, ko apstiprinātu Tieslietu padome. Tā būtu arī vienkāršāk nodrošināt saikni ar tiesnešu pašpārvaldes institūcijām – kvalifikācijas kolēģiju, disciplinārkolēģiju un ētikas komisiju, kuru informācija ir nozīmīga mācību programmu izstrādē.

Šobrīd Tieslietu padome nevienā procesa stadijā netiek iesaistīta apmācības plānošanā un uzraudzībā. Padome uzskata, ka tiesu varas pārziņā jābūt plašākai kompetencei tiesnešu apmācības jautājumos, tai skaitā mācību virziena un satura veidošanā, finansējuma plānošanā, pieprasīšanā un izlietošanā, kā arī tiesnešu apmācības iestādes vispārīgajā pārraudzībā.

AICINA TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJUS NODROŠINĀT TERMIŅU PĀRVALDĪBU TIESĀS

Tieslietu padomes priekšsēdētājs četru tiesu priekšsēdētājiem nosūtījis aicinājumu likumā noteiktajā ietvarā nodrošināt termiņu pārvaldību tiesā un informēt Tieslietu padomi par ilgās izskatīšanas cēloņiem krimināllietās, kurās tiesvedība pirmajā instancē notiek piecus gadus vai ilgāk.

No ģenerālprokurora saņemts saraksts ar ietilgušām lietām, kuru izskatīšanai, prokuratūras ieskatā, būtu dodama prioritāte. Pārbaudot norādītās lietas,

konstatēts, ka daudzas no tām nav amatpersonu lietas, kuru izskatīšanai likums paredz prioritāti. Vienlaikus tika konstatēts, ka vairākās lietās pirmšķietami nav saskatāmi objektīvi iemesli ilgajām tiesvedībām. Sarakstā, kas nosūtīts attiecīgo tiesu priekšsēdētājiem, ir divas lietas Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā, deviņas lietas Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā, viena lieta Daugavpils tiesā un viena lieta Rīgas apgabaltiesā.

TIESLIETU PADOME PRASA ATLIKT E-LIETAS IEVIEŠANU LĪDZ PROJEKTA KVALITATĪVAI SAGATAVOŠANAI

Sākusies elektroniskās (e-lietas) projekta virzība, kas paredz tās ieviešanu 2021.gadā administratīvajā procesā un kriminālprocesā. Tieslietu padome, uzklauzījusi tiesu pārstāvju bažas par e-lietas nepārdomāto izstrādi un ieviešanu un iepazīsies ar Tieslietu ministrijas prezentāciju par projekta gaitu, aicina Saeimu atlikt e-lietas ieviešanu. Nepārdomāta e-lietas virzība, bez iespējamo risku izvērtējuma, nepieciešamā tehnoloģiskā un finansiālā nodrošinājuma var būtiski apgrūtināt tiesu darbu.

Tieslietu padome norāda, ka, pirms ieviest e-lietu,

ir jāizpilda Valsts kontroles revīzijas ziņojumā ietvertie ieteikumi e-lietas programmas pārvaldībā. Bez tam visām iesaistītajām institūcijām ir jānodrošina visi nepieciešamie tehniskie risinājumi un ir jāizstrādā pilnībā funkcionējošs programmu nodrošinājums. E-lieta ieviešama vien tad, kad šis nodrošinājums ir pilnībā pārbaudīts testa režīmā. Programmatūras izstrādē un testēšanā speciālistiem jāsadarbojas ar tiešajiem sistēmas lietotājiem – tiesām. Tieslietu padome aicina Saeimu jaunu e-lietas ieviešanas termiņu sakaņot ar padomi.

PIRMS BŪTISKU JAUTĀJUMU SKATĪŠANAS UZKLAUSĪS TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJUS

Augstākās tiesas priekšsēdētāja un departamentu priekšsēdētāju tikšanās ar apgabaltiesu un rajona (pilsētas) tiesu priekšsēdētājiem videokonferencē

Tieslietu padome aizvien aktīvāk iesaistās tiesu politikas veidošanā, un tai ir svarīgi tiesu viedokļi pirms lēmumu pieņemšanas. Tādēļ pirms tiesu sistēmai svarīgu jautājumu skatīšanas Tieslietu padomē Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš turpmāk tiksies ar apgabaltiesu un rajona (pilsētas) tiesu priekšsēdētājiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājam un Senāta departamentu priekšsēdētājiem tiekoties ar tiesu priekšsēdētājiem 8.februārī, pārrunāts ģenerālprokurora aktualizētais jautājums par Kriminālprocesa likumā noteiktā amatpersonu lietu prioritātes principa ievērošanu.

Pārrunāta arī tiesnešu līdzdalība dažādās Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas darba grupās. Tiesneši, darbojoties šādās grupās, pauž savu kā eksperta viedokli, bet nevar pārstāvēt tiesu viedokli. Tiesu stratēģisko viedokli pārstāv Tieslietu padome vai tās deleģēti pārstāvji.

Pārrunāts arī jautājums par tiesnešu apmācību, kas ir viena no Tieslietu padomes prioritātēm. Tieslietu padomes darba grupā notikusi diskusija par iespējamo tiesnešu apmācības organizācijas strukturālu pārveidošanu, nodalot to no izpildvaras.

LIKUMS NEPAREDZ IZNĒMUMUS TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU PILNVARU TERMIŅA PĀGARINĀŠANAI

Tieslietu padome neatbalsta Tieslietu ministrijas priekšlikumu izņēmuma gadījumos atlikt konkursa izsludināšanu uz rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja amatu. Padome norāda – ja ir nepieciešams izņēmuma gadījumos pagarināt esošā priekšsēdētāja pilnvaru laiku, šāda iespēja jāparedz likumā „Par tiesu varu”, nevis Tieslietu padomes apstiprinātajā priekšsēdētāju izvirzīšanas un iecelšanas kārtībā. Šobrīd likumā nav paredzēti izņēmumi, līdz ar to nav iespējams tādus paredzēt Tieslietu padomes apstiprinātajā kārtībā.

Ministrijas priekšlikums bija Tieslietu padomes apstiprinātajā kārtībā paredzēt, ka izņēmuma gadījumos konkursa izsludināšana varētu tikt atlikta, ja tiesas priekšsēdētājam beidzas pilnvaru termiņš amatā un līdz vecuma pensijas vai tiesneša amata pildīšanas maksimālā vecuma sasniegšanai pēc pilnvaru termiņa beigām ir atlikuši ne vairāk kā divi ar pusi gadi no likumā noteiktā tiesas priekšsēdētāja pilnvaru termiņa, kas ir pieci gadi.

PRECIZĒ TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU MAIŅAS KĀRTĪBU

Lai sekmētu tiesu vadītāju maiņas operatīvu un caurskatāmu procesu, Tieslietu padome precizēja Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja izvirzīšanas un iecelšanas kārtību, nosakot rīcību, ja konkurss uz šiem amatiem noslēdzies bez rezultāta. Šādos gadījumos Tiesu administrācijai ne vēlāk kā trīs darba dienu laikā jāizsludina jauns konkurss.

Ja ir beidzies likumā noteiktais tiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka vai tiesu namu priekšsēdētāja amata pilnvaru termiņš, bet jauns tiesas priekšsēdētājs nav iecelts, Tieslietu padome pēc Tiesu administrācijas priekšlikuma iecels priekšsēdētāja pienākumu izpildītāju no priekšsēdētāja vietnieku vidus, ja vietnieku nav – no attiecīgās tiesas tiesnešu vidus. Tas nozīmē, ka šādos gadījumos tiesas priekšsēdētāja pienākumus nevar turpināt pildīt tiesnesis, kuram beidzies priekšsēdētāja pilnvaru termiņš.

NOSAKA TIESNEŠU SKAITU SENĀTA DEPARTAMENTOS UN APGABALTIESĀS

Saeima noteikusi senatoru kopskaitu Senātā – no 2021.gada 1.janvāra 38 senatori, kā arī tiesnešu kopskaitu apgabaltiesās – 139 tiesneši. Savukārt Tieslietu padome nosaka senatoru skaitu katrā Senāta departamentā un tiesnešu skaitu katrā apgabaltiesā.

Senāta Administratīvo lietu departamentā būs 13 senatori, Civillietu departamentā – 15, Krimināllietu departamentā – 9 senatori. Senāta sastāvā ir arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Attiecīgi apgabaltiesās: Administratīvajā apgabaltiesā – 20 tiesneši, Rīgas apgabaltiesā – 65, Kurzemes apgabaltiesā – 13, Latgales apgabaltiesā – 13, Vidzemes apgabaltiesā – 13, Zemgales apgabaltiesā – 15 tiesneši. Kopā apgabaltiesās 139 tiesneši. Šāds senatoru un tiesnešu skaits noteikts uz diviem gadiem, palielinot par diviem tiesnešiem Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru skaitu un attiecīgi samazinot Administratīvās apgabaltiesas tiesnešu skaitu.

ATBALSTA ATŠĶIRĪBAS IZLĪDZINĀŠANU STARP PROKURATŪRAS UN TIESU DARBINIEKU ALGĀM

Tieslietu padome atbalstīja ģenerālprokurora priekšlikumu grozīt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā noteikto prokuratūras darbinieku maksimālās mēnešalgas grupu. No 8.grupas tā mainīta uz 13.grupu.

Ģenerālprokurors, sniedzot šādu priekšlikumu Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldību komisijai, to pamato ar

nepieciešamību stiprināt prokurora palīga institūtu, lai padarītu prokuratūras darbu kopumā efektīvāku. Virkni darbību, ko ikdienā veic prokurors, turpmāk paredzēts uzticēt prokurora palīgam, līdz ar to palielinot darba apjomu un atbildību. Prokurora palīga institūts būtu vienādojams ar tiesneša palīga institūtu gan tiesību un pienākumu apjoma ziņā, gan atalgojuma ziņā.

ATBALSTA INICIATĪVAS PAR PAPLAŠINĀTU TIESAS SASTĀVU SENĀTĀ UN VIENOŠANOS PĀRSŪDZĒŠANU APGABALTIESĀ

Tieslietu padome atbalsta Senāta Krimināllietu departamenta priekšlikumus grozījumiem Kriminālprocesa likumā un aicina Tieslietu ministriju virzīt šos priekšlikumus apstiprināšanai Saeimā.

Lai kasācijas procesu krimināllietās vienādotu ar procesu civillietās un administratīvajās lietās, Krimināllietu departamenta priekšlikums ir papildināt Kriminālprocesa likuma 54.nodaļu „Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā” ar iespēju kasācijas instancē mutvārdu procesā izskatīt krimināllietas ne tikai triju tiesnešu sastāvā, bet arī paplašinātā sastāvā. Tāpat noteikt senatoru tiesības izteikt atsevišķās domas lietās, kas skatītas paplašinātā sastāvā, kā tas iespējams civilprocesā un administratīvajā procesā.

Paplašinātais tiesas sastāvs un senatoru atsevišķās domas veicinās juridiskās domas attīstību un stabilas judikatūras veidošanu, gan arī sekmēs Senāta iespēju paust vienotu vairākuma viedokli.

Otrs departamenta priekšlikums ir grozīt Kriminālprocesa likumā noteikto kārtību, kādā tiek pārsūdzēts pirmās instances pieņemts nolēmums fiziskas personas vienošanās procesā, kā arī vienošanās par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai. Šobrīd šādus pirmās instances tiesas nolēmumus var pārsūdzēt kasācijas instancē, Krimināllietu departamenta priekšlikums ir pārsūdzību

izskatīšanu nodot apelācijas instances tiesai.

Departaments norāda, ka, nododot par pirmās instances tiesas nolēmumu iesniegtu sūdzību vai protestu izskatīšanu apelācijas instances tiesai, netiks ierobežotas personas vai prokurora tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas pieņemtu nolēmumu vienošanās procesā, bet gan tiks efektīvizēta šo lietu izskatīšana. Tāpat ar to tiktu efektīvizēta Senāta Krimināllietu departamenta noslodze, kas pieaugs līdz ar paplašināto sastāvu un senatoru atsevišķo domu institūta ieviešanu.

Tāpat nav pamata bažām, ka sūdzību izskatīšana vairākās apgabaltiesās nesekmēs vienotu tiesu praksi. Augstākā tiesa, izskatot sūdzības un protestus vienošanās procesā, jau ir izveidojusi stabilu tiesu praksi un sniegusi interpretāciju par juridiski neskaidrajiem jautājumiem. Arī likumdevējs ir novērsis iepriekš tiesu praksē konstatētās nepilnības Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, kas attiecas uz šo procesu.

Ja tomēr apelācijas instances tiesai vienošanās procesā radīsies ar tiesību normu interpretāciju saistīti jautājumi, par to iespējams informēt Augstākās tiesas priekšsēdētāju, kuram ir tiesības sasaukt Senāta Krimināllietu departamenta kopsapulci aktuālu tiesību jautājumu apspriešanai un vienotas tiesu prakses nodrošināšanai.

Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos

REZOLŪCIJA PAR TIESAS UN TIESNEŠU KRITIKAS JAUTĀJUMIEM

2021.gada 29.janvārī

2021. gada 22.janvārī tieslietu ministrs nāca klajā ar paziņojumu plašsaziņas līdzekļos par t.s. „Magoņa lietas” iztiesāšanas gaitu un rezultātu. Tā portāla DELFI rakstā „Bordāns sašutis par spriedumu Magoņa un Osinovska lietā; apšaubā tiesneša profesionalitāti” ministrs citēts sakām: „Situācijā, kad ir lieta, kura atstāj lielas sekas uz sabiedrības uzticamību tiesu sistēmai, šī lieta tiesneša apzinātas rīcības rezultātā nonāk pie tiesneša, par kuru ir zināmi fakti un paši tiesneši bija konstatējuši, ka Jansons nav nedz ar augstāko reputāciju, nedz ar labāko profesionālo novērtējumu tiesu sistēmā”. Turpat teikts, ka „Bordāns būtu gribējis, lai tiesneša otra novērtēšana būtu notikusi vēl pirms sprieduma taisīšanas Magoņa lietā”. Norādīts arī, ka ministra skatījumā labā ziņa ir tāda, ka pastāv apelācijas instance, savukārt vēlāk Bordāns lemšot, vai tiesneša Jansona darba kvalitātes izvērtēšana būs jānodod Tiesnešu disciplinārkolēģijai.¹ Līdzīgu attieksmi plašsaziņas līdzekļos pauda arī Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs.² Arī daļa sabiedrības sociālajos tīklos ir atbalstījusi šādu nostāju.

Šādā situācijā Tieslietu padome valsts demokrātiskās iekārtas un tiesu neatkarības aizsardzības interesēs uzskata par nepieciešamu izskaidrot, ka:

1. Konkrētajā lietā vēl nav pieejams pilnais spriedums. Līdz ar to nevienam, kurš nav piedalījies attiecīgajā procesā, šobrīd nav iespējams izteikt argumentētu viedokli par šā sprieduma kvalitāti. Turklāt šis spriedums nav spēkā un ir pārsūdzams augstākā instancē.

2. Ir jānošķir sprieduma, tiesas vai tiesneša kritika no apvainojumiem. Kritika nozīmē civilizētu, konkrētu un argumentētu viedokļa izteikšanu par trūkumiem un kļūdām. Nepatika pret sprieduma rezultātu pati par sevi nav pamats kritikai, jo īpaši, ja tai neseko argumentēts pamatojums.

¹ <https://www.delfi.lv/news/national/politics/bordans-sasutis-par-spriedumu-magona-un-osinovska-lieta-apsaubat-tiesnesa-profesionalitati.d?id=5286807>

² <https://www.delfi.lv/news/national/politics/jurass-pedejos-menesos-virmoja-runas-par-ietekmigu-viru-interesem-panakt-labveligu-spriedumu-magona-lieta.d?id=52863979>

3. Ar likumu ir aizliegta tiesneša ietekmēšana, izskatot lietu. Tas ir viens no tiesiskuma stūrakmeņiem.

4. Likums nedod pamatu tiesnesi atstādināt vai atcelt no amata pēc pirmā negatīvā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas vērtējuma. Saskaņā ar likumā noteikto procedūru šim tiesnesim ir jāatrināts jāiziet atkārtots novērtējums, kas galīgi izšķir tiesneša atrašanos amatā.

5. Tieslietu ministrs ir viena no augstākajām tieslietu resora amatpersonām valstī ar visai plašām pilnvarām attiecībā uz tiesu varu, tai skaitā ar tiesībām rosināt disciplinārlietas pret tiesnešiem. Līdz ar to, ja šāda amatpersona izsaka neargumentētu nepatiku pret sprieduma rezultātu, to var uztvert kā prettiesisku to tiesnešu ietekmēšanu, kuri skatīs šo lietu augstākās instancēs.

Nemot vērā iepriekš minēto, Tieslietu padome aicina visus sabiedrības locekļus, tai skaitā valsts amatpersonas:

1. Nekritizēt spriedumu pirms tas ir pieejams, bet, izsakot kritiku, ievērot civilizētas diskusijas principus;

2. Respektēt Satversmē un likumos noteiktos tiesas darbības principus un tiesneša neatkarību;

3. Ja ir zināmi konkrēti fakti par korupciju tiesās, ziņot par tiem kompetentām iestādēm, norādot konkrētus faktus un pierādījumus, taču atturēties no tiesas un tiesnešu neargumentētas apvainošanas, kā arī baumu, nepārbaudāmu apgalvojumu un viltus ziņu izplatīšanas;

4. Tiesu priekšsēdētājiem jāorganizē efektīva tiesas komunikācija ar sabiedrību, un tiesnešiem ieteicams skaidrot saīsinātos spriedumus, informējot sabiedrību par sprieduma galvenajiem argumentiem.

Tieslietu padome norāda, ka tiesiskums un demokrātija labi darbojas tikai sabiedrībā ar augstu pilsoniskās apzinātības līmeni un tiesisko kultūru, kas cita starpā sevī ietver arī izglītību un zināšanas par valsts, tai skaitā tiesas, uzbūves un darbības principiem. Uz faktiem un pierādījumiem nebalstīti, tikai emocijās sakņojoties apgalvojumi neliecina par šādu augstu apzinātību un kultūru un tikai grauj valsts un sabiedrības pamatus.

Tieslietu padomes priekšsēdētājs
A.Strupiņš

REZOLŪCIJA PAR IZPILDVARAS UN TIESU VARAS DIALOGU TIESNEŠU APMĀCĪBAS JAUTĀJUMOS

2021.gada 12.martā

Tieslietu padome aicina tieslietu ministru turpināt dialogu ar Tieslietu padomi, ievērojot profesionālas diskusijas principus, un atturēties no tiesu sistēmas izmantošanas savās politiskajās interesēs.

Tieslietu padome izskaidro, ka neatbilst patiesībai ministra paustais, ka Tieslietu padomes priekšsēdētājs kavējot tiesnešu mācību iestādes izveidi. Tiesnešu

apmācības pārņemšana no izpildvaras saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu ir atzīta par prioritāru tiesu sistēmas stratēģisko mērķi. Tieslietu padome informē, ka tā priekšsēdētāja vadībā aktīvi strādā pie jaunās tiesnešu apmācības sistēmas izveides.

Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece
Dz.Balta

26.02.2021. LĒMUMS NR.15

PAR LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU STANDARTU 2021.GADĀ

- Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 27.¹ panta trešo daļu un 89.¹ pantu, Tieslietu padome nolēma
- apstiprināt lietu izskatīšanas termiņu standartu 2021.gadam saskaņā ar pielikumu.

APSTIPRINĀTS
ar Tieslietu padomes lēmumu Nr.15,
pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu”
27.¹ panta trešo daļu

LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU STANDARTS 2021. GADĀ CIVILLIETAS (MĒNEŠOS)

Tiesa	Vidēji	Prasības par darba samaksas piedziņu un citiem darba strīdiem (1. un 2. kategorija)	Prasības par parāda un zaudējumu piedziņu (3.kategorija)	Prasības par līdzekļu piedziņu bērnu uzturam (4.kategorija)
Rajonu (pilsētu) tiesas				
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	12	9	11	6
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	5	6	9	4
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	7	6	9	4
Rīgas rajona tiesa	10	8	11	6
Kurzemes rajona tiesa	6	6	5	4
Zemgales rajona tiesa	8	7	8	4
Vidzemes rajona tiesa	4,5	6,5	5	4
Daugavpils tiesa	4	7	5	6
Rēzeknes tiesa	6	6	5	5
Apgabaltiesas				
Rīgas apgabaltiesa	6 2,5 (lietas ar blakus sūdzību)	3,5	6	4
Vidzemes apgabaltiesa	4 3 (lietas ar blakus sūdzību)	3	5	3
Kurzemes apgabaltiesa	4 1 (lietas ar blakus sūdzību)	3	5	4
Latgales apgabaltiesa	6 3 (lietas ar blakus sūdzību)	4	6	4
Zemgales apgabaltiesa	4 3 (lietas ar blakus sūdzību)	3	7	4
Augstākā tiesa (Senāts)				
Civillietu departaments	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)

KRIMINĀLLIETAS (MĒNEŠOS)

Tiesa	Vidēji	Nonāvēšana (slepkavība) (Krimināllikuma 116., 117. un 118. pants)	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (zādzība, krāpšana) (Krimināllikuma 175. un 180. pants)
Rajonu (pilsētu) tiesas			
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	12	16	8
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	10	10	10
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	8	10	9
Rīgas rajona tiesa	10	10	7
Kurzemes rajona tiesa	6	6	4
Zemgales rajona tiesa	10	11	7
Vidzemes rajona tiesa	4	4,5	4
Daugavpils tiesa	10	16	10
Rēzeknes tiesa	7	12	6
Apgabaltiesas			
Rīgas apgabaltiesa	3 (izskatīšanai rakstveida procesā) 10 (izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (izskatīšanai rakstveida procesā) 10 (izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (izskatīšanai rakstveida procesā) 10 (izskatīšanai mutvārdu procesā)
Vidzemes apgabaltiesa	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Kurzemes apgabaltiesa	5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 1,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 1,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 1,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Latgales apgabaltiesa	6	10	4
Zemgales apgabaltiesa	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Augstākā tiesa (Senāts)			
Krimināllietu departaments	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA LIETAS (MĒNEŠOS)

Tiesa	Vidēji	Lietas par pārsūdzētajiem iestādes lēmumiem
Rajonu (pilsētu) tiesas		
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	1,3	1
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	4	4
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	3	3
Rīgas rajona tiesa	7	7
Kurzemes rajona tiesa	5	5
Zemgales rajona tiesa	6	6
Vidzemes rajona tiesa	1,5	1,5
Daugavpils tiesa	4	4
Rēzeknes tiesa	5	5
Apgabaltiesas		
Rīgas apgabaltiesa	3	3
Vidzemes apgabaltiesa	3	3 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)
Kurzemes apgabaltiesa	2,5	2,5 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)
Latgales apgabaltiesa	2	2 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)
Zemgales apgabaltiesa	1,5	1,5 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)

ADMINISTRATĪVĀS LIETAS (MĒNEŠOS)

Tiesa	Vidēji	Atbildētāja iestāde – Pašvaldības	Atbildētāja iestāde – Valsts ieņēmumu dienests	Atbildētāja iestāde – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
Administratīvā rajona tiesa	7,37	6,4	9,89	8,5
Administratīvā apgabaltiesa	6,5	6,5	6	4
Augstākā tiesa (Senāts)				
Administratīvo lietu departaments	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē)
	18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)

10.12.2020. LĒMUMS NR.74

PAR LIKUMPROJEKTU „VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJU AMATPERSONU UN DARBINIEKU ATLĪDZĪBAS LIKUMS”

Tieslietu padome izvērtēja Valsts kancelejas izstrādāto likumprojektu „Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums” (VSS-64; TA-1975) (turpmāk – likumprojekts) un nolēma sniegt šādu viedokli.

Likumprojektā nav ņemti vērā Tieslietu padomes 2018.gada 15.oktobra lēmumā Nr.347 izteiktie ierosinājumi attiecībā uz tiesneša amata atlīdzību, tostarp attiecībā uz bāzes koeficienta pietuvināšanu tam, kas tiek piemērots Saeimas deputātiem, kuri tāpat kā tiesneši ir konstitucionāla orgāna amatpersonas. Ņemot vērā, ka tiesneši ir ietverti vienotajā atlīdzības sistēmā, tiesneša amata atlīdzībai ir jābūt varas dalīšanas ietvarā līdzvērtīgai ar pārējo valsts varas atzaru (Saeimas un valdības) līdzvērtīgu amatpersonu atalgojumu.

Likumprojektā nav ņemti vērā Tiesnešu konferencē 2019.gada 1.novembrī pieņemtajā rezolūcijā „Par tiesnešu un tiesu darbinieku atlīdzību” paustie argumenti.

Nosakot tiesneša amata atlīdzību, jāņem vērā vairāki kritēriji, tostarp tiesneša neatkarības garantēšana caur finansiālo drošību, piemaksu nepieļaujamība, atbilstība tiesneša amatam izvirzītajām prasībām un ierobežojumiem. Šos kritērijus definējusi Satversmes tiesa divos spriedumos lietās Nr.2009-11-01 un Nr.2016-31-01. Nav saprotams, kādi Satversmes tiesas spriedumos minētie tiesnešu amata atlīdzības kritēriji ir vai nav ņemti vērā likumprojekta izstrādes gaitā un kādas metodes izmantotas to noteikšanai.

No likumprojekta anotācijas nav izprotama koeficientu noteikšanas metodoloģija, ja tāda pastāv. Anotācijā nav rodams pamatojums tam, kāpēc koeficients 2,91 un 5% un 10% piemaksu sistēma Latvijas apstākļos būtu atbilstoša tiesneša statusam un būtu tiesnesi motivējoša atalgojuma sistēma. Nezinot šo metodoloģiju un izstrūkstot jebkādam pamatojumam likumprojekta anotācijā, nav iespējams pārbaudīt, vai piedāvātais likumprojekts risina Satversmes tiesas spriedumos norādītās tiesnešu amata atlīdzības konstitucionālās problēmas, vai ir ņemta vērā tiesneša amata atšķirība un likumā noteiktie ierobežojumi. Tā rezultātā piedāvātais modelis joprojām ir nesaprotams un necaurspīdīgs.

Satversmei atbilstoša tiesnešu amata atlīdzības modeļa izstrāde bija jāsāk nevis ar koeficientu mehānismu noteikšanu, bet ar Satversmes tiesas spriedumos norādīto kritēriju konstatēšanu un analīzi, uz kā pamata ir jāizstrādā skaidra vienota metodoloģija. Savukārt atlīdzības sistēma var tikt izstrādāta tikai uz šādas metodoloģijas bāzes, apsverot sistēmiskas izmaiņas attiecībā uz visu tiesu varu kopumā.

Tieslietu padome ierosina Valsts kancelejai likumprojektu atbilstoši pamatot.

03.11.2020. LĒMUMS NR.64

PAR IZMAIŅĀM RAJONA (PILSĒTAS) TIESAS UN APGABALTIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA, PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKA UN TIESU NAMA PRIEKŠSĒDĒTĀJA ATLASES KOMISIJAS SASTĀVĀ

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta desmito daļu un Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja izvirzīšanas un iecelšanas kārtības 6., 7. un 8.punktu, Tieslietu padome nolēma:

- 1) darbam Rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un tiesu nama priekšsēdētāja atlases komisijā deleģēt Ilzi Celmiņu;
- 2) par komisijas priekšsēdētāju iecelt komisijas locekli Guntaru Ploriņu.

2020.GADĀ TIESU VADĪBAS AMATOS TIESLIETU PADOME IECĒLUSI

Tieslietu padome 2020.gadā tiesas priekšsēdētāja amatā iecēlusi trīs tiesnešus, tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatā septiņus tiesnešus, tiesu namu priekšsēdētāja amatā divus tiesnešus.

TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJI

- Latgales apgabaltiesas priekšsēdētāja Alla ŠILOVA (03.07.2020.)
- Kurzemes rajona tiesas priekšsēdētāja Aija ĀVA (26.10.2020.)
- Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja Signe GRĪNBERGA (03.07.2020.)

TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKI

- Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece Lelde GRAUDA (11.05.2020.)
- Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Līga BLŪMIŅA (26.10.2020.)
- Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieks, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs Didzis AKTUMANIS (03.07.2020.)
- Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Inguna PINNE (09.03.2020.)
- Vidzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Gunta REZGORIŅA (26.10.2020.)
- Vidzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Daina ROČĀNE (26.10.2020.)
- Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja vietniece Dolorosa BAMBERE (10.02.2020.)

TIESU NAMU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

- Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama priekšsēdētājs Staņislavs LINKEVIČS (10.02.2020.)
- Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama priekšsēdētājs Guntars PLORIŅŠ (10.02.2020.)

TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU ATLASĒS KOMISIJAS PIRMĀ PIEREDZE: ATLASĪTI TIESNEŠI EKONOMISKO LIETU TIESAI

Tieslietu padomes izveidotā Rajona (pilsētas) tiesu un apgabaltiesu tiesnešu amata kandidātu atlasē komisija ir izpildījusi savu pirmo uzdevumu – atlasīti 10 tiesneši jaunajai Ekonomisko lietu tiesai.

Rajona (pilsētas) tiesu un apgabaltiesu tiesnešu amata kandidātu atlasē komisiju Tieslietu padome izveidoja pērnā gada 20.oktobrī. Komisijā iecēla deviņus tiesnešus – trīs Augstākās tiesas senatorus, trīs apgabaltiesu tiesnešus un trīs rajona (pilsētas) tiesu tiesnešus. Komisija izveidota uz trim gadiem.

No Augstākās tiesas komisijā strādā Administratīvo lietu departamenta senatore Ieva Višķere, Civillietu departamenta senatore Dzintra Balta un Krimināllietu departamenta senatore Sandra Kaija. No apgabaltiesām – Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Sanita Kanenberga, Kurzemes apgabaltiesas tiesnese Silva Reinholde un Rīgas apgabaltiesas tiesnese Agnese Veita. No rajona (pilsētas) tiesām – Administratīvās rajona tiesas tiesnese Ilze Freimane, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesnese Signe Grīnberga un Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas tiesnese Adrija Buliņa. Par komisijas priekšsēdētāju ievēlēja Dzintru Baltu, par priekšsēdētājas vietnieci – Ilzi Freimani. Komisijas darbā ar padomdevēja tiesībām piedalījās Tieslietu padomes priekšsēdētājs Aigars Strupišs. Pēdējā konkursa kārtā saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu kandidātu kompetenču vērtēšanas procesā tika pieaicināts SIA „Eiro Personāls” speciālists.

KOMISIJAS IZAICINĀJUMI

Konkursā uz jaunās tiesas 10 tiesneša amata vietām bija pieteikušies 95 kandidāti. Tiesnešu atlase pirmo reizi notika saskaņā ar jaunu, principiāli atšķirīgu no iepriekšējās, tiesnešu atlasē kārtību piecās kārtās.

Atlasē procesam bija dots ierobežots laiks, turklāt tas bija jāorganizē Covid-19 pandēmijas ierobežojumu apstākļos, kas bija gan tehniski, gan emocionāli izaicinoši. Taču minētais sekmēja jaunu nākotnē noderīgu risinājumu rašanu un sniedza vērtīgu pieredzi. Komisijas mērķis bija neļaut laika limitam ietekmēt atlasē procesa kvalitāti, un komisija izdarīja visu labāko iespējamo esošā regulējuma un doto iespēju robežās.

Novembrī, kad bija noslēgušās atlasē konkursa pirmās divas kārtas, komisija vērsās Tieslietu ministrijā ar vēstuli, informējot par problēmjautājumiem, kas liecina, ka nebūs iespējams ievērot sākotnēji noteikto termiņu, kurā Ekonomisko lietu tiesai būtu jāsāk strādāt. Tika izdarīti grozījumi likumā „Par tiesu varu”, pārceļot tiesas darbības sākšanu no 2021.gada 1.janvāra līdz 31.martam. Ministrija piekrita, ka atlasē procesa kvalitāte ir būtisks priekšnosacījums to mērķu sasniegšanai, kuru dēļ tiek veidota Ekonomisko lietu tiesa.

Bez tam atlasē komisija vērsa uzmanību uz ļoti būtisku priekšnoteikumu Ekonomisko lietu tiesas darba kvalitatīvai uzsākšanai. Proti, viss jaunās tiesas kolektīvs kā tiesneši, tā arī darbinieki būs bez

iepriekšējas pieredzes tiesu darbā. Sagatavošanas posmā jauniešiem tiesnešiem, kā arī darbiniekiem jāsniedz praktiskas zināšanas un treniņš konkrētu darba pienākumu veikšanā, tai skaitā par specifiskajiem tiesneša darba pienākumiem – procesa vadīšanu, argumentācijas formulēšanu, kā arī lietas virzību tiesā, TIS darbību u.c. Komisija norādīja, ka normatīvajos aktos skaidri jāparedz, ka darbs tiek uzsākts tikai tad, kad noticis sagatavošanas process.

Komisijas uzdevums bija ne tikai vērtēt kandidātus, bet arī sadarbībā ar Tiesu administrāciju meklēt optimālākos organizatoriskos risinājumus, kā arī izstrādāt testu un kāzusu saturu. Kāzusu izstrādi nodrošināja komisijas locekļi – attiecīgo jomu (komercietību un krimināltiesību) tiesneši – sadarbībā ar Senāta Civillietu departamentu un Krimināllietu departamentu. Uzsvars tika likts uz attiecīgās jomas tiesību jautājumu. Tas nebija vienkāršs uzdevums – kāzusa ietvert kā materiālo tiesību jautājumu, tā arī praktiskai dzīves situācijai pietuvinātu gadījumu, kurā jārisina dažādi procesuālo tiesību jautājumi.

Komisijas uzdevums bija ne tikai veikt kandidātu atlasē, bet arī iedibināt tiesnešu jaunās atlasē kārtības standartu, jo pirmās „latīņas” augstums būs mēraukla turpmākajam tiesnešu atlasē procesam.

ATLASĒ IR TIKAI TIESNEŠA CEĻA SĀKUMS

Atlasē komisijas priekšsēdētāja Dzintra Balta uzsver: „Ir jāklieš mīts, ka saskaņā ar jauno kārtību var tikt atlasēti jau gatavi tiesneši. Tas nav iespējams, jo par tiesnesi nepiedzimst un nav tādas mācību programmas, kuras rezultātā iegūst tiesneša diplomu. Katram juristam ir savs prasmju un zināšanu komplekts, bet tiesneša darbs prasa mērķtiecīgu nepieciešamo prasmju izkopšanu. Tiesneša darbā nepietiek ar juridiskajām zināšanām. Labam tiesnesim nozīmīga ir vēlēšanās un prasme mācīties, attīstīties. Ja tā būs, tiesnesis tiks galā ar izaicinājumiem, kuru tiesneša darbā netrūkst. Atlasē komisijai bija jāspēj saskatīt tādu nākotnes tiesnesi, kurš ir motivēts un spējīgs mācīties visu profesionālo dzīvi. Kļūt par tiesnesi ir mūža darbs.”

Komisija secināja, ka rezervistu soliņš nav nemaz tik garš kā cerēts. Atlasēti tieši nepieciešamais kandidātu skaits bez rezerves. Rūpīgi tika pildīts uzdevums atlasē kandidātus, kas spēj nokārtot zināšanu testu, atrisināt tiesību jautājumu kāzus, un saskatīt starp tiem tos kandidātus, kuriem vislabākais potenciāls gatavībai mācīties un virzībai uz attīstību. No katra pretendenta paša bija atkarīgs, cik viņš spēja dotajā laikā koncentrēties, lai atklātu un parādītu savas prasmes.

Dzintra Balta: „Svarīgi saprast, ka atlasē rezultāts ir tikai pats ceļa sākums. Ļoti nozīmīgi ir tiesu sistēmā veidot drošu, atbalstošu un uz attīstību vērstu vidi, kurā tiesnesis var veidot un izkopt amatam nepieciešamās prasmes. Un tas ir būtiski katram tiesnesim, ne tikai tiem, kas tikko sāk savu karjeru, jo esošās prasmes dzīves gaitā var ne tikai attīstīties, bet arī regresēt. Tādēļ katram atsevišķi un visiem kopā jā rūpējas par savu profesionālo formu, jāveido attīstību sekmējoša

iekšējā kultūra, kā arī visiem pieejams mācību un prasmju izkopšanas instrumentu piedāvājums."

JAUNAIS ATLASĒS PROCESS – LABS, BET PILNVEIDOJAMS INSTRUMENTS

Atlasē procesā bija piecas kārtas – formālo atbilstības kritēriju novērtējums; pretendentu pieteikumos iesniegto atbilstību vērtēšana, pārliecinoties par motivāciju un prasmi to pamatot; profesionālo zināšanu pārbaudes tests; kāzusu risināšana un prezentēšana; kompetenču intervijas.

Komisijas locekle Adrija Buliņa raksturo atlasē procesu kā darbietilpīgu, bet arī interesantu: „Izskatījām gandrīz 100 iepriekšējās darba pieredzes aprakstus. Komisijas uzdevums bija saprast, vai kodolīgs profesionālais pieteikums neslēpj sevī patiešām spējīgu tiesnesi un otrādi – apjomīgs apraksts – neatbilstošu kandidātu. Personāla atlasē pamatā vienmēr ir cilvēki. Ne katrs kandidāts ir piemērots lomai, kurai šobrīd meklējam speciālistu. Vērtējām arī kandidāta personības iezīmes: inteligenci, emocionālo noturību, empātiju, kā arī profesionālās kompetences. Proti, kādu lomu cilvēks ieņems attiecīgajā komandā. Vienlaikus darbs komisijā rezultējās ne tikai analītiskās diskusijās par kandidātu piemērotību, bet arī vērtīgos secinājumus par atlasē procesu un izaicinājumiem.”

Piemērojot jauno atlasē kārtību praksē, komisija arī secināja, ka atlasē procesu būtu iespējams uzlabot, lai to nākotnē padarītu vēl efektīvāku un jēgpilnāku. Šobrīd komisija apkopo priekšlikumus procesa uzlabošanai. Tieslietu padomes apstiprinātās Tiesneša amata kandidātu atlasē kārtības darbības uzsākšanas gaita ir iezīmējusi nepieciešamību pēc vairākiem precizējumiem un uzlabojumiem. Piemēram, neiespējamība šodienas situācijā atlasē noturēt klātienē tiks vispārīnāt noteikumus tā, lai tie vienlīdz būtu piemēroti kā klātienē, tā neklātienē norisei. No

komisijas resursu lietderīgas izmantošanas viedokļa, iespējams, maināma arī atlasē kārtu secība – vispirms zināšanu tests, motivētu pieteikumu izvērtējums pēc tam. Aptaujāti arī pretendenti, saņemot atgriezenisko saiti par viņu pieredzi atlasē un ieteikumiem tās veiksmīgākai gaitai. Pieredzes apkopošanu un atlasē kārtības pilnveidošanu jāsāpēj izdarīt savlaicīgi, pirms tiek izsludināti nākamie konkursi uz vakantajām tiesnešu amata vietām vispārējās jurisdikcijas un administratīvajās tiesās.

NĀKAMAIS SOLIS: MĀCĪBAS

Pēc iecelšanas tiesneša amatā Ekonomisko lietu tiesas jaunie tiesneši tiek iesaistīti mācību procesā, kas palīdzēs sagatavoties praktiskajam darbam tiesā.

Pildot galveno uzdevumu saskaņā ar atlasē kārtību un vērtējot pretendentu prasmes, komisija arī noskaidroja, kuru prasmju izkopšanā pirmām kārtām būs nepieciešama apmācība nākamajiem tiesnešiem. Komisija ir sniegusi ieteikumus par veidu, kādā vislabāk nodrošināt jaunajiem tiesnešiem atbalstošu darba vidi, kā plānot individuāli piemērotas mācības ne tikai sākumposmā, bet arī turpmākās karjeras gaitā, kā noteikt jomas, kurās varēs palīdzēt mentori – pieredzējuši tiesneši.

Komisijas locekle Silva Reinholde norāda, ka kandidātus sagaida nopietns darbs, lai nostabilizētu ne tikai teorētiskās juridiskās zināšanas, bet arī attīstītu praktiskās iemaņas tiesas spriešanā, darba organizācijā un sadarbībā ar darbiniekiem. Ekonomisko lietu tiesā, atšķirībā no situācijas, kurā jauns tiesnesis ienāk jau esošā darba kolektīvā, viss būs jauns un nezināms.

Savukārt senatore Sandra Kaija akcentē, ka atlasētajiem kandidātiem, pirms uzsākt pilnvērtīgi pildīt tiesneša amata pienākumus, nepieciešams pievērst lielu uzmanību tieši krimināltiesisko jautājumu apgūvei, jo lielai daļai kandidātu nav vai ir bijusi tikai neliela pieredze šajā jomā.

SAEIMA TIESNEŠA AMATĀ IECEĻ DEVIŅUS VIRZĪTOS KANDIDĀTUS

18.februārī Saeima amatā iecēla deviņus izraudzītos Ekonomisko lietu tiesas tiesneša amata kandidātus.

Par tiesnešiem no 8.marta iecelti Katarīna Sniedze, Kaspars Vecozols, Miķelis Zumbergs, Oksana Pulle-Čižova, Vija Kalniņa, Dagnija Muceniece, Ļubova Kovaļa, Aivars Latkovskis un Ieva Jankovska.

Kandidātu atlasē tika izraudzīti 10 kandidāti, taču apstiprināšanai Saeimā virzīti deviņi, jo viens kandidāts personisku iemeslu dēļ lūdza atlikt savu virzīšanu.

Tiesneši pie amata pienākumu pildīšanas varēs stāties tad, kad Valsts prezidents būs pieņēmis viņu zvērestu.

TIESLIETU PADOMES AICINĀJUMS EKONOMISKO LIETU TIESAS TIESNEŠU MENTORU ATBALSTAM

2021. gada 12. martā

Ņemot vērā to, ka:

- Ekonomisko lietu tiesa uzsāk darbu 2021.gada 31.martā;
- nepieciešams nodrošināt profesionāli drošu un iekļaujošu darba vidi, sniegt atbalstu pilna potenciāla attīstībā, sekmēt jauno Ekonomisko lietu tiesas tiesnešu profesionālo izaugsmi,

aicinām tiesu priekšsēdētājus veicināt mentoru piesaisti jaunajiem Ekonomisko lietu tiesas tiesnešiem, iespēju robežās atbilstoši samazinot mentoru parasto darba slodzi.

Tieslietu padomes priekšsēdētājs
A. Strupiņš

Tiesnešu pašpārvalde

APSTIPRINĀTS JAUNS TIESNEŠU ĒTIKAS KODEKSS

2021.gada 2.februārī Latvijas tiesneši pieņēma jaunu Tiesnešu ētikas kodeksu. Neklātienēs konferencē piedalījās 484 no 549 Latvijas tiesnešiem. Par jaunā Tiesnešu ētikas kodeksa normu apstiprināšanu nobalsoja 431 tiesnesis.

Tiesnešu ētikas kodeksa projektu izstrādāja Tiesnešu ētikas komisija.

Iepriekšējais Tiesnešu ētikas kodekss bija spēkā kopš 1995.gada. Strādājot ar šo kodeksu, Tiesnešu ētikas komisija arvien biežāk saskārās ar tā nepilnībām, jo vairākas kodeksa normas neatbilda mūsdienu situācijām, dublēja likumos noteiktos aizliegumus, bet dažas vairs nebija piemērojamas.

TIESNEŠU ĒTIKAS KODEKSS

Viens no Latvijas Republikas Satversmes pamatprincipiem ir tiesiskums un visu cilvēku vienlīdzība likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas, un ikviens var aizstāvēt savas tiesības, kā arī likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Taisnīgas tiesas un tiesiskuma nodrošināšanā centrālā loma ir tiesnešiem. Demokrātiskā sabiedrībā ļoti svarīga ir sabiedrības uzticēšanās tiesu varai kopumā un katram tiesnesim atsevišķi. Tiesnesim ir jābūt neatkarīgam un objektīvam, ar augstu profesionālo kompetenci, morālo autoritāti, godprātīgam un ar nevainojamu reputāciju.

Apzinoties to, ka augstu tiesnešu ētikas standartu veicināšana un uzturēšana ir katra tiesneša atbildības jautājums, Latvijas tiesneši ir pieņēmuši Tiesnešu ētikas kodeksu un apņemas ievērot tajā nostiprinātos principus.

1.kanons

Neatkarība

Neatkarīga, tikai likumam padota tiesu vara ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības sastāvdaļa. Tiesneša neatkarība ir priekšnoteikums tiesiskumam un viena no taisnīgas tiesas pamatgarantijām. Tiesneša neatkarība nozīmē gan institucionālu neatkarību, kad tiesnesis ir neatkarīgs no citiem valsts varas atzariem, gan individuālu neatkarību, kad tiesnesis ir neatkarīgs no procesa dalībniekiem, sabiedrības kopumā un citas ietekmes.

1.1. Tiesnesis tur cieņā savu amatu un tiesu varas neatkarību.

1.2. Tiesnesis savus amata pienākumus veic neatkarīgi, patstāvīgi izvērtējot konkrētos faktus un saskaņā ar dziļu tiesību izpratni, būdams brīvs no jebkādas tiesas vai netiesas ārējas ietekmes, pamudinājuma, spiediena, draudiem vai iejaukšanās.

1.3. Tiesnesis ir brīvs no likumdevēja un izpildvaras neatbilstošas ietekmes un rada par sevi šādu priekšstatu.

1.4. Tiesnesis veicina un aizstāv tiesneša amatam noteiktās un nepieciešamās garantijas tiesneša institucionālās un darbības neatkarības saglabāšanai.

1.5. Tiesnesis ar savu stāju apliecina un veicina augstus tiesnešu ētikas standartus, lai stiprinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

1.6. Tiesnesis nepieļauj, ka ģimenes, sociālās, politiskās vai citas attiecības ietekmē tiesneša rīcību tiesas spriešanas laikā.

1.7. Tiesnesis, izlemjot lietas, neietekmējas no atsevišķu cilvēku interesēm, sabiedrības protestiem vai bailēm no kritikas.

2.kanons

Godprātība un cieņa

Tiesneša godprātība un cieņpilna attieksme stiprina un vairo sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

2.1. Tiesnesis ciena un ievēro likumu, godprātīgi un ar cieņu attiecas pret savu amatu, amata pienākumiem, procesa dalībniekiem, kolēģiem un sabiedrību kopumā.

2.2. Tiesnesis, gan veicot amata pienākumus, gan darbojoties ārpus tiem, rīkojas tā, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

2.3. Tiesnesis nodrošina, lai viņa rīcība saprātīga, informēta un no aizspriedumiem brīva vērotāja ieskatā ir saprotama.

2.4. Tiesneša tiešo amata pienākumu pildīšana ir primāra salīdzinājumā ar pārējām tiesneša veiktajām darbībām.

2.5. Tiesnesis savus amata pienākumus pilda apzinīgi, rūpīgi un ar atbildības sajūtu.

2.6. Tiesnesis, iztiesājot lietu, darbojas pacietīgi, nosvērti un nesteidzīgi, tomēr efektīvi un uzņēmīgi.

2.7. Tiesnesis neizmanto tiesas institūta prestižu, lai apmierinātu savas vai citu personu privātās intereses.

2.8. Tiesnesis, saņemot ticamu informāciju par to, ka kāds tiesnesis ir pārkāpis profesionālās ētikas normas, rīkojas atbilstoši ētikas principiem.

3.kanons

Objektivitāte

Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver tiesības uz tiesas objektivitāti. Tas attiecas ne vien uz pašiem nolēmumiem, bet arī uz nolēmumu pieņemšanas procesu.

3.1. Tiesnesis savus tiesneša pienākumus pilda objektīvi, neitrāli un bez aizspriedumiem.

3.2. Tiesnesis izvairās no vārdiem un runas, žestiem vai citas darbības, kuru varētu uztvert kā neobjektivitāti vai aizspriedumu izpausmi.

3.3. Tiesnesis nav nošķirts no sabiedrības, kurā viņš dzīvo. Tiesnesis veic ārpustiesas darbību tā, lai neradītu pamatu šaubām par tiesneša spēju objektīvi veikt tiesneša pienākumus.

3.4. Tiesnesis nepieļauj, ka rodas iespaids par kādas personas atrašanos īpašā stāvoklī, kas varētu ļaut ietekmēt tiesnesi.

3.5. Tiesnesis atsakās no līdzdalības ikvienā tiesvedībā, kurā viņš attiecīgo jautājumu nespēj izlemt objektīvi vai kurā par viņu varētu rasties tāds priekšstats.

3.6. Tiesnesis rīkojas tā, lai pēc iespējas samazinātu gadījumu skaitu, kad viņam būtu jāatstatās no lietu izskatīšanas.

3.7. Tiesnesis nepieļauj *ex parte* sarunas par tiesvedības procesu.

3.8. Tiesnesis par neizlemtu lietu nesniedz publiskus komentārus, kas varētu ietekmēt lietas izskatīšanas rezultātu.

4.kanons

Kompetence

Tiesas efektīvas darbības pamatā ir tiesneša profesionālās prasmes un zināšanas.

4.1. Tiesnesis nepārtraukti attīsta un papildina savas profesionālās prasmes un zināšanas.

4.2. Tiesnesis dara visu iespējamo, lai saglabātu un attīstītu savas zināšanas, prasmes un personīgās spējas, kas nepieciešamas tiesneša pienākumu pienācīgai veikšanai.

4.3. Tiesnesis savus amata pienākumus veic savlaicīgi un rūpīgi, ar dziļu izpratni par tiesībām un lietas faktiskajiem apstākļiem.

4.4. Tiesnesis nodrošina kārtību tiesas sēdes laikā, ir pacietīgs, cieņas pilns un pieklājīgs pret procesa dalībniekiem un citiem, ar kuriem tiesnesis saskaras, veicot savus amata pienākumus. Tiesnesis pieprasa tādu pašu uzvedību no procesa dalībniekiem, tiesas darbiniekiem un citām personām, kas pakļautas tiesneša vadībai vai kontrolei.

5.kanons

Atbilstība

Tiesneša uzvedībai visā savā darbībā jābūt tādai, lai stiprinātu tiesu varas autoritāti.

5.1. Tiesnesis ir pakļauts pastāvīgai sabiedrības uzmanībai, tādēļ viņam jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas jebkurai citai personai varētu šķist apgrūtināši. Aizliegums neatbilstoši uzvesties attiecas gan uz tiesneša profesionālo darbību, gan uz privāto dzīvi.

5.2. Tiesnesis neizpauž konfidenciālu informāciju, ko ieguvis, veicot amata pienākumus.

5.3. Tiesnesis var uzstāties ar referātiem, runām, publicēties, lasīt lekcijas un piedalīties citos ārpus tiesas pasākumos, ja tas neietekmē tiesneša amata pienākumu pildīšanu.

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJAS SKAIDROJUMS PAR PIEDALĪŠANOS PAŠPĀRVALDES VĒLĒŠANĀS

2020.gada 20.novembrī

[1] Tiesnešu ētikas komisija ir saņēmusi Augstākās tiesas priekšsēdētāja lūgumu sniegt atzinumu par to, vai nepiedalīšanās tiesnešu konferencē bez attaisnojoša iemesla uzskatāma par tiesneša ētikas pārkāpumu.

Kā norādīts iesniegumā, atbilstoši Tiesnešu konferences nolikuma 9.punktam konference ir lemttiesīga, ja tajā piedalās vairāk kā puse no tiesnešu kopskaita. 2020.gada 8.septembrī notikušajā Latvijas Tiesnešu neklātienas konferencē divu Tieslietu padomes locekļu ievēlēšanai no 548 tiesnešiem reģistrējās 368 jeb 67% no visiem Latvijas tiesnešiem. Balsošanas rezultātā no četriem kandidātiem uz divām Tieslietu padomes locekļu vietām tika ievēlēts viens. Nevienš no pārējiem kandidātiem nesāņēma konferencē piedalījušos tiesnešu balsu vairākumu. Ievērojot minēto, tika izsludināta vēlēšanu otrā kārtā par tiem diviem kandidātiem, kuri pirmajā kārtā sāņēma visvairāk balsu. Savukārt vēlēšanu otrajā kārtā 2020.gada 16.septembrī, kad tika ievēlēts otrs Tieslietu padomes loceklis, balsošanas aktivitāte ir bijusi vēl zemāka – 352 balsojumi. Šie apstākļi ļauj pieņemt, ka gadījumā, ja sākotnējā balsošanā piedalītos vairāk tiesnešu, atkārtota balsošana, iespējams, nebūtu nepieciešama.

Minētais Augstākās tiesas priekšsēdētāja ieskatā

raisa jautājumus par tiesnešu pašpārvaldes efektivitāti, kas šajā gadījumā ir bijusi atkarīga tieši no zemās tiesnešu aktivitātes.

Pirmkārt, katra balsošana patērē resursus – gan tehniskos, gan cilvēku, gan laika, gan naudas. Līdz ar to neattaisnota nepiedalīšanās Tiesnešu konferencē rada risku resursu nelietderīgai izlietošanai tās rīkotājiem un tiesu sistēmai kopumā.

Otrkārt, piedalīšanās tiesnešu pašpārvaldē ir ne vien tiesneša tiesība, bet arī pienākums, kas atbilstoši Tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanona 2.punktam tiesnešiem apzinīgi ir jāpilda. Turklāt saskaņā ar Tiesnešu ētikas kodeksa 1.kanonu tiesnesim ir jācieņa savs amats un tiesu varas neatkarība. Neatkarīga tiesu vara ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības sastāvdaļa, un tiesnešu pašpārvaldes mērķis ir nodrošināt šā principa darbību. Nepiedalīšanās pašpārvaldē ne vien apdraud tiesu varas neatkarību, bet var norādīt arī uz necieņu pret tiesu varu kopumā.

Treškārt, tā ir necieņa pret nobalsojušiem kolēģiem, it īpaši tiem, kuri ir iesaistīti konferences organizēšanā (konferences vadītājs, sekretārs, balsu skaitīšanas komisijas locekļi), kuriem jāvelta vēl viena darba diena atkārtotam balsojumam.

[2] Tiesnešu ētikas komisija, pamatojoties uz Tiesnešu ētikas komisijas reglamenta 45.punktu, sniedz skaidrojumu.

[3] Tiesnešu ētikas komisija piekrīt Augstākās tiesas priekšsēdētājam, ka tiesneša dalība tiesnešu pašpārvaldes institūciju un Tieslietu padomes pārstāvju vēlēšanās ir aplūkojama kontekstā ar tiesu varas būtību tiesiskā, demokrātiskā valstī. Tiesu vara atbilstoši valsts varas dalīšanas principam ir viens no valsts varas atzariem, tai darbojoties kā likumdevēja un izpildvaras atsvaram. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 82.pantu tiesu sistēma ir konstitucionāls orgāns, savukārt tiesneši ir šā konstitucionālā orgāna amatpersonas. Ar tiesu varas palīdzību ikviens valstī var īstenot savas tiesības uz taisnīgu tiesu.

[4] Lai pilnvērtīgi pildītu tai noteiktos tiesas spriešanas pienākumus, tiesu varas viens no fundamentāliem darbības principiem ir neatkarība. Neatkarībai ir jābūt nodrošinātai visos līmeņos gan institucionāli, gan procesuāli. Turklāt tai ir jābūt nodrošinātai ne tikai ārēji, bet jāpiemīt arī iekšēji. Iekšēji gan sistēmas ietvaros, gan katrā tiesnesī individuāli.

Runājot par sistēmas neatkarību, arvien vairāk ar tiesu varu saistītu jautājumu tiek nodoti izlemšanai pašai tiesu varai. Laika gaitā, paplašinoties kompetencei, nostiprinās Tieslietu padomes loma, katrā savā jomā darbojas tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, Disciplinārlietu kolēģija un Tiesnešu ētikas komisija. Skaitliski vislielākā tiesnešu pašpārvalde tiek īstenota tiesnešu kopsapulcēs – konferencēs –, kurās tiek arī izņemts, kuri tiesneši tiek pilnvaroti darboties katrā no minētajām institūcijām. Neapšaubāmi, ka katras institūcijas darbs ir tik kvalitatīvs un efektīvs, cik spēcīgs ir tās sastāvs. Kvalitāti un efektivitāti nosaka arī izpratne, ar kādu darbojas tajās ievēlētie tiesneši, – izpratni par tiesisku un demokrātisku valsti, tiesu varu un par to, ar kādām profesionālām un cilvēciskām īpašībām jābūt apveltītai personai, kura uzņēmusies pildīt tiesneša pienākumus.

Tiesnešu ētikas kodeksā kā pirmais kanons ir minēts, ka tiesnesis tur cieņā savu amatu, tiesu varas neatkarību un tiesas godīgumu. Ir pašsaprotami, ka cilvēki, kas tiesiskā un demokrātiskā valstī, kāda ir arī Latvijas Republika, īsteno tiesas spriešanu, ir ne tikai labi izglītoti tiesību zinātnē, bet ir arī personas ar augstu personības, tostarp ētikas, standartu. Šī atziņa sasaucas arī ar tiesisko regulējumu, proti, likuma „Par tiesu varu” 51.panta pirmās daļas 4.punktu, kurā kā viena no tiesneša kandidātam izvirzītajām prasībām minēta nevainojama reputācija. Minētā prasība nozīmē arī nevainojamu reputāciju jautājumā par izpratni attiecībā uz tiesu varas nozīmi un tiesnesi tiesas spriešanas īstenošanā. Tiesneši ir personas, kas gan labi pārzina citu personu tiesības un pienākumus, gan arī apzinās un pilda savējos. Bet galvenokārt tās ir personas, kuras ciena sevi un citus, kuras pilda savus profesionālos pienākumus, esot iekšēji neatkarīgi, brīvi un vienlaikus atbildīgi.

[5] Ar iepriekš minēto Tiesnešu ētikas komisija vēlas akcentēt, ka, patiesi saprotot un labi apzinoties savas profesijas jēgu, tās nozīmīgumu tiesiskās, demokrātiskās valsts darbībā, nevajadzētu izveidoties situācijai, kurā tiesneši neapzinās tiesnešu pašpārvaldes nozīmīgumu un līdz ar to savu dalību tajā. Ja tas tomēr tā ir, tad rodas jautājums par patiesas izpratnes trūkumu par tiesneša amatam nepieciešamajām prasmēm un īpašībām, par ko tika runāts iepriekš.

Dalība pašpārvaldē – tiesnešu kopsapulcē vai atsevišķās pašpārvaldes institūcijās – ir neatņemama tiesneša profesijas sastāvdaļa, kas ir dziļi pamatota un izrietoša no tiesu varas būtības. Aktīvi un kompetenti īstenojot savus pienākumus, tiesnešu pašpārvalde visdažādākajās tās darbības formās nodrošina tādu tiesu varas darbību, kas ir visatbilstošākā tiesiskās un demokrātiskās valsts funkcionēšanā. Tiesneši paši gan iesaistās tiesnešu kandidātu atlases procesā, gan regulāri pārskata tiesneša darbu no kvalitātes viedokļa, gan arī sniedz padomus profesionālās ētikas jautājumos un lemj par disciplinārsodišanu. Deleģētie tiesneši Tieslietu padomē pārstāv tiesnešu viedokli plaša spektra jautājumos attiecībā uz tiesu sistēmas organizāciju un tiesu varas darbību.

Iegūtais rezultāts ir ar divējādu iedarbību – gan iekšēju, gan ārēju. Iekšēji tiesu vara ir stipra, neatkarīga, kompetenta, veiksmīgi sabalansējot tiesu varas darbībai piemēroto konservatīvismu ar mūsdienām atbilstošu attīstību. Savukārt ārēji, arī iekšējā tiesu varas stipruma dēļ, tiek nodrošināta tiesas spriešana atbilstoši tiesiskās un demokrātiskās valsts principiem, kas stiprina tiesu varas autoritāti sabiedrības acīs.

[6] Vienlaikus Tiesnešu ētikas komisija vērs uzmanību uz to, ka šāds rezultāts ir iegūstams tikai gadījumā, ja visi atbilstošie procesi notiek kvalitatīvā veidā. Ja runā par dalību vēlēšanās, tad būtisks ir ne tikai vēlēšanās piedalījušos tiesnešu skaits, bet, vēl jo vairāk, apstākļi, kādos tiesnesis šo savu pienākumu īsteno. Process nevar būt pašmērķis, tam ir jānodrošina saturiski kvalitatīvs rezultāts. Lai tādu iegūtu, ir jāanalizē gan pasīvās līdzdalības cēloņi, gan jādoma atbilstoši risinājumi.

[7] Vēršoties Tiesnešu ētikas komisijā, Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir minējis vairākus iemeslus, kas bijuši pamats pasīvajai līdzdalībai Tieslietu padomes vēlēšanās. Atbilstoši tiesu priekšsēdētāju sniegtajai informācijai vairums no tiesnešiem, kuriem nav bijis acīmredzami objektīvu iemeslu nepiedalīties vēlēšanās (piemēram, atvaļinājums, darba nespēja), nav balsojuši aizņemības dēļ, jo konferences norises laikā ir iztīrījuši lietas vai sagatavojuši nolēmumus. Apmēram tikpat liela daļa atzinuši, ka attaisnojošus iemeslus šajā situācijā nosaukt nevar. Atsevišķos gadījumos nepiedalīšanās skaidrota ar tehniskām problēmām konferences elektroniskajā norisē, kā arī ar viedokļa neesību par vēlēšanās izvirzītajiem kandidātiem.

[8] Arī Tiesnešu ētikas komisija uzskata, ka iemesli, lai nepiedalītos pašpārvaldes vai Tieslietu padomes vēlēšanās, var būt gan subjektīvi, gan objektīvi. Pamatā attiecībā uz darbā esošu tiesnesi ir konstatējami divi

iespējamie iemesli: aizņemība tiesas sēdē un izvirzīto kandidātu nepazīšana.

Tiesnešu ētikas komisija uzskata, ka šie iemesli ir novēršami.

[9] Vispirms jāvērs uzmanība uz to, ka tiesnešu pašpārvaldes vēlēšanās darbojas tie paši principi, kas demokrātiskā valstī ir piemērojami jebkurām vēlēšanām. Vēlēšanām ir jābūt vispārīgām, vienlīdzīgām, brīvām, aizklātām un tiešām. Līdz ar to, nodrošinot aizklātuma principa ievērošanu, ir jābūt izslēgtām jebkādam šaubām par to, ka ir iegūstamas ziņas par katra tiesneša izdarīto izvēli.

[10] Attiecībā uz tiesnešu aizņemību ar darba pienākumiem Tiesnešu ētikas komisija, pirmkārt, konstatē, ka tiesu kalendāri tiek pildīti būtisku laiku uz priekšu. Arī vēlēšanas tiek izsludinātas pietiekami laikus un izvirzītie kandidāti ir zināmi jau iepriekš. Ņemot to vērā, tiesnesim ir iespēja plānot ikdienas darbu tā, lai spētu jau pirms vēlēšanu dienas kvalitatīvi iepazīties ar kandidātu piedāvājumu.

Otrkārt, vēlēšanu dienā, lai cik ļoti aizņemts būtu tiesnesis, viņam ir iespēja savu jau iepriekš noformulēto viedokli paust balsojot. Balsošana pati par sevi neaizņem daudz laika. Pat ja tiesnesim attiecīgajā dienā ir ieplānota lietu izskatīšana tiesas sēdē, procesuālie likumi neierobežo tiesnesi izsludināt tiesas sēdes pārtraukumu.

Treškārt, ir būtiski, ka šāda efektīva laika plānošana samazina iespējamo atkārtoto vēlēšanu kārtu rīkošanu, kas zemas līdzdalības gadījumā nevajadzīgi patērē resursus, tostarp arī to tiesnešu laiku, kuri vēlēšanās ir piedalījušies.

[11] Iespēja nobalsot par, tiesnešaprāt, piemērotāko kandidātu liek runāt par brīvu vēlēšanu principa ievērošanu. Vēlēšanas pēc būtības ir brīvas tikai tad, ja vēlētajiem ir pienācīga informācija par kandidātiem. Proti, ja kandidāts un viņa uzskati ir zināmi. Tiesnešu ētikas komisijas novērotais liecina, ka iespēja pilnvērtīgi piedalīties vēlēšanās daudziem tiesnešiem ir izšķiroša. Ja tas netiek nodrošināts, tiesneši izvēlas nepiedalīties vēlēšanās.

Atšķirībā no iepriekš minētā gadījuma, kad tiesnesis nepiedalās vēlēšanās aizņemības dēļ, kas, komisijas ieskatā, ir novēršams ar paša tiesneša darbībām, izvēlēties atbilstošāko kandidātu iespējams atbilstošā procedūrā. Šādai procedūrai ir jābūt jau iepriekš izstrādātai, vēlams vienādai attiecībā uz visām vēlēšanām, un tai ir jānodrošina, ka tiesneši saturiski var novērtēt katra kandidāta piedāvājumu un kompetenci, kā arī noskaidrot, kādas profesionālās un cilvēciskās īpašības piemīt personām, kuras piekritušas kandidēt darbam pašpārvaldes institūcijās vai Tieslietu padomē. Tiesnešu ētikas komisija uzskata, ka procedūra nevar būt aprobežota ar kandidāta sastādītu īsu izklāstu par līdzšinējo darba pieredzi, jo tādā veidā nav iespējams izveidot viedokli, kurš no kandidātiem būtu piemērotākais. Tostarp svarīga ir iespēja uzdot jautājumus. Kā labs piemērs ir minamas pēdējās Tieslietu padomē ievēlamā pārstāvja vēlēšanas, kas demonstrēja kvalitatīvu veidu, kādā

nodrošināt kandidātu uzklauššanu un jautājumu uzdošanu. Turklāt to efektivitāti nemazināja tās neklātienes forma.

[12] Vēl viens no veidiem, kā novērst pasīvo līdzdalību, ir apsverama iespēja izstrādāt balsošanas kārtību tādējādi, lai gadījumā, ja tiesnesis nevēlas balsot ne par vienu no kandidātiem, viņš šo viedokli paust vēlēšanu procesā. Pretējā gadījumā (ja tiesnesis nebalso vispār) nav skaidrs, vai zemas līdzdalības iemesls ir nepieņemšana izvirzītajiem kandidātiem vai kāds cits, kas nav saistīts ar vēlēšanu procesu.

Tas būtu izdarāms, piemēram, ieviešot iespēju atturēties vai arī balsojot pret visiem kandidātiem. Būtiski, ka tiesneši ir informēti par rīcību šādā gadījumā.

[13] Mūsdienās arvien vairāk amatpersonu pilnvaru ierobežojums ir noteikts uz diviem termiņiem pēc kārtas. Iespējams, ka vēlēšanu procesa pilnveidošanas ietvaros, domājot par pilnvērtīgāku tiesnešu iesaisti, ir iespējams apsvērt arī šo jautājumu (ņemot vērā, ka šāda prasība jau ir noteikta attiecībā uz Tiesnešu ētikas komisiju un tiesnešiem, kas darbojas Tieslietu padomē).

[14] Nav izslēgts, ka pastāv vēl citi, šajā atzinumā neminēti, iemesli, kāpēc tiesneši nav piedalījušies pašpārvaldes institūciju vai Tieslietu padomes pārstāvju vēlēšanās. Iepriekš minētie Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā ir galvenie. Tie gan norāda uz iespēju pašiem tiesnešiem veidot savu dienas kārtību tādā veidā, lai piedalītos vēlēšanās, gan arī prasa organizatoriskus uzlabojumus. Konkrētu risinājumu izstrādāšana nav Tiesnešu ētikas komisijas kompetencē.

[15] Šādos apstākļos nav iespējams atbildēt uz Augstākās tiesas priekšsēdētāja jautājumu, par to, vai nepiedalīšanās tiesnešu konferencē bez attaisnojoša iemesla uzskatāma par tiesneša ētikas pārkāpumu. Tiesnešu ētikas komisija aplūkoja tiesisko ietvaru un tiesnesim izvirzītos standartus, tajā pašā laikā jebkurš jautājums ir atbildams kontekstā ar esošajiem apstākļiem. Dalība tiesnešu konferencē, kurā tiek organizētas vēlēšanas, ir atkarīga arī no procedūras, kura ir pilnveidojama, lai nodrošinātu tādu vēlēšanu norisi, kurā tiesneši savas vēlēšanu tiesības īsteno efektīvi un atbilstoši vispārējiem vēlēšanu principiem. Tikai tādā veidā var sasniegt īsteno mērķi – iegūt saturiski kvalitatīvu rezultātu.

Komisijas priekšsēdētāja
Dace Skrauple

Komisijas locekļi
Iveta Andžāne, Madara Ābele, Aija Jermacāne,
Adrija Kasakovska, Anda Kraukle, Baiba Lielpētere,
Dace Mita, Lauma Paegļkalna, Inese Laura Zemīte

Eiropas tiesiskajā telpā

PAR EIROPAS PADOMES KOMITEJU SPĪDZINĀŠANAS UN NECILVĒCĪGAS VAI PAZEMOJOŠAS RĪCĪBAS VAI SODA NOVĒRŠANAI

Pēc piecu gadu pārtraukuma šogad Latviju gatavoja apmeklēt Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai. Kas ir šis reģionālais starptautiskais mehānisms, kā tas darbojas un kāpēc par to būtu jāzina Latvijas tiesām?

Kas ir Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai?

Eiropas Padomes Komiteja¹ spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (Komiteja), kas visbiežāk atbilstoši angļiskajam saīsinājumam arī Latvijā tiek dēvēta vienkārši par CPT (*sī pi tī*),² ir dibināta 1989.gadā, kad stājās spēkā 1987.gadā pieņemtā Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu (Konvencija).^{3,4} Savukārt Konvencija tika pieņemta, pamatojoties uz Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ECPAK) 3.pantu „Spīdzināšanas aizliegums”.^{5,6} Proti, tā nenoteic kādas jaunas tiesības, bet veido sistēmu, kā Eiropas Padomes teritorijā efektīvi aizsargāt ECPAK 3.pantā ietvertās tiesības attiecībā uz personām, kurām atņemta brīvība.

Komitejai ir neparasti plašs mandāts, kas ļauj to uzskatīt par nākamo ietekmīgāko Eiropas Padomes (EP) mehānismu aiz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT). Ar mērķi pārbaudīt izturēšanos pret personām, kurām ir atņemta brīvība, lai nepieciešamības gadījumā pastiprinātu šādu personu aizsardzību pret spīdzināšanu un pret necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodu, Komiteja – pēc paziņošanas attiecīgās valsts valdībai par šādu nodomu⁷ – drīkst apmeklēt

jebkuru valsts jurisdikcijā esošu vietu, kurā atrodas personas, kam valsts pārvaldes iestāde ir atņēmusi brīvību,⁸ un praksē aktīvi izmanto šīs tiesības. Komitejas vizītes iedalāmas periodiskajās vizītēs, kas notiek vidēji ik pēc 3–5 gadiem, kā arī *ad hoc* vizītēs, kas tiek veiktas, ja Komiteja uzskata, ka apstākļi, uz ko attiecas tās mandāts, attiecīgajā valstī norāda, ka nepieciešams veikt šādu ārkārtas vizīti. Praksē tas nozīmē, ka ar zināmu regularitāti katrā no 47 Eiropas Padomes dalībvalstīm ierodas vairāki Komitejas locekļi⁹ kopā ar vienu vai diviem Komitejas sekretariāta darbiniekiem, kā arī – nepieciešamības gadījumā – pieaicinātiem ekspertiem¹⁰ un pēc īsas tikšanās ar valdības pārstāvjiem, kuri atbildīgi par attiecīgajām jomām, dodas uz brīvības atņemšanas vietām, veltot katrai zināmu laiku atkarībā no iestādes lieluma un funkcijām, neierobežojot apmeklējumu ar formālo darbalaiku. Vizītes aptuvenais ilgums ir divas nedēļas.

Dalībvalstij jāsniedz Komitejai pilnīga informācija par brīvības atņemšanas vietām, kā arī jānodrošina neierobežota iekļūšana jebkurā brīvības atņemšanas vietā un tiesības tajā pārvietoties bez ierobežojumiem. Komitejai ir tiesības konfidenciali sarunāties ar personām, kam atņemta brīvība, kā arī brīvi sazināties ar jebkuru personu, kura, pēc Komitejas uzskata, var sniegt tai vajadzīgo informāciju. Praksē tas nozīmē, ka attiecīgajām ministrijām tiek lūgts sagatavot pilnīgu sarakstu ar brīvības atņemšanas vietām to jurisdikcijā, kā arī sīkāku informāciju par tām (profilu, personu skaitu utt.). Tāpat vizītes laikā Komiteja tiekas ar akademiķiem, nevalstiskajām organizācijām un citām personām, kam ir informācija par attiecīgo problemātiku. Tomēr pati galvenā Komitejas vizīšu sastāvdaļa ir slēgto iestāžu apmeklējumi, kuru laikā tā runā gan ar atbildīgajām amatpersonām un darbiniekiem, gan – un tā ir vizītes galvenā daļa – vērtē apstākļus, intervē personas, kam atņemta brīvība, un pārbauda visu nepieciešamo dokumentāciju, ieskaitot personu medicīnas dokumentus. Visas intervijas – gan individuālās, gan grupu – notiek stingri konfidenciali, bez iestādes darbinieku klātbūtnes; to saturs lielākoties tiek anonimizēts (izņemot gadījumus, kad persona

¹ www.cpt.coe.int.

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Īsāk Konvencija par Tortūras un CPT.

³ <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1161-eiropas-konvencija-par-spīdzināšanas-un-necilvēcīgas-vai-pazemojošas-ricibas-vai-soda-noversanu>.

⁴ Konvencija lasāma kopā ar tās paskaidrojošo ziņojumu, kurš nav pieejams latviešu valodā. Paskaidrojošais ziņojums angļu valodā pieejams šeit: <https://rm.coe.int/16806dbaa3>.

⁵ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf. Autores ieteikums ir praktiskajā darbā izmantot tieši šajā saitē atrodamo ECPAK versiju, jo portālā likumi.lv pieejamā versija diemžēl ir bez grozījumiem, kas ieviesti ar 11.un 14.protokolu, kurus Latvija ir ratificējusi.

⁶ „Nevienu nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt”.

⁷ Paziņošana var notikt ļoti īsu brīdi pirms vizītes. Periodiskās vizītes tiek izziņotas iepriekšējā gadā, taču nenorādot konkrētu vizītes laiku, kas parasti tiek paziņots attiecīgajai valstij dažas nedēļas pirms vizītes sākuma. *Ad hoc* jeb ārkārtas vizītes var tikt paziņotas vēl īsāku brīdi pirms vizītes.

⁸ Šādas vietas ir cietumi, policijas iestādes, migrācijas iestādes, psihiatriskās ārstniecības iestādes, sociālās aprūpes centri, nepilngadīgo audzināšanas iestādes, militārpersonu aizturēšanas vietas u.c., kur indivīdi tiek ievietoti ar valsts institūcijas lēmumu un ko viņi nevar pamest pēc savas gribas. Komitejai ir arī tiesības pārliecināties, vai, piemēram, brīvprātīgie pacienti psihiatriskās ārstniecības vai sociālās aprūpes iestādēs tik tiešām atrodas šajās iestādēs pilnīgi brīvprātīgi. Nav nozīmes, vai brīvības atņemšanas vieta ir publiska vai privāta iestāde.

⁹ Minimālais skaits – divi; parasti 4–8.

¹⁰ Bieži kā eksperti tiek pieaicināti psihiatri, ārsti, migrācijas speciālisti u.c.

dod piekrišanu izpaust savu vārdu), arī tulki ir devuši konfidencialitātes zvērestu.

Pēc vizītes Komiteja tiekas ar valdības pārstāvjiem, sniedz īsu ieskatu par vizītes gaitu un, ja nepieciešams, arī nekavējoties izpildāmas rekomendācijas. Pilnais ziņojums, kas satur Komitejas objektīvos novērojumus, komentārus un rekomendācijas, tiek sastādīts vairāku mēnešu laikā, izskatīts un apstiprināts Komitejas plenārsēdē, bet pēc tam – nosūtīts attiecīgās dalībvalsts valdībai, kam parasti sešu mēnešu laikā jāsniedz atbilde. Ziņojums ir konfidenciāls, un tā ir valdības izvēle, kad to atļaut publicēt. Lielākā daļa dalībvalstu šādu atļauju sniedz vidēji gada laikā, parasti – kopā ar savu atbildi uz ziņojumu, bet ir vairākas valstis, kuras izvēlējušās publicēt ziņojumus automātiski, uzreiz pēc tā saņemšanas.¹¹

Komiteja bez vizīšu veikšanas un ziņojumu rakstīšanas nodarbojas arī ar brīvības atņemšanas iestādēs ievērojamo standartu izstrādi, ikgadēju vispārējo ziņojumu¹² sastādīšanu, kuros tiek akcentēts kāds Komitejas ieskatā svarīgs problēmjautājums¹³ u.c.

Komitejas sastāvā esošo locekļu skaits atbilst Konvencijas dalībvalstu skaitam – 1987.gadā, kad Komiteja tika dibināta, tās bija 15 dalībvalstis un attiecīgi tikpat locekļu, šobrīd jau 47 valstis un attiecīgi Komitejas locekļi. Tiem jābūt indivīdiem ar visaugstāko morālo stāju, atzītu kompetenci cilvēktiesību jomā vai ar profesionālu pieredzi jomās, ko regulē Konvencija.¹⁴ Komitejas locekļi darbojas individuāli, neatkarīgi un objektīvi (ir ievēlēti no attiecīgās valsts, bet nepārstāv valsti, kas nozīmē, ka neviens Komitejas loceklis nepiedalās savas valsts situācijas vērtēšanas procesā un ziņojuma apspriešanā), un viņiem ir jābūt spējīgiem efektīvi darboties Komitējā.

Latvijas Republika parakstīja Konvenciju 1997.gadā, ratificēja 1998.gada 10.februārī, un mūsu valstī tā stājās spēkā 1998.gada 1.jūnijā. Komitējā no Latvijas bijusi ievēlēta cilvēktiesību eksperte Anhelita Kamenska (1999–2002), Dr.iur. Vitolds Zahars (2003–2006), kā arī šā raksta autore Ilvija Pūce (2007–2019). Šobrīd Komitējā darbojas Dr.iur. Solvita Olsena, kura ievēlēta uz periodu no 2020. līdz 2023.gadam.

Kāda ir Komitejas darba tiesiskā nozīme?

Komitejas mandāts neietver formālu izmeklēšanas darbību veikšanu, individuālu sūdzību izskatīšanu, iesaistīšanos procesos, tiesas spriešanu un sodu noteikšanu par ECPAK 3.panta pārkāpumiem. Tomēr Komitejas darbs – gan tās ziņojumi, gan standarti – ir Eiropas Padomes cilvēktiesību aizsardzības sistēmas neatņemama sastāvdaļa. Komiteja ir proaktīvs

mehānisms, kura darbība vērsta uz cilvēktiesību pārkāpumu prevenciju, un tās darbība ir cieši saistīta ar reaktīvo mehānismu – ECT. Komiteja savos ziņojumos regulāri atsaucas uz ECT judikatūru, savukārt ECT savos spriedumos, kas saistīti ar ECPAK 3.panta pārkāpumiem, mēdz atsaukties gan uz Komitejas novērojumiem attiecīgajā valstī, gan tās standartiem attiecībā uz to, kādas minimālās prasības būtu jāievēro brīvības atņemšanas vietās, lai personas netiktu pakļautas spīdzināšanai un necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodam.¹⁵ Šo praksi ir pārņēmušas arī nacionālās tiesas dažādās valstīs, ieskaitot Latviju. Komitejas standartus attiecībā uz slēgtajām iestādēm savā darbā, vērtējot situāciju slēgtajās iestādēs, izmanto arī Ombudsinstitūcijas un Nacionālie preventīvie mehānismi valstīs, kur tādi ir.

Vērts piezīmēt, ka Komiteja savu izvērtējumu veic sistemātiski, pievēršot uzmanību plašam aspektu kopumam: fiziskajiem apstākļiem brīvības atņemšanas vietās, režīmam (ieskaitot nodarbinātību, aktivitātes, personu tiesības dažādās režīma pakāpēs), pilnīgai dokumentācijai, informācijai par tiesībām, medicīniskajai aprūpei, kontaktiem ar ārpusauli, policijas un pirmstiesas aizturēšanas ilgumam, procesuālajām garantijām un to īstenošanai (tiesībām uz aizstāvību, ārstu, kā arī tiesībām paziņot par aizturēšanu tuviniekiem), disciplinārsodu sistēmai (ieskaitot to pārsūdzības iespējas un veidu), sūdzību un pārbaužu sistēmai, psihiatrijas pacientu statusam un ievietošanas kārtībai, fiksācijas līdzekļu lietošanai utt. Vizītes un ziņojumi mēdz būt fokusēti arī uz kādu noteiktu personu grupu un to tiesībām – uz mūžu notiesātām personām, nepilngadīgajiem, imigrantiem, sociālās aprūpes namu iemītniekiem, psihiatriskās ārstniecības iestāžu pacientiem utt. Ziņojumos tāpat tiek vērtēta nacionālo normatīvo aktu atbilstība starptautiskajām cilvēktiesību normām un CPT standartiem, rekomendējot tos grozīt, ja vērojama neatbilstība.

Komitejas vairāk nekā 30 gadus ilgā prakse liecina, ka valstis rekomendācijas uztver nopietni, arī ja ne visām piekrīt, atspoguļojot to savās atbildēs. Tomēr ir vairāki gadījumi, kad Komiteja ir uzskatījusi, ka tās rekomendācijas tiek klaji ignorētas vai arī valsts neattaisnojami ilgi kavējas ar ziņojuma publiskošanu. Šādiem gadījumiem pastāv ārkārtas mehānisms – Komitejas publiskais ziņojums,¹⁶ kas nozīmē, ka Komiteja publisko ziņojumu bez valsts piekrišanas, norādot arī iemeslus, kas likuši izšķirties par šādu rīcību. Visā Komitejas vēsturē bijuši deviņi šādi paziņojumi.¹⁷

¹¹ Albānija, Austrija, Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Somija, Luksemburga, Moldāvijas Republika, Monako, Norvēģija, Zviedrija, Ukraina.

¹² <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>.

¹³ Piemēram, 2016.gadā – par pirmstiesas aizturēšanu; 2017.gadā – par sūdzību mehānismiem; 2018.gadā – par spīdzināšanas un citu veidu sliktas apiešanās novēršanu policijas aizturēšanas laikā utt.

¹⁴ Komitējā darbojas lielākoties juristi (prokurori, advokāti, Ombudsinstitūciju amatpersonas, nevalstisko organizāciju darbinieki u.c.), kā arī ārsti (psihiatri, tiesu medicīnas eksperti, ārsti ar pieredzi cietumu medicīnā u.c.).

¹⁵ Skat., piemēram Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 11.februāra sprieduma lietā „Sapožkovs v. Latvia”, iesnieguma nr.8550/03, 44.–45.punktu, kā arī 71.–73.punktu.

¹⁶ Atbilstoši Konvencijas 10.panta otrajai daļai, „Ja Puse nesadarbojas vai atsakās uzlabot situāciju saskaņā ar Komitejas rekomendācijām, Komitējai, pēc Puses viedokļa uzklaušanās, ir tiesības ar tās locekļu divu trešdaļu balsu vairākumu savus konstatējumus attiecīgajā jautājumā paziņot publiski”.

¹⁷ Divi pret Turciju, četri pret Krievijas Federāciju, pa vienam pret Grieķiju, Bulgāriju un Beļģiju.

Visi Komitejas ziņojumi, publiskie paziņojumi un standarti atrodami gan tās mājaslapā,¹⁸ gan HUDOC datubāzē¹⁹ (šajā datubāzē standarti ir rūpīgi sistematizēti, savukārt Komitejas mājaslapā var atrast vairāku standartu tulkojumu latviešu valodā).

Komiteja un Latvija

Komiteja Latvijā ir ieradies astoņās vizītēs.²⁰ Pirmā no tām notika 1999.gadā, pēdējā – 2016.gadā. Situācija slēgtajās iestādēs šo gadu laikā ir mainījusies neiedomājami, un jāatzīst, ka liels nopelns šajā ziņā ir arī Komitejas rekomendācijām. Piemēram, 2002. gadā Komiteja ļoti skarbi kritizēja režīmu un drošības nodrošināšanai izmantotos līdzekļus uz mūžu ieslodzītajām personām, aicinot fundamentāli mainīt sistēmu. Būtiski ir mainīts gan normatīvais regulējums, gan uz mūžu notiesāto personu praktiskā situācija un režīms. Komiteja ir regulāri uzstājusi, lai normatīvajos aktos tiktu noteiktas un attiecīgi ievērotas personas procesuālās garantijas policijas aizturēšanas laikā (tiesības uz informāciju, juridisko palīdzību, ārstu, kā arī tiesības paziņot par aizturēšanu tuviniekiem). Pēdējos gados Latvijā situācija šajā ziņā ir ievērojami uzlabojusies. Tāpat Komiteja ir kritizējusi brīvības atņemšanas vietu pārapdzīvotību un apstākļus tajās, norādot, ka šie apstākļi noved pie necilvēcīgas vai pazemojošas apiešanās. Šobrīd Latvijas Sodū izpildes

kodeksa norma, kas iepriekš noteica 2,5 kvadrātmētrus kā minimālo dzīvojamo platību vīriešiem un 3 kvadrātmētrus sievietēm, ir grozīta un atbilstoši Komitejas standartiem noteic, ka dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 4 kvadrātmetriem, bet vienieslodzījuma kamerās – par 9 kvadrātmetriem. Šādus piemērus varētu minēt vēl.

Tas tomēr nenozīmē, ka visas problēmas brīvības atņemšanas vietās būtu izskaustas un ka tuvojošās vizītes laikā kritika un rekomendācijas nav gaidāmas. Joprojām ir vērojamas Komitejas iepriekš novērotās problēmas ar medicīnisko aprūpi brīvības atņemšanas vietās, par ko personas vērsas arī nacionālajās tiesās. Nav pilnībā izpildītas Komitejas rekomendācijas attiecībā uz normatīvo regulējumu un praksi disciplinārsodu piemērošanā, īpaši attiecībā uz nepilngadīgajiem. Tomēr jāuzsver, ka Latvijas atbildīgo ministriju un iestāžu sadarbība ar Komiteju ar retiem izņēmumiem vienmēr ir bijusi konstruktīva un mērķēta uz pēc iespējas labāku rezultātu. Šajā dialogā netieša, bet būtiska loma ir bijusi un būs arī tiesām, kuras izskata lietas, kas saistītas ar Komitejas kompetenci, piemērojot atbilstošus standartus un interpretāciju.

Ilvija PŪCE
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
padomniece,
ANO Komitejas pret spīdzināšanu locekle

¹⁸ www.cpt.coe.int.

¹⁹ <https://hudoc.cpt.coe.int>.

²⁰ Piecas periodiskās vizītes un trīs *ad hoc* vizītes.

IV

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

MŪSDIENĪGA TIESAS VADĪBA: JĀNODROŠINA TAS, KO NO TIESAS SAGAIDA SABIEDRĪBA

*Uzruna tiesu priekšsēdētāju un priekšsēdētāju vietnieku seminārā Latvijas Tiesnešu mācību centrā
2021.gada 18.janvārī*

Aigars STRUPIŠS
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Nestāstīšu triviālas lietas – kas ir tiesas priekšsēdētājs un ko viņš dara. Viss ir vienkārši: tiesas priekšsēdētājs vada tiesu.

Jautājums, kuru es gribu akcentēt, ir – kā šo tiesu vadību padarīt tādu, kura atbilst mūsdienu prasībām un daudz maz ir unificēta valsts mērogā.

Ko nozīmē „mūsdienu prasības”?

Esmu vairākkārt dažādos publiskos forumos teicis, ka tiesa šodien LOTI būtiski atšķiras no tiesas 20–30 gadus atpakaļ.

Jā, funkcijas tās pašas, taču prasības pret tiesu ir citas. 30 gadus atpakaļ tiesa varēja samērā droši balstīties uz formālo autoritāti un tai neviens neko neprasīja un īpaši arī nepārmeta. Ja 25–20 gadus atpakaļ tiesas priekšsēdētājam, lai „izdzīvotu” amatā, pietika sadalīt lietas un puslīdz saprātīgi menedžēt tiesas saimniecību, šodien ar to vairs nepietiek. Šodien no tiesas priekšsēdētāja tiek sagaidīts vairāk. Krietni vairāk.

Šodien tiesas priekšsēdētājam jānodrošina tas, ko no tiesas sagaida sabiedrība. Proti – efektivitāti, ātrumu, kvalitāti un saprotamību. Un no tā vairs nevar noslēpties, atsaucoties uz tiesas neatkarību u.tml.

Sabiedrības prasību respektēšana nenožīmē neatkarības samazināšanos. Tiesas neatkarība jebkurā gadījumā ir prioritāte. Taču sabiedrībai ir jāizskaidro, ka tiesa, ņemot vērā sabiedrības prasības (saprātīgas prasības), nekādos apstākļos nedrīkst upurēt tiesas

neatkarību. Un tas arī lielā mērā ir tiesas priekšsēdētāja uzdevums.

Otrais aspekts, kuram šodien gribu pieskarties, ir tas, ka nepieciešams nepārtraukts dialogs tiesu priekšsēdētāju starpā ar mērķi padarīt tiesu pārvaldību daudz maz unificētu, lai noturētu standarta līmeni vienā līmenī visās tiesās.

Kaut kāda *ad hoc* komunikācija starp priekšsēdētājiem, protams, pastāv, taču tā šobrīd ir vairāk personisku kontaktu līmenī. Tieslietu padomei ir jāaktivizē šis dialogs un komunikācija. Faktiski tas jau tika uzsākts oktobrī, kad tikāmies ar visu tiesu priekšsēdētājiem iepazīšanās sapulcē, lai izrunātu aktuālos tā brīža jautājumus. Toreiz vienojāmies, ka šāds formāts ir atbalstāms un ka tāds jāturpina arī tālāk. Nākotnē tas varētu izvērsties kā tiesu priekšsēdētāju konsultatīvā komiteja vai nu pie Tieslietu padomes, vai Tieslietu padomes priekšsēdētāja. Tas ir vairāk loģistikas jautājums, taču, ņemot vērā Tieslietu padomes aktivizēšanos šajā virzienā, tas, manuprāt, ir absolūti nepieciešams pasākums.

Tāds ir mans vispārīgais redzējums uz tiesu priekšsēdētāju lomas attīstīšanu šodienas aktualitāšu kontekstā. Tas, ko sagaidu no šī semināra – pārrunāt to, kā tiesu priekšsēdētājiem visā valstī noturēt augstus četrus standartus: efektivitāti, ātrumu, kvalitāti un saprotamību.

TIESISKUMS NEVAR PASTĀVĒT HIPOTĒTISKI, LIKUMU DARBĪBAI JĀBŪT REDZAMAI

Komentārs Satversmes tiesas organizētajā konstitucionālo ideju domnīcā „Kā stiprināt tiesiskumu, lai cilvēks justos droši? Satversmes tiesas nolēmumu izpildes efektivitātes celšana” 2020.gada 11.decembrī

Aigars STRUPIŠS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Vispirms – sveiciens Satversmes tiesai jubilejā. 24 gadi ir vecums, kad jau jāsāk domāt, ko darīt tālāk. Profesionālais briedums ir sasniegts, un jāstiprinās un jāattīstās tālāk.

PAR TIESISKUMA STIPRINĀŠANU

Manuprāt, šobrīd Latvijā kritiskākais jautājums tiesiskuma stiprināšanas kontekstā ir likuma varas problēmas. Jūtams, ka sabiedrībā zūd ticība likumam. Jo īsti nestrādā soda neizbēgamības princips. Daudzi uzskata, ka likumi strādā vieniem par labu, bet nestrādā citiem par labu. Tas jārisina. Jo tiesiskums nevar pastāvēt hipotētiski. Tiesiskuma darbībai jābūt redzamai, arī likumu darbībai jābūt redzamai.

Daļa problēmas, manuprāt, ir tajā izpratnē, kas līdz šim bijusi kriminālās justīcijas sfērā, ka „īstie” noziegumi ir tie, kurus klasiski uzskata par noziegumiem – zādzības, slepkavības, izvarošanas, tas ir, pret personu vērsti noziegumi. Bet ekonomiskie noziegumi – tur jau īsti neviena cietušā nav. Nesamaksā nodokļus – kas tur liels. Atmazgā naudu – reāli jau neviens nav cietis. Korupcija – nu un tad, ja viens cilvēks par attiecīgu samaksu dabūja to, kas viņam nepienākas. Izmeklētājiem, prokuroriem, tiesnešiem – visiem ir jāsaprot, ka šajos noziegumos cietušais ir visa sabiedrība kopumā. Ir jālauž šī paradigma.

To redz arī sodu politikā. Par šiem tā sauktajiem „netipiskajiem” noziegumiem, kas nav pret konkrētu personu vērsti, bieži vien ir diezgan maigi, nosacīti sodi. Tas sabiedrībā rada neuzticēšanos likumam. Un šī sākotnējā neuzticēšanās degradē tiesiskumu arvien tālāk.

Tāpēc jautājums, ko mēģinu uzturēt Noziedzības novēršanas padomē, ir tas, ka likuma darbībai ir jābūt redzamai. Lai ir redzams, ka tas darbojas. Lai neviens nevar izbēgt sodam. Jo ne jau sodu bardzībai ir nozīme. Katrs kriminologs to pateiks, un vēsture to pierāda, ka nozīme ir soda neizbēgamībai. Ja tas darbojas, likums darbojas, un sabiedrība respektē likumu. Nesaku, ka šobrīd ir anarhija, bet diemžēl salīdzinoši neliela daļa sabiedrības respektē likumu. Jāpanāk, lai atjaunojas šis respekts.

PAR SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMU IZPILDI

Tiesiskuma stiprināšanā liela loma ir Satversmes tiesai un visai tiesu sistēmai, jebkuras instances tiesai. Te nonākam pie otrā jautājuma – Satversmes tiesas spriedumu izpildes.

Satversmes tiesas spriedumu izpildes kontekstā tiesām ir vienkāršāk, salīdzinot ar pārējiem valsts konstitucionālajiem orgāniem – Ministru kabinetu un Saeimu. Jo tiesa nepiedalās politikā. Vienīgais, kas tiesai jārespektē, ir tas, ka Satversmes tiesas sniegtais likuma interpretējums ir saistošs. Tiesai, taisot spriedumu, šis princips ir jārespektē. Tas arī notiek.

Protams, ir diskutabli jautājumi. Piemēram, pirms dažiem gadiem bija dikusija attiecībā uz Satversmes tiesas spriedumu par labticīgā ieguvēja aizsardzību noziedzīgi iegūta nekustamā īpašuma gadījumā. Par šo jautājumu arī tiesnešiem bija dažādi viedokļi. Mēs to risinājām tādējādi, ka Civillietu departaments tikās ar Satversmes tiesas tiesnešiem un izdiskutēja šo jautājumu, tādā veidā arī attīstot Satversmes tiesas spriedumu piemērošanas kvalitāti. Pie vienota viedokļa nenonācām. Bet likums nosaka, ka Satversmes tiesas spriestais ir jārespektē, un to respektējam.

Tas ir normāli, ka viedokļi atšķiras. Ja tie neatšķiras, jāsāk domāt, ka ir kāda problēma. Par visiem simts un vairāk procentiem piekrītu vecajam labajam Rūdolfam Jēringam, ka tiesības attīstās tikai cīņā un konfliktā. Kustība notiek tur, kur ir sadursme. Interesu, viedokļu sadursme. Līdz ar to nav jābaidās no dažādajiem viedokļiem, bet tie ir civilizēti jārisina, jādiskutē.

Pirms pāris mēnešiem notika Augstākās tiesas un Satversmes tiesas tiesnešu tikšanās. Mums bija intensīva, gara, saturīga saruna par ļoti dažādām tēmām. Augstākās tiesas tiesneši bija ļoti gandarīti un vēlas šādas tikšanās turpināt.

Tas viss palīdz institūciju sadarbībā un sekmē savstarpējo izpratni. Un tas nav vienvirziena ceļš. Arī Satversmes tiesai jāredz, kas notiek apkārt. Satversmes tiesai jābūt informācijai no pārējiem varas orgāniem. Kā intervijā sacīja bijusī Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ziemeles kundze – Satversmes tiesas antenām jābūt noregulētām visos virzienos. Tas ir jāsekmē, jo šī antenu noregulēšana uz sociālajiem un juridiskajiem procesiem ir ārkārtīgi svarīga. Jo saprotamāki un realitātei pietuvinātāki būs spriedumi, jo vieglāk būs tos izpildīt.

Tātad – tā kā tiesa nav iesaistīta politikā, mums ir vienkārši – mēs respektējam Satversmes tiesas spriedumu atziņas. Ja rodas jautājumi par interpretāciju, mēs sarunājamies, diskutējam, meklējam risinājumus.

PAR SPRIEDUMIEM TIESNEŠU ATLĪDZĪBAS JAUTĀJUMĀ

Viens izņēmuma gadījums, kur tiesu sistēma bija citā lomā, bija tiesnešu atlīdzības jautājums, kur bija

divi Satversmes tiesas spriedumi. Tiesu sistēma šajā gadījumā savā ziņā bija lietas dalībnieka lomā.

Diemžēl joprojām pastāv šaubas par to, vai šie Satversmes tiesas spriedumi ir kvalitatīvi un adekvāti izpildīti. Viedokli, ka tie varētu nebūt līdz galam izpildīti, valdībai un Valsts kanceļejai sniegusi gan Augstākā tiesa, gan Tieslietu padome.

Problēma ir tā, ka ir izveidots jauns likumprojekts par valsts amatpersonu atalgojuma sistēmu, kurā, Augstākās tiesas un Tieslietu padomes ieskatā, nav saprotami atalgojuma veidošanas mehānismi, nav saprotams, vai valdība un likumdevēji ņēmuši vērā tos kritērijus, kurus tiesnešu atlīdzībai ir noteikusi Satversmes tiesa. Esmu analizējis šos divus spriedumus un izrakstījis vismaz 13 dažāda veida un līmeņa kritērijus, kam būtu jāatbilst tiesnešu atlīdzībai. Likumprojekta anotācijā nav redzams, kur un kā šie kritēriji būtu ņemti vērā. Manuprāt, gadījumā, kad likumprojekts daļēji vērsts uz Satversmes tiesas sprieduma izpildi, anotācijā jāparādās, ka bijuši šādi Satversmes tiesas spriedumi un sadaļā par tiesnešu atlīdzību ir ņemti vērā šajos spriedumos noteiktie kritēriji. Neko tādu likumprojektā nevar atrast. Tādēļ šāds Augstākās tiesas un Tieslietu

padomes viedoklis. Nesakām strikti, ka šie kritēriji nav ņemti vērā, bet neredzam, kā ir ņemti vērā, nesaprotam, kāpēc tiesneša atalgojuma koeficients ir tieši tāds, kā likumprojektā.

Tiesneši negrib vienkārši lielākas algas, bet tikai to, kas tiesnešiem pienākas. Un tiesneši grib saprast, kas viņiem pienākas. Caur šādu prizmu ir jārisina šī problēma.

PAR SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMU IZPILDES INSTITUCIONALIZĒŠANU

No vienas puses, man ir simpātiska tieslietu ministra izteiktā doma, ka varētu institucionalizēt Satversmes tiesas spriedumu izpildes procedūru.

No otras puses, es būtu mazliet piesardzīgs. Jo kā jau teicu – patiesība rodas strīdos un tiesības attīstās strīdos. Ja šādu institucionalizāciju veic, jābūt uzmanīgiem, lai tā neklūst par vienīgo autoritāti Satversmes tiesas iztulkošanas jautājumos. Šāda autoritāte būtu ļoti bīstama un diskusiju attīstību bremsējoša. Kur viens atnāk un pasaka, ka tas ir tā un ne savādāk, tur pazūd iespēja tulkot, domāt, attīstīt, diskutēt.

SVEICU AR PIEVIENOŠANOS TIESU SISTĒMAI PIEDERĪGO PERSONU LOKAM!

Uzruna jauno advokātu zvēresta pieņemšanā 2020.gada 11.decembrī un 17.decembrī

**Nemot vērā
pandēmijas
ierobežojumus,
Augstākās tiesas
priekšsēdētājs
jaunos advokātus
neuzrunāja visus
kopā, bet katrs
no viņiem saņēma
priekšsēdētāja
apsveikumu
rakstiskā formā**

Lai arī mums – gan advokātiem, gan tiesnešiem – ir katram savas funkcijas, sava kompetence un sava amata specifika, mēs visi esam apņēmušies būt uzticīgi mūsu valstij un tās likumiem. Līdz ar to mēs visi kalpojam vienam mērķim – tiesiskuma nodrošināšanai Latvijā.

Tas nenozīmē, ka starp tiesām un advokātiem nevar būt domstarpības. Var, un pat vajag! Jo mūsu pasaulē viss, tai skaitā tiesības, attīstās cīņā, konfliktā. Vienīgi nedrīkst aizmirst, ka šī cīņa, šīs domstarpības kalpos tiesību un tiesiskuma attīstībai tikai tad, ja tās neklūst destruktīvas un ja tas neklūst par pašmērķi. Veselīgs,

cieņpilns dialogs vienmēr palīdz rast jaunas idejas, jaunus risinājumus, sasniegt jaunus apvēršņus. Patiesi ceru, ka Jūs kā jaunā tiesu varai piederošā persona aktīvi piedalīsieties šīs attīstības veicināšanā.

Novēlu Jums veiksmīgu, radošu un panākumiem bagātu advokāta darbību! Un ja nu kādreiz gadās nonākt smaga lēmuma krustcelē, ceru, ka atgriešanās pie šā zvēresta, pie tā jēgas pārdomāšanas vienmēr palīdzēs Jums rast pareizo atbildi.

Ar cieņu
Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs

PROCESUĀLĀS AUTONOMIJAS PRINCIPS UN TĀ PIEMĒROŠANA PRAKSĒ¹

Dr.iur Jautrīte BRIEDE

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore
LU Juridiskās fakultātes profesore

IEVADS

Dalībvalsts procesuālās autonomijas princips Latvijas juridiskajā literatūrā ir pieminēts², bet atsevišķi raksti vai pētījumi par to nav atrodam. Tomēr tas ir viens no Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesību pamatprincipiem³, kas izriet no Līguma par ES⁴ 4. un 5.pantā ietvertā subsidiaritātes principa, atbilstoši kuram pilnvaras, kas nav nodotas ES institūcijām, paliek valstu pārziņā. Un pretēji – atbilstoši kompetences piešķiršanas principam – ja procesuālās tiesības tiek regulētas ES līmenī, nevar runāt par dalībvalsts procesuālo autonomiju. Procesuālās autonomijas principam ir daudz aspektu⁵, tāpēc šajā rakstā tā ierobežotā apjoma dēļ tiks ieskicēti tikai atsevišķi no tiem, sniedzot vēsturisku ieskatu, procesuālās autonomijas robežas, vairāk pievēršoties efektivitātes kritērijam, kā arī tiks aplūkotas dažas Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) atziņas, kas izriet no nesenajiem spriedumiem un kam ir bijusi vai var būt nozīme Latvijas tiesību kontekstā. Tiks aplūkoti jautājumi, kas attiecas uz pamatojuma pārbaudi, *res judicata* principu, sprieduma izpildi un kasācijas instances dotās interpretācijas obligāto raksturu. Ilustrācijai pamatā tiks analizēta administratīvo tiesu prakse, taču dažas atziņas ir izmantojamas arī civilprocesa un kriminālprocesa tiesību jomā.⁶

PRINCIPA ATTĪSTĪBA UN PAMATKRITĒRIJI

EST savā judikatūrā ir centusies panākt līdzsvaru starp divām potenciāli pretrunīgajām tiesībām: ES

tiesību viendabīgu piemērošanu ES dalībvalstīs, no vienas puses, un nepieciešamību saglabāt valsts procesuālo tiesību tradīcijas, no otras puses, mēģinot noteikt saprātīgas procesuālās autonomijas robežas un nosakot šo robežu juridisko pamatu.⁷

Jau no pagājušā gadsimta 60.gadiem EST spriedumos ir atrodams norādes uz dalībvalstu kompetenci pašām lemt par procesu, kādā īstenot ES tiesības. Kā viens no pirmajiem spriedumiem šajā jomā ir 1968.gada spriedums lietā C-34/67 *Lück*, kurā EST norādīja, ka dalībvalsts tiesai, *ievērojot valstī noteikto procesu*, ir jāizlemj jautājums par ES tiesību piemērošanu.⁸ Savukārt dalībvalsts procesuālās autonomijas princips noformulēts 1976.gada lietā 33/76 *Rewe*, kurā EST bija uzdots jautājums, vai vācu uzņēmumiem ir tiesības saņemt atpakaļ maksājumus, kurus EST citā lietā bija atzinusi par prettiesiski iekasētiem, bet kuru atmaksāšanai Vācijā iestājies noilgums. EST atzina, ka tad, kad attiecīgo jomu Kopienas noteikumi neregulē, katra dalībvalsts nosaka kompetento tiesu un procesuālos noteikumus, atbilstoši kuriem tiek nodrošinātas pilsoņu tiesības, kas izriet no Kopienas tiesību tiešās iedarbības.⁹

Procesuālās autonomijas princips pamatā tiek attiecināts uz procesuālajām tiesībām, tomēr tas daļēji skar arī materiālās tiesības, piemēram, tas tiek attiecināts arī uz valsts atbildības jautājumu, ļaujot dalībvalstīm ne tikai noteikt procesu, bet arī kompensācijas apmērus.¹⁰ Satversmes tiesa ir norādījusi, ka no EST judikatūras izriet, ka dalībvalstīm ir procesuālā autonomija attiecībā uz veidu, kādā tās nodrošina pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa atmaksāšanu.¹¹

Jāatzīmē, ka dažkārt var šķist, ka ES normas teksts piešķir procesuālo autonomiju, tomēr pēc teksta analīzes secināms, ka norma nosaka pietiekami striktus noteikumus. Piemēram, ES regulējums nosaka,

¹ Raksts daļēji sakrīt ar referātu, kas nolasīts Latvijas Universitātes 79. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē, taču šis raksts ir nedaudz plašāks un tajā ietverts nedaudz vairāk aplūkojamo jautājumu.

² Sk., piemēram, Gailītis K., Potaičuks A. Grām.: Eiropas Savienības tiesības. I daļa. Institucionālās tiesības. Otrais papildinātais izdevums. K.Gailīša, A.Bukas, C.Schewe zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 274.-275.lpp.

³ Kaut arī ir autori, kas uzskata, ka tas nav uzskatāms par tiesību principu (piemēram, Widdershoven R. National Procedural Autonomy and General EU Law Limits // Review of European Administrative Law, 2019, Vol.12, No.2, p.13), EST judikatūrā tas tiek minēts kā viens no principiem.

⁴ Līguma par Eiropas Savienību konsolidēta versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C-202/1.

⁵ Sal.: Baghrizahebi D. The Current State of National Procedural Autonomy: A Principle in Motion. 3 InterEULawEast: J. Int'l & Eur. L., Econ. & Market Integrations 13 (2016), p.13.

⁶ Sal. Wallerman A. The Impact of EU Law on Civil Procedure. Gothenburg University Publications: Tidskrift för Civiele Rechtspleging (ISSN 0929-8649), 2013, nr 3, p.3. Pieejams: <https://gup.ub.gu.se/file/206874> (aplūkots 31.01.2021).

⁷ Giubboni S., Robin-Oliver S. Analytical Report 2016. Effective judicial protection in the framework of Directive 2014/54/EU. European Commission, Brussels: FreSso, 2016, p.21.

⁸ EST 1968.gada 4.aprīļa spriedums lietā C-34/67 *Lück*. <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

⁹ EST 1976.gada 16.decembra spriedums lietā C-33/76 *Rewe*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

¹⁰ Galetta D.U., Procedural Autonomy of EU Member States: Paradise Lost? A Study on the „Functionalized Procedural Competence” of EU Member States. Springer Heidelberg Dordrecht London New York, 2011, p.2.

¹¹ Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr.2017-12-01 14.punkts. Pieejams: satv.tiesas.gov.lv (aplūkots 31.01.2021).

ka *dalībvalstis paredz*, ka pieņemamus un samērīgus tiesu izdevumus un citas izmaksas, kas radušās lietā uzvarējušajai pusei, parasti sedz zaudējušī puse, ja vien tas nav pretrunā ar taisnīguma principiem.¹² Lai arī dalībvalstij šķietami ir piešķirta kompetence noteikt izdevumu segšanas kārtību, faktiski dalībvalsts tiesai tikai jāpiepilda ar saturu ģenerālklausulas „samērīgs” un „taisnīgs”, tātad procesuālā autonomija dalībvalstij ar minēto pantu nav piešķirta.¹³

Jau no minētā EST sprieduma *Rewe* lietā izrietēja, ka procesuālās autonomijas princips nav absolūts, bet to ierobežo līdzvērtības un efektivitātes kritēriji jeb principi. Proti, dalībvalstu procesuālie noteikumi nevar būt nelabvēlīgāki par tiem, kas attiecas uz līdzīgām darbībām valsts iekšienē (līdzvērtības kritērijs). Turklāt šie noteikumi nevar būt tādi, kas praktiski izslēdz iespēju aizstāvēt savas tiesības. Savukārt 80.gadu sākumā EST paplašināja efektivitātes kritērija ietvaru, nosakot, ka noteikumi nevar būt arī tādi, kas padara tiesību īstenošanu pārmērīgi grūtu, tika izvirzīti arī samērīguma un piemērotības kritēriji, lai katrā lietā atrastu pareizo līdzsvaru starp procesuālo autonomiju un efektivitātes prasībām.¹⁴

EST atzinusi, ka abu minēto principu ievērošana ir jāanalizē, ņemot vērā attiecīgo tiesību normu nozīmi visā procesā, procesa norisi un šo normu īpatnības dažādās valsts instancēs.¹⁵

Procesuālās autonomijas principa komentētāji ir secinājuši, ka EST judikatūrā biežāk tiek atzīta neatbilstība efektivitātes kritērijam, savukārt līdzvērtības kritērijs tiek piemērots retāk.¹⁶

Jo īpaši efektivitātes kritērijs ir aplūkots attiecībā uz tādiem jautājumiem kā tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu, indivīdiem pieejamo tiesiskās aizsardzības līdzekļu veidi, zaudējumu atlīdzinājums, pagaidu aizsardzības līdzekļi, noilguma termiņi, tiesas kompetence piemērot ES tiesību normas pēc savas iniciatīvas. Vienlaikus ir secināts, ka valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļu atbilstību efektivitātes un līdzvērtības prasībām nevar novērtēt abstrakti: kā EST bieži ir uzsvērusi, tā ir jānovērtē konkrētajā lietas kontekstā, pienācīgi ņemot vērā visus attiecīgos valsts pasākumu aspektus un tiesību sistēmu, kurā tie tiek piemēroti.¹⁷

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS ATZIŅAS SAISTĪBĀ AR PROCESUĀLĀS AUTONOMIJAS PRINCIPU LATVIJAS LIETĀS

Šā raksta tapšanas laikā EST judikatūras datubāzē ir atrodami trīs spriedumi Latvijas lietās, kuros minēts procesuālās autonomijas princips: C-541/14 *VM Remonts*¹⁸, C-46/16 *LS Customs Services*¹⁹ un C-480/18 *PivatBank*²⁰.

VM Remonts lietā procesuālās autonomijas princips tika pieminēts tikai garāmejot, proti, spriedumā vērsta uzmanība uz to, ka jautājums par pierādījumu izvērtēšanu un nepieciešamo pierādīšanas apjomu ir dalībvalstu procesuālās autonomijas ziņā.²¹ Savukārt abās pārējās lietās atsauce uz šo principu atrodama arī spriedumu rezolutīvajās daļās.

PivatBank lietā Senāts bija vērsies EST, lai noskaidrotu Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetences robežas ES tiesību (Direktīva 2007/64) kontekstā, proti, vai, veicot uzraudzības funkcijas, komisijai ir jāņem vērā šķirētiesas nolēmums, kas atrisina strīdu starp maksājumu pakalpojumu sniedzēju un lietotāju. EST secināja, ka direktīva neregulē, kāds pierādījuma spēks attiecīgajā procesā ir šķirētiesas nolēmumam. Atsaucoties uz judikatūru (citastarp arī spriedumu *Rewe* lietā), EST atgādināja, ka tad, ja attiecīgajā jautājumā nav ES tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts ziņā ir noteikt administratīvā procesa un tiesvedības kārtību, kā arī to, kādiem dokumentiem ir pierādījuma spēks. Vienlaikus ir jānodrošina, ka tiek ievērotas tiesības, kuras personām izriet no ES tiesībām, kā arī līdzvērtības un efektivitātes principus, neapdraudot ES tiesību lietderīgo iedarbību. ņemot to vērā, EST atbildēja, ka valsts likumdevējs var piešķirt kompetentajai iestādei tiesības ņemt vērā šķirētiesas nolēmumu, ja vien tas kā pierādījums neapdraud šo procedūru priekšmetu un īpašos mērķus, dalībnieku tiesības uz aizstāvību, kā arī šīs iestādes pilnvaras un kompetenci; par to pārliecināties ir iesniedzējtiesas ziņā.

Kā redzams, EST šajā spriedumā iezīmēja virzienu, kādā nacionālajai tiesai ir jāskatās, un norādīja aspektus, kas tiesai ir jāpārbauda.

Senāts 2021.gada 29.janvārī taisīja spriedumu šajā lietā. Publiski pieejams ir tikai saīsinātais spriedums, jo lietai noteikts slēgtas lietas statuss, taču no preses relīzes redzams, ka Senāts spriedumā ir analizējis efektivitātes kritēriju. Senāts citastarp argumentējis, ka šķirētiesas nolēmumi nav pakļauti tāda veida mehānismiem, kas nodrošina ES tiesību normu pilnīgu *efektivitāti* (tām nav pienākuma vērsties EST). Līdz ar to tiesai nevar būt saistošs šķirētiesas spriedumā paustais lietas faktisko un tiesisko apstākļu novērtējums, jo pretējā gadījumā tas nozīmētu pienākumu paļauties uz tādu nolēmumu un tajā ietverto tiesību normu interpretāciju,

¹² 2004.gada 29.aprīļa Direktīvas 2004/48 par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu 14.pants.

¹³ Taelman P., Werbrouck J. Procedural Autonomy and Belgian Civil Procedure Law : A Turbulent Cohabitation. In: Procedural Autonomy across Europe, edited by Bart Krans and Anna Nylund, Intersentia, 2020, p.21.-22.

¹⁴ Sal. Giubboni S., Robin-Oliver S. Analytical Report 2016. Effective judicial protection in the framework of Directive 2014/54/EU. European Commission, Brussels: FreSsco, 2016, p.21.

¹⁵ EST 2020. gada 9.jūlija spriedums lietā C-86/19, *Vueling Airlines SA*, 40.p. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

¹⁶ Kowalik-Bańczyk K. Procedural Autonomy of Member States and the EU Rights of Defence in Antitrust Proceedings. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies. Vol.2012, 5(6), p.220.

¹⁷ Giubboni S., Robin-Oliver S. Analytical Report 2016. Effective judicial protection in the framework of Directive 2014/54/EU. European Commission, Brussels: FreSsco, 2016, p.8.

¹⁸ 2016. gada 21. jūlija spriedums lietā C-542/14, *VM Remonts*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

¹⁹ 2017.gada 9.novembra spriedums lietā C-46/16, *LS Customs Services*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

²⁰ 2020.gada 2.aprīļa spriedums lietā C-480/18 *PivatBank*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

²¹ Sk. sprieduma 21.punktu.

kuru pieņēmusī iestāde nav tiesīga vērsties EST.²²

No atreferētā secināms, ka tieši efektivitātes princips ir bijis *ratio decidendi* Senāta spriedumā attiecībā uz šķērējtiesas spriedumu kā pierādījumu lietā.

LS Customs Services lietā jautājums, kas tika sasaistīts ar procesuālās autonomijas principu, bija jautājums par administratīvā akta pamatojuma nepilnību ietekmī uz lietas rezultātu. Proti, Valsts ieņēmumu dienests savā lēmumā, ar kuru tas bija piemērojis ES tiesības, nebija pietiekami pamatojis muitas vērtības noteikšanas metodes izvēli. Viens no jautājumiem, kuru Senāts šajā lietā uzdeva EST, bija, vai muitas iestādei jau lēmumā ir jāietver izsmelošs pamatojums, vai to var pierādīt vēlāk tiesvedības laikā, iesniedzot plašākus pierādījumus.

EST savā spriedumā analizēja pamatojuma principa nozīmīgumu un atbildēja, ka muitas iestādēm ir pienākums norādīt iemeslus, kuru dēļ tās noraida atsevišķas muitas vērtības noteikšanas metodes, kā arī informāciju, uz kuras pamata aprēķina attiecīgo preču muitas vērtību, lai ieinteresētā persona varētu novērtēt šī lēmuma pamatotību un, pilnībā apzinoties lietas apstākļus, nolemt, vai ir lietderīgi to pārsūdzēt. Dalībvalstīm, īstenojot savu procesuālo autonomiju, ir jāneregulē muitas iestādēm uzliktā pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpuma sekas un ir jānosaka, vai un ciktāl šādu pārkāpumu ir iespējams novērst tiesvedības gaitā, ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus.

Senāta 2018.gada 16.janvāra spriedumā, kas taisīts pēc EST sprieduma saņemšanas, efektivitātes princips ir pieminēts tikai atreferējumā, bet atsevišķa analīze šā principa piemērošanai, pat ja ir veikta, spriedumā nav atspoguļota. Spriedums faktiski balstīts tikai uz pamatojuma principa pārkāpumu.²³ Kaut arī EST spriedumā un arī ģenerālvokātes J.Kokotes secinājumos²⁴ uzmanība tika pievērsta tieši pamatojuma principam, EST spriedumā tomēr bija norādījusi arī uz efektivitātes principu, kas ievērojams, īstenojot procesuālās autonomijas principu. Turklāt norāde uz efektivitātes principu ietverta ne vien sprieduma motīvu daļā, bet arī tieši EST atbildē.²⁵ Tādēļ būtu sagaidāms, ka šim principam Senāta spriedumā tiek pievērsta uzmanība.

No lietas apstākļiem secināms, ka šajā lietā tieši bija izveidojusies kolīzija starp pamatojuma principu un ES tiesību efektivitātes principu. Tāpēc Senāta spriedumā būtu bijis jābūt abu principu piemērošanas izvērtēšanai un savstarpējai izvēršanai, parādot, kāpēc pamatojuma principam šajā lietā, ņemot vērā konkrētos apstākļus, ir piešķirams lielāks „svars”.²⁶

DAŽAS CITAS EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS SPRIEDUMU ATZIŅAS LATVIJAS PROCESUĀLO TIESĪBU KONTEKSTĀ

Salīdzinājumam tiks dota lieta no Vācijas tiesu prakses, kurā apsvērti tādi tiesību sistēmai būtiski konstitucionālā ranga jautājumi kā tiesas sprieduma izpildes nodrošināšana un augstu amatpersonu brīvības ierobežošana. Šajā lietā Minhenes administratīvā tiesa, atsaucoties arī uz ES tiesību normām, bija uzlikusi pienākumu Bavārijas federālajai zemei grozīt gaisa kvalitātes nodrošināšanas plānu, lai samazinātu slāpekļa dioksīda daudzumu, bet federālā zeme spriedumu nepildīja. Lai panāktu izpildi, administratīvā tiesa vairākas reizes bija uzlikusi pienākumu maksāt piespiedu naudu, federālā zeme to bija samaksājusi (pārskaitot naudu no viena sava budžeta konta uz citu), vienlaikus paziņojot, ka spriedumu nepildīs. Vācijā piespiedu izpildi regulē Civilprocesa likuma normas, kas sprieduma nepildīšanas gadījumā paredz arī piespiedu ieslodzījumu, taču Vācijas Konstitucionālā tiesa ir atzinusi, ka attiecībā uz valdības locekļiem to nevar piemērot, jo tas būtu pretēji konstitucionālajai iekārtai. Ņemot to visu vērā, Bavārijas federālās zemes Augstākā Administratīvā tiesa, atsaucoties arī uz efektīvu ES tiesību īstenošanas principu un ES Pamattiesību hartas 47.pantā garantētajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību, vērsās EST ar prejudiciāliem jautājumiem, lai noskaidrotu, vai attiecīgajos apstākļos, kad ir runa par ES tiesību normu nepildīšanu, tomēr būtu piemērojams piespiedu ieslodzījums arī pret valdības locekļiem, lai arī tas ir pretēji konstitucionālajai iekārtai.

EST, atbildot uz jautājumu, spriedumā lietā C-752/18 *Deutsche Umwelthilfe*²⁷ atzina, ka, tā kā piespiedu izpildes mehānismi ES līmenī nav saskaņoti, to īstenošanas noteikumi atbilstoši dalībvalstu procesuālās autonomijas principam ir nosakāmi to iekšējā tiesību sistēmā. Taču tiesiskais regulējums, kura rezultātā spriedums netiek izpildīts, jo tiesas rīcībā nav līdzekļu, lai panāktu tā izpildi, pārkāpj Hartas 47.pantā nostiprināto tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību būtību. Vienlaikus EST atgādināja, ka tiesības uz brīvību var ierobežot tikai tad, ja nav mazāk ierobežojoša līdzekļa, kas ļautu sasniegt mērķi, kā arī vērsa uzmanību uz iespēju ES tiesību efektīvu aizsardzību nodrošināt ar principu par valsts atbildību par privātpersonām radītajiem zaudējumiem sakarā ar Savienības tiesību pārkāpumu. Rezultātā EST atbildēja, ka kompetentajai valsts tiesai ir jālemj par ieslodzījumu attiecībā pret personām, kuras ieņem amatus valsts pārvaldē, ja valsts tiesību normās tam ir pietiekami precīzs un paredzams tiesisks pamats un ir ievēroti citi principi.²⁸

Kā redzams, EST ir izvairījusies sniegt ļoti konkrētu atbildi, bet uzdevusi principu svēršanu veikt nacionālajai tiesai.

Izskatījusi lietu pēc EST nolēmuma saņemšanas, Bavārijas Augstākā tiesa tomēr izlēma nepiemērot piespiedu ieslodzījumu ministru prezidentam, vides

²² Atstāj spēkā Finanšu un kapitāla tirgus komisijas lēmumu par bankai uzliktu soda naudu. Preses relīze lietā SKA-407/2021 <https://lvportals.lv/dienaskartiba/324512-atstaj-speka-finansu-un-kapitala-tirgus-komisijas-lemumu-par-bankai-uzlikto-soda-naudu-2021> (aplūkots 22.02.2021).

²³ Senāta 2018.gada 16.janvāra spriedumu lietā SKA-4/2018. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba> (aplūkots 31.01.2021).

²⁴ Ģenerālvokātes J.Kokotes secinājumi, sniegti 2017.gada 30.martā lietā C-46/16. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

²⁵ Sk. EST sprieduma 2.atbildi.

²⁶ Par principu svēršanu vairāk sk. Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj, Nr.8, 251.lpp.

²⁷ EST 2019.gada 19.decembra spriedums lietā C-752/18 *Deutsche Umwelthilfe*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

²⁸ Sprieduma 33.-56.punkti.

ministram un citām atbildīgajām amatpersonām, secinot, ka kaut arī Vācijas likumi būtībā paredz piespiedu ieslodzījumu sprieduma nepildīšanas gadījumā, tomēr attiecībā uz valsts amatpersonām tas nav noregulēts pietiekami skaidri un precīzi. Tiesa atzina, ka, neskatoties uz ES tiesību efektivitātes un tiesību uz efektīvu tiesisko aizsardzību problēmu, valsts tiesa nedrīkst ignorēt tiesību uz brīvību pamatprasības.²⁹

Secināms, ka tiesa ir analizējusi un svērusi pretējos principus, attiecīgi pamatojot, kāpēc efektivitātes principam šajā gadījumā nav dodama priekšroka.

Atkāpjoties no tēmas par procesuālo autonomiju, jāatzīmē, ka Latvijas Administratīvā procesa likums (turpmāk – APL)³⁰ gadījumā, ja tiesa uzdevusi pienākumu izpildīt darbību vai atturēties no noteiktas darbības un iestāde šo pienākumu nepilda, kā piespiedu izpildes līdzekli neparedz ieslodzījumu, bet paredz aizvietotājizpildi un piespiedu naudu.³¹ Taču piespiedu naudu, atšķirībā no Vācijas, var uzlikt iestādes vadītājam vai citai amatpersonai.³² Šo naudu nevar maksāt no budžeta līdzekļiem, bet gan no amatpersonas privātajiem līdzekļiem. Ne no likuma burtā, ne gara neizriet, ka piespiedu naudu nevarētu uzlikt valdības locekļiem vai citām augsta līmeņa amatpersonām. Nepārprotami, šāds regulējums krietni vairāk motivē amatpersonas izpildīt tiesas nolēmumu nekā tas ir Vācijā, kur piespiedu nauda tiek ieskaitīta tajā pašā budžetā, no kura tā tiek maksāta. Piespiedu naudu var uzlikt arī atkārtoti. Tādējādi secināms, ka Latvijā panākt tiesību efektīvu iedarbību iepriekš aprakstītajā situācijā būtu vienkāršāk nekā tas ir Vācijā. Tiesiskais regulējums Latvijā vairāk atbilst efektivitātes principam.

Atgriežoties pie procesuālās autonomijas principa, atzīmējams ir vēl viens no neseniem spriedumiem, kurā EST analizēja efektivitātes kritērija ievērošanu sabiedrības interešu ievērošanas aspektā, proti, EST spriedums lietā C-424/19 *UR*. Lietā efektivitātes kritērijs bija saistīts ar *res judicata* principu. Proti, Rumānijas tiesību normas noteica, ka procesa dalībnieki var atsaukties uz *res judicata*, ja lietā strīdus jautājumi ir identiski. Konkrētajā lietā advokātu birojs bija iepriekš saņēmis labvēlīgu tiesas spriedumu un atsaucās uz šīm normām, lai izvairītos no pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas, kas gan Rumānijas nodokļu administrācijas, gan EST ieskatā būtu pretēji ES tiesībām. Bukarestes apelācijas tiesa uzdeva jautājumu EST arī par to, vai ES tiesību pārākuma princips ļauj turpmākā tiesvedībā atkāpties no principa par *res judicata* spēku, kas piemīt galīgam tiesas nolēmumam. EST atzina, ka situācija, ka uz nepareizo tiesas spriedumu varētu atsaukties arī turpmākos gadus, nepastāvot iespējai nepareizo tiesību interpretāciju labot, neiztur efektivitātes kritēriju. ES tiesībām pretrunā ir tas, ka dalībvalsts tiesa piemēro

res judicata principu, ja tiesvedība neattiecas uz to pašu taksācijas periodu, par ko tika lemts nolēmumā, kam ir *res judicata* spēks, un tai nav tas pats priekšmets, turklāt šā principa piemērošana liegtu tiesai ievērot ES tiesisko regulējumu minētā nodokļa jomā.³³

Arī Latvijas tiesību normas paredz *res judicata* principa piemērošanu. Piemēram, APL 153.panta otrā daļa paredz: fakts, kurš nodibināts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu tā rezolutīvajā daļā, nav no jauna jāpierāda, izskatot administratīvo lietu. Savukārt panta trešā daļa paredz: fakts, kurš nodibināts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu tā motīvu daļā, nav no jauna jāpierāda, izskatot administratīvo lietu, kurā piedalās tie paši procesa dalībnieki. Tiesu praksē ir atrodami nolēmumi, kuri pamatoti ar minētajām normām un *res judicata* principu.³⁴ Tādējādi ir iespējama situācija, kad kādā lietā ar spēkā stājušos spriedumu būtu izlemts jautājums par to, ka kāda persona nav pievienotās vērtības nodokļa maksātājs, bet Valsts ieņēmumu dienests, nepiekrītot šim nolēmumam un atsaucoties uz ES regulējumu, nākamajā taksācijas periodā tomēr nolemtu pretēji. Persona tādā gadījumā varētu vērsties tiesā, atsaucoties arī uz *res judicata* principu. Tiesai, izlemjot lietu, būtu jāņem vērā ES tiesību efektivitātes princips, un, izsverot principus, iespējams, jāatsakās no APL 153.panta piemērošanas.

Jāatzīmē, ka Latvijas administratīvo tiesu judikatūrā ir atzīts, ka īpašos izņēmuma gadījumos citu nozīmīgu tiesību aizsardzībai ir iespējama atkāpšanās no *res judicata* principa.³⁵ Senāts arī ir atzinis, ka tas, ka vieni un tie paši apstākļi ir pamatā arī citam administratīvajam aktam, par kuru ierosināta cita administratīvā lieta, pats par sevi nenoizīmē, ka tāpēc tiesa var atteikties pārbaudīt administratīvā akta pamatojumu pēc būtības.³⁶

Vēl viena, nedaudz senāka EST lieta, kurā piemērots procesuālā autonomijas princips un kurā var vilkt paralēles ar Latvijas tiesisko regulējumu, ir lieta C-173/09, kurā Bulgārijas tiesa uzdeva jautājumu par Augstākās tiesas sniegto tiesību normu interpretācijas obligātumu.³⁷ Bulgārijas Administratīvā procesa kodeksa 224.pants nosaka, ka Augstākās administratīvās tiesas norādījumi par tiesību interpretāciju un piemērošanu ir juridiski saistoši tiesai, no jauna izskatot lietu. Bulgārijas

³³ EST 2020.gada 16.jūlija spriedums lietā C-424/19 *Advokātu birojs UR*, 25.-34.punkti, 2.atbilde. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

³⁴ Sk. piemēram, Senāta 2019.gada 31.oktobra spriedumu lietā SKA-316/2019, Administratīvās apgabaltiesas 2020.gada 29.maija spriedumu lietā Nr.AA43-0442-20/10. Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> (aplūkots 30.01.2021).

³⁵ Senāta 2019.gada 17.septembra spriedums lietā SKA-1/2020. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba>.

³⁶ Senāta 2020.gada 13.oktobra spriedums lietā SKA-403/2020. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba>.

³⁷ EST 2010.gada 5.oktobra spriedums lietā C-173/09 *Elchinov*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021).

²⁹ Söder muss doch nicht in die Zwangshaft, 2020.28.08. Pieejams: <https://www.umweltlupe.de/soeder-muss-doch-nicht-in-die-zwangshaft-268147>

³⁰ Administratīvā procesa likums: LV likums. Pieņemts 25.10.2001.

³¹ APL 380.pants.

³² APL 382.pants.

tiesa uzdeva jautājumu: vai, ievērojot procesuālās autonomijas principu, valsts tiesai ir jāņem vērā saistošie norādījumi, kurus tai dod augstākas instances tiesa, atceļot tās nolēmumu un nosūtot lietu atpakaļ jaunai izskatīšanai, ja ir pamats uzskatīt, ka šie norādījumi ir pretrunā Kopienas tiesībām? Kā jau bija gaidāms, EST atbildēja noliedzīgi, kā arī norādīja, ka tiesai, kas nelemj pēdējā instancē, jābūt iespējai brīvi uzdot EST jautājumus, ja tā uzskata, ka interpretācija, ko veikusi augstākas instances tiesa, varētu likt pieņemt ES tiesībām neatbilstošu spriedumu.³⁸ Valsts tiesai, kas ir izmantojusi iespēju vērsties EST, ir saistoša EST sniegtā attiecīgo normu interpretācija un tai ir jāignorē augstākas instances tiesas norādes, ja tās neatbilst ES tiesībām.³⁹

Arī Latvijas APL 350.panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesību normu interpretācija (tulkojums), kas izteikta kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāta tiesai, kura šo lietu izskata no jauna.

Administratīvā apgabaltiesa, izskatot lietu no jauna, gadījumos, kad Senāts ir atcēlis spriedumu un nodevis lietu jaunai izskatīšanai, uz šo normu nereti atsaucas.⁴⁰ Ir arī spriedums, kurā apgabaltiesa ir noraidījusi pieteicēja lūgumu vērsties EST tāpēc, ka, kā *to norādījis Senāts šajā lietā*, konkrēto normu saturs ir skaidrs.⁴¹ Juridiski korektāk būtu argumentēt, ka arī apgabaltiesai

nav pamata šaubīties par šo normu satura skaidrību.

Vienlaikus tiesu prakse rāda, ka apgabaltiesa šaubu gadījumā nepaliek pie tā, ka *to ir norādījis Senāts*, bet, ja jautājums ir saistīts ar ES tiesībām, vērsas EST ar prejudiciāliem jautājumiem. Piemēram, EST ierosināta lieta C-306/20, kurā prejudiciālos jautājumus ir uzdevusi Administratīvā apgabaltiesa pēc tam, kad Senāts lietu jau otrreiz bija atdevis atpakaļ izskatīšanai no jauna.⁴² Šajā lietā gan Senāts nedeva normu interpretāciju, bet pārmeta apgabaltiesai, ka tā nav izvērtējusi visus apstākļus.⁴³ Turklāt daļa apgabaltiesas jautājumu uzdoti formā, kas liek domāt, ka apgabaltiesa vēlas, lai EST tās vietā izlemtu faktu, nevis tiesību normas interpretācijas jautājumus, tomēr daži tās jautājumi ir saistīti arī ar interpretāciju un, iespējams, nepieņemšanu Senāta dotajai tiesību normu interpretācijai.

Apkopojot šajā rakstā minēto, tiesību piemērotājam, piemērojot ES tiesības procesuālās autonomijas ietvaros, jāpārlicinās, vai nacionālā tiesību norma, kas nosaka procesu, nepārkāpj līdzvērtības un, jo īpaši, efektivitātes principu. Latvijas tiesas ir risinājušas jautājumus procesuālās autonomijas ietvaros, piešķirot vai dažkārt nepiešķirot efektivitātes principam prioritāru nozīmi.

³⁸ Minētā sprieduma 27.punkts.

³⁹ Minētā sprieduma 30.punkts.

⁴⁰ Sk., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. AA43-0144-21/19 15.punktu, 2021.gada 5.janvāra sprieduma lietā Nr.A420214817 9.punktu. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> (aplūkots 30.01.2021).

⁴¹ Administratīvās apgabaltiesas 2020.gada 9.decembra sprieduma lietā Nr.A420313415 18.punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> (aplūkots 30.01.2021).

⁴² Pieteikums (OV) EST lietā C-306/20 *Visma Enterprise*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> (aplūkots 31.01.2021)

⁴³ Senāta 2019.gada 26.novembra spriedums lietā SKA-852/2019 (A4310414). Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> (aplūkots 30.01.2021).

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS KOMITEJU VISPĀRĒJIE KOMENTĀRI KĀ TIESĪBU AVOTS

Ilvija PŪCE

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomniece,
ANO Komitejas pret spīdzināšanu locekle

Pat neapkopojot precīzu statistiku, ar pārliecību var teikt, ka lietās, kurās skartas cilvēktiesības, gan Senāta, gan visu citu Latvijas tiesu (ieskaitot Satversmes tiesu) nolēmumos ievērojami biežāk nekā uz Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) dokumentiem atsaucies ir veidotas uz reģionālajiem cilvēktiesību līgumiem, kā Eiropas Padomes Cilvēktiesību un Pamatbrīvību konvenciju (ECPAK), arī uz Eiropas Savienības Pamattiesību hartu, un no tiem izrietošo judikatūru. ANO konvencijas vai paktus tiesas parasti izmanto, ja tiem vai tajos ietvertajām normām nav reģionāla ekvivalenta; kā piemēram, ANO Bērna tiesību konvencija. Arī prasību pieteikumos mēdz būt sastopamas atsauces uz ANO deklarācijām, konvencijām, paktiem, taču bieži vien tās ir nominālas, neizvēršot konkrēto tiesību normu saturu un reizēm radot iespaidu, ka pieteicējs vēlēties „labāk uzrakstīt kaut ko lieku nekā par maz”.

Lai tiesību norma nepaliktu deklaratīva un abstrakta konstrukcija, tā ir jāiedzīvina – un parasti tas notiek ar tiesas palīdzību, interpretējot normas saturu un nosakot tās tvēruma robežas. ANO tiesību aizsardzības instrumentu – konvenciju un pakta – saturu pirmām kārtām atklāj uz to pamata veidotās attiecīgās komitejas, kuru galvenais uzdevums ir uzraudzīt attiecīgo starptautisko instrumentu ievērošanu dalībvalstīs; pamatojoties uz valdību sagatavotajiem ziņojumiem, tām jāsniedz rekomendācijas, kas tiek ietvertas nobeiguma ziņojumos (*concluding observations*) par konvencijas vai pakta izpildi katrā dalībvalstī. Šobrīd deviņu ANO komiteju mandāts ļauj tām izskatīt arī individuālas sūdzības par konvencijas vai pakta pārkāpumu, ja attiecīgā valsts ir atzinusi, ka pret to var tikt vērsta šāda procedūra.¹

¹ Individuālās sūdzības par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām pārkāpumiem izskata ANO Cilvēktiesību komiteja, par Konvencijas par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu pārkāpumiem – ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja, par Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem pārkāpumiem – ANO Komiteja pret spīdzināšanu, par Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu pārkāpumiem – ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja, par Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pārkāpumiem – ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja, par Konvencijas par visu personu aizsardzību pret piespiedu pazušanu pārkāpumiem – ANO Komiteja piespiedu pazušanas jautājumos, par Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām pārkāpumiem – ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja, par ANO Bērna tiesību konvencijas, kā arī tās Papildu protokola par tirdzniecību ar bērniem, bērna prostitūciju un

Tomēr individuālo sūdzību izskatīšana nav komiteju galvenais uzdevums, un lēmumi šajās lietās ir ar „kvazijuridisku” nozīmi. Proti, komitejas var konstatēt attiecīgā līguma pārkāpumu, taču šim viedoklim nav tiesas sprieduma spēka, bet gan rekomendējošs raksturs.² Jāņem vērā arī tas, ka nebūt ne visas valstis ir attiecībā pret sevi atzinušas individuālo sūdzību procedūras.³ Tas lielā mērā izskaidro, kāpēc mūsu reģionā – Eiropā – indivīdi savu cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzībai daudz biežāk izmanto Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūru, jo ECT kompetence attiecībā uz individuālo iesniegumu izskatīšanu ir automātiski saistoša visām valstīm, kuras ratificējušas ECPAK, un, tā kā tas ir viens no Eiropas Padomes pamatdokumentiem, to ir ratificējušas visas 47 dalībvalstis. Turklāt ECPAK 46.panta pirmā daļa noteik, ka „Augstās Līgumslēdzējas Puses apņemas ievērot galīgo Tiesas spriedumu ikvienā lietā, kurā tās ir puses”.

Neraugoties uz iepriekšminēto, ANO konvencijas un pakti ir neatņemama starptautisko cilvēktiesību un pamatbrīvību sistēmas sastāvdaļa, un nebūtu pareizi tos ignorēt. Viens no veidiem, kā ANO mehānismi, konstatējot sistēmiskas problēmas šo instrumentu piemērošanā vai vēloties uzsvērt kādu atsevišķu būtisku aspektu, interpretē attiecīgajās konvencijās

bērna pornogrāfiju un Papildu protokola par bērnu iesaistīšanu bruņotos konfliktos pārkāpumiem – ANO Bērna tiesību komiteja. Attiecībā uz Konvenciju par visu migrantu strādnieku un to ģimenes locekļu tiesību aizsardzību individuālo sūdzību mehānisms vēl nav stājies spēkā, - tas notiks, kad ar attiecīgu deklarāciju tam būs piekritušas 10 valstis.

² Piemēram, lai gan 2010.gada 28.oktobrī sniegtajā viedoklī lietā „Raihmans pret Latviju”, iesnieguma nr.1621/2007, ANO Cilvēktiesību komiteja uzskatīja, ka iesniedzēja vārda vienpusēja modifikācija oficiālajos dokumentos nav saprātīga, tāpēc rada patvaļīgu iejaukšanos viņa privātajā dzīvē, pārkāpjot pakta 17.pantu, un norādīja, ka valstij jāveic nepieciešamie pasākumi, tai skaitā veicot izmaiņas attiecīgajos tiesību aktos, lai nepieļautu līdzīgus pārkāpumus nākotnē, 2012.gadā Latvijas valdība paziņoja, ka „nesaskata nepieciešamību nekavējošu pasākumu veikšanai nolūkā mainīt pastāvošu nacionālo regulējumu attiecībā uz personvārdu atveidi oficiālajos dokumentos. Tajā pašā laikā Valdība ņems vērā Komitejas viedokli turpmākās diskusijās, kas var rasties nacionālajā līmenī saistībā ar šo jautājumu”.

³ Latvija attiecībā uz sevi ir atzinusi individuālo sūdzību procedūru tikai par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām pārkāpumiem un par Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pārkāpumiem.

un paktos ietvertās tiesības, ir vispārējie komentāri,⁴ un šajā rakstā autore pamato, kāpēc vērts pievērst uzmanību šim resursam.

NORMATĪVAIS PAMATS

Interesanti, ka nevienai no komitejām, kuras pārbauga attiecīgo instrumentu piemērošanu, nav skaidri formulēta mandāta publicēt vispārējos komentārus, kas interpretē attiecīgo konvenciju vai pakta normas. Vispārējie komentāri, turklāt visai nekonkrēti, ir pieminēti vienīgi Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (SPPPT) 40.panta ceturtajā daļā: „[Cilvēktiesību] Komiteja pēti šā Pakta dalībvalstu iesniegtos ziņojumus. Tā nosūta dalībvalstīm savus ziņojumus un vispārīga rakstura komentārus, kā tā uzskata par pareizu. Komiteja var arī nosūtīt Ekonomiskajai un Sociālajai padomei šos komentārus kopā ar ziņojumu eksemplāriem, ko tā saņemusi no šā Pakta dalībvalstīm.”⁵ No šā teksta nav noprotams, vai tie ir domāti kā konkrētai dalībvalstij adresēti komentāri vai komentāri, kas adresēti visām dalībvalstīm. Par šo jautājumu Cilvēktiesību komitejā 1980.–1981.gadā bija nopietnas debates, līdz tika nolemts adresēt vispārējos komentārus visām valstīm. Nolūks bija uzlabot un unificēt ziņošanas procesu un SPPPT piemērošanu, ņemot vērā, ka ziņojumi tiek saņemti no visu pasaules reģionu valstīm ar atšķirīgām politiskajām, sociālajām un tiesiskajām sistēmām.⁶ 1981.gadā tika publicēti pirmie pieci Cilvēktiesību komitejas vispārējie komentāri.⁷

Jāpiezīmē, neraugoties uz to, ka komitejām nav piešķirts skaidrs mandāts interpretēt starptautisko līgumu normas ar vispārējo komentāru palīdzību, neviena ANO dalībvalsts nav cēlusi formālus iebildumus pret šo praksi; gluži otrādi – arī dalībvalstis piedalās vispārējo

komentāru sagatavošanā.⁸ Jāsecina, ka šī sistēma 40 gadu laikā ir nostabilizējusies un pierādījusi sevi.

VISPĀRĒJO KOMENTĀRU VIETA STARPTAUTISKO TIESĪBU SISTĒMĀ

Ir skaidrs, ka vispārējiem komentāriem tāpat kā citiem pakta un konvenciju izpildi uzraugošo komiteju lēmumiem un ziņojumiem formāli nav juridiski saistoša spēka. Sākotnēji tie tika iecerēti kā procesuālas vadlīnijas un instrukcijas, kā sagatavot valstu ziņojumus, un nebija domāts, ka tie ieņem kādu patstāvīgu vietu starptautisko tiesību sistēmā. Tomēr pakāpeniski tie ir kļuvuši par autoritatīvu pakta un konvenciju interpretācijas avotu, kas ir neatkarīgs no ziņojumu sagatavošanas sistēmas. Komitejas izmanto komentārus, lai plašāk skaidrotu cilvēktiesību līgumos iekļautās normas, kā arī sniegtu norādījumus dalībvalstīm par šo līgumu standartu ieviešanu nacionālā līmenī.⁹

Mainījusies ir arī komentāru sagatavošanas kārtība. Rakstā par 2018.gada 30.oktobrī pieņemto vispārējo komentāru par SPPPT 6.pantu (tiesības uz dzīvību) autore Madara Melņika skaidro: „Dokumentā norādīts virziens, kādā turpmāk būtu interpretējamās un piemērojamās tiesības uz dzīvību. Tas galvenokārt apkopo Komitejas nolēmumus un noslēguma ziņojumus par cilvēktiesību stāvokli Pakta dalībvalstīs ietvertos secinājumus, kā arī īpašo ziņotāju ziņojumos paustās atziņas. [...] Būtiski, ka šis komentārs apjoma ziņā 11 reizes pārsniedz 1982.gadā šī panta skaidrojumam izdoto komentāru Nr.6, un tas ir vairākus gadus ilgušu vispusīgu debašu rezultāts. Komentāra rakstīšanas laikā bija iesaistīti gan valstu pārstāvji, gan pilsoniskā sabiedrība un nevalstiskās organizācijas, kā arī akadēmiķi. [...] [T]ieši šie dalībnieki norādījuši Komitejai uz aspektiem, par kuriem tā iepriekš nebija aizdomājusies. Līdz ar to dokuments patiešām „iet līdzī laikam [...]”.¹⁰

Šeit labi atspoguļots, kā mūsdienās norisinās vispārējo komentāru sagatavošana: tas vairs nav relatīvi šauras ekspertu grupas viedoklis par attiecīgo normu vai arī konvencijas vai pakta sakarā būtisku jautājumu; komentāros tiek apkopota plaša prakse un viedokļi, tādējādi padarot tos daudzpusīgākus, aptverošākus un – līdz ar to – labāk un plašāk pielietojamus kā nesaistošu tiesību normu (*soft law*).

⁴ ANO Cilvēktiesību komiteja sagatavojusi 37 vispārējos komentārus, ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja – 25, ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja – 36 (ši komiteja tos sauc par vispārējām rekomendācijām), ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja – 37 (arī šī komiteja tos sauc par vispārējām rekomendācijām), ANO Komiteja pret spīdzināšanu – 4, ANO Bērna tiesību komiteja – 24, ANO Visu migrantu strādnieku un to ģimenes locekļu tiesību aizsardzības Komiteja – 4 (divus no tiem – kopīgi ar ANO Bērna tiesību komiteju).

⁵ Citādi formulētas, atsaucies uz komiteju iespēju sniegt vispārīgus ieteikumus ir vēl arī Bērna tiesību konvencijas 45.panta d) punktā: „Komiteja var sniegt priekšlikumus un vispārīgus ieteikumus, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta saskaņā ar šīs konvencijas 44. un 45.pantu. Šie priekšlikumi un vispārīgie ieteikumi tiek nosūtīti jebkurai ieinteresētajai dalībvalstij un paziņoti Ģenerālajai asamblejai līdz ar dalībvalstu piezīmēm, ja tādas ir”, kā arī Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 21.pantā: „Ekonomiskā un sociālā padome var laiku pa laikam sniegt Ģenerālajai Asamblejai ziņojumus par vispārīga rakstura rekomendācijām un to ziņu īsu izklāstu, kas tiek saņemtas no šā pakta dalībvalstīm un no specializētajām iestādēm par šajā pakta atzīto tiesību vispārējas ieviešanas nodrošināšanai veiktajiem pasākumiem un šajā jomā gūtajiem rezultātiem.”

⁶ Skat., piemēram, [https://undocs.org/en/A/36/40\(SUPP\)](https://undocs.org/en/A/36/40(SUPP)).

⁷ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11.

⁸ Ulfstein G. Law-making by Human Rights Treaty Bodies. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/43310/4/Law-making%2Bby%2BHuman%2BRights%2BTreaty%2BBodies.pdf> 4.lpp.

⁹ Gerber P., Kyriakakis J., O'Byrne K. General Comment 16 on State Obligations Regarding the Impact of the Business Sector on Children's Rights: What Is Its Standing, Meaning and Effect? Melbourne Journal of International Law, Vol.14. 2013. Raksts pieejams vietnē: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0004/1687441/04Gerber-Kyriakakis-and-OByrne1.pdf.

¹⁰ Melņika M. Tiesības uz dzīvību – izskaidrotas: ANO Cilvēktiesību komitejas jaunākais vispārējais komentārs. Raksts pieejams interneta vietnē <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/tiesibas-uz-dzivibu-izskaidrotas-ano-cilvektiesibu-komitejas-jaunakais-visparejais-komentars>.

Kā jau iepriekš minēts, komentāru sagatavošanā piedalās arī dalībvalstis. Tā informatīvajā ziņojumā „Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā” lasāms: „2018.gadā Pārstāvja birojs sagatavoja viedokli ANO Bērnu tiesību komitejai par tās izstrādātā Vispārējā komentāra Nr.24 „Par bērnu tiesībām kriminālprocesā” projektu.”¹¹

Svarīgi arī tas, ka vispārējie komentāri nav statisks dokuments; būtiski evolucionējot izpratnei par kādiem tiesību jautājumiem, komitejas atgriežas pie tiem, pārstrādājot un izvērtējot attiecīgā vispārējā komentāra tvērumu un interpretāciju. Piemēram, iepriekšminētais 2018.gadā pieņemtais vispārējais komentārs nr.36 par SPPPT 6.pantu (tiesības uz dzīvību), kurš ir 21 lappusi garš un satur 272 atsaucis, aizstāj 1982.gada vispārējo komentāru nr.6 un 1984.gada vispārējo komentāru nr.14, kuri katrs sastāvēja vien no septiņiem punktiem.

VISPĀRĒJO KOMENTĀRU PIELIETOJUMS PRAKSĒ

Vispārējo komentāru saturs, līdz ar to pielietojums ir dažāds: ir komentāri, kas fokusējas uz attiecīgās komitejas iekšējām procedūrām, kamēr citos komentāros interpretētas konvencijās vai paktos ietvertās materiālās tiesību normas. Komentāri apkopo to pieredzi, ko komitejas ir uzkrājušas savas darbības laikā, izskatot valstu ziņojumus un individuālās sūdzības, un padara to pieejamu visām dalībvalstīm, vērtējot uzmanību uz sistēmiskiem trūkumiem, kas parādās daudzos ziņojumos, kā arī iesakot ziņošanas procesa uzlabojumus un veicinot konsekvētu normu piemērošanu. Mūsdienās tie pamatā pilda trīs funkcijas: tie ietver juridisko analīzi, tiesību politikas ieteikumus un norāda normu piemērošanas praktisko virzienu.¹²

Vispārējie komentāri atšķiras arī ar to, ka daži no tiem formulē, ko konkrētās tiesības paredz, kamēr citi – ko tām vajadzētu paredzēt, proti, to saturs variējas no tiesību reālās piemērošanas konstatācijas līdz labās prakses ieteikumiem. Vispārējie komentāri pārklāj arī tā sauktās cilvēktiesību pelēkās zonas: piemēram, ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja 1984.gadā pieņēma vispārējo komentāru nr.5 par personām ar invaliditāti, lai gan Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām tieši nerunā par personām ar invaliditāti.¹³ Vienlaikus jāatzīst, ka šāda jaunrade tiek arī kritizēta, īpaši, ja vispārējie komentāri satur politiski nepopulāras interpretācijas.

Ņemot vērā vispārējo komentāru dinamisko attīstību un līdz ar to progresīvo normu interpretāciju, uz tiem, vērtējoties tiesā, mēdz atsaukties iesniedzēji.

Arī starptautiskās tiesas (Eiropas Cilvēktiesību tiesa,¹⁴ Starpameriku cilvēktiesību tiesa, Āfrikas Cilvēku un tautu tiesību komisija, starptautiskās krimināltiesas un ANO cilvēktiesību līgumu ievērošanas uzraudzības mehānismi) izmanto tos savā praksē, tādējādi nostiprinot vispārējo komentāru tiesisko autoritāti. Tomēr tas nenozīmē, ka dalībvalstu vidū būtu vienprātība, vai vispārējie komentāri ir izmantojami, lai interpretētu starptautiskos līgumus, kā to paredz Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 31.panta „Iztulkošanas vispārējie noteikumi” trešā daļa.¹⁵ Nacionālo tiesu prakse dažādās valstīs šai ziņā būtiski atšķiras: pat viena reģiona ietvaros ir tiesas, kas uzskata vispārējos komentārus par nopietnu tiesību avotu, kamēr citas nepiekrīt šādam statusam.

Tomēr jebkurā gadījumā realitāte ir tāda, ka vispārējie komentāri tiek izmantoti argumentos un spriedumos lietās visā pasaulē. Praksē tie ir kļuvuši par spēcīgu un neaizstājamu juridisku instrumentu, kas palīdz gan nostiprināt standartus, gan paplašināt normu tvērumu atbilstoši mūsdienu situācijai.

¹¹ Informatīvā ziņojuma „Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā” 72.punkts.

¹² Gerber P., Kyriakakis J., O'Byrne K. General Comment 16 on State Obligations Regarding the Impact of the Business Sector on Children's Rights: What Is Its Standing, Meaning and Effect? Melbourne Journal of International Law, Vol.14, 2013. Raksts pieejams vietnē: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0004/1687441/04Gerber-Kyriakakis-and-OByrne1.pdf.

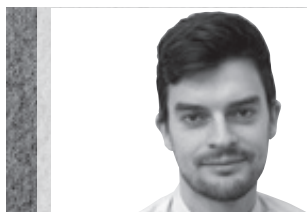
¹³ Turpat.

¹⁴ Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 7.jūnija sprieduma lietā „Enver Aydemir v. Turquie”, iesnieguma nr.26012/11, 47.punkts, kur Eiropas Cilvēktiesību tiesa izmantojusi ANO Cilvēktiesību komitejas 1993.gada vispārējā komentārā nr.22 formulēto definīciju, kas ir pārliecībā balstīta atteikšanās; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 6.oktobra lieta „Hirst v. the United Kingdom (No.2)”, iesnieguma nr.74025/01, u.c.

¹⁵ „Kopā ar iepriekšminēto jāievēro arī:

a) jebkura vēlāka vienošanās starp dalībniekiem attiecībā uz līguma iztulkošanu vai tā noteikumu piemērošanu;
b) līguma piemērošanas prakse, kuru ieviesusi dalībnieku vienošanās attiecībā uz tā iztulkošanu;
c) jebkuras starptautisko tiesību normas, kas piemērojamas attiecībās starp dalībniekiem.”

PĀRROBEŽU ADMINISTRATĪVO AKTU ATZĪŠANAS PAMATI

Dr.iur. Aleksandrs POTAČUKS

Senāta Civillietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

Šī raksta ietvaros ir īsi aprakstīts, kas ir pārrobežu administratīvais akts un kā tas tiek atzīts citā valstī, kā arī īsi iezīmēta pārrobežu administratīvo aktu nozīme vispārējās jurisdikcijas tiesu veiktajā lietu izspriešanā.

KAS IR PĀRROBEŽU ADMINISTRATĪVAIS AKTS UN KO NOZĪMĒ TĀ ATZĪŠANA

Pārrobežu administratīvais akts ir citā valstī izdots administratīvais akts, kuru ir iespējams atzīt citā valstī (padarīt to par spēkā esošu), pamatojoties uz valstu starpā pastāvošu administratīvo aktu atzīšanas klauzulu. Šādas pārrobežu administratīvo aktu atzīšanas klauzulas visbiežāk būs ietvertas Eiropas Savienības sekundārajās tiesībās un Latvijai saistošajos starptautiskajos līgumos.¹

Piemēram:

- Direktīvas Nr.2006/126/EK 68.2.panta pirmā daļa noteic, ka „dalībvalstu izsniegtas vadītāju apliecības ir savstarpēji atzītas”;
- Direktīvas Nr.2005/36/EK 69.21.panta pirmā daļa noteic, ka „ikviena dalībvalsts atzīst ārsta kvalifikāciju apliecinošos dokumentus, kas ļauj sākt profesionālo darbību kā ārstam ar pamatapmācību un specializētām ārstam, kā arī vispārējās aprūpes māsas, zobārsta, specializēta zobārsta, veterinārārsta, farmaceita un arhitekta kvalifikāciju apliecinošos dokumentus”.

Tradicionāli administratīvās tiesības ir tiesību nozare, kas ir ierobežota ar vienu valsti un tās tiesību sistēmu. Piemēram, ja Latvijas iestāde ir izdevusi būvatļauju, mežu ciršanas atļauju vai piesārņojošās darbības atļauju, šī atļauja nebūs izmantojama citu valstu teritorijā, tāpat kā citu valstu iestāžu līdzvērtīgas atļaujas nebūs spēkā Latvijas teritorijā.² Turpretī pārrobežu administratīvo aktu atzīšanas mehānisms nodrošina, ka vienas valsts izdotas atļaujas un licences ir derīgas arī citās valstīs, tādējādi ievērojami atvieglojot uzņēmumu un personu pārrobežu kustību, pārrobežu uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu. Šāda pārrobežu mobilitāte secīgi uzlabo konkurenci plašākā izpratnē. Proti, ja pārrobežu administratīvais akts sniedz tiesības citas valsts teritorijā veikt uzņēmējdarbību, tostarp piedāvāt noteiktus pakalpojumus vai preces, tas uzņēmējā valstī arī pastiprina konkurenci, jo ir vairāk tirgus dalībnieku.³

Daži no pārrobežu administratīvo aktu piemēriem ir citās valstīs izdotas dažādu transportlīdzekļu vadītāju tiesības, diplomu un profesionālās kvalifikācijas, gaisa pārvadātāju licences, atļaujas laist dalībvalsts tirgū cilvēkiem paredzētas zāles, atļaujas brokeru sabiedrībām ieguldījumu darbību veikšanai, atļaujas veikt darījumu tiešās apdrošināšanas vai pārapsūtināšanas darbības, atļaujas veikt maksājumu pakalpojumus, pārrobežu atkritumu pārvadāšanas atļaujas u.c.

PĀRROBEŽU ADMINISTRATĪVO AKTU ATZĪŠANAS METODES

Tiesību zinātnē ir izšķirtas divas galvenās pārrobežu administratīvo aktu atzīšanas metodes. **Pirmā metode** – pārrobežu administratīvā akta atzīšana ar atsevišķu lēmumu jeb atzīšana *ex actu* (angļu valodā – *explicit recognition*), kuras rezultātā izdevējvalsts administratīvais akts kļūst spēkā esošs uzņēmējā valstī ar atsevišķu šīs valsts iestādes atzīšanas lēmumu. Piemērs šādai atzīšanai ir ārvalsts diploma atzīšana. Šāds diploms ir uzskatāms par atzītu, kad valsts kompetentā institūcija ir izvērtējusi šī ārvalsts diploma līdzvērtību Latvijas diplomam un sniegusi savu atzīšanas lēmumu. Šajā gadījumā valsts, ievērojot suverēnas valsts principu, bauda zināmu rīcības brīvību pārrobežu administratīvā akta atzīšanā.⁴

Otrā metode – automātiskā atzīšana jeb vienota akta savstarpēja atzīšana (angļu valodā – *single licence recognition*), kuras rezultātā pārrobežu administratīvais akts tiek atzīts *ex lege* un tā spēkā esība izriet no uzņēmējās valsts tiesību normas. Šādas atzīšanas gadījumā nav nepieciešams atsevišķs uzņēmējās valsts lēmums, ko iestāde izdod attiecībā uz individuāli noteiktu personu. Šādas atzīšanas piemērs ir transportlīdzekļa vadītāja tiesības, kuras ir spēkā ārvalstīs automātiski, ja vien valstu starpā pastāv starptautisks nolīgums / direktīva par šāda veida administratīvā akta automātisku atzīšanu. Šāda administratīvā akta gadījumā valsts savā tiesību sistēmā akceptē tiesisko attiecību, kas ir jau konstituēta ārvalstīs.⁵

Šo pārrobežu administratīvo aktu atzīšanas metodēm ir arī ļoti praktiska nozīme tiesvedības procesos, jo tās ļauj tiesai novērtēt, kā un ciktāl tiesa var pārbaudīt konkrēta veida ārvalsts administratīvā akta saistošo raksturu Latvijā un no šī administratīvā akta izrietošo tiesību apjomu konkrētā tiesiskā attiecībā.

¹ Potaičuks A. Pārrobežu administratīvais akts Latvijā un Eiropas Savienībā. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2020, 19., 20.lpp.

² Turpat, 10.lpp.

³ Turpat, 45.lpp.

⁴ Turpat, 18.lpp.

⁵ Turpat, 18.lpp.

PĀRROBEŽU ADMINISTRATĪVO AKTU NOZĪME CIVILPROCESĀ UN KRIMINĀLPROCESĀ

Pārrobežu administratīvo aktu atzīšana nav jautājums, kas ir vienīgi administratīvo tiesu kompetencē. Arī vispārējās jurisdikcijas tiesas, spriežot tiesu, var saskarties ar situāciju, ka tām ir jāvērtē pārrobežu administratīvais akts, piemēram, izlemjot jautājumu krimināllietā par to, vai transportlīdzekļa vadītājam Latvijā ir derīgas transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, ja tās izdotas citā valstī, un vai personai, kas nodarbojas ar ārstniecību, ir Latvijā derīga medicīniskā izglītība, vai izlemjot strīdu civilprocesā, kas saistīts ar personas ārvalstīs iegūta diploma derīgumu Latvijā.⁶

Proti, pārrobežu administratīvā akta spēkā esība var būt izšķiroša sodu tiesību piemērošanā. Piemēram, ārvalstu vadītāju licences atzīšana vai neatzīšana Latvijas teritorijā var ietekmēt Krimināllikuma 262. panta pirmās daļas piemērošanu, kurā paredzēta personas saukšana pie kriminālatbildības par transportlīdzekļa vadīšanu, ja nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību (transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas vai ir atņemtas) un ja vadītājs atrodas alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē. Līdzīgi cita veida pārrobežu administratīvie akti var būt izšķiroši arī Krimināllikuma 99.panta trešās daļas (atkritumu ieviešana un pārvadāšana tranzītā), 137. panta (neatļauta ārstniecība), 190.¹ panta (preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai), 194.panta (neatļauta finanšu instrumentu izlaišana), 205.panta (tirdzniecības noteikumu pārkāpšana), 207.panta (uzņēmējdarbība bez reģistrēšanas un bez atļaujas), 229.panta (valsts aizsardzībā esošu kultūras pieminekļu izvešana), 237.¹ panta (stratēģiskas nozīmes preču aprītes noteikumu pārkāpšana), 280. panta otrās daļas (personas nodarbināšana, ja tā nav tiesīga valstī uzturēties) piemērošanā. Tāpat arī attiecīgo nozaru regulējošajā likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos var tikt paredzēta personas saukšana pie atbildības, kuras pieļaujamība var būt atkarīga no pārrobežu administratīvā akta spēkā esības vai neesības.⁷

No minētajiem piemēriem soda tiesībās redzams, ka tiesiskajā sastāvā: 1) var būt tieša atsauce uz konkrētas licences vai atļaujas nepieciešamību, piemēram, transportlīdzekļa vadīšana, ja nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību, vai finanšu instrumentu laišana apgrozībā bez likumā noteiktās finanšu instrumentu reģistrācijas; 2) var būt norāde uz konkrētām tiesībām, kuras izriet no noteikta veida valsts atļaujas vai licences, piemēram, tādas personas nodarbināšana, kura nav tiesīga uzturēties Latvijas Republikā, vai neatļauta ārstniecība; 3) var būt norāde uz vispārīgu tiesiskā regulējuma ievērošanu, kas pastarpināti ietver privātpersonas pienākumu saņemt un darboties saskaņā ar konkrētu atļauju, piemēram, atbildība par valsts institūciju izdotu tirdzniecības noteikumu apzinātu pārkāpšanu vai

atbildība par atkritumu tranzītpārvadāšanu cauri Latvijas teritorijai, pārkāpjot noteikumus.⁸

Līdzīgi pārrobežu administratīvā akta spēkā esība (tā atzīšana) Latvijā var būt nozīmīga arī civiltiesisku strīdu izšķiršanā. Tiesiskās sekas, kas privāttiesiskās attiecībās iestājas no pārrobežu administratīvā akta, var būt atkarīgas gan 1) no likumdevēja gribas, gan arī 2) no pašu tiesiskā darījuma dalībnieku gribas. Turpmāk norādīti daži ilustratīvi piemēri iepriekš minētajam.⁹

Pirmkārt, pārrobežu atļauja vai licence var būt priekšnoteikums privāttiesisku attiecību nodibināšanai, savukārt šīs atļaujas vai licences atcelšana var izbeigt vai aizliegt pastāvošu privāttiesisku attiecību.¹⁰ Piemēram, gaisa pārvadājumu pakalpojumu sniedzēja licence atļauj sniegt gaisa pārvadājumu pakalpojumus, apdrošināšanas licence – sniegt pārrobežu apdrošināšanas pakalpojumus, zāļu tirdzniecības atļauja – tirgot zāles, savukārt šo atļauju atcelšana var padarīt šo pakalpojumu sniegšanu vai preču pārdošanu par nepieļaujamu un attiecīgo darījumu par spēkā neesošu.¹¹ Otrkārt, civiltiesiskās attiecībās pārrobežu administratīvais akts var ietekmēt tiesisko darījumu ne vien ar likumdevēja gribu, bet arī tiesiskā darījuma dalībnieku gribu. Piemēram, ieguldījumu brokeru pakalpojumu sniegšanas līgumā var tikt paredzēts, ka puse var tikt atbrīvota no kādām saistībām vai tai jāveic kādi zināmi pasākumi, ja valsts iestāde atceļ ieguldījumu brokeru atļauju; testamentā var novēlēt legātu sniegt finansiālu atbalstu personai līdz brīdim, kad legatārs iegūvis diplomu vai kādu noteiktu kvalifikāciju¹² vai vienošanās par to, ka personai tiek izmaksāta stipendija vai kāds cits finansiāls atbalsts līdz brīdim, kad tā ieguvusi Latvijā atzīstamu augstāko izglītību. Šādos gadījumos pārrobežu administratīvais akts uzskatāms par tiesiskā darījuma nosacījumu.¹³

Soda tiesībās, nosakot personas atbildību, un privāttiesībās, nosakot personas saistības, nacionālā norma ir piemērojama kopsakarā ar Eiropas Savienības tiesībām vai Latvijai saistošajām starptautiskajām tiesībām, kas paredz valstij saistību atzīt citas valsts izdotu administratīvo aktu (licenci, atļauju, reģistrāciju u.c.). Pārrobežu administratīvo aktu gadījumos vispārējās jurisdikcijas tiesai lietā jāpārbauda, pirmkārt, vai pārrobežu atļaujai saskaņā ar tiesību normām ir nozīme attiecīgās sodu vai privāttiesību normas piemērošanai vai personas saistības novērtēšanai, otrkārt, vai konkrētā pārrobežu atļauja ir vai bija derīga Latvijas teritorijā, treškārt, vai bija veiktas visas darbības šīs atļaujas atzīšanai Latvijā, ja tas bija nepieciešams priekšnoteikums pārrobežu administratīvā akta spēkā esībai Latvijas teritorijā.¹⁴

⁸ Turpat, 152.lpp.

⁹ Turpat, 153.lpp.

¹⁰ Sal. Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Promocijas darbs: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2012, 91., 93.lpp.

¹¹ Potaičuks A. Pārrobežu administratīvais akts Latvijā un Eiropas Savienībā. Promocijas darbs. Promocijas darbs: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2020, 153.lpp.

¹² Turpat, 154.lpp., ar atsauci uz Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Promocijas darbs: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2012, 94.lpp.

¹³ Turpat, 154.lpp.

¹⁴ Turpat, 167.lpp.

⁶ Turpat, 138.lpp.

⁷ Turpat, 150., 151.lpp.

PIERĀDĪJUMU PĀRBAUDE UN TIESAS NOLĒMUMA PAMATOTĪBA

Oskars KULMANIS

Senāta Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks,
Latvijas Universitātes doktorants

[1] Ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas spēkā stājās 2021.gada 1.janvārī, ieviests jauns koncepts, kas sistēmiski atbilstoši Kriminālprocesa likuma¹ 413.panta ceturtais daļas pirmajam teikumam, 489.panta pirmajai daļai un 512.panta otrās daļas 4.punktam tiesai ļauj notiesājošu spriedumu pamatot ar tādām kriminālprocesā iepriekš sniegtām liecībām, kas tiesā nav pārbaudītas, ar norādi, ja aizstāvība piekritusi šo liecību izmantošanai. Tādējādi aktualizējas situācijas, kurās tiesas atsevišķos gadījumos notiesājošus spriedumus var pamatot ar tiesas izmeklēšanā nepārbaudītām liecībām.

Atbilstoši minētajam tiek izvirzīts šī raksta mērķis – koncentrēti uzsvērt līdzšinējo Senāta Krimināllietu departamenta un Eiropas Cilvēktiesību tiesas redzējumu par pierādījumu pārbaudi taisnīgas tiesas kontekstā.

[2] Latvijas Republikas Satversmes² 92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 1.pantu šī likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Kriminālprocesa likuma 15.pants uzsver, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

No iepriekšminētajām tiesību normām secināms, ka ar Satversmes 92.panta pirmo teikumu garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu ir viens no kriminālprocesa pamatprincipiem, kas ir neatņemams šī procesa mērķa sasniegšanas elements.

[2.1] Saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas³ (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) 6.panta pirmā punkta pirmo teikumu ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā likumā noteiktā tiesā. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta trešā

punkta „d” apakšpunktā noteikts, ka ikvienam, kas tiek apsūdzēts kriminālnoziedzumā, ir minimālās tiesības noprināt vai būt noprinātušam apsūdzības lieciniekus un pieprasīt aizstāvības liecinieku klātbūtni un noprināšanu tajos pašos apstākļos kā apsūdzības lieciniekus.

Kriminālprocesa likuma 71.panta septītajā punktā noteikts, ka pirmās instances tiesā apsūdzētajam ir šā likuma 60.² pantā noteiktās pamattiesības, kā arī tiesības piedalīties katra pierādījuma tiešā un mutvārdos veiktā pārbaudē, ja pierādījums attiecas uz viņa apsūdzību vai personu raksturojošiem datiem.

Skaidrojot 2021.gada 1.janvārī spēkā stājušos grozījumus, Tieslietu ministrijas sagatavotajā papildu anotācijā⁴ tostarp minēts, ka ar grozījumiem tiek paredzēts grozīt tiesā pārbaudāmo pierādījumu (liecinieku liecību) atlases kārtību, proti, turpmāk tieši aizstāvības puse būs tā, kura norādīs uz tiesu aicināmo personu loku. Tāpat atzīmēts, ka grozījumi Kriminālprocesa likuma 512.pantā, kas regulē tiesas sprieduma pamatotību, paredz, ka tiesa spriedumu varēs pamatot arī ar ziņām, kas fiksētas konkrētajā kriminālprocesā agrāk sniegtajās liecībās, ja aizstāvība piekritusi šo liecību izmantošanai, un ar personas, kuru lūdza uzaicināt un jautājumus uzdeva procesa dalībnieki, konkrētajā kriminālprocesā agrāk sniegtajām liecībām. Šāda kārtība nodrošinās to, ka turpmāk liecinieku noprināšana tiesā vai to liecību nolasīšana nebūs priekšnoteikums, lai šīs liecības varētu izmantot izspriežot lietu un pamatojot spriedumu. Vērsta uzmanība, ka grozījumi nav vērsti uz to, lai tiesā vairs netiktu pārbaudīti pierādījumi, tostarp noprināti liecinieki. Tieši otrādi, turpmāk tiks pārbaudītas tieši tās liecības, kuras pēc aizstāvības domām ir nepieciešams pārbaudīt, tādā veidā nodrošinot personas tiesības uz taisnīgu tiesu [...]. Savukārt tādu liecinieku noprināšana tiesā, par kuru liecībām aizstāvības pusei nav šaubu un tās netiek apstrīdētas, pēc būtības tikai kavē lietas iztiesāšanu, ņemot vērā, ka viens no garo lietu izskatīšanas termiņu iemesliem ir tieši saistīts ar liecinieku noprināšanu (liecinieks neierodas uz tiesu, liecinieku skaits u.tml.).

[2.2] Augstākā tiesa ir uzsverusi, ka lietu pēc būtības izskata pirmās instances tiesa, bet gadījumā, kad iesniegts apelācijas protests, apelācijas sūdzība – arī

¹ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 21.04.2005. [20.01.2021.red.].

² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019. red.].

³ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieņemta 04.11.1950. Pieejama <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> [aplūkots 09.02.2021.].

⁴ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” papildinātā anotācija. Pieejama: https://likumi.lv/wwwraksti/LIKUMI/PAPILDINATAS_ANOTACIJAS/PAPILD_ANOT_KPL_GROZ_555.DOCX [aplūkots 17.02.2021.].

apelācijas instances tiesa. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmajai un trešajai daļai kasācijas instances tiesa lietu pēc būtības neizskata, pierādījumus lietā no jauna neizvērtē, taču tās kompetencē ietilpst izvērtēt, vai ir ievērotas Kriminālprocesa likumā izvirzītās prasības pierādījumu vērtēšanā, vai pareizi piemērots Krimināllikums, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu un nosakot sodu, vai tiesas nolēmums atbilst Kriminālprocesa likuma prasībām, vai nav pārkāpts kriminālprocesa pamatprincips – tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.⁵ Turklāt Augstākā tiesa atzīst, ka tiesai savs atzinums ir jāpamato ar likumu, pārbaudītiem un novērtētiem pierādījumiem.⁶

Augstākā tiesa norādījusi, ka Kriminālprocesa likumā noteiktās pierādījumu pārbaudes kārtības neievērošana un tiesas atzinumu pamatošana ar pierādījumiem, kas nav pārbaudīti likumā noteiktajā kārtībā, ir pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmajā daļā, Satversmes 92.pantā un Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprinātajam pamatprincipam – tiesībām uz taisnīgu tiesu.⁷ Kā jau tika atzīmēts, ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas spēkā stājās 2021.gada 1.janvārī, ir mainījusies pierādījumu pārbaudes kārtība, kas kā izņēmumu pieļauj arī nepārbaudītu pierādījumu izmantošanu nolēmuma pamatošanā. Zināmā daļā šādi likuma grozījumi padara Senāta judikatūrā iepriekš paustās atziņas par nepiemērojamām. Taču Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprinātais kriminālprocesa pamatprincips un par to izveidojusies judikatūra ir arvien aktuāla. Turklāt bez ievēribas nevar atstāt arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijā nostiprinātās garantijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas sniegto interpretāciju.

[2.3] Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzīmējusi, ka garantija noprotināt lieciniekus ir viena no tiesību uz taisnīgu tiesu veidojošā koncepta elementiem.⁸ Tāpat atzīmējams, ka atbilstoši vispārīgajam principam Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmais punkts un trešā punkta „d” apakšpunkts pieprasa, lai apsūdzētajam tiek nodrošināta adekvāta un pienācīga iespēja apstrīdēt un iztaujāt pret viņu liecinošo personu, kas iespējams gan liecību sniegšanas brīdī, gan arī vēlākā procesa stadijā.⁹ Eiropas Cilvēktiesību

konvencijas 6.panta trešā punkta „d” apakšpunktā atbilstoši minētā panta 1.punktam ir nostiprināts specifisks garants tiesību uz taisnīgu uzklaušīšanu nodrošināšanai, kas ir jāņem vērā procesa taisnīguma izvērtējumā.¹⁰ Vispārīgā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta 3.punkta „d” apakšpunktā nostiprināts princips, saskaņā ar kuru sacīkstes nodrošināšanai pirms apsūdzētā notiesāšanas visiem pierādījumiem ir jābūt viņam uzrādītiem publiskas uzklaušīšanas laikā.¹¹

Viens no taisnīgas tiesas nosacījumiem ir iespēja apsūdzētajam konfrontēt lieciniekus tiesas priekšā, kura izlemj lietu pēc būtības, jo tiesneša novērojumi par noteikta liecinieka izturēšanos un ticamību var radīt apsūdzētajam noteiktas tiesiskās sekas.¹² Minētais tostarp attiecas arī uz ekspertiem kā liecinošajām personām.¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir nostiprināts, ka ir nepieciešams nodrošināt apsūdzētā tiesības iepazīties un apstrīdēt ne tikai eksperta atzinumu, bet arī tā sagatavotāju ticamību, viņus tieši noprotinot.¹⁴

Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsver: ja apsūdzības uzturētājs uzskata, ka konkrēta persona ir svarīgs informācijas avots, un nolemj personas liecību izmantot tiesā, un ja tiesa liecību izmanto notiesājoša sprieduma pamatošanai, ir jāprezūmē, ka liecinieka personīga ierašanās tiesā un viņa noprotināšana ir obligāti nepieciešama, izņemot gadījumu, kad liecinieka liecība ir acīmredzami neattiecināma vai nebūtiska.¹⁵ Ja notiesājoša sprieduma pamatā vienīgi vai izšķirošā pakāpē ir liecinieka liecības, kuras apsūdzētajam izmeklēšanas vai tiesas laikā nebija iespēju pārbaudīt, tiesības uz aizstāvību tiek ierobežotas tādā apjomā, kas nav savienojams ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.pantā noteiktajām garantijām.¹⁶ Iepriekšminētie apstākļi uzsver tiešuma un mutiskuma principu un pierādījumu pārbaudes izdarīšanas, tostarp liecinieku noprotināšanas, nozīmi. Tā tiesnesim dod iespēju izvērtēt krimināllietas materiālus ne tikai kā dokumentus, bet arī cilvēciski pārliecināties par liecinieku un citu liecinošo personu sniegto ziņu par faktiem ticamību.

[2.4] Situācijā, kad liecinieks nekad nav noprotināts tiesā, taču viņa liecība izmantota notiesājoša

⁵ Augstākās tiesas 2020.gada 14.februāra lēmums lietā Nr. SKK-33/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0214.11810015009.6.L); Augstākās tiesas 2017.gada 10.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-532/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1010.15830406610.1.L).

⁶ Sal. Augstākās tiesas 2020.gada 14.jūlija lēmums lietā Nr. SKK-359/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0714.11120092918.8.L).

⁷ Augstākās tiesas 2013.gada 10.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-463/2013 (krimināllieta Nr.01517014603); Augstākās tiesas 2017.gada 16.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-472/2017 (krimināllieta Nr. 11860001416); Augstākās tiesas 2020.gada lēmums lietā Nr. SKK-[F]/2020.

⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 13.septembra spriedums lietā *Ibrahim and Others v. the United Kingdom* (iesnieguma Nr.50541/08, 50571/08, 50573/08 un 40351/09), 251.punkts; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 18.decembra spriedums lietā *Murtazaliyeva v. Russia* (iesnieguma Nr.36658/05), 118.punkts.

⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 12.maija spriedums lietā *Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (iesniegumu Nr.26711/07, 32786/10 un 34278/10), 81.punkts.

¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 12.janvāra spriedums lietā *Batek and Others v. The Czech Republic* (iesnieguma Nr.54146/09), 36.punkts.

¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 15.decembra spriedums lietā *Schatschaschwili v. Germany* (iesnieguma Nr.9154/10), 103.punkts.

¹² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 4.jūnija spriedums lietā *Hanu v. Romania* (iesnieguma Nr.10890/04), 40.punkts.

¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 10.jūlija spriedums lietā *Gregačević v. Croatia* (iesnieguma Nr.58331/09), 39.punkts.

¹⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 27.marta spriedums lietā *Matysina v. Russia* (iesnieguma Nr.58428/10) 177. punkts.

¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 25.jūlija spriedums lietā *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (iesniegumu Nr.11082/06 un 13772/05), 712.punkts.

¹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 11.oktobra spriedums lietā *Tuskia and Others v. Georgia* (iesnieguma Nr.14237/07), 99.punkts.

sprieduma pamatošanai, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi apsūdzētā tiesību uz taisnīgu tiesu, jo īpaši sacikstes principa un pušu līdztiesības principa būtisku ietekmēšanu, kas attiecīgi izraisa Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmā punkta un trešā punkta „d” apakšpunkta pārkāpumu.¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir arī izvērtējusi apstākļus, kad liecinieka liecības ir vienīgie vai izšķirošie pierādījumi tam, lai konstatētu apsūdzētās personas iesaistīšanos izmeklējamajā noziegumā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīmēja, ka reģionālajai tiesai bija pienākums nodrošināt pieteicēju ar iespēju sagatavot aizstāvību atbilstošā veidā un izvirzīt savus attiecīgos argumentus. Tā vietā tiesa savus secinājumus pamatoja

¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020.gada 14.janvāra spriedums lietā *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (Nr.2) (iesniegumu Nr.51111/07 un 42757/07), 484., 485.punkts.

ar liecinieku liecībām, kas nekad netika pārbaudītas.¹⁸

[2.5] No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā paustajām atziņām par apsūdzētā tiesībām noprināt lieciniekus ir redzams, ka tā nav vērtējusi, vai apsūdzētais ir atteicies no tiesībām noprināt lieciniekus. Savukārt procesa taisnīguma ietvarā Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsver, ka gadījumā, ja liecība tiek izmantota notiesājoša sprieduma pamatošanai, nacionālajai tiesai ir pienākums to pārbaudīt, liecinieku uzklusot jeb noprinot tiesas sēdē. Līdz ar to Eiropas Cilvēktiesību tiesas paustās atziņas kļūs ļoti aktuālas attiecībā uz 2021.gada 1.janvārī spēkā stājušos grozījumu piemērošanu praksē.

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 6.septembra spriedums lietā *Dadayan v. Armenia* (iesnieguma Nr.14078/12), 52.punkts.

APSŪDZĒTĀ VAI VIŅA AIZSTĀVJA APELĀCIJAS SŪDZĪBAS ATSTĀŠANA BEZ IZSKATĪŠANAS SASKAŅĀ AR KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 560.PANTA TREŠO DAĻU

Nora ZVEJNIECE

Senāta Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece

Kriminālprocesa likuma 560.pants noteic personas, kuras piedalās lietās iztiesāšanā apelācijas instances tiesā, kā arī sekas, ja personas neierodas uz savas apelācijas sūdzības vai protesta izskatīšanu. Kriminālprocesa likuma 560.panta trešā daļa šobrīd paredz, ja persona, kura iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, tās sūdzību vai protestu var atstāt bez izskatīšanas. Ja apsūdzētais neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, bez izskatīšanas var atstāt arī apelācijas sūdzību, kuru iesniedzis viņa aizstāvis. Ja aizstāvis neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, viņa sūdzību izskata, ja to uztur apsūdzētais. Lēmumu par sūdzības vai protesta atstāšanu bez izskatīšanas 10 dienu laikā var pārsūdzēt Augstākajā tiesā, kuras lēmums nav pārsūdzams. Autore rakstā apskatīs tiesas tiesības atstāt bez izskatīšanas apsūdzētā vai viņa aizstāvja iesniegto apelācijas sūdzību sakarā ar apsūdzētā neierašanos uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla.

Kriminālprocesa likuma 560.panta trešā daļa sākotnēji noteica – ja persona, kura iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, tās sūdzību vai protestu atstāj bez izskatīšanas.

Kriminālprocesa likuma 560.panta trešajā daļā grozījumi veikti četras reizes:

- Ar 2009.gada 12.marta likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (spēkā no 2009.gada 1.jūlija) panta trešā daļa papildināta ar norādi, ka „šo lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt Augstākās tiesas Senātam, kura lēmums nav pārsūdzams”;
- Ar 2010.gada 14.janvāra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (spēkā no 2010.gada 4.februāra) panta trešā daļa izteikta jaunā redakcijā: „Ja persona, kura iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, tās sūdzību vai protestu atstāj bez izskatīšanas. Ja apsūdzētais neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, bez izskatīšanas atstāj arī apelācijas sūdzību, kuru iesniedzis viņa aizstāvis. Ja aizstāvis neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, viņa sūdzību izskata, ja to uztur apsūdzētais. Lēmumu par sūdzības vai protesta atstāšanu bez izskatīšanas 10 dienu laikā var pārsūdzēt Augstākās tiesas Senātam, kura lēmums nav pārsūdzams”;

- Ar 2013.gada 19.decembra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (spēkā no 2014.gada 1.aprīļa) panta trešajā daļā aizstāti vārdi „Augstākās tiesas Senātam, kura” ar vārdiem „Augstākajā tiesā, kuras”;
- Ar 2016.gada 18.februāra likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (spēkā no 2016.gada 23.marta) panta trešās daļas pirmajā un otrajā teikumā vārdu „atstāj” aizstāja ar vārdiem „var atstāt”.

Kā redzams, sākotnējā Kriminālprocesa likuma 560.panta trešā daļa noteica obligātu tiesas pienākumu atstāt apsūdzētā apelācijas sūdzību bez izskatīšanas, ja apsūdzētais neieradās uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla.

Pirmie būtiskie grozījumi šajā regulējumā bija 2010.gada 14.janvāra Kriminālprocesa likuma grozījumi, kas papildus noteica, ka bez izskatīšanas atstājama arī apsūdzētā aizstāvja iesniegtā apelācijas sūdzība, ja apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla. Šis priekšlikums veikt izmaiņas Kriminālprocesa likuma 560.panta trešajā daļā tika iesniegts uz 3.lasījumu. No priekšlikuma pamatojuma izriet, ka „praksē ir konstatēti gadījumi, kad apsūdzētie ļaunprātīgi izmanto šo iespēju un bez attaisnojoša iemesla gadījumos, kad apelācijas sūdzību iesniedzis aizstāvis, neierodas uz tiesas sēdi, tādējādi kavējot lietas izskatīšanu.”¹ Proti, minētais likuma grozījums bija vērstš uz to, lai paplašinātu tiesas iespējas reaģēt uz apsūdzētā neierašanos uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla.

Otri būtiskie grozījumi tika izdarīti ar 2016.gada 18.februāra grozījumiem Kriminālprocesa likumā. Ar šiem grozījumiem tika noteikts, ka tiesa apsūdzētā neierašanās bez attaisnojoša iemesla gadījumos nevis obligāti atstāj apsūdzētā vai viņa aizstāvja apelācijas sūdzību bez izskatīšanas, bet var to darīt vai arī var to nedarīt. Šis priekšlikums veikt izmaiņas Kriminālprocesa likuma 560.panta trešajā daļā tika iesniegts uz 2.lasījumu. No priekšlikuma pamatojuma izriet, ka gadījumos, kad kāda no personām bez attaisnojoša iemesla neierodas uz tiesas sēdi, kas nozīmētu automātisku apelācijas sūdzības vai protesta atstāšanu bez izskatīšanas, tiesa var konstatēt līdzīgus apstākļus, kas minēti Kriminālprocesa likuma 556.panta piektās daļas 2.punktā un kas nosaka gadījumus, kad apelācijas sūdzības atsaukums tiesai nav saistošs – apelācijas instances tiesa konstatē acīm redzamu Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kura dēļ pārsūdzētais nolēmums atceļams vai grozāms, lai samazinātu apsūdzības apjomu, mīkstinātu sodu vai izbeigtu lietu.² Vienlaikus

šis priekšlikums ir saistīts arī ar Kriminālprocesa likuma 464. un 465.pantā paredzēto kārtību, kas nosaka gadījumus, kad lietas iztiesāšana ir iespējama arī bez apsūdzētā piedalīšanās. Lietas iztiesāšanā bez apsūdzētā piedalīšanās (464.pants) un lietas iztiesāšanā apsūdzētā prombūtnē (465.pants) aizstāvja piedalīšanās ir obligāta, līdz ar to pieņemams, ka aizstāvis sava klienta interesēs, ja tas nepieciešams, var iesniegt apelācijas sūdzību. Šobrīd spēkā esošā Kriminālprocesa likuma 560.panta trešās daļas otrā teikuma redakcija nonāk pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 464. un 465.panta regulējumu, kas paredz, ka pirmās instances tiesā lietu var iztiesāt bez apsūdzētā piedalīšanās, bet paša apsūdzētā neierašanās uz apelācijas instances tiesas sēdi ir obligāts pamats arī aizstāvja iesniegtās apelācijas sūdzības atstāšanai bez izskatīšanas. Ar izstrādātajiem grozījumiem šis likuma pretrunas tiek atrisinātas.³

Kriminālprocesa likuma 560.panta trešās daļas piemērošanas problemātika skarta arī Augstākās tiesas 2017.gada tiesu prakses apkopojumā “Tiesu prakse Kriminālprocesa likuma 464. un 465.panta piemērošanā”⁴, kura ieteikumu 13.punktā norādīts, ka, lemjot par aizstāvja apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 560.panta trešo daļu, tiesām jāņem vērā, ka sūdzības atstāšana bez izskatīšanas apsūdzētā neierašanās gadījumā ir tiesas tiesības, nevis pienākums. Tādējādi, izlemjot par rīcību katrā konkrētā gadījumā, tiesām rūpīgi jāizvērtē attiecīgās lietas specifiskie apstākļi, nodrošinot Kriminālprocesa likuma 1.pantā paredzēto krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Vienlaikus jautājums par apsūdzētā vai viņa aizstāvja apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas pēc 2016.gada 18.februāra grozījumiem Kriminālprocesa likumā skatīts arī Senāta Krimināllietu departamentā. Departamenta senators 2020.gada 20.janvāra lēmumā lietā Nr.SKK-120/2020⁵ atzina, ka, lai nodrošinātu tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu, tiesai ir pienākums noskaidrot, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi. Gadījumā, ja apsūdzētā aizstāvību nodrošina viņa izvēlēts aizstāvis, tiesai jāizvērtē, vai nav izmantojama likumā paredzētā iespēja izskatīt lietu bez apsūdzētā piedalīšanās. Senāta Krimināllietu departamenta senators konstatēja arī, ka apelācijas instances tiesas lēmums nav atzīstams par tiesisku un pamatotu, jo tiesa nav izvērtējusi, vai lietā nav tādu acīmredzamu šķēršļu sūdzības atstāšanai bez izskatīšanas, kas minēti Kriminālprocesa likuma 556.panta piektās daļas 2.punktā, kā arī tiesa nav noskaidrojusi, vai apsūdzētais ir atteicies no savām tiesībām uz lietas izskatīšanu apelācijas instances tiesā. Līdzīgi arī Senāta Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada 16.decembra lēmumā lietā

¹ Tieslietu ministrijas 2009.gada 27.novembra vēstule Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājam V.Muižniecei „Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (reģ.nr.1421/Lp9)”. Pieejama: Saeimas mājaslapā sadaļā „Likumdošanas datubāze” pie attiecīgā likumprojekta.

² Tieslietu ministrijas 2015.gada 14.oktobra vēstule Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājam G.Bērziņam „Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (reģ.nr.288/Lp12)”. Pieejama: Saeimas mājaslapā sadaļā „Likumdošanas datubāze” pie attiecīgā likumprojekta.

³ Turpat.

⁴ Augstākās tiesas 2017.gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse Kriminālprocesa likuma 464. un 465.panta piemērošanā”. Pieejams: Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā „Tiesu prakses apkopojumi/Krimināltiesības”.

⁵ Senāta Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-120/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0120.11520071117.5.L).

Nr.SKK-755/2020⁶ vērtēta apelācijas instances tiesas rīcība, atstājot bez izskatīšanas apsūdzētā apelācijas sūdzību sakarā ar viņa neierašanos uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, proti, senators konstatēja, ka, pieņemot lēmumu par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas, apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi Kriminālprocesa likuma 556.panta piektās daļas 2.punktā minēto apstākļu esību konkrētajā lietā. Turklāt, ievērojot to, ka apsūdzētā aizstāvību nodrošināja aizstāvis, tiesai bija jāizvērtē, vai, cita starpā, nebija izmantojama likumā paredzētā iespēja turpināt iztiesāt lietu bez apsūdzētā piedalīšanās.

Sis jautājums vērtēts arī Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 4.marta lēmumā lietā Nr.SKK-210/2021⁷ un atzīts, ka, lemjot par Kriminālprocesa likuma 560.panta trešajā daļā paredzēto nosacījumu piemērošanu, lai nodrošinātu tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu, apelācijas instances tiesai ir pienākums izvērtēt, vai ir iespējama lietas izskatīšana bez apsūdzētā piedalīšanās atbilstoši Kriminālprocesa likuma 464.panta nosacījumiem. Senāts arī secināja, ka tiesa konstatējusi faktu, ka apsūdzētais nav ieradies neattaisnotu iemeslu dēļ, bet lēmumā nebija sniegusi pamatojumu, kādēļ nav izvēlēta iespēja apelācijas sūdzību, tāpat kā apelācijas protestu, izskatīt Kriminālprocesa likuma 464.panta kārtībā, kā to darījusi pirmās instances tiesa.

Kā jau izriet no iepriekš minētā Senāta Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada 20.janvāra lēmuma lietā Nr.SKK-120/2020, Kriminālprocesa likuma 560.panta regulējums ir saistāms arī ar tiesībām uz taisnīgu tiesu. Proti, tiesai ir jānoskaidro iemesli, kādēļ apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi, un tad jālemj, vai tos atzīt par attaisnojošiem vai neattaisnojošiem. Turklāt tiesai, ievērojot Kriminālprocesa likuma nosacījumus par aizstāvību, ir jāvērtē, vai nav izmantojamas likumā paredzētās iespējas izskatīt lietu bez apsūdzētā piedalīšanās. Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2017.gada 15.jūnija spriedumā lietā *Frolovs pret Latviju*⁸, vērtējot jautājumu, ka nacionālās tiesas atstājušas viņa aizstāvja iesniegto apelācijas sūdzību bez izskatīšanas, jo iesniedzējs nebija ieradies uz apelācijas instances tiesas sēdi, šo jautājumu saistīja ar iesniedzēja tiesībām aizstāvēt sevi ar aizstāvja palīdzību, kā arī ar iesniedzēja tiesībām uz pieeju tiesai.⁹ Tiesa vērsa uzmanību, ka kriminālās justīcijas sistēmas taisnīguma interesēs ārkārtīgi svarīgi ir nodrošināt arī to, ka tiesājamais tiek pienācīgi aizstāvēts gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesā. Apstākļi, ka tiesājamais, lai gan atbilstoši aicināts uz tiesas sēdi, neierodas uz to bez attaisnojoša iemesla, nevar tikt uzskatīts par pietiekamu iemeslu, lai liegtu viņam tiesības uz aizstāvību atbilstoši Konvencijas

6.panta 3.punktam.¹⁰ Lai gan likumdevējam jābūt spējīgam vērsties pret neierašanos uz tiesas sēdēm bez attaisnojoša iemesla, tas nevar sodīt tiesājamo, radot tiesību uz juridisku palīdzību izņēmumus, un leģitīmā prasība, ka tiesājamajam jāierodas uz tiesas sēdēm, var tik sasniegta arī ar citiem līdzekļiem, kas neatņem tiesības uz aizstāvību.¹¹

Apkopojot iepriekšminēto, secināms, ka apelācijas instances tiesa, ja apsūdzētais, kurš iesniedzis apelācijas sūdzību, neierodas uz tiesas sēdi, var lemt par apsūdzētā apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas (arī viņa aizstāvja apelācijas sūdzības, kas var būt iesniegta arī bez apsūdzētā apelācijas sūdzības). Vienlaikus tiesai ir ne tikai jākonstatē, ka apsūdzētais uz tiesas sēdi nav ieradies neattaisnoti, vai nav konstatējami šķēršļi, kas izriet no Kriminālprocesa likuma 556.panta piektās daļas 2.punkta, bet papildus jāvērtē arī, vai konkrētā gadījumā, lai nodrošinātu apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz aizstāvību, nav iespējams lietu izskatīt bez apsūdzētā piedalīšanās, ievērojot Kriminālprocesa likuma attiecīgos nosacījumus par šādu lietas izskatīšanas veidu.

⁶ Senāta Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.SKK-755/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1216.11390032017.6.L).

⁷ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 4.marta lēmums lietā Nr.SKK-210/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0304.11087137913.14.L).

⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada spriedums lietā *Frolovs v. Latvia* (iesnieguma Nr.13289/06).

⁹ Turpat, 42.punkts.

¹⁰ Turpat, 44.punkts, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994.gada 22.septembra spriedums lietā *Lala v. The Netherlands* (iesnieguma Nr.14861/89), 33.punkts, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994.gada 22.septembra spriedums lietā *Pelladoah v. The Netherlands* (iesnieguma Nr.16737/90), 40.punkts, un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1993.gada 23.novembra spriedums lietā *Poitrimol v. France* (iesnieguma Nr. 14032/88), 35.punkts.

¹¹ Turpat, 45.punkts, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1999.gada 21.janvāra spriedums lietā *Van Geyseghe v. Belgium* (iesnieguma Nr.26103/95), 34.punkts, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 8.novembra spriedums lietā *Neziraj v. Germany* (iesnieguma Nr. 30804/07), 51.punkts.

APSŪDZĪBAS EKVIVALENTS PROCESĀ PAR PIESPIEDU IETEKMĒŠANAS LĪDZEKĻA PIEMĒROŠANU JURIDISKAJAI PERSONAI

Dr.iur. Jānis Baumanis

Senāta Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

2005.gadā Krimināllikumā tika paredzēti juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Kopš tā brīža notiek kriminālprocesuālo normu pilnveide, lai varētu nodrošināt efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu ar juridisko personu. Piemēram, ar grozījumiem, kas tika izdarīti ar 2013.gada 14.marta likumu, kas spēkā stājās 2013.gada 1.aprīlī, tika atrisināts jautājums, kurš tieši – prokurors vai arī izmeklētājs – ir tiesīgs pieņemt lēmumu uzsākt piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesu juridiskajai personai. Ņemot vērā, ka pirms šiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 59.panta ceturtajā daļā paredzēja, ka juridiskajai personai aizstāvības īstenošanas pamats ir šajā likumā noteiktajā kārtībā prokurora izteikts pieņēmums, ka fiziskā persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu tieši šīs juridiskās personas interesēs, daudziem varēja šķist, ka tikai prokurors ir tiesīgs pieņemt minēto lēmumu. Attiecīgi, daudzi varēja uzskatīt, ka apsūdzības ekvivalents ir tieši lēmums par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas juridiskajai personai procesa uzsākšanu, jo tieši šajā lēmumā tika izteikts minētais prokurora pieņēmums. Turklāt tieši prokurors, kā zināms, pieņem arī lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības jeb apsūdzību. Tomēr pēc grozījumiem Kriminālprocesa likuma 59.panta ceturtajā daļā vārds „prokurora” tika aizstāts ar vārdiem „procesa virzītāja”, attiecīgi tika novērstas jebkādas šaubas, ka lēmumu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas juridiskajai personai procesa uzsākšanu ir tiesīgs pieņemt arī izmeklētājs kā procesa virzītājs.

Ņemot vērā minēto, jāatzīst, ka, neskatoties uz vairākiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā, aizvien vēl viena no problēmām procesā pret juridisku personu ir tas, ka šajā procesā nav strikti nodalīti lēmumi par procesa virzību no lēmumiem par kriminālprocesuālā statusa piešķiršanu juridiskajai personai. Piemēram, kriminālprocesā pret fizisku personu atsevišķi no lēmuma par kriminālprocesa uzsākšanu un lēmuma par krimināllietas nodošanu tiesai tiek pieņemts lēmums par personas atzīšanu par aizdomās turētu un lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības jeb apsūdzība. Savukārt procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai nav paredzēta iespēja pieņemt lēmumu par personas atzīšanu par aizdomās turētu

un apsūdzībai ekvivalentus lēmumus pret juridisko personu.

Kāpēc procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu vispār jābūt apsūdzības ekvivalentam? Juridiskā persona šajā procesā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 60.panta trešo daļu ir persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Kā zināms, Kriminālprocesa likuma 20.pantā paredzēto kriminālprocesuālo pamatprincipu par tiesībām uz aizstāvību nodrošina tieši apsūdzība. Senāts jau vairākkārt iepriekš ir norādījis, ka Kriminālprocesa likuma 405.pants, kurā norādītas prasības apsūdzības saturam, jāaplūko kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmo daļu, kas paredz personas tiesības uz aizstāvību, proti, apsūdzībai jābūt tādai, lai apsūdzētā persona varētu zināt, ne tikai par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tā tiek apsūdzēta, bet arī kādas konkrēti un kādos apstākļos izdarītas darbības tai tiek inkriminētas uzrādītās apsūdzības ietvaros (*skat. Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 21.oktobra lēmumu lietā Nr.SKK-520/2009, Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-22/2011, Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.decembra lēmumu lietā Nr.SKK-690/2011, Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 4.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-8/2012*).

Attiecīgi arī juridiskajai personai procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu jāzina, ne tikai kāds noziedzīgs nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs, labā vai nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā, bet arī kādi konkrēti apstākļi tai tiek inkriminēti. Lai juridiskā persona to varētu zināt, minētajiem apstākļiem jābūt norādītiem noteiktā lēmumā, kuru attiecīgi var atzīt ar apsūdzības ekvivalentu.

Jāatzīst, ka lēmumā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas juridiskajai personai procesa uzsākšanu nav un nevar būt uzskaitīti visi apstākļi, kas tiek inkriminēti juridiskajai personai, viena vienkārša iemesla dēļ, proti, ar šo lēmumu process tiek uzsākts un visi pirmstiesas kriminālprocesā noskaidrojamie apstākļi, kas norādīti Kriminālprocesa likuma 440.pantā, tiek skaidroti jau pēc minētā lēmuma pieņemšanas.

Lai noskaidrotu, kādu kriminālprocesuālo lēmumu var uzskatīt par apsūdzības ekvivalentu procesā pret juridisko personu, jāzina, kas īsteno apsūdzības funkciju kriminālprocesā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7.panta pirmās daļas otro teikumu apsūdzības

funkciju kriminālprocesā valsts vārdā īsteno prokurors. Respektīvi, apsūdzības pieņemšanas ekskluzīvās tiesības pieder tikai un vienīgi prokuroram.

Izvērtējot procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai pieņemamos lēmumus, jāatzīst, ka vienīgais lēmums, kuru varētu atzīt par apsūdzības ekvivalentu, ir lēmums par procesa piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai nodošanu tiesai.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 441.²pantu lēmumā par procesa piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai nodošanu tiesai prokurors papildus vispārējām prasībām norāda likuma 440.pantā minētos apstākļus un pamatojumu piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai, kā arī juridiskās personas nosaukumu, reģistrācijas numuru un juridisko adresi. Savukārt likuma 440.panta pirmā daļa paredz, ka pirmstiesas procesā piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajai personai noskaidro:

- 1) noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļus;
- 2) fiziskās personas, ja tāda zināma, statusu juridiskās personas institūcijās;
- 3) juridiskās personas faktisko rīcību;
- 4) juridiskās personas veikto darbību raksturu un radušās sekas;
- 5) juridiskās personas veiktos pasākumus, lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- 6) juridiskās personas lielumu, nodarbošanās veidu un finansiālo stāvokli.

Izvērtējot minētos apstākļus, jāsecina, ka tie kopumā veido Krimināllikuma 70.¹pantā paredzēto pamatu piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai un faktiski atkārtoti Krimināllikuma 70.⁸pantā paredzētos nosacījumus piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajai personai. Gluži tāpat kā Kriminālprocesa likuma

405.pantā paredzēto apstākļu uzskaitījums, kas jānorāda apsūdzībā pret fizisko personu, veido Krimināllikuma 1.pantā paredzēto pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības un norāda uz apstākļiem, kas jāņem vērā, nosakot sodu. Tādējādi lēmuma par procesa piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai nodošanu tiesai saturs atbilst saturam, kuram būtu jābūt apsūdzības ekvivalentā.

Atzīstot par apsūdzības ekvivalentu lēmumu, ar kuru process piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai tiek nodots tiesai, jāizvērtē, vai pastāv iespējas kriminālprocesā veikt Kriminālprocesa likuma 408.pantā paredzēto procesuālo darbību ar šo lēmumu. Proti, minētā norma paredz – ja prokuroram pēc lēmuma par personas saukšanu pie kriminālatbildības izsniegšanas apsūdzētajam rodas pamats šo lēmumu papildināt vai viņš ir ieguvis papildu pierādījumus, vai mainījušies noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi un tā rezultātā nepieciešams grozīt lēmumu, prokurors raksta jaunu lēmumu par attiecīgās personas saukšanu pie kriminālatbildības un tā kopiju izsniedz apsūdzētajam. Jāatzīst, ka kriminālprocesā būtu diezgan dīvaini iztiesāšanas laikā pieņemt jaunu lēmumu par procesa piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai nodošanu tiesai. Minētā problēma atspoguļo ļoti būtisku kriminālprocesuālā regulējuma nepilnību, kuru šobrīd nav iespējams viennozīmīgi atrisināt pat ar analogijas piemērošanu. Ņemot vērā minēto, likumdevējam vajadzētu izveidot apsūdzības ekvivalenta grozīšanas tiesisko kārtību procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai, kas nodrošinātu efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu ar juridisko personu.

FIZISKAS PERSONAS PAŠROCĪGI SAGATAVOTS IESNIEGUMS VAI PASKAIDROJUMS KĀ LIECĪBA KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 131.PANTA OTRĀS DAĻAS IZPRATNĒ

Laura SMUKULE

Senāta Kriminālietu departamenta senatora palīdzē

Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos apstākļus pierāda ar pieļaujamiem, attiecināmiem, ticamiem un pietiekošiem pierādījumiem, kas iegūti, pārbaudīti un novērtēti Kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtībā.¹ Pierādījumu ticamības, attiecināmības un pieļaujamības nosacījumi reglamentēti Kriminālprocesa likuma 128.–130.pantā.

Viens no Kriminālprocesa likuma 9.nodaļā nostiprinātajiem pierādījumu veidiem, ko izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai, ir liecība.

Liecības no citiem pierādījumiem atšķiras ar to, ka satur liecinošās personas pašas stāstījumu par pierādīšanas priekšmetā ietilpstošajiem faktiem. Tās kriminālprocesa gaitā var tikt iegūtas vairākkārt, tāpat arī mainīties (tām nav raksturīgs nemainīgums). Liecību avots ir liecinošā persona, kas nav saprotams tikai kā liecinieks, bet gan aptver šādus procesuālos statusus: liecinieks, cietušais, personas, kurām ir tiesības uz aizstāvību, pārstāvji, aizskartās mantas īpašnieks, eksperti/revidenti.² Par liecību kriminālprocesā var būt tikai tās ziņas par faktiem, kuras persona sniegusi konkrētā kriminālprocesa ietvaros.³

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 131.panta pirmajai daļai par pierādījumu kriminālprocesā var būt ziņas par faktiem, ko savā liecībā pratināšanas vai aptaujas laikā sniedz persona par kriminālprocesā pierādāmajiem apstākļiem un ar tiem saistītajiem faktiem un palīgfactiem. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka liecība ir arī izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai adresēts personas pašas uzrakstīts un parakstīts ziņojums, iesniegums vai paskaidrojums par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai apstākļiem.

Šāda Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas redakcija izteikta ar 2018.gada 20.jūnija likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2018.gada 1.septembrī. Ar grozījumiem aizstāti Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas vārdi „paskaidrojums par konkrētiem faktiem vai apstākļiem” ar vārdiem „ziņojums, iesniegums vai paskaidrojums par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai

apstākļiem”.⁴ Likumprojekta anotācijā norādīts, ka grozījumi šajā panta daļā nepieciešami, lai novērstu nevajadzīgu personu, kuras pašas uzrakstījušas kādu informāciju, pārpratīšanu, kas pēc būtības nozīmē tās pašas informācijas atkārtotu fiksēšanu procesuālās darbības – pratināšanas – veikšanas laikā.⁵ Savukārt likumprojekta mērķis bijis nodrošināt atteikšanos no formālām, dublējošām procesuālajām darbībām, dokumentiem. Radīt priekšnosacījumus efektīvākai izmeklēšanas darbību fiksēšanai, ātrākai, vienkāršotai kriminālprocesa virzībai uz prokuratūru un tiesu.⁶

Tiesību doktrīnā, komentējot Kriminālprocesa likuma 131.panta otro daļu, norādīts: kā liecība var tikt skatīta tikai tāda pašrocīgi rakstīta liecība, pirms kuras sniegšanas personai izskaidrotas tiesības neliecināt (pilnībā vai arī pret sevi, vai saviem tuviniekiem), piemēram, tas var notikt, izsniedzot tai paziņojumu par tiesībām, kas izriet no statusa. Tāpat atbildība par apzināti nepatiesām liecībām var iestāties tikai tad, ja persona par šādas atbildības esību ir brīdināta pirms liecību sniegšanas.⁷

Iepazīstoties ar anotāciju, secināms, ka, grozījumu izstrādes procesā nav izsvērts jautājums par tiesību un pienākumu izskaidrošanu pirms šādu pašrocīgi sagatavotu iesniegumu vai paskaidrojumu iesniegšanas procesa virzītājam. Proti, nav vērtēts, no kura brīža personas pašrocīgi sagatavotus iesniegumus vai paskaidrojumus, kuri atbilst pantā izvirzītajām satura prasībām, būtu pamats atzīt par liecību Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas izpratnē. Līdz ar to varētu rasties pārpratumi par to, vai likumdevējs, pieņemot šos grozījumus, ir vēlējies atzīt, ka, piemēram, personas pašrocīgi sagatavots un izmeklēšanas iestādei adresēts iesniegums par kriminālprocesa uzsākšanu saistībā ar iespējamu noziedzīgu nodarījumu, ko pēc sava satura varētu pielīdzināt liecībai, būtu atzīstams par liecību Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas izpratnē. Šāds jautājums ir aktualizējams, jo jau pirms minētajiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma

⁴ 2018.gada 20.jūnija likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, stājies spēkā 2018.gada 1.septembrī.

⁵ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija, pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/E3CB30C79094BC8BC225817C003FB7EF?OpenDocument>

⁶ Turpat.

⁷ Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K.Stradas-Rozenbergas zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 450.lpp.

¹ Augstākās tiesas 2018.gada 4.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-540/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1004.11520035214.7.L).

² Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K.Stradas-Rozenbergas zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 450.lpp.

³ Augstākās tiesas 2016.gada 28.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-348/2016 (15830101908).

131.panta otrā daļa paredzēja personas tiesības iesniegt izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai un tiesai pašrocīgi sagatavotu paskaidrojumu par konkrētiem faktiem vai apstākļiem, kas būtu atzīstams par liecību. Protams, šobrīd ir paplašināts panta otrās daļas tvērums attiecībā uz dokumenta nosaukumu (ziņojums, iesniegums) un liecību priekšmetu (par noziedzīgu nodarījumu), taču normas būtība nav mainījusies.

Autores ieskatā iesniegums par kriminālprocesa uzsākšanu nevar tikt atzīts par liecību Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas izpratnē, jo pirms tā sagatavošanas personai nav izskaidrotas viņas tiesības un pienākumi, kā arī persona nav brīdināta par kriminālatbildību par apzināti nepatiesu liecību sniegšanu. Turklāt jāņem vērā, ka personai gan pirmstiesas kriminālprocesa laikā, gan tiesas procesa laikā atbilstoši Kriminālprocesa likumā reglamentētajam ir tiesības atteikties liecināt pret sevi un saviem tuviniekiem, kas nozīmē, ja personai šīs tiesības nebija izskaidrotas pirms pašrocīgi sagatavota iesnieguma vai paskaidrojuma iesniegšanas, tad nav pamata šādu dokumentu vērtēt kā pierādījumu (liecību) (Kriminālprocesa likuma 131.panta trešā daļa).

Jāņem vērā, ka likumdevēja mēģinājumi atvieglot liecību iegūšanas procesu nav atzīstami par tādiem, kas tagad paredzētu visus personu pašrocīgi sagatavotus iesniegumus vai paskaidrojumus atzīt par liecībām. Par liecību Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas tvērumā joprojām pieļaujams atzīt tādu personas pašrocīgi sagatavotu iesniegumu vai paskaidrojumu, pirms kura sagatavošanas personai ir bijušas zināmas viņas procesuālās tiesības un pienākumi, kā arī persona ir brīdināta par kriminālatbildību par apzināti nepatiesu liecību sniegšanu. Turklāt personas informēšana par tās tiesībām un pienākumiem ir iespējama tikai tad, kad ir zināms tās procesuālais statuss.

Augstākās tiesas judikatūrā par Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas tvērumu izteikta šāda tēze: „Ja persona nav bijusi pratināta attiecīgajā kriminālprocesā, tad viņas rakstus nav pamata atzīt par liecībām Kriminālprocesa likuma 131.panta otrās daļas izpratnē”.⁸

Ņemot vērā, ka konkrētais judikatūras lēmums pieņemts 2007.gadā, tas ir, pirms minēto grozījumu pieņemšanas un spēkā stāšanās, iespējams, ir nepieciešams apsvērt jautājumu, ka būtu pietiekami, ja personai tiktu izskaidrotas viņas tiesības un pienākumi, neizvairot kā obligātu priekšnosacījumu personas iepriekšēju pratināšanu kriminālprocesā. Par tiesību un pienākumu izskaidrošanu, tajā skaitā par brīdināšanu par kriminālatbildību par apzināti nepatiesas liecības sniegšanu, persona varētu parakstīties atbilstošā veidlapā, kas tiktu pievienota lietai. Šis ir viens no iespējamiem risinājumiem, kā varētu nodrošināt šī mehānisma darbību.

Tāpat jāņem vērā, ka atbilstoši anotācijā norādītajam grozījumi bija nepieciešami, lai novērstu policijas darbinieku un citu personu, kuras pašas uzrakstījušas kādu informāciju, iesaistīšanu atkārtotu procesuālo

darbību veikšanā.⁹ Kā redzams, likumdevējs atklājis tikai vienu konkrētu personu loku, uz kurām grozījumi attiecināmi, proti, policijas darbiniekus, taču nav atklājis, kas ir domāts ar citām personām. Līdz ar to ir pamats izteikt secinājumu, ka grozījumi konkrētajā normā galvenokārt vērsti uz to, lai nostiprinātu policijas darbinieka ziņojuma kā liecības izmantošanu pierādīšanā, jo, kā jau minēts iepriekš, pirms grozījumiem norma jau paredzēja iespēju personas pašrocīgi sagatavotu paskaidrojumu atzīt par liecību.

Augstākā tiesa, atsaucoties uz kriminālprocesuālo terminu skaidrojošo vārdnīcu, par pamatotu atzinusi, ka liecinieka liecības priekšmetu veido jebkuras faktiskas ziņas un liecinieka vērtējošie spriedumi. Liecinieka vērtējošiem spriedumiem ir pierādījuma nozīme, ja tie izriet no viņa pieredzes un speciālajām zināšanām, un nav pierādījuma nozīmes liecinieka personīgajam viedoklim par ziņām, kas ir viņa liecībā.¹⁰ Policijas darbinieka dienesta ziņojumam var būt pierādījuma nozīme lietā, tādēļ tas var tikt atzīts par liecību un attiecīgi nostiprināts šādā procesuālā formā, ja tā saturs attiecas uz Kriminālprocesa likuma 131.panta otrajā daļā noteikto liecību priekšmetu „par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai apstākļiem”.¹¹ Atkāpe no vispārīgās liecību sniegšanas un nostiprināšanas kārtības šajā gadījumā varētu būt saistīta ar policijas darbinieka kā dienesta pienākumu pildīšanas personas kompetences robežām.

Apkopojot rakstā minēto, autores ieskatā, Kriminālprocesa likuma 131.panta otrā daļa nebūtu interpretējama tādējādi, ka visi fiziskas personas pašrocīgi sagatavoti un procesa virzītājam adresēti iesniegumi, paskaidrojumi vai citādi nosaukti dokumenti būtu atzīstami par liecību. Pirmkārt, minētā panta otrā daļa konkrēti paredz liecības priekšmeta (satura) robežas, proti, tās ir ziņas par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai apstākļiem, līdz ar to procesa virzītājam ir jāvērtē iesnieguma vai paskaidrojuma saturs, nevis tas formāli jāpievieno lietas materiāliem. Otrkārt, jāņem vērā, ka līdz ar grozījumiem nav mainījusies prasība, ka personai pirms iesnieguma vai paskaidrojuma, ko būtu pamats atzīt par liecību, sagatavošanas ir jābūt izskaidrotām tiesībām un pienākumiem, kas izriet no statusa, tajā skaitā personai ir jābūt brīdinātai par kriminālatbildību par apzināti nepatiesas liecības sniegšanu. Tikai realizējoties šiem kritērijiem, būtu pamats personas pašrocīgi sagatavotu iesniegumu vai paskaidrojumu atzīt par liecību un pārbaudīt Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, kāda paredzēta liecību pārbaudei. Ja kāds no kritērijiem neizpildās, tad šādu pašrocīgi sagatavotu iesniegumu vai paskaidrojumu nav pamata atzīt par liecību.

⁹ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija, pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/E3CB30C79094BC8BC225817C003FB7EF?OpenDocument>

¹⁰ Augstākās tiesas 2018.gada 22.augusta lēmums lietā Nr.SKK-297/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0822.11250014115.2.L).

¹¹ Kulmanis O. Policijas darbinieka dienesta ziņojuma kā rakstveida liecības pārbaude tiesas izmeklēšanā. Augstākās Tiesas Biļetens, 2020, Nr.21, 78.–79.lpp.

⁸ Augstākās tiesas 2007.gada 8.marta lēmums lietā Nr.SKK-106/2007 (12-8120018003).

TAISNĪGUMA PRINCIPS LATVIJAS SENĀTA PRAKSĒ

Zinaida INDRŪNA

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos

Pagājušā gadsimta sākumā kādā no romiešu tiesību vārdnīcām taisnības jēdziens – *aequitas* – tiek skaidrots kā samērīgums, taisnīguma sajūta, kad atbilstoši iekšējai pārlicībai konkrētā gadījumā ir dots saprātīgs visu juridisko attiecību izvērtējums (D XLIV, 3, 14 pr.).¹

Jaunākajā Latvijas enciklopēdijā norādīts, ka ir izstrādātas vairākas taisnīguma teorijas (aprakstošās, procesuālās un materiālās), kas atšķirīgi skaidro taisnīguma jēdzienu un piedāvā dažādus taisnīguma īstenošanas veidus.²

Gadsimtu gaitā tiesību zinātnieki nav vienojušies par šī jēdziena viennozīmīgu definīciju un atkarībā no dominējošās tiesību teorijas un sabiedrības attīstības stadijas to tulkojuši gan šaurākā, gan plašākā tvērumā. Piemēram, V.Sinaiskis 1937.gadā rakstīja: taisnība ir kaut kas visiem acīmredzams, pamatots uz cilvēku veselo saprātu un tāpēc viņiem piemētošs (*immanents*), patstāvīgs, uz visiem attiecināms, tāpēc visu cilvēku aizstāvēts kā sabiedrības dzīves princips, kas gala iznākumā gūst uzvaru pār savu pretstatu – netaisnību.³

Rakstā šis jēdziens aplūkots Latvijas civiltiesību kontekstā Latvijas Senāta praksē.

TAISNĪGUMA JĒDZIENS LATVIJAS 1864. UN 1937.GADA CIVILLIKUMOS

Profesors V.Sinaiskis vēsturiskā atskatā norāda, ka visi kodeksi šādā vai tādā pakāpē prezumē taisnību kā savu pamatu. Daži tieši runā par taisnību kā par principu jeb pamatnoteikumu. Piemēram, neformālajām romiešu tiesībām ir raksturīgs tas, ka tās dibinās uz taisnību, kuru sauc par *aequitas*. Pašas šīs tiesības tāpēc sauc par taisnīgām tiesībām pretēji formālām, kurām aiz formālisma (sabiedrisko grupu norobežošanas) jeb priekšrocības piešķiršanas formai pret būtību trūkst vispārcilvēciskas taisnības. Angļu tiesības arī izšķir vispārējo likumu un taisnīgās tiesības. Bieži vārda „taisnība” vietā liek citu, visbiežāk „laba sirdsapziņa” (morāliskais pamats), „laba ticība” (tiesiskā apgrozībā).⁴

Šo atziņu var attiecināt arī uz abiem Latvijas Civillikumiem, lai gan taisnības jēdziena lietojumā tajos vērojamas atšķirības. Var piekrist profesora atziņai, ka 1937.gada Civillikuma⁵ 1.pants⁶ prezumē sevī taisnīguma

principu⁷, bet senators O.Ozoliņš 1939.gadā par to rakstīja: „Likumdevējs ar nodomu ir atteicies no konkrēta satura šajā pantā un, izceļot to ārpus visiem likumu noteikumiem, devis abstraktu principu ar norādījumu uz labo ticību kā taisnprātības ideālu, pēc kura tiecas tiesības savā sociālā būtībā.”⁸

Lai gan iepriekšējā Civillikumā tieši tādas normas nebija, taču tas nenozīmē, ka taisnīguma princips nebija 1864.gada Civillikuma pamatā. Tā ievada XVIII pants⁹ noteica, ka šaubu gadījumā saudzīgākai un taisnīgākai vārda nozīmei dodama priekšroka pret bargāko.

„Tādēļ likumu interpretējot, šaubu gadījumā saudzīgākai un taisnīgākai vārda nozīmei dodama priekšroka pret bargāko (*favor testamenti*); saskaņā ar šo iztulkojumam, pēc kura testaments tiek uzturēts spēkā, dodama priekšroka pret pretēju iztulkojumu (Sen. spried. 29/495)” (1931.gada 14.aprīļa spriedums CKD 16/31).¹⁰

Var vien izteikt minējumus, kādu tvērumu tiesību normu interpretācijā taisnīgumam piešķir tā veidotājs F.G.Bunge, bet 1937.gada Civillikuma veidotāji līdzīgā normā 1508.pantā aprobežojušies vien ar norādi par saudzīgākas interpretācijas prioritāti. Vai šajā kontekstā saudzīgāka nozīmē arī samērīgāka, līdzsvarotāka interpretācija?

Civillikuma 5.pants¹¹ nosaka: „Kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem, tad tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem”. Komentējot šo normu, Civilā kasācijas departamenta priekšsēdētājs O.Ozoliņš norādīja, ka „labās ticības princips šajās attiecībās varētu būt labs korektīvs, kas tiesību apjomu pieskaņotu vispārības interesēm, tāpat kā gadījumos, kad likums konkrētus gadījumus vispār atstāj tiesas brīvam ieskatam, kura tad lietu izspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem, vai arī gadījumos, kad kontrahentu līgumā radītās tiesības pie vispilnīgākā iztulkojuma izrādītos par neskaidrām

¹ Ивановский И. Словарь юридической терминологии к источникам римского права. Южно-Русское книгоиздательство Ф.А.Иогансон, Киев-Петроград-Одесса, [b. g.], c.11.

² Elīna Grigore-Bāra. <https://enciklopedija.lv/skirklis/4039-ties%C4%ABbu-filozofija>. Atjaunots 2020.gada 16.aprīlī.

³ Sinaiskis V. Taisnības princips Latvijas civiltiesībās. Jurists, 1937, Nr.7/8, 119.lpp.

⁴ Turpat, 121.lpp.

⁵ Civillikums, <https://likumi.lv/ta/id/225418>.

⁶ Civillikums. Ievads, 1.pants. <https://likumi.lv/ta/id/90224#p1>.

⁷ Senāta 2005.gada 12.janvāra spriedums lietā Nr.SK-22/2005 „Par Civillikuma 1.pantā ietvertā taisnīguma principa piemērošanas primāro nozīmi”. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2006, 165.–169.lpp.

⁸ Ozoliņš O. Jaunā Civillikuma ievads. Raksti par prezidenta K.Ulmaņa Civillikumu. Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1939.g. 1.burtnīcas pielikums, 4.lpp. (turpmāk O.Ozoliņš, lpp.).

⁹ Civillikumi (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Sastādījuši A.Būmanis, H.Ēlerss, J.Lauva, Rīga, Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 1935, 5.lpp. (turpmāk Civillikumi, 1935).

¹⁰ Oficiāls izdevums, 6.ieraksts, 30.lpp. Šeit un turpmāk minētie pirmskara Senāta nolēmumi atrodami Augstākās tiesas vietnē <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi>.

¹¹ Civillikums. Ievads, 5.pants. <https://likumi.lv/ta/id/90224#p5>.

un stiepjām¹². Turpinājumā senators vērš uzmanību, ka 1.pants ir tikai palīgīdzeklis likumu piemērošanā tur, kur tas izrādīsies par vajadzīgu, un nav domāts tiesiskās drošības satricināšanai.¹³ „Tiesnesim jāspriež pēc taisnības, t. i., pēc savām intuitīvām tiesībām un pēc abstraktiem tiesību principiem, kas neietilpst oficiālās pozitīvās tiesībās. Tādēļ tiesnesis, izspriežot pēc taisnības un tiesību principiem lietu, nerada nekādu paliekošu pozitīvo tiesību normu, nedz saistošu precedentu, jo viņa tiesiskā pārliecība nav tiesību avots 2.panta nozīmē.”¹⁴

1864.gada Civillikumā taisnīgums biežāk lietots kā „tiesas taisnīgs ieskaits”. Uz to norādīts 169., 738., 987., 2018., 2217., 2915., 3133., 3198., 3455., 3501., 3507., 3836., 4039., 4112., 4189.¹, 4341., 4354., 4408., 4552., 4555., 4557., 4558., 4560.pantā.¹⁵ Iespējams, 1937.gada Civillikuma autori uzskatīja, ka taisnīgums 5.panta kontekstā ir prezumējams. Tomēr tas minēts, piemēram, 2019.pantā par pirkuma maksas noteikšanas uzticēšanu bezpartejiska lietpratēja taisnīgam ieskatam, kā arī taisnprātības apsvērumi darbinieka un darba devēja attiecībās 2193.pantā un sabiedrības izbeigšanas kontekstā 2263.pantā.

Salīdzinot abus Civillikumus, konstatējams, ka taisnprātības jēdziens vēlāk aizstāts ar labticības jēdzienu, bet netaisnprātīgs ar ļauntību.

Piemēram, 1864.gada Civillikuma 680.pants¹⁶: „Valdījums ir vai nu taisnprātīgs, vai netaisnprātīgs. Par taisnprātīgu jeb labticīgu valdītāju uzskatāms tas, kas pārliecināts, ka nevienam citam nav vairāk tiesību valdīt lietu, kā viņam; bet par netaisnprātīgu jeb ļauntīgu atzīstams tas, kas zin(a) ka viņam nav tiesības lietu valdīt, vai ka kādam citam šajā ziņā ir lielākas tiesības nekā viņam”. Norma pārņemta 1937.gada Civillikuma 910.pantā¹⁷ šādā redakcijā: „Valdījums ir vai nu labticīgs, vai ļauntīgs. Labticīgs valdītājs ir tas, kas pārliecināts, ka nevienam citam nav vairāk tiesību valdīt lietu, kā viņam, bet ļauntīgs – tas, kas zina, ka viņam nav tiesības lietu valdīt vai ka kādam citam šajā ziņā ir lielākas tiesības nekā viņam”. Līdzīgi arī 1864.gada Civillikuma 681.pants un 1937.gada Civillikuma 911.pants. Vai šajā gadījumā taisnprātība ir labticības sinonīms?

Vai netaisnprātības jēdzienam 1864.gada Civillikuma 200.¹, 414., 843., 845., 2609., 2612., 2614., 2618., 3763., 3862., 4188.pantā¹⁸ ir ļauntības tvērums?

Šie un līdzīgi jautājumi gaida mūsdienu tiesību zinātnieku izvērtējumu.

PRASĪJUMA TAISNĪGUMS

Profesors V.Bukovskis „Civilprocesa mācības grāmatā” rakstīja, ka tiesvedībā, „iekams valsts vara nāk kādam palīgā, viņai iepriekš jāpārliecinās, vai lūdzējam ir tiešām taisnība un vai šī palīdzība viņam tiešām nepieciešama. Lai to sasniegtu, vispirms ir vajadzīgs noskaidrot lietas patiesos apstākļus, pakārtot tos zināmām normām, pārbaudīt lūdzēja prasījumu taisnīgumu un tikai tad sniegt viņam

nepieciešamo palīdzību.”¹⁹ Viņš norāda uz šādas atziņas izcelsmi, atsaucoties uz romiešu tiesībām. „No sākuma puse varēja griezties pie prētora vienīgi ar prasījumu, kas pamatojās uz materiālām civilām tiesībām; vēlāk prētors sāka dot formulas arī tad, kad civilās materiālās tiesībās tai pamats nebija atrodamšs, bet kad viņš pats bija nācis pie slēdziena, ka prasījums ir taisnīgs. Līdz ar *actiones civiles*, kas pamatojās uz *ius civile*, radās *actiones pretoriae*, kas pamatojās uz faktiem – lietas faktiskiem apstākļiem (*formula in factum concepta*).”²⁰ Vācijā, „pateicoties šim romiešu kultūras iespaidam, pamazām sāk atšķirt tiesību jautājumus no fakta jautājumiem. Lietas sāk iztiesāt, pamatojoties uz noskaidrotiem apstākļiem un faktiem, ievērojot taisnīguma un patiesības principus.”²¹ Šī atziņa daļēji ietverta 1937.gada Civillikuma 5.pantā. Tas īpaši būtiski tādēļ, ka vispār taisnīgs likums atsevišķā konkrētā gadījumā tieši var būt netaisnīgs, kā arī likums, kas izdots zināmos apstākļos, kuros tas bijis pilnīgi attaisnojams, ar laiku, apstākļiem mainoties, var kļūt netaisnīgs.²²

Piemēram, vecāku nestabilais materiālais stāvoklis: „Atbildētājs ir aizrādījis, ka partu algas ir apmēram līdzīgas, bet viņa stāvoklis ir grūtāks, tādēļ, ka viņam ir jauna ģimene; ja nu pie tādiem apstākļiem tiesa, bez saņemamiem Ls 14,80 ģimenes piemaksas, prasītājam ir uzlikusi pienākumu piedalīties bērna uzturā tikai ar 20 sant. mēnesī no saviem līdzekļiem, tad tiesai vajadzēja tuvāk paskaidrot, kādēļ viņa atrod šādu samēru uzturēšanas pienākumā starp partiem par taisnīgu, pie kam nepietiek ar tiesas pārliecību, ka atbildētājs ir spējīgs savu daļu Ls 25 mēnesī samaksāt, ja arī prasītāja pēc saņemamās algas ir līdzīgā stāvoklī; ar to tiesa ir pielaidusi motivēšanas nepilnību, pārkāpjot civ. proc. lik. 196.(142.)p.” (1933.gada 27.janvāra spriedums CKD 33/875).²³

Saistībā ar ārvalstīs bērna tiesībām saņemt uzturu no tēva Senāts, piemērojot 1864.g. Civillikuma 170.pantu,²⁴ rakstīja, ka „[...] nav atzīstams par pietiekošu apgabaltiesas viedokļa attaisnošanai arī otrs apgabaltiesas motīvs, ka prasības apmierināšana par laiku līdz prasības celšanai nav atzīstama par lietderīgu un taisnīgu un apdraudētu atbildētāja mantojuma masu ar galīgu saimniecisku sabrukumu, atņemot atbildētāja likumīgiem bērniem eksistences līdzekļus.

[...] vadoties no CL 170.panta tiešā jēguma, nevar neatzīt ārvalstīs bērnam tiesības saņemt uzturu arī no ārvalstīs tēva mantojuma masas, resp. mantiniekiem, neskatoties uz to, ka ar to pasliktinātos tēva likumīgo bērnu saimnieciskais stāvoklis. Tādēļ nav iespējams atraidīt ārvalstīs bērna uztura prasību – kā to darījusi apgabaltiesa attiecībā uz kādu laika sprīdi – ar norādi uz likumīgo bērnu interesēm un izejot no lietderības un taisnības viedokļa. Rikojojoties tādējādi, apgabaltiesa ignorējusi likuma tiešo priekšrakstu, izteiktu CL 168., 170.pantos.” (1936.gada 22.janvāra spriedums lietā CKD 36/34).²⁵

¹² Ozoliņš O., 5.lpp.

¹³ Turpat, 6.lpp.

¹⁴ Turpat, 9.–10.lpp.

¹⁵ Civillikumi, 1935, 655.lpp.

¹⁶ Turpat, 107.lpp.

¹⁷ Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības, 910.pants. <https://likumi.lv/ta/id/90221#p910>.

¹⁸ Civillikumi, 1935, 680.lpp.

¹⁹ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, 15.lpp. (turpmāk Bukovskis V., lpp.)

²⁰ Bukovskis V., 31.lpp.

²¹ Turpat, 36.lpp.

²² Turpat, 117., 118.lpp.

²³ Lorana un Liepiņš pr. 1. pr. Lorana. IX Izvilkumi, 163.lpp.

²⁴ Civillikumi, 1935, 33.lpp.

²⁵ Izaks pr. 1. pr. Beirota mant. masu. Ofic. izdevums, 13.ieraksts, 15.lpp.; XII Izvilkumi, 323.lpp.

Nereti Senāts prasījumu noraidīja uz tā netaisnīguma pamata: „Nākot uz visu konstatējumu un gala slēdziena pamata pie gala slēdziena, ka atbildētāja nevarēja izpildīt savu alimentācijas pienākumu Annas R. pretišķības dēļ, un ka prasītāja apgādāja viņu pati uz savas labprātīgās vēlēšanās, Tiesu palāta varēja prasību atraidīt, jo par atbildētājas netaisnu iedzīvošanos uz prasītājas rēķina jau tādēļ vien nevar būt runa šajā gadījumā, kad atbildētājas pienākums dot Annai R. uzturu nemaz nebija iestājies.” (1935.gada 23.maija spriedums lietā CKD 35/200).²⁶

Profesors V.Bukovskis ir pārliecināts, „ja faktiskie apstākļi tiesā konstatēti pareizi, t.i., ja tiesā noskaidrotais pilnīgi pareizi atspoguļo pagātnes notikumus un parādības, kuru dēļ radās nepieciešamība griezties pie tiesas, tad pareizi uzmeklētās normas piemērošana konkrētam gadījumam gala rezultātā novedīs pie pareiza un taisnīga sprieduma, kas pilnīgi apmierinās ir tiesu, ir puses.”²⁷ Šai sakarā viņš atsaucās uz Krievijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem (1905.g. Nr.52., 1900.g. Nr.62), izspriežot patstāvīgus gadījumus, tiesnesim vienmēr nepieciešama taisnības sajūtas palīdzība; tomēr vispārējās taisnības apsverumi nedrīkst runāt pretim pastāvošā likuma noteiktai domai, jo strīdus jautājumos par civilām tiesībām vienīgi likums var dot pamatu taisnības atšķiršanai no netaisnības (sk. Sen. spr. 1912.g. Nr.129 un 1886.g. Nr.77).²⁸

Kā praktizējošs tiesnesis viņš tomēr atgādina, ka „likums paredz viduvēju cilvēku, kāda īstenībā nav. Dzīvī bieži ir gadījumi, kas ar savām īpatnībām tiktāl atšķiras no likumā paredzētā vispārējā abstraktā gadījuma, ka likuma piemērošana vai nepiemērošana šādiem konkrētiem gadījumiem bieži var novest pie netaisnīga sprieduma”.²⁹

Mūsdienās uz to norāda, piemēram, Tiesībsargs vēstulē likumdevējiem³⁰, ka lai gan likums paredz cietušajam atgriezt noziedzīgā nodarījumā viņam atņemto mantu, tas var izrādīties netaisns pret trešo personu – labticīgo mantas ieguvēju. Parlaments jau teju četrus gadus nav centies novērst šo netaisnību, uz kuru norādīja gan Satversmes tiesa 2017.gada 8.marta spriedumā lietā Nr.2016-07-01, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2017. gada 26.janvāra spriedumā lietā „Dzimis pret Latviju” (pieteikums Nr.25082/05). Tikai 2021.gada 4.martā tika pieņemti grozījumi Kriminālprocesa likumā, kas daļēji risina šo jautājumu.

Konstatēto netaisnību tiesneši cenšas novērst ar taisnības principu.

Piemēram, „[...] bez tā, katrs noteikums šaubu gadījumā jāiztulko par labu mīkstākai un taisnīgākai nozīmei *in dubio mitius* (turpat XVIII p.); kā pareizi aizrāda atbildētājs savā kasācijas sūdzībā, būtu netaisni, ja domātu uzlikt biedriem atbildību par zaudējumiem (sabiedrības parādiem) visiem absolūti vienlīdzīgās daļās, vienkārši pēc biedru galvām, t.i. vienkārši vienlīdzīgās summās; jo tad iznāktu, ka biedr(i)s, kurš prasīja mazāku kredītu, un kuram tāpat arī tika atvēlēts mazāks kredīts, tiktu tomēr pievilktis zaudējumu segšanai (*Nachschusspflicht*) tai pašā

summā, kā biedr(i)s, kurš baudītu lielāku kredītu, un ka atbildības vienīgās robežas būtu tikai vispārējais katram biedram atvēlētais kredīta apmērs (1929.gada 12.decembra spriedums lietā CKD 29/1614).³¹

Piemēram, „[...] remonta sadārdzināšana (pateicoties īrnieka palikšanai dzīvoklī), pati par sevi vien nav uzskatāma par iemeslu īrnieka izlikšanai, bet tikai tad, ja sadārdzināšana robežotos ar dzīvokļa atbrīvošanas nepieciešamību, kāds jautājums apspriežams pēc katras lietas atsevišķiem apstākļiem, ievērojot pie tam arī Privātlikumā 4047.p. izteikto taisnības principu” (1930.gada 4.jūnija spriedums lietā CKD 30/1558).³²

Piemēram, „[...] Tāpēc – kā pareizi atzinusi apgabaltiesa – jāiziet taisni no ēku pilnas vērtības, pie kam atbildētājam, kas atteicies pielaist dalīšanu dabā, vai vismaz nav parūpējies piedalīties dalīšanā dabā, jāizmaksā prasītājai ēku pilnās vērtības viņai pienākošās trešdaļa. Tikai tādā veidā dalāmais objekts tiek sadalīts līdzvērtīgās daļās. Par netaisnu iedzīvošanos atbildētāja pusē it kā prasītājai par ļaunu nevar būt runas no dalīšanas viedokļa, kur jāiziet taisni no dalāmā objekta pilnās vērtības dalīšanas, piešķirot visiem līdzīpašniekiem līdzvērtīgas daļas, kas gan izteicas nevis identiskos pretekvivalentos, bet tomēr pēc būtības līdzīgās vērtībās, t.i. no vienas puses dabā nodotās, resp. atstātās ēkās, un no otras puses ēku attiecīgās daļas pilnā vērtībā. Tāpat atkrīt arī jautājums par zaudējumu atlīdzināšanu; dalīšanas mērķis ir nevis atlīdzināt kādus zaudējumus, bet gan uz taisnības principa pamata *suum cuique tribuere*” (1935.gada 30.augusta spriedums lietā CKD 35/1041).³³

Nesen Senāts saistībā ar taisnīgu atlīdzību par sabiedrības vajadzībām atsavināmo nekustamo īpašumu norādīja, ka „Finanšu ministrija nevar prasīt mazākas atlīdzības noteikšanu par to, kuru tā pati atzinusi par taisnīgu, piesolījusi atbildētājai saskaņā ar likuma „Par nekustamā īpašuma atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” 5.pantu un paziņojusi tiesai prasības pieteikumā atbilstoši minētā likuma 10.pantam. Atsavinot īpašumu piespiedu kārtā, taisnīgas atlīdzības institūtam ir jārada taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības interesēm, kuras īsteno valsts, no vienas puses, un nepieciešamību aizsargāt Satversmē garantētās īpašnieka tiesības, no otras puses” (2016.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr.SKC-102/2016, C32187309).

„Juridiskajā literatūrā, raksturojot labas ticības principa piemērošanas metodi, norādīts: „Kad izrādās, ka attiecīgo gadījumu regulējošās tiesību normas burtiska piemērošana novestu pie acīmredzami netaisnīga rezultāta, tiesai jāatrod šī gadījuma taisnīgs atrisinājums, iztulkojot speciālo tiesību normu kopsakarā ar Civillikuma 1.pantu. Tiesai ir jākonstatē, kuras puses intereses konkrētajā gadījumā ir jāaizsargā. Šai nolūkā tiesa sniedz pušu interešu vērtējumu, ko noskaidro speciālās tiesību normas un Civillikuma 1.panta sasaistes rezultātā. Tādējādi tiek veikta tiesību normu sistēmiska iztulkošana. [...] Tā kā Civillikuma 1.pants nav abstrakts, no citām tiesību normām un pušu noslēgtā tiesiskā darījuma noteikumiem atrauts taisnīguma priekšraksts, tad tiesa nevar savu spriedumu pamatot tikai ar šo pantu. Tiesai ir jānorāda tiesību norma vai tiesiskā darījuma noteikumi,

²⁶ Jansons pr. 1. pr. Veiss. IX Izvilkumi, 568.lpp.

²⁷ Bukovskis V., 123.lpp.

²⁸ Turpat, 126.lpp.

²⁹ Turpat, 127.lpp.

³⁰ 2021.gada 22.februāra Tiesībsarga vēstule Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas priekšsēdētājam „Par labticīgā mantas ieguvēja tiesību aizsardzību”, <https://www.tiesibsargs.lv/atzinumi>.

³¹ Rūjienas krājaizdevu sab-bas pr. pr. E.Medni. Oficiāls izdevums, 122.ieraksts, 108.lpp.

³² Jankovsku pr. 1. pr. Kamenskis, VI Izvilkumi, 60.lpp.

³³ Rindas pr. 1. pr. Rindu. XII Izvilkumi, 179.lpp.

kuros paredzēto tiesību vai pienākumu konkretizēšanai labas ticības princips izmantots, kā arī jāizskaidro, kādā veidā labas ticības principam pretēja rīcība izpaudusies [...]” (sk. *Balodis K. Labas ticības princips mūsdienīgu Latvijas civiltiesībās. Jurista Vārds, 03.12.2002., Nr.24 (257), 2.lpp.*) (2017.gada 24.augusta spriedums lietā Nr.SK-211/2017 (C28461011)).

Reizēm pamatojums tiek sniegts no pretējā: „[15.2] Sekojot atbildētāju pārstāvju pozīcijai par privātautonomijas, viņuprāt, absolūto raksturu, nāktos atzīt, ka trešajai personai jāsamierinās ar tādu līdzēju vienošanos, kura ārēji atbilst tiesiska darījuma pazīmēm, taču pēc satura pārkāpj morāles pamatprincipus vai ir vērstas uz likuma apiešanu, kas tādējādi būtu acīmredzamā pretrunā ar sabiedrībā valdošajiem uzskatiem par godīgu rīcību, taisnīgumu un morāles normām.” (2018.gada 6.aprīļa spriedums lietā Nr.SK-97/2018 (C03016310)).

Lietā par valdes locekļa pienākumu pildīšanu bez atlīdzības un šāda valdes locekļa atbildību Senāts pievienojās Satversmes tiesas atziņai, ka „[9] No Satversmes 1.pantā ietvertā taisnīguma principa izriet, ka tiesas spriešanas uzdevums ir atrast patiesu un taisnīgu lietas risinājumu, citiem vārdiem sakot, tiesas darba rezultātam bez šaubām ir jābūt „taisnīgam spriedumam” (sk. *Satversmes tiesas 2003.gada 4.februāra sprieduma lietā Nr.2002-06-01 2.4. un 3.punktu.*)” (2020.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.SK-288/2020 (C33432217)).

PROCESUĀLAIS TAISNĪGUMS

Viens no taisnīguma īstenošanas veidiem tiesvedībā ir procesuālais taisnīgums.

„Tā kā procesuālā likuma mērķis vispār ir sasniegt taisnību un patiesību, tad jaunais procesuālais likums, tiklīdz tas stāties spēkā, tūlīt arī piemērojams turpmākām procesuālām darbībām. Latvijā, kā arī citās valstīs, ir spēkā procesuālo darbību teorija, pēc kuras katra procesuālā darbība padota tam procesuālam likumam, kas spēkā darbības izdarīšanas laikā, un katrs procesuāls akts apspriežams pēc tiem likumiem, kas bija spēkā šī akta izpildīšanas laikā (*sal. arī Bukovska Civilprocesa mācības grāmata 129.lp. un Sen. CKD spr. 1929.g. 25. X. Nr.455. Skultes lietā.*)” (1936.gada 29.maija spriedums CKD 36/969).³⁴

„Taisnība tomēr prasa, lai atbildētāja, kā galīgi uzveikušā puse, saņemtu pilnīgu apmierinājumu par izdevumiem zemākās instancēs. Ievērojot aprādītos sarežģījumus, Senāts, sākot no 1934.gada, gadījumos, kur Senāts pats atrod lietu par nepiekrītošu civiltiesai, aprobežojas tikai atceļot otrās instances spriedumu, un savā pašā sprieduma motīvos aizrāda, ka otrās instances spriedums ticis atcelts taisni lietas nepiekrītības dēļ civiltiesai, tātad atstājot otrai instancei taisīt lēmumu par lietas izbeigšanu. Šādos apstākļos otrai instancei arī nāktos, izbeidzot lietu, izteikties arī par tiesu un lietas vešanas izdevumiem. Īstenībā, šāds nodoms bija Senātam arī runā esošā gadījumā, kā tas redzams no Senāta sprieduma motīviem (beigu vārdos). Gadījumos, kur pats Senāts jau nolēmis lietu izbeigt kā nepiekrītošu civiltiesai, zemākai instancei jārada procesuāls stāvoklis, kas apmierinātu taisnības principam atbilstošo atbildētājas puses prasību par izdevumiem zemākās instancēs.”

(1935.gada 28.septembra spriedums 35/1009).³⁵

Viena no taisnīguma principa izpausmēm civilprocesā ir pušu procesuālā vienlīdzība: „Tiesas pienākums dot iespēju izteikties arī pretējai pusei. Šis princips izriet no sabiedriskās intereses, un uz tā pamatota garantija par sprieduma taisnīgumu un pareizību. Abām pusēm procesā piešķirtas pilnīgi vienādas tiesības, kuras puse var izlietot vai arī neizlietot, bet no tām iepriekš atteikties nevar.”³⁶

„[...] atzīmējams, ka atbildētājai ir tiesība un iespēja pārbaudīt prasītāja darba spēju zaudējumu, lai noskaidrotu, vai tas ir lielāks par 3%, par kuriem tiesa piespriedusi prasītājam pensiju, un noteiktu prasītājam viņa patiesam darba spēju zaudējumam atbilstošu pensiju. Ja atbildētāja šīs tiesības izlietotu, tad tas atbilstu viņas kā sociālās palīdzības iestādes idejai un uzdevumam un izlīdzinātu netaisnību, kas radusies sakarā ar to, ka prasītājs, paļaudamies uz atbildētājas ārstu atzinumu, bija cēlis prasību par pensiju tikai par 3% darba spēju zaudējumu, lai gan vēlāk tiesā ar ekspertīzi konstatēts 15% darba spēju zaudējums” (1936.gada 24.janvāra spriedums CKD 36/64).³⁷

No vēsturiskās Senāta prakses lielāko atzinību mūsdienās iemantojis izlīdzinošais taisnīgums. „Ne reti nāk priekšā gadījumi, ka viens no partiem apmierinās ar tiesas spriedumu vai lēmumu tikai tādēļ, ka otrs parts to nepārsūdz. Par pretējā parta nodomiem šai jautājumā viņš uzzina tikai ar pārsūdzības noraksta saņemšanu, kas parasti iekrīt pēc likumā noteiktā pārsūdzības termiņa notecēšanas. Netaisni būtu atļaut vienam pārsūdzēt tiesas spriedumu tai daļā, ar kuru viņš nav apmierināts, bet otram, kurš spriedumu termiņā nav pārsūdzējis, neatļaut to tikai tādēļ, ka viņš apmierinātos ar spriedumu, ja arī pretējā puse to nepārsūdzētu. Šādos gadījumos izlīdzinošo taisnību var atrast pretapelācijā, ja spriedums pārsūdzams apelācijas kārtībā. Nebūtu nekāda pamata tādas pat pretblakus sūdzības pārsūdzības tiesības nepiešķirt partam, kurš ar tiesas lēmumu būtu apmierinājies, ja pretējā puse neiesniegtu blakus sūdzību no savas puses, un pie tam tādās lietās, kurās ar tiesas lēmumu tiek galīgi izšķirti materiāltiesiskas dabas jautājumi.” (1938.gada 25.februāra spriedums CKD 38/149).³⁸

Šis izlīdzinošais taisnīguma piedāvājums tika piemērots arī 2008.gada 16.oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-404/2008 (A42168305), 2008.gada 14.janvāra spriedumā lietā Nr.SKA-5/2008 (A42229505), 2016.gada 8.augusta rīcības sēdē lietā Nr.SKA-197/2016 (A420222014), 2019.gada 11.februāra spriedumā lietā Nr.SK-4/2019 (C30600313) un 2020.gada 29.aprīļa lēmumā lietā Nr.SK-97/2020 (C29520717).

Īsumā aplūkojot taisnīguma principa īstenojumu Latvijas Senāta praksē, jāpievienojas V.Bukovska atziņai, ka ideāli pareizs spriedums, kas atbilstu visiem notikuma sīkumiem, nav iespējams. Labākā gadījumā mēs varam runāt tikai par relatīvi pareizu un taisnīgu procesuālu spriedumu, jo cilvēkam dota tik iespēja tiekties uz taisnīgumu.³⁹

³⁴ Rīgas pilsētas kredīt biedrības pr. 1. pr. Lappo. XII Izvilkumi, 662.–663.lpp.

³⁵ Millera pr. 1. pr. Zemkopības ministriju. XII Izvilkumi, 112.–113.lpp.

³⁶ Turpat, 241.lpp.

³⁷ Bobrova pr. 1. pr. Vispārējo apdroš. s-bu nelaimes gadījumiem. XII Izvilkumi, 437.lpp.

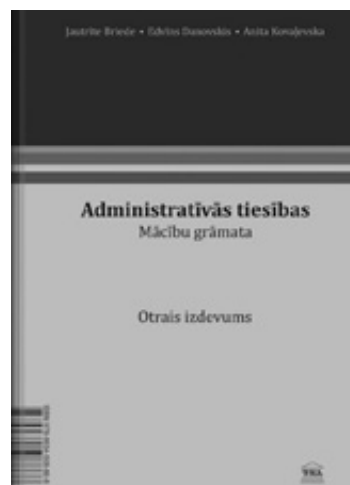
³⁸ Balkina lieta, Oficiāls izdevums, 14.ieraksts, 18.lpp.; XIV Izvilkumi, 253.lpp.

³⁹ Bukovskis V., 127.lpp.

JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMI

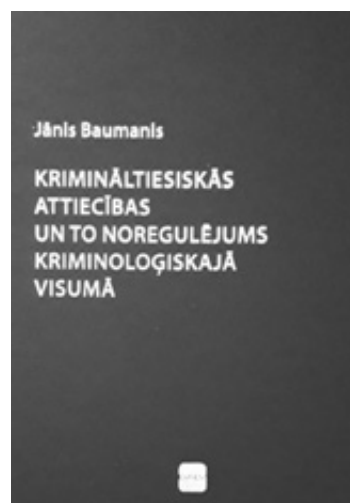
ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS

Otrais, papildinātais izdevums 2016.gadā izdotajai grāmatai. Pazīstamie administratīvo tiesību speciālisti – Edvīns Danovskis un senatores Jautrīte Briede un Anita Kovaļevska – analizējuši attiecīgo tiesību aktu piemērošanu atbilstoši to jaunākajām, aktuālajām redakcijām. Būtiskākās izmaiņas saistītas ar 2018.gadā pieņemto Administratīvās atbildības likumu un Trauksmes celšanas likumu, 2019.gadā pieņemtajiem grozījumiem Valsts kontroles likumā, kā arī 2020.gadā pieņemto Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu. Līdzās papildinātam un precizētam izmantoto avotu sarakstam jaunajā izdevumā atrodams arī darbā izmantoto jēdzienu rādītājs.

KRIMINĀLTIESISKĀS ATTIECĪBAS UN TO NOREGULĒJUMS KRIMINOLOĢISKAJĀ VISUMĀ

Senāta Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskā padomnieka Jāņa Baumaņa monogrāfijā ieskats krimināltiesiskajos jautājumos iespējami plašākā izpratnē. Autora pētījumu, rakstu un viedokļu apkopojums piesaistīts analogijai ar visumu, lai akcentētu uzmanību uz krimināltiesisko attiecību un to noregulējumu izpausmju bezgalību. Sniegts ieskats dažādās krimināltiesiskajās zinātnēs – ne tikai krimināltiesībās un kriminālprocesa tiesībās, bet arī kriminoloģijā un kriminālistikā. Apskatīti arī tādi būtiski jautājumi kā koruptīvie noziedzīgie nodarījumi publiskajā un privātajā sfērā un noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācija. Analizējot atsevišķus Krimināllikuma sevišķās daļas jautājumus, autors

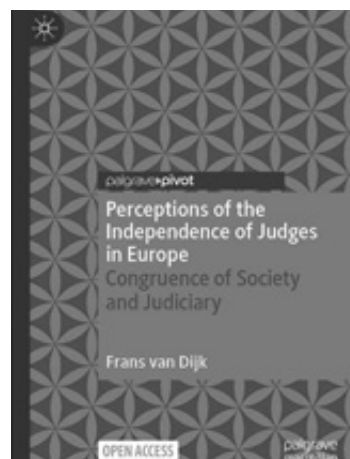

pievērsies arī tiesu prakses analīzei. Īpaši plašs prakses materiāla apskats veltīts noziedzīgiem nodarījumiem preču zīmju un dizainparaugu jomā.

NĪDERLANDĒ TAPIS JAUNS PĒTĪJUMS – EIROPEISKS SKATĪJUMS UZ TIESNEŠU NEATKARĪBU

Šā gada februārī klajā nākusi ilggadējā Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) pārstāvja, Nīderlandes Tieslietu padomes padomnieka, Utrehtas universitātes profesora Fransa van Dijka (*Frans van Dijk*) grāmata „Tiesnešu neatkarības uztvere Eiropā. Sabiedrības un tiesu varas saskaņotība” (*Perceptions of the Independence of Judges in Europe. Congruence of Society and Judiciary*).

Profesors Franss van Dijks, izmantojot pēdējos gados veikto Eiropas līmeņa aptauju rezultātus, savā grāmatā ir raksturojis trīs radniecīgus, bet vienlaikus nepieciešami nošķiramus konceptus: tiesu varas

neatkarības uztvere, cieņa pret tiesu varas neatkarību un uzticēšanās tiesu varai.

Grāmatā rastas atbildes uz šādiem jautājumiem: Kā var salīdzināt tiesnešu neatkarības novērtējumus, ko sniedz paši tiesneši, tiesu klienti, sabiedrība un uzņēmēji? Vai ir nozīme respondentu raksturojumam (sabiedrības un uzņēmumu gadījumā – sociālie apstākļi, finanses, izglītības līmenis utt)? Kā tiesas piesēdētāji palīdz samazināt nošķirtību starp tiesnešiem un sabiedrību? Kā tiesneši vērtē savu neatkarību savā saskarsmes vidē (tiesu klienti, politiķi, mediji un tiesu vadība)? Kā izprast uzticības līmeņa atšķirību starp tiesu varu un pārējiem valsts varas atzariem? Vai šķirtne starp tiesu varu un sabiedrību ir visas ES kopēja lieta vai arī aktuāla tikai dažās valstīs? Kā un vai šie secinājumi ietekmē tiesu varas funkcionēšanu demokrātijā?

Šis apskats lai kalpo kā ierosinājums iepazīties ar minēto darbu, kā arī aicinājums turpināt stiprināt tiesu varas neatkarību Latvijā, lai ne tikai formāli, bet arī sabiedrības uztverē spētu līdzināties labākajiem Eiropas paraugiem.

TIESU NEATKARĪBAS UZTVERE SABIEDRĪBAS UN ADVOKĀTU SKATĪJUMĀ

Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem 2019.gadā Eiropā vidēji 52% sabiedrības tic tiesu varai (no 17% Horvātijā līdz 86% Somijā). Uzticēšanās tiesu varai ir vidēji par 15% augstāka nekā diviem pārējiem valsts varas atzariem. Tiesu sistēmai, kurai uzticas sabiedrība, ir lielākas iespējas iegūt neatkarību no politikas, kas tai eksistenciāli ir nepieciešama funkcionēšanai un lai tā būtu imūnāka pret neatkarības apdraudējumiem. Tāpēc tiesu varai ir stimulējošs veidots uzticēšanos, ciktāl tas ir tās kompetencē. Ņemot vērā saikni ar neatkarību, tas nebūt nenozīmē to, ko cilvēki uzskata par vēlamu, piemēram, stingrāki sodi par noziegumiem vienmēr un visur. Tiesnešu izvēle ir veidots sev plašu vai šauru atbalstu. Nīderlandē veiktajā pētījumā pilsoņi uzskatījuši, ka tiesu noteiktie sodi ir pārāk maigi, bet vienlaikus viņi arī atzīst, ka tiesnešiem jābūt neatkarīgiem, un izlemšana ir tiesas ziņā.¹

Ideālā gadījumā procesi norit tādējādi, ka nepastāv lielas atšķirības tiesu darba novērtējumā atkarībā no tiesu lietas iznākuma. Vislabāk, ja arī zaudējušās puses ir apmierinātas vai vismaz konstatē procesa taisnīgumu. Lai gan tās var nebūt apmierinātas ar rezultātu, tās pieņem tiesu spriedumus, tos labprātīgi izpilda un atbalsta tiesas.²

Īpašu vērtējumu profesors Franss van Dijks sniedzis par tiem gadījumiem, kuros aptaujās tiesnešu neatkarības pašnovērtējums ir būtiski augstāks nekā tiesas novērtējums „no malas”. Šāda neatbilstība rada lielu risku, ka sabiedrība uzskatīs tiesu varu kā attālinātu no tautas, esošu paš aizsardzībā. Visdrīzāk mazināsies uzticēšanās tādai tiesu varai, kas pati sevi vērtē augstu, kamēr tiesas klienti to novērtē zemu. Uzticēšanās un uztvere var tik tālu tikt ietekmēta, ka

var radīt tendenci pašiem nepamanīt nepieciešamību veikt izmaiņas tiesās, kamēr ārpus sistēmas to uzskata par steidzami nepieciešamu. Šādas lielas (neizskaidrojamas) atšķirības tiesu neatkarības uztverē var mudināt pārējās nozares iejaukties vai stiprināt dominanci pār tiesu varu.³ Vērtīgs ir Fransa van Dijka atzinums, ka tiesu uztvere sabiedrībā var spēlēt pat izteiktāku lomu nekā formālās garantijas. Atvērts paliek jautājums, vai pati tiesu vara uz savu pozīciju arī šādi lūkojas. Vai tām ir pašpārvaldes struktūras, kas tām ļauj strādāt pie savas reputācijas uzturēšanas koordinēti un nepārtraukti jeb šo efektu var panākt ar sinhronu visu tiesnešu uzvedību?⁴

Profesors grāmatā ir analizējis, kāpēc pastāv atšķirība tiesnešu atbildēs par savu (individuālo) neatkarības pašnovērtējumu un savu kolēģu neatkarības vērtējumu. „Kritiska attieksme pret kolēģiem var būt saistīta ar faktisko kolēģu novērošanu tiesā un viņu spriedumiem, bet arī ar tiesnešu iecelšanu un paaugstināšanu amatā. ENCJ aptauja rāda, ka daudzi tiesneši kritiski vērtē karjeras lēmumus par tiesnešiem, un daudzi atbild, ka šie lēmumi nav balstīti tikai uz nopelniem. Ņemot vērā šos paskaidrojumus, visu tiesnešu vērtējums, visticamāk, ir atbilstošāka patiesās neatkarības izpausme nekā pašvērtējums. Tiesnešu priekšstatu par citiem tiesnešiem kopumā ir tuvāk saistīti (līdzīgāki) ar juristu, pilsoņu un uzņēmumu, nevis tiesnešu priekšstatu par sevi”.⁵

Eiropas advokātu aptaujā⁶ tika ietverts identisks jautājums par tiesu varas neatkarību savā valstī. Interesants ir konstatējais, ka advokātu vērtējums par tiesu varas neatkarību ir zemāks nekā tiesnešu pašnovērtējums. Advokāti kopumā daudz kritiskāk vērtē tiesnešu neatkarību nekā paši tiesneši.

Visizteiktākā atšķirība ir Ungārijā – tiesnešu pašvērtējums ir 7,3 balles, bet advokātu vērtējums par tiesnešiem – 5,2. Zviedrijā šie skaitļi ir 8,6 un 8,2. Lai gan advokāti, kā atzīmējis Franss van Dijks, ir „kritiska profesija”, nav ticams, ka advokātu kā personību iezīmes Ungārijā pēc savas būtības ir kritiskākas/negatīvākas nekā Zviedrijā. Kā grāmatā uzsvērts, vienīgais izņēmums no modeļa ir Latvija, kur tiesnešu un advokātu viedokļi ir ļoti līdzīgi (6,5 balles pret 6,2). Visās pārējās valstīs atšķirība ir ievērojama.⁷

Origināls skatījums zinātniekam radies, analizējot iegūto tiesu neatkarības aptauju rezultātus, kā kritēriju izvēloties sabiedrības izglītības līmeni. Secināts: ja valstī kopumā tiek apšaubīta neatkarība, tad pilsoņi par to ir vienprātīgi, neskatoties uz viņu izglītības līmeni. Savukārt, ja neatkarība ir spēcīga, respondenti ar augstu izglītību to atzīst labāk nekā respondenti ar zemu izglītību. Piemēram, Zviedrijā pilsoņi ar augstu izglītību tiesu neatkarību vērtē ar 7,6 ballēm, savukārt pilsoņi ar zemu izglītību – 5,5, kas jāsaldzina ar

³ Ibid, p.24–25.

⁴ Ibid, p.20.

⁵ Ibid, p.34–35.

⁶ ENCJ and CCBE. 2019. Independence and accountability of the judiciary: ENCJ/CCBE Survey among lawyers on the independence of judges 2019. Pieejams: encj.eu.

⁷ Dijk Evan Perceptions of the Independence of Judges in Europe. Congruence of Society and Judiciary. Palgrave Macmillan, 2021, p.35–36.

¹ Dijk Evan Perceptions of the Independence of Judges in Europe. Congruence of Society and Judiciary. Palgrave Macmillan, 2021, p.19.

² Tyler, T.R., and J. Sevier. 2013/2014. How do the courts create popular legitimacy? The role of establishing the truth, punishing justly and/or acting through just procedures. Albany Law Review 77(3): 1095–1137.

tiesnešu pašvērtējumu 8,6 un advokātu vērtējumu 8,2. Ja tiesnešu un advokātu uztvere valstī kopumā ir mazāk pozitīva, atšķirība ir mazāka. Piemēram, Lietuvā rādītāji ir 5,6 un 5,3, salīdzinot ar tiesnešu un advokātu vērtējumu 7,7 un 5,9.

Vairākās valstīs, kur tiesneši un advokāti neatkarību vērtē salīdzinoši zemu, izglītības ietekme uz vērtējumu ir otrāda.⁸ Tajās pilsoņi ar zemu izglītību uzskata, ka tiesu sistēma ir neatkarīgāka, nekā pilsoņi ar augstu izglītību. Nav pārsteidzoši, ka augsti izglītotu pilsoņu priekšstati par tiesu neatkarību ir daudz saskaņotāki ar tiesnešu un advokātu viedokli. Tas var būt saistīts ar atšķirīgu precīzas informācijas iedarbību un/vai atšķirīgām spējām precīzi filtrēt informāciju (personas ar zemu izglītību parasti izmanto citu mediju piedāvājumu – vieglāk saprotamu, tendenciozu, vērstu uz sensācijām utt.).

Būtiska un vienlaikus tieslietu diskusijās maz apskatīta ir atziņa, ka sabiedrība jautājumos par tiesu varu faktiski neiedziļinās. Labākajā gadījumā pilsoņiem ir vispārēja izpratne par to, kas ir tiesu vara. Tā rezultātā cilvēki, kuriem nav tiesas vai netiešas pieredzes tiesās, atgriežas savā institucionālajā uzticībā (nepolitiskajā daļā) valsts sektorā kopumā. Šis īpašs izpratnes trūkums par tiesu varu varētu (daļēji) izskaidrot arī to, kāpēc tiesnešiem ir ļoti atšķirīga, daudz pozitīvāka attieksme pret tiesu neatkarību nekā pilsoņiem kopumā.⁹

Izteikts pieņēmums, ka daļā Eiropas valstu nav pārliecības, ka sabiedrība pozitīvi leģitimizē tiesu varas institūcijas. Lai pildītu savu misiju, tām šajās valstīs ir divkārša problēma: politiskajā arēnā un tiesas zālē.¹⁰

TIESU VARA UN POLITIKA. TIESU VARA UN MEDIJI

Kā norāda Franss van Dijks, ideālā gadījumā no politiķu puses neatkarības ievērošana nozīmētu neiejaucēšanos tiesu sistēmā, pareizu tiesas lēmumu izpildi, atbilstošu tiesu varas resursu nodrošināšanu un nevēlēšanos kritizēt tiesu varu; no plašsaziņas līdzekļu puses – pēc būtības atspoguļot faktus par tiesu lietām un atturēties no personīgiem uzbrukumiem (piemēram, „tautas ienaidniekiem”).¹¹

Autors uzsvēris, ka neatkarības uztveri sabiedrībā spēcīgi ietekmē citi faktori, ne tikai respondentu personīgā pieredze. Dažās Austrumeiropas valstīs virzībā uz autoritāru valsti vai neliberālu demokrātiju tiesu varas neatkarība kalpo kā barjera, kas tiek brucināta ar valdības vai tās kontrolētu mediju palīdzību, lai diskreditētu tiesu varu sabiedrībā. Kā uzsver profesors, jo „vairāk trūkst saskaņotības starp tiesnešiem un pilsoņiem, jo vieglāk kļūst valdībām samazināt tiesu varas neatkarību un mazināt tiesiskumu, vienlaikus apgrūtinot pašu tiesu ikdienas darbu”.¹²

Kā Franss van Dijks trāpīgi atzīmējis, „gan tradicionālajos medijos, gan sociālajos medijos negatīvās pieredzes tiesā visdrīzāk tiks akcentētas. Tas attiecas uz visiem medijiem, bet īpaši uz tā dēvētajiem sensāciju medijiem. Politiķi mēdz reaģēt uz sarūgtināto tiesas klientu viedokļiem, īpaši, ja to pastiprina mediji. Politiķiem var būt arī sava dienaskārtība attiecībā uz demokrātiju un trīs valsts varas atzaru balansu, kas mēdz vai nemēdz cienīt citu atzaru lomu.”¹³

Kā izriet no statistikas, starp valstīm pastāv lielas atšķirības, jo īpaši attiecībā uz politikas un plašsaziņas līdzekļu respektu pret tiesu neatkarības ievērošanu. Franss van Dijks secinājis, ka Bulgārijas, Latvijas un Rumānijas zemie rezultāti liecina, ka tikai aptuveni 20% tiesnešu uzskata, ka parlaments un valdība, kā arī plašsaziņas līdzekļi ievēro viņu neatkarību. No otras puses, 80–90% tiesnešu Skandināvijas valstīs jūtas cienīti. Anglijas un Velsas rādītāji ir pārsteidzoši zemi – attiecīgi 36% un 37% tiesnešu jūtas respektēti attiecīgi parlamentā un valdībā, 27% – tradicionālajos medijos un 17% – sociālajos medijos. Bulgārijā un Latvijā 50% tiesnešu jūtas partiju un advokātu cienīti. Vai tas ir pietiekami, lai tiesu sistēma darbotos efektīvi, retoriski vaicā Franss van Dijks.

Demokrātijā presei ir būtiska loma informēšanā par tādiem valsts varas atzaru darba aspektiem, par ko sabiedrība citādi nevarētu uzzināt. Var rasties arī cita situācija: plašsaziņas līdzekļi var būt tieši vai netieši valdības vai parlamenta ietekmē. Ar sev raksturīgo humora zinātnieks atzīmējis, ka plašsaziņas līdzekļi tiesu varas ietekmē vēl nav novēroti! Iepazīstoties ar pētījumiem, secināms, ka tiesu varai (līdzīgi kā presei) uzticas vidēji 50% respondentu. Uzticēšanās tiesu varai dažās valstīs ir nedaudz lielāka nekā uzticēšanās presei. Lielāka uzticēšanās tiesu varai nekā presei vai vienlīdzīga uzticēšanās pārsvarā ir tā dēvētajās „vecajās demokrātijās” (izņemot Beļģiju, Itāliju un Portugāli). Izteikti lielāka uzticēšanās tiesu varai nekā presei ir Lielbritānijā (starpība 29% punktu), Īrijā (17%), Dānijā (22%) un Grieķijā (26%). Pretēja situācija ir Horvātijai (24%), Slovēnijai (18%) un Portugālei (17%). Šie rezultāti, kā uzskata Franss van Dijks, rada interesantus jautājumus par preses informācijas ietekmi uz uzticēšanos tiesu varai. Varētu būt, ka negatīva ziņošana („tautas ienaidnieki”) samazina uzticēšanos tiesu varai. Bet tas vienlaikus iedragā uzticēšanos arī pašai presei.¹⁴

Grāmata, pateicoties ENCJ un Utrehtas Universitātes Monteja centra Tiesiskuma un tiesu sistēmu administrācijas jautājumos finansiālam atbalstam, ir pieejama publikācijas vietnē bezmaksas. Izdevniecība: www.palgrave.com

Dace ŠULMANE,

Tieslietu padomes sekretariāta padomniece

⁸ Rumānijā pilsoņi ar augstu izglītību tiesu neatkarību vērtē ar 4,2 un zemu izglītību – 5,3, bet Latvijā 4,9 un 5,4 (šāda tendence ir arī Ungārijā, Slovēnijā un Grieķijā). Sīkāk: Ibid, p.37–39.

⁹ Ibid, p.86.

¹⁰ Ibid, p.72–73.

¹¹ Ibid, p.23.

¹² Ibid, p.3.

¹³ Ibid, p.13.

¹⁴ Ibid, p.82.

TIESĪBU PRAKSE

JUDIKATŪRA - 2020

PĀRSKATS PAR LATVIJAS PREJUDICIĀLO NOLĒMUMU LIETĀM 2020.GADĀ

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAI UZDOTIE JAUTĀJUMI

2020.gadā Latvijas tiesas uzdevušas jautājumus Eiropas Savienības Tiesai kopā 17 lietās.

Eiropas Savienības Tiesas lietas numurs un nosaukums	Latvijas tiesas lietas numurs	Tiesa	Tiesību jautājuma joma
C-702/20, Dobeles HES	A43007011	Senāts	Administratīvās tiesības – Valsts atbalsts – Hidroelektrostaciju saražotās elektroenerģijas iepirkums
C-598/20, Pilsētas zemes dienests	2020-24-01	Satversmes tiesa	Administratīvās tiesības – Nodokļu tiesības – Pievienotās vērtības nodoklis piespiedu zemes nomas maksai
C-562/20, Rodl & Partner	A420119220	Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novēršana – Klienta uzticamības pārbaude – Nevalstiska organizācija – Riska personas kā klienta pilnvarotās personas
C-530/20, EUROAPTIEKA	2020-02-0306	Satversmes tiesa	Administratīvās tiesības – Zāļu reklāmā aizliegtie reklāmas paņēmieni
C-391/20, Boriss Cilevičs u.c.	2020-33-01	Satversmes tiesa	Administratīvās tiesības – Uzņēmējdarbības ierobežojumi – Valodas lietojums augstākās izglītības iestāžu īstenotajās studiju programmās
C-347/20, Zinātnes parks	A420299519	Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības – Atbalsta maksājumi – Jēdziens „grūtībās nonācis uzņēmums” un uzņēmuma atzīšana par atbilstošu šim jēdzienam/kritērijiem
C-326/20, MONO	A420310018	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības – Nodokļu tiesības – Atbrīvojums no akcīzes nodokļa alkoholam un cigaretēm, kas tiek ievestas ārvalstu vēstniecībām
C-306/20, Visma Enterprise	A43010414	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības – Konkurences tiesības – Aizliegtās vienošanās
C-290/20, Latvijas Gāze	2019-28-0103	Satversmes tiesa	Administratīvās tiesības – Pieslēgšanās dabasgāzes sistēmām
C-238/20, Sātiņi-S	A420259818	Senāts	Administratīvās tiesības – Atbalsta maksājumi – Atlīdzinājums par akvakultūrai nodarītiem zaudējumiem un de minimis atbalsta ierobežojums
C-234/20, Sātiņi-S	A420186017	Senāts	Administratīvās tiesības – Atbalsta maksājumi – Kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Natura 2000 teritorijā
C-230/20, BTA Baltic Insurance Company	A420251617	Senāts	Administratīvās tiesības – Nodokļu tiesības – Galvotājs (apdrošinātājs) kā iespējamais muitas nodokļa parādnieks
C-175/20, Valsts ieņēmumu dienests	A420308318	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības – Nodokļu tiesības/Datu aizsardzība – Valsts ieņēmumu dienesta tiesības pieprasīt informāciju no nodokļu maksātājiem
C-144/20, LatRailNet	A420241818	Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības – Dzelzceļa jomas regulatīvās iestādes kompetence/pilnvaras noteikt pienākumus veikt grozījumus infrastruktūras maksu aprēķināšanas noteikumos (shēmā)
C-119/20, Lauku atbalsta dienests	A420151917	Senāts	Administratīvās tiesības – Atbalsta maksājumi – Atbalsta maksājumu piešķiršana, ja viena un tā pati persona ir pieteikusies diviem dažādiem atbalsta pasākumiem

C-60/20, Latvijas dzelzceļš	A420138218	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības – Dzelzceļa jomas regulatīvās iestādes kompetence/pilnvaras noteikt dzelzceļa apkopes vietas operatora darbības
C-3/20, LR Ģenerālprokuratūra	16870000618	Rīgas rajona tiesa	Krimināltiesības/Kriminālprocess – Personas privilēģijas un imunitātes

Šajā pārskatā iekļauts īss ieskats par lietām, kurās prejudiciālus jautājumus uzdevis Senāts.

C-702/20, Dobeles HES

Dobeles HES, elektroenerģijas ražotāja, kas izmanto atjaunojamās elektroresursus – ūdens plūsmas enerģiju, vērsusies Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā ar lūgumu atlīdzināt zaudējumus, kas tai radušies, jo nebija noteikts nepieciešamais elektroenerģijas vidējās realizācijas tarifs, kas būtu bijis izmantots publiskajam tirgotājam, iepērkot elektroenerģiju no pieteicējas.

Senātam radās jautājumi saistībā ar iespējamo iepirkuma cenas, kas atbilst divkāršam elektroenerģijas realizācijas vidējam tarifam, atbilstību valsts atbalsta jēdzienam un šāda iespējama maksājuma piedziņas juridiskajiem aspektiem, proti, vai tas būtu prasījums par jauna valsts atbalsta piešķiršanu vai prasījums par iepriekš nesāņemtas valsts atbalsta maksājuma daļas izmaksu. Ņemot vērā, ka lietā zaudējumu rašanās periods ir no 2006.gada 1.marta līdz 2007.gada 30.novembrim, Senāts uzdeva precizējošus jautājumus arī attiecībā uz strīdus perioda tirgus situācijas izvērtējumu, aktuālā regulējuma valsts atbalsta jomā piemērošanu un valsts atbalsta saskaņošanu ar Eiropas Komisiju. Atsevišķi ir izdalāms jautājums par iespējamo zaudējumu atlīdzināšanas finansējuma avotu, jo strīdus laika periodā tas būtu publiskā tirgotāja pienākums, bet tagad jautājums ir par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas budžeta izmantošanu.¹

Līdzīgus jautājumus Senāts formulējis arī 2021. gadā Eiropas Savienības Tiesai nosūtītajā prejudiciālā jautājumu lietā C-17/21, GM.²

C-238/20, Sātiņi-S

SIA „Sātiņi-S” vērsusies Dabas aizsardzības pārvaldē ar lūgumu piešķirt kompensāciju par īpaši aizsargājamo nemedjamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītiem būtiskiem postījumiem akvakultūrai pieteicējai piederošajos dīķos, kas atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Lai arī nodarītie zaudējumi tika aprēķināti, pieteicējai tika atteikts izmaksāt kompensāciju, jo tā jau bija saņēmusi maksimāli pieļaujamo (*de minimis*) atbalsta apmēru.

Senātam radās jautājums, vai kompensācija par zaudējumiem, ko nodarījuši aizsargājami putni un dzīvnieki komersantiem zvejniecības un akvakultūras nozarē, ir uzskatāms par valsts atbalstu, jo, atlīdzinot ciestos zaudējumus, tiek kompensēta pienākuma sabiedrības interesēs izpilde. Papildus Senāts uzdeva jautājumu arī attiecībā uz kompensācijas atbilstīga apmēra noteikšanu, proti, vai tas, ka aprēķiniem izmanto zivju dīķu platību, nodrošina Eiropas Savienības Pamattiesību hartas

17.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu kompensāciju par tiesību uz īpašumu ierobežojumu.³

C-234/20, Sātiņi-S

SIA „Sātiņi-S” vērsusies Lauku atbalsta dienestā ar lūgumu piešķirt kompensāciju par aizliegumu aizsargājamās dabas teritorijās *Natura 2000* esošajos purvos veikt saimniecisko darbību, konkrēti, ierīkot dzērveņu plantācijas.

Ņemot vērā paredzēto maksājumu par saimnieciskās darbības ierobežojumiem kompensējošo mērķi, Senāts šaubījās, vai pilnīga purvu teritoriju izslēgšana neiznīcina šo maksājumu sistēmas mērķi. Ņemot vērā, ka purvu zemes tiek ieskaitītas meža zemēs, vienlaikus Senātam radās arī jautājums par kompensācijas izmaksu ierobežošanu, proti, neparedzot iespēju kompensēt ierobežojumus lauksaimniecībai (dzērveņu plantāciju ierīkošanu) meža zemēs ietilpstošajos purvos.

Konkrētajā lietā esošie faktiskie apstākļi mudinājuši Senātu arī precizēt jautājumu par iespēju prasīt negūto ienākumu kompensāciju, ja saimnieciskās darbības ierobežojums attiecas nevis uz esošo saimniecisko darbību, bet tikai uz tādas ieceri.⁴

C-230/20, BTA Baltic Insurance Company

Valsts ieņēmumu dienests pēc muitas kontroles veikšanas 2013.gadā konstatēja, ka noliktavas telpās neatrodas muitas kontrolei pakļautās preces, kas bija deklarētas muitas procedūrai – glabāšanai muitas noliktavā, aprēķināja ievedmuitas nodokli un uzsāka piedziņu no nodokļu maksātāja. Tā kā piedziņa nebija iespējama, 2017.gadā Valsts ieņēmumu dienests vērsās pie pieteicējas kā galvotājas, prasot nomaksāt parādu.

Senāts, norādot uz šaubām par administratīvā akta par muitas parāda piedziņu no galvotāja izpildes kārtību, kāda tā būtu saprotama, piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas kopsakarā ar Latvijas tiesībās paredzētajām procedūrām, uzdeva Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālos jautājumus par muitas parāda adresātu – parādnieka jēdziena attiecināšanu uz galvotāju, kā arī par muitas parāda izpildes termiņu ierobežošanu.⁵

C-119/20, Lauku atbalsta dienests

Pieteicēja iesniegusi projekta pieteikumus lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstības pasākumā „Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības” un „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”. Lauku atbalsta dienests atteica piešķirt atbalstu par otro pieteikumu – jaunajiem lauksaimniekiem, jo tādējādi tiktu pārsniegts vienam projekta iesniedzējam noteiktais maksimālais izmaksājama atbalsta apjoms.

¹ Senāta 2020.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.SKA-625/2020, ECLI:LV:AT:2020:1218:A43007011.13.L

² Senāta 2021.gada 7.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-309/2021, ECLI:LV:AT:2021:0107:A43010811.9.L

³ Senāta 2020.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-587/2020, ECLI:LV:AT:2020:0604:A420259818.11.L

⁴ Senāta 2020.gada 3.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-238/2020, ECLI:LV:AT:2020:0603:A420186017.4.L

⁵ Senāta 2020.gada 2.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-466/2020, ECLI:LV:AT:2020:0602:A420251617.11.L

Senātam radās šaubas par iestādes veikto Eiropas Savienības tiesību normu⁶ piemērošanas pareizību, proti, par Latvijas izvēli neatļaut šādus atbalsta pasākumus saņemt kumulatīvi vai vismaz līdz

maksimāli pieļaujamajai robežai. Senāta uzdotie prejudiciālie jautājumi ir par iespējamā pretendenta statusa zaudēšanu agrāk saņemta atbalsta dēļ, kā arī par atbalsta kumulēšanas piemērošanas kārtību.⁷

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regula (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005.

⁷ Senāta 2020.gada 24.februāra lēmums lietā Nr.SKA-108/2020, ECLI:LV:AT:2020:0224:A420151917.5.L

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PIEŅEMTIE NOLĒMUMI

2020.gadā Eiropas Savienības Tiesa sniegusi atbildes uz 10 Latvijas tiesu nolēmumiem par prejudiciālo jautājumu uzdošanu.

Eiropas Savienības Tiesas lietas numurs un nosaukums	Latvijas tiesas lietas numurs	Tiesa	Tiesību jautājuma joma
C-735/19, Euromin Holdings (Cyprus)	A43007716	Senāts	Komerctiesības – akcijas vērtība obligātā atpirkšanas piedāvājumā
C-243/19, Veselības ministrija	A420281216	Senāts	Eiropas Savienības pilsonība – pārrobežu veselības aprūpe
C-743/18, Elme Messer Metalurgs	C30387817	Rēzeknes tiesa	Civiltiesības – maksātnespējas/finanšu tiesības – finansējuma saņēmēja sadarbības partnera maksātnespēja un finansiālo korekciju veikšana
C-945/19, OC Finance	A420185217	Senāts	Patērētāju aizsardzība – kredīta kopējās izmaksas kreditēšanas līgumā
C-944/19, 4Finance	A420187017	Senāts	Patērētāju aizsardzība – kredīta kopējās izmaksas kreditēšanas līgumā
C-943/19, ONDO	A420187417	Senāts	Patērētāju aizsardzība – kredīta kopējās izmaksas kreditēšanas līgumā
C-686/19, Soho Group	A420186717	Senāts	Patērētāju aizsardzība – kredīta kopējās izmaksas kreditēšanas līgumā
C-340/19, Hydro Energo	A420380214	Senāts	Kombinētā preču nomenklatūra
C-206/19, KO	A420380214	Administratīvā rajona tiesa	Brīva kapitāla kustība – tiesības veikt uzņēmējdarbību – lauksaimniecības zemju iegūšanas ierobežojumi
C-480/18, PrivatBank	A43017813	Senāts	Maksājumu pakalpojumi iekšējā tirgū – atbildīgais par maksājuma uzdevuma neizpildi vai nepareizu izpildi

Šajā pārskatā sniegta informācija par lietu, kurās jautājumus uzdevis Senāts, faktiskajiem apstākļiem, Eiropas Savienības Tiesas sniegtā atbilde, kā arī Senāta nolēmums, ja tas šī raksta sagatavošanas brīdī ir pieejams Tiesu informācijas sistēmā.

C-735/19, Euromin Holdings (Cyprus)

Pieteicējai, iegūstot noteiktu daudzumu akciju sabiedrības akciju, radās pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu citiem šīs sabiedrības akcionāriem. Pieteicēja Finanšu un kapitāla tirgus komisijā iesniedza akciju atpirkšanas piedāvājuma prospektu. Finanšu un kapitāla tirgus komisija nepiekrita pieteicējas minētajai akciju atpirkšanas cenai, norādot, ka akciju cenas aprēķinam izmantojams tīrais aktīvu aprēķins, kurā kā saistības iekļauj arī mērķa sabiedrības līdzdalību meitasuzņēmumos.

Senāts prejudiciālo jautājumu uzdošanas lēmumā norādīja uz šaubām par pareizu Direktīvas 2004/25/EK⁸ normas, kas noteic akcijas vērtību aprēķinu obligātās atpirkšanas piedāvājumā, interpretāciju, kā arī par Eiropas Savienības tiesību nepareizas piemērošanas rezultātā privātpersonai nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu.

Eiropas Savienības Tiesa⁹, atbildot uz Senāta jautājumiem, kas pārgrupēti pēc Tiesas ieskatiem, ir norādījusi, ka akciju atpirkšanas atbilstīgās cenas noteikšanai un pielāgošanai jānotiek pēc skaidra,

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 21.aprīļa Direktīva 2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem.

⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 10.decembra spriedums lietā „Euromin Holdings (Cyprus)”, C-735/19, ECLI:EU:C:2020:1014

precīza un pārskatāma regulējuma. Jautājumu par akcijas vērtību aprēķinu, sabiedrības tīros aktīvos iekļaujot vai neiekļaujot nekontrolējošā jeb mazākumakcionāra līdzdalību, Eiropas Savienības Tiesa atstāj Senāta ziņā, sniedzot skaidrojumu, ka jēdziena „tīrie aktīvi” saturs nosakāms kontekstā ar uzņēmumu grupas mātesuzņēmuma, kas sagatavo konsolidēto gada pārskatu, pienākumu šajā jēdzienā ietvert mazākumakcionāru dalību šī mātesuzņēmuma meitasuzņēmumos.

Jautājumā par Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā ietverto mantiskā zaudējuma atlīdzinājuma ierobežojumu Eiropas Savienības Tiesa secināja, ka līdzvērtības princips (kas paredz, ka valsts tiesību aktos ietvertie nosacījumi par zaudējumu atlīdzinājumu nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par nosacījumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām dalībvalstī) šajā gadījumā ir ievērots, jo iespēja ierobežot materiālo zaudējumu atlīdzinājuma apmēru pastāv gan Latvijas tiesību pārkāpuma, gan arī Savienības tiesību pārkāpuma gadījumā. Tomēr nav nodrošināts efektivitātes princips, kas prasa, lai praksē zaudējumu atlīdzinājuma saņemšanu padarītu neiespējamu vai to pārmērīgi apgrūtinātu, jo minētā likuma 13.pantā noteikts, ka mantiskā zaudējuma, kuru var precīzi aprēķināt, atlīdzinājums var tikt ierobežots līdz 50% no šo zaudējumu apmēra, kas savukārt neatbilst prasībai par šo zaudējumu atbilstošu atlīdzinājumu.

Lieta atrodas Senātā izskatīšanā.

C-243/19, Veselības ministrija

Pieteicēja, kas ir Jehovas liecinieks, bērnam bija nepieciešama medicīniska procedūra. Pieteicējs iebilda asins pārlišanai reliģiskās pārliecības dēļ. Latvijā nepieciešamā medicīniskā procedūra bezasiņu perfūzijā nav pieejama, tāpēc pieteicējs lūdza izsniegt nepieciešamo apliecinājumu par tiesībām uz ārstēšanu, kas nodrošinātu tiesības saņemt apmaksātu nepieciešamo aprūpes pakalpojumu citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveicē. Pieteicējam šāda atļauja tika atteikta, jo Latvijā ir pieejama nepieciešamā medicīniskā aprūpe (stacionārā ārstēšana), par kuras medicīnisko efektivitāti nav šaubu.

Šajā lietā Senāts vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar jautājumiem par šāda atteikuma tiesiskumu, ņemot vērā Eiropas Savienības tiesību normas gan par sociālās nodrošinājuma sistēmas koordinēšanu¹⁰, gan normas par pārrobežu veselības aprūpi¹¹ kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21.pantā aizliegto diskrimināciju, tai skaitā reliģijas dēļ.

Eiropas Savienības Tiesa¹², atbildot uz Senāta jautājumu par iespēju ierobežot tiesības saņemt medicīnas pakalpojumus citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, atzina šāda ierobežojuma legimitāti, kā

arī iespēju pakalpojuma pieprasījuma izvērtējumā vadīties tikai no medicīniskiem kritērijiem. Savukārt attiecībā uz jautājumu, vai atteikums atmaksāt izdevumus vismaz apmērā, kādus apmaksātu Latvijā, Eiropas Savienības Tiesa norādīja, ka vienīgais pamats izdevumu kompensācijas nepiemērošanai būtu risks stacionārās ārstēšanas plānošanai, proti, legitīmais mērķis šādā gadījumā būtu veselības aprūpes jaudu un medicīnisko kompetenču saglabāšana.

Senāts atcēla Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Ievērojot Eiropas Savienības Tiesas skaidrojumu, Senāts norādīja, ka, lai arī apelācijas instances tiesa nav veikusi pienācīgu un Eiropas Savienības tiesībām atbilstošu nediskriminācijas principa ievērošanas pārbaudi, tomēr medicīnas pakalpojuma citā valstī saņemšanas atļaujas atteikšana pieteicējam bijusi tiesiska. Savukārt jautājumā par iespēju prasīt izdevumu kompensāciju Senāts atzina, ka apgabaltiesas izvērtējums nav pienācīgi veikts, jo nav noskaidrots, vai pieteicējs bija ievērojis pieteikuma par kompensāciju iesniegšanas kārtību, kā arī nav pietiekami pamatojusi secinājumus par iepriekšējās atļaujas nepieciešamību veselības aprūpes izdevumu atlīdzināšanai. Vienlaikus Senāts vērsa uzmanību, ka tiesai jāveic Latvijā izveidotās sistēmas atbilstības vērtējums Direktīvas 2011/24¹³ prasībām, kā arī nepieciešamības gadījumā vēl jāpārbauda, vai izveidotā sistēma nepārkāpj diskriminācijas aizlieguma principu.¹⁴

C-686/19, Soho Group; C-945/19, OC Finance; C-944/19, 4Finance; C-943/19, ONDO

Patērētāju aizsardzības centrs, uzskatot, ka patērētājiem piedāvāto kredītēšanas līgumu kopējās izmaksas ietilpst kredīta termiņa pagarināšanas izmaksas, konstatēja, ka komercsabiedrības piedāvā patērētājiem kredītēšanas līgumus ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normām neatbilstošām kredīta kopējām izmaksām dienā, kuras līdz ar to neesot samērīgas un neatbilstot godīgai darījumu praksei. Patērētāju tiesību aizsardzības centrs piemēroja komercsabiedrībām soda naudu par negodīgas komercprakses īstenošanu.

Senāts Eiropas Savienības Tiesā ar identiskiem jautājumiem vērsās četrās lietās līdzīgos faktiskajos apstākļos.

Atbildot uz Senāta jautājumiem, Eiropas Savienības Tiesa¹⁵ izskaidroja, ka jēdziens „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” ir jāinterpretē tādējādi, ka šis jēdziens sevī ietver kredīta iespējamās pagarināšanas izmaksas gadījumā, ja, pirmkārt, konkrēti un precīzi noteikumi par kredīta iespējamu pagarināšanu, ieskaitot tā termiņu, ietilpst kredītīguma noteikumos un nosacījumos, par kuriem vienojas kredīta devējs un kredīta ņēmējs, un, otrkārt, ja šīs izmaksas kredīta devējam ir zināmas.

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regula (EK) Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu.

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 9.marta Direktīva 2011/24/ES par pacientu tiesību piemērošanu pārrobežu veselības aprūpē.

¹² Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 29.oktobra spriedums lietā „Veselības ministrija”, C-243/19, ECLI:EU:C:2020:872.

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 9.marta Direktīva 2011/24/ES par pacientu tiesību piemērošanu pārrobežu veselības aprūpē.

¹⁴ Senāta 2020.gada 27.novembra spriedums lietā Nr.SKA-18/2020, ECLI:LV:AT:2020:1127:A420281216.5.S.

¹⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 16.jūlija spriedums lietā „Soho Group”, C-686/19, ECLI:EU:C:2020:582.

Senāts kā pirmo no lietām izskatīja SIA „OC Finance” pieteikumu¹⁶ un, ievērojot Eiropas Savienības Tiesas spriedumā lietā „Soho group” sniegto Eiropas Savienības tiesību autonomā jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam”, kas norādīts Direktīvas 2008/48/EK 3.panta „g” punktā, interpretāciju, secināja, ka tādu kredītēšanas līgumu gadījumā, par kādiem ir strīds izskatāmajā lietā, proti, kuru nosacījumos un noteikumos, par kuriem, noslēdzot līgumu, vienojas kredīta devējs un kredītaņēmējs, citstarp ietilpst arī kredīta pagarināšanas noteikumi, līdz ar to kredīta kopējās izmaksas patērētājam ietilpst arī kredīta pagarināšanas izmaksas.

C-340/19, Hydro Energo

Pieteicēja pieteica izlaidīšanai brīvam apgrozījumam preci, kuru deklarēja kombinētās nomenklatūras apakšpozīcijā 740321 00 – rafinēts varš un vara sakausējumi, neapstrādāti vara un cinka sakausējumi (misiņš). Minētajai pozīcijai ievadomitas nodokļa pamatlīkme noteikta 0%. Valsts ieņēmumu dienests, veicot datu atbilstības pārbaudi, secināja, ka pieteicējas deklarētā prece ir karsti velmētas misiņa plāksnes. Ņemot vērā, ka pozīcijā 7403 neietilpst velmēti produkti, pieteicējas deklarētā prece ir klasificējama kombinētās nomenklatūras apakšpozīcijā 7407 21 10 – vara stieņi un profili – no vara un cinka sakausējumiem (misiņa) – stieņi. Šai pozīcijai ievadomitas nodokļa pamatlīkme noteikta 4,8%.

Eiropas Savienības Tiesa¹⁷, atbildot uz Senāta lūgumu, norādīja, ka vara vai vara sakausējuma lietņi taisnstūra formā, kuru biezums pārsniedz vienu desmitdaļu platuma un kuri ir karsti velmēti, bet kuru šķēsgriezumā ir neregulāras poras, tukšumi un plaisas, var ietilpt šajā kombinētās nomenklatūras¹⁸ pozīcijā 7407 (Vara stieņi un profili). Eiropas Savienības Tiesa šajā nolēmumā izskaidrojusi tarifu klasifikācijas principus un tulkošanai izmantojamās avotus, kā arī vērsusi uzmanību, ka tarifu klasifikācijas jomā tās uzdevums drīzāk ir valsts tiesām izskaidrot kritērijus, kuri ļaus tām attiecīgās preces pareizi klasificēt kombinēto nomenklatūru, nevis veikt šo klasifikāciju pašai.

Senāts atcēla Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Senāts, ievērojot Eiropas Savienības Tiesas sniegto interpretāciju, atzina, ka Administratīvā apgabaltiesa, nosakot preces klasifikāciju, nepareizi interpretējusi piemērojamo materiālo tiesību normu par attiecīgā produkta definīciju, konkrēti, pazīmi par pilnu vienlaidu šķēsgriezumumu, jo tādi iekšēji trūkumi kā neregulāras poras, tukšumi un plaisas nenozīmē to, ka attiecīgajiem izstrādājumiem nav pilna vienlaidu šķēsgriezuma.¹⁹

C-480/18, PrivatBank

Finanšu un kapitāla tirgus komisija konstatēja, ka kredītiestādē ir pārkāpumi iekšējās kontroles sistēmā un procedūrā, kā arī piemēroja tai naudas sodu. Administratīvā apgabaltiesa noraidīja kredītiestādes pieteikumu par šī lēmuma atcelšanu un mantisko zaudējumu atlīdzinājumu.

Senāts vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar jautājumiem par Direktīvas 2007/64²⁰ interpretāciju saistībā ar tās attiecināšanu uz maksājumu pakalpojumiem, kas nav sniegti *euro*, kā arī no šīs direktīvas izrietošu uzraudzības iestādes kompetenci izšķirt strīdus starp maksātāju un maksājumu pakalpojumu sniedzēju, tai skaitā noskaidrojot atbildīgo personu par neizpildītu vai nepareizi izpildītu maksājumu un šķīrējtiesas nolēmumu kā pierādījumiem šāda strīda izšķiršanā.

Eiropas Savienības Tiesa²¹, atbildot uz uzdotajiem jautājumiem, vispirms norādījusi, ka Direktīvas 2007/64 tvērumā tieši neietilpst trešās valsts oficiālajā valodā sniegtu pakalpojumu uzraudzība, tomēr tas neliedz par minētās direktīvas izpratnē esošo kompetento iestādi noteikt kā kontrolējošo arī par citu valstu valūtā veiktiem pakalpojumiem. Spriedumā arī izskaidrots, ka Direktīvas 2007/64 normas nav vienādi attiecināmas uz visiem uzraugamajiem subjektiem, bet gan noteiktas sadaļas attiecas uz maksājumu iestādēm, bet citas uz kredītiestādēm. Līdzīgi arī attiecībā uz uzraudzības iestādes veiktajām funkcijām Eiropas Savienības Tiesa norādījusi, ka pat gadījumos, ja nacionālajā tiesību regulējumā viena iestāde veic vairākus direktīvā noteiktos uzdevumus, proti, izskata maksājumu pakalpojumu lietotāju sūdzības un piemēro sankcijas maksājumu pakalpojumu sniedzējiem gadījumā, ja tiek pārkāptas piemērojamās tiesību normas, tai katra no šīm kompetenču kategorijām ir jāīsteno autonomi, darot to tikai un vienīgi attiecīgās procedūras ietvaros. Jautājumā par šķīrējtiesas sprieduma kā pierādījuma izmantošanu Eiropas Savienības Tiesa atgādināja dalībvalstu procesuālās autonomijas principu, saskaņā ar kuru gadījumos, kad attiecīgajā jautājumā nav Savienības tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts ziņā ir noteikt administratīvā procesa un tiesvedības kārtību, tomēr uzsvēra, ka pierādījuma atzišana nedrīkst apdraudēt Eiropas Savienības procedūru priekšmetu un īpašos mērķus, iesaistīto personu tiesības uz aizstāvību vai šai iestādei piešķirto pilnvaru un kompetenču tvērumu.

Senāts Administratīvās apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.²²

Anita ZIKMANE

Judikatūras un zinātniski analītiskās
nodaļas vadītāja

¹⁶ Senāta 2020.gada 22.decembra spriedums lietā Nr.SKA-436/2020, ECLI:LV:AT:2020:1222:A420185217.14.S.

¹⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 18.jūnija spriedums lietā „Hydro Energy”, C-340/19, ECLI:EU:C:2020:488.

¹⁸ Eiropas Padomes 1987.gada 23.jūlija Regula (EEK) Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu.

¹⁹ Senāta 2020.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-45/2020, ECLI:LV:AT:2020:0710:A420380214.4.

²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 13.novembra Direktīva 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK.

²¹ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 2.aprīļa spriedums lietā „PrivatBank”, C-480/18, ECLI:EU:C:2020:274.

²² Senāta 2021.gada 29.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-1/2021, ECLI:LV:AT:2021:0129:A43017813.6.S. Lietai noteikts slēgtas lietas statuss.

PĀRSKATS PAR SENĀTA UN SATVERSMES TIESAS DIALOGU 2020.GADĀ

IESNIEGTIE PIETEIKUMI SATVERSMES TIESĀ

2020.gadā Senāts Satversmes tiesā ir vērsies ar trim pieteikumiem. Pārskatā atspoguļota šo lietu būtība un Satversmes tiesai izteiktais prasījums atzīt normu par spēkā neesošu.

Lieta Nr.2020-35-01

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra bija atteikusi pieteicējai piešķirt bezdarbnieka pabalstu, lēmumu pamatojot ar to, ka pēdējo 12 mēnešu periodā pirms bezdarbnieka statusa iegūšanas dienas obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas bezdarba gadījumam par pieteicēju veiktas (bija jāveic) tikai četrus mēnešus: trīs mēnešus kā par darba ņēmēju un vienu mēnesi kā par personu, kura kopj bērnu līdz pusotra gada vecumam un saņem bērna kopšanas pabalstu. Pārējos astoņus mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā, kad pieteicēja atradās bērna kopšanas atvaļinājumā, kopjot bērnu, kas ir vecāks par pusotru gadu, par pieteicēju nav veiktas un saskaņā ar tiesību normām arī nebija jāveic iemaksas bezdarba gadījumam. Tālab nepastāv likuma „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam” 5.panta pirmajā daļā (redakcijā, kas bija spēkā no 2009. gada 1.jūlija līdz 2016.gada 31.decembrim) norādītais priekšnoteikums bezdarbnieka pabalsta piešķiršanai – proti, ka par personu ir veiktas vai bija jāveic iemaksas bezdarba gadījumam ne mazāk kā deviņus mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā. Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirts bezdarbnieka pabalsts.

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Senāts konstatēja, ka likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta piektā daļā neparedz darba ņēmēju, kuri izmanto bērna kopšanas atvaļinājumu, lai koptu pusotru līdz astoņus gadus vecu bērnu, apdrošināšanu pret bezdarbu. Ja darba ņēmējs izvēlējis izmantot identiska ilguma bērna kopšanas atvaļinājumu, piemēram, no bērna divu līdz trīs gadu vecumam, tad šāds darba ņēmējs bērna kopšanas atvaļinājuma laikā netika apdrošināts pret bezdarbu. Savukārt tas nozīmē, ka gadījumā, ja šāds darba ņēmējs kļuva par bezdarbnieku uzreiz pēc atgriešanās darbā no bērna kopšanas atvaļinājuma, viņam nebija likumā noteiktā minimālā apdrošināšanas stāža, lai būtu tiesīgs saņemt bezdarbnieka pabalstu.

Senāts norādīja, ka, kaut arī likumdevējam ir rīcības brīvība noteikt valsts sociālās aizsardzības sistēmas tiesisko regulējumu, tomēr, ja likumdevēja likumā ir paredzējis konkrētu sociālā nodrošinājuma veidu – konkrētajā gadījumā tas ir bezdarbnieka pabalsts, tad Satversmē noteiktās tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos prasa, lai valsts rīcība šajā jautājumā atbilstu tiesiskās vienlīdzības principam. Senāts uzskatīja, ka tiesiskās vienlīdzības principam neatbilst situācija, kurā darba ņēmējam, kurš bērna kopšanas atvaļinājumu izvēlas izmantot laikā, kad bērns pārsniedzis pusotra gada vecumu, tiek liegts būt apdrošinātam pret bezdarbu un līdz ar to

tiek liegtas tiesības uz bezdarbnieka pabalstu. Turklāt apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz darba ņēmēja, kurš kopj bērnu, kas ir pārsniedzis pusotra gada vecumu, bet vēl nav sasniedzis astoņu gadu vecumu, pakļaušanu apdrošināšanai pret bezdarbu, rada pieteicējas pamattiesību uz sociālo nodrošinājumu aizskārumu, jo tās piemērošanas rezultātā pieteicējai tiek liegtas tiesības uz bezdarbnieka pabalstu. Bērna kopšanas atvaļinājumu Latvijā galvenokārt izmanto tieši sievietes, tālab Senāta ieskatā ar apstrīdēto normu radītās atšķirīgās attieksmes kontekstā ir pamats runāt arī par netiešo diskrimināciju.

Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta piektās daļas, ciktāl tā neparedz darba ņēmēja, kurš kopj bērnu, kas ir pārsniedzis pusotra gada vecumu, bet vēl nav sasniedzis astoņu gadu vecumu, pakļaušanu sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam, atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam.¹ Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.²

Lieta Nr. 2020-36-01

Prasītājs bija nodarbināts izglītības iestādē par ēkas uzraugu. Darba devējs uzteica prasītāja darba līgumu, pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punktu, kas paredz aizliegumu strādāt ar bērniem personām, kuras sodītas par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu. Prasītājs vērsās tiesā ar prasību par darba uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu un atjaunošanu darbā.

Senatoru kolēģija konstatēja, ka ar minēto Bērnu tiesību aizsardzības likuma normu ir noteikts Satversmes 106.panta pirmajā teikumā garantēto pamattiesību uz darbu un Satversmes 91.panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesiskās vienlīdzības ierobežojums. Senatoru kolēģija uzskatīja, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi var sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, pieļaujot individuālā gadījuma izvērtēšanu. Par pamatu aizlieguma nepiemērošanai varētu būt, piemēram, šādi apstākļi: ilgs laika posms kopš persona sodīta; persona sodīta vienu reizi; persona sodīta nosacīti; personas sodāmība noņemta un dzēsta. Turklāt ir konstatējamas vairākas personas (personu grupas), kas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, bet pret tām attiecas atšķirīgi nekā pret piemērojamās normas subjektu.

Senāts iesniedza pieteikumu Satversmes tiesai par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punkta atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 106.panta pirmajam teikumam, ciktāl ar piemērojamo normu paredzēts neatkarīgi no individuālā gadījuma apstākļiem aizliegums personai

¹ Senāta 2020.gada 19.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-187/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0619.A420150916.4.L).

² Satversmes tiesas 2020.gada 15.jūlija lēmums par lietas Nr. 2020-31-01 ierosināšanu.

strādāt bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumos un tādos pasākumos, kuros piedalās bērni, ja persona sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu (neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas).³ Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.⁴

Lieta Nr. 2020-59-01

Līdzās pieteicējai piederošajai ēkai atradās pašvaldības komercsabiedrības valdījumā esoša tramvaja līnijas atsaite jeb kontakttīkla balsts, kas nepieciešams tramvaju satiksmes nodrošināšanai. Pieteicēja, vēloties nojaukt tās īpašumā esošo ēku, vērsās pašvaldības būvvaldē ar lūgumu par būvatļaujas izsniegšanu. Būvvalde izsniedza pieteicējai būvatļauju, kurā citastarp izvirzīja pieteicējai projektēšanas nosacījumu garāžas nojaukšanai saņemt no minētās pašvaldības komercsabiedrības kā pieteicējas nekustamajā īpašumā esošās ceļu inženierbūves valdītājas tehniskos noteikumus pieteicējas iecerētās būvniecības īstenošanai. Pašvaldības komercsabiedrība, pamatojoties uz Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešo daļu, tehniskajos noteikumos izvirzīja prasību pieteicējas iecerētās būvniecības īstenošanai pieteicējai pašai pārvietot kontakttīkla balstu. Pieteicēja prasību par kontakttīkla balsta pārvietošanu par pieteicējas līdzekļiem uzskatīja par nesamērīgu, tāpēc vērsās pašvaldībā un vēlāk administratīvajā tiesā ar iebildumiem par šīs prasības tiesiskumu.

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Senāts atzina, ka tiesiskais regulējums, kas attiecīgās prasības izvirza, nesamērīgi ierobežo privātpersonām Satversmes 105.pantā garantētās tiesības uz īpašumu. Senāta ieskatā likumdevējs, paredzot, ka izdevumus par privātpersonas īpašumā esoša apgrūtinājuma – ceļu inženierbūves – pārvietošanu nekustamā īpašuma nojaukšanas gadījumā jāsedz privātpersonai, nav panācis taisnīgu līdzsvaru starp nekustamā īpašuma īpašnieka tiesībām izmantot savu īpašumu un sabiedrības interesēm sabiedriskā transporta pakalpojumu nodrošināšanā. Senāts nesaskatīja, ka apstākļos, kuros persona vēlas nojaukt tās īpašumā esošo būvi un tas apdraud ceļu inženierbūves stabilitāti un drošu ekspluatāciju, būtu taisnīgi, ka ceļu inženierbūves pārvietošanas finansiālo slogu uzņemas nekustamā īpašuma īpašnieks.

Senāts iesniedza pieteikumu Satversmes tiesai par Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešās daļas, ciktāl tā paredz nekustamā īpašuma īpašniekam pienākumu par saviem līdzekļiem pārvietot ceļu inženierbūvi nekustamajā īpašumā ietilpstošas būves nojaukšanai, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.⁵ Satversmes tiesa nolēma ierosināt lietu.⁶

SATVERSMES TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI UN TO ĪSTENOŠANA

2020.gadā Satversmes tiesa pabeidza izskatīt trīs Senāta iesniegtus pieteikumus. Pārskatā iezīmēta šo lietu būtība un Satversmes tiesas nospriestais.

Lieta Nr.2019-10-0103

Energoapgādes komersants, kas piegādāja dabasgāzi, bija vērsies tiesā pret pakalpojuma saņēmējiem ar prasībām par parāda un kompensācijas piedziņu, uzskatot, ka tie nebija nodrošinājuši gāzes skaitītāja un tā plombu saglabāšanu, pieļaujot iespēju izmainīt gazificētajā objektā izlietotās dabasgāzes uzskaitīto apjomu un izlietot dabasgāzi bez maksas. Prasības bija pamatotas ar Enerģētikas likuma 42.³panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016.gada 7.martam), kas paredzēja – ja energoapgādes komersants konstatē, ka enerģijas lietotājs ir pārkāpis Ministru kabineta noteikumus par dabasgāzes piegādi un lietošanu vai līgumu par dabasgāzes piegādi un tā rezultātā enerģijas lietotājam ir samazināts uzskaitītais dabasgāzes patēriņa apjoms vai radīta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas, enerģijas lietotājs samaksā energoapgādes komersantam par izlietoto dabasgāzi, kā arī kompensāciju. Kārtību, kādā energoapgādes komersants nosaka faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, kā arī kompensācijas apmēru un aprēķināšanas kārtību, šī likuma norma deleģēja Ministru kabinetam. Balstoties uz minēto likuma normu pieņemtās Ministru kabineta 2016.gada 9.februāra noteikumu Nr.85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” (turpmāk – noteikumi Nr. 85) normas paredzēja, ka elektroapgādes komersantam ir tiesības pārkāpuma gadījumā patērētās dabasgāzes daudzumu aprēķināt, ņemot vērā lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā vai ņemot vērā sistēmas operatora apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktās dabasgāzes diferencētās patēriņa normas, kā arī noteikt kompensāciju, reizinot aprēķināto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārsā apmērā.

Senāts iesniedza pieteikumu Satversmes tiesai par minētās Enerģētikas likuma normas, ciktāl tā nosaka energoapgādes komersanta tiesības uz kompensāciju, atbilstību Satversmes 64.pantam un 105.pantam, kā arī par noteikumu Nr. 85 normām, ciktāl šīs normas noteica energoapgādes komersanta tiesības uz kompensāciju, atbilstību minētajai Enerģētikas likuma normai un minētajiem Satversmes pantiem.⁷ Izskatījusi Senāta pieteikumu, Satversmes tiesa minēto Enerģētikas likuma normu atzina par atbilstošu Satversmes 64. un 105. pantam, bet attiecīgās noteikumu Nr.85 normas – par neatbilstošām minētajiem Satversmes pantiem, turklāt attiecībā uz personām, kam tās piemērotas vai būtu jāpiemēro tiesā, par spēkā neesošām no izdošanas brīža.⁸

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu, ar kuru, piemērojot par spēkā neesošām atzītās noteikumu Nr.85 normas, bija apmierināta energoapgādes komersanta prasība daļā

³ Senāta 2020.gada 25.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1020/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0625.C12173819.10.L).

⁴ Satversmes tiesas 2020.gada 15.jūlija lēmums par lietas Nr.2020-36-01 ierosināšanu.

⁵ Senāta 2020.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-366/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0930.A420194117.12.L).

⁶ Satversmes tiesas 2020.gada 26.oktobra lēmums par lietas Nr.2020-59-01 ierosināšanu.

⁷ Senāta 2019.gada 5.septembra lēmums lietā Nr.SK-199/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0905.C33583315.5.L); 2019.gada 5.septembra lēmums lietā Nr.SK-829/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0905.C30747216.10.L).

⁸ Satversmes tiesas 2020.gada 20.marta spriedums lietā Nr.2019-10-0103.

par kompensācijas piedziņu, un šī lieta tika nodota jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.⁹ Savukārt lietā, kurā apelācijas instances tiesa bija samazinājusi piedzenamās kompensācijas apmēru sakarā ar to, ka tiesai bija radušās šaubas par pieprasītās kompensācijas apmēra atbilstību samērīguma principam un taisnīguma apsvērumiem, Senāts, atceļot spriedumu daļā par kompensācijas piedziņu, papildus norādīja, ka tiesa nedrīkst pēc savas iekšējās pārliecības patvaļīgi piemērot tiesību analogiju tādā gadījumā, kad strīdīgo tiesisko situāciju reglamentē spēkā esošs normatīvais akts, un, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību Satversmei, zemākās instances tiesai pašai bija pienākums iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai.¹⁰

Lieta Nr.2019-36-01

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pieteicējam, kuram bija noteikts invaliditātes statuss, bija atteikusi piešķirt invaliditātes pensiju, lēmumu pamatojot ar to, ka pieteicēja apdrošināšanas stāžs invaliditātes pensijai ir mazāks par trīs gadiem, tālab nepastāv nepieciešamie priekšnoteikumi invaliditātes pensijas piešķiršanai. Tā kā pieteicējs no 1998.gada janvāra līdz 2000.gada oktobrim bija darba ņēmējs un viņam šajā periodā bija noteikta I vai II grupas invaliditāte, tad lietā ir jāpiemēro arī likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta otrā daļa redakcijā, kas bija spēkā līdz 2002.gada 31.decembrim. Tā kā saskaņā ar apstrīdēto normu pieteicējs kā darba ņēmējs, kuram noteikta I vai II grupas invaliditāte, iepriekš minētajā laika periodā nebija pakļauts invaliditātes apdrošināšanai, tad šis laika periods nav iekļaujams pieteicēja apdrošināšanas stāžā invaliditātes pensijas saņemšanai. Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirta invaliditātes pensija.

Senāts iesniedza pieteikumu Satversmes tiesai par likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta otrās daļas (redakcijā, kas bija spēkā no 1998.gada 1.janvāra līdz 2002.gada 31.decembrim), ciktāl tā neparedz darba ņēmēju, kuriem noteikta I vai II grupas invaliditāte, pakļaušanu invaliditātes apdrošināšanai, atbilstību Satversmes 91. un 109.pantam.¹¹ Satversmes tiesa minēto likuma normu, ciktāl tā neparedzēja personu ar I vai II grupas invaliditāti pakļaušanu invaliditātes apdrošināšanai, atzina par neatbilstošu minētajiem Satversmes pantiem un par spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās dienas.¹²

Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu un nodeva lietā jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Senāts atzina, ka pieteicēja gadījumā taisnīguma prasībām atbilstošs risinājums ir pieteicēja nostrādātā laika ieskaitīšana pieteicēja apdrošināšanas stāžā, turklāt, lai to darītu, nav nepieciešami grozījumi normatīvajos aktos, jo

pietiekams pamats tam ir par strīdus normu pieņemtais Satversmes tiesas spriedums.¹³

Lieta Nr.2020-07-03

Pieteicējam aprēķinātais vecuma pensijas apmērs bija mazāks par valstī noteikto minimālo apmēru, tāpēc Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra piešķīra pieteicējam vecuma pensiju, to paaugstinot līdz minimālajam apmēram. Nepiekrītot šim lēmumam, pieteicējs vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru viņam vecuma pensija tiktu aprēķināta, piemērojot valstī noteikto vidējo apdrošināšanas iemaksu algū.

No Ministru kabineta 2011.gada 5.decembra noteikumu Nr.924 „Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” (turpmāk – noteikumi Nr.924) 2.punkta regulējuma izrietēja, ka vecuma pensijas minimālais apmērs ir tieši atkarīgs no valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra, kam tiek piemērots attiecīgs koeficients, ņemot vērā personas uzkrāto apdrošināšanas stāžu. No Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1605 „Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” (turpmāk – noteikumi Nr.1605) 2.punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019.gada 31.decembrim) izrietēja, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir 64,03 *euro* mēnesī. Sistēmiski piemērojot minētās normas, pieteicēja gadījumā vecuma pensijas minimālais apmērs bija aprēķināts 83,24 *euro* mēnesī (64,03 *euro* x 1,3). Savukārt atbilstoši Ministru kabineta 2019.gada 3.decembra noteikumu Nr.579 „Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” (turpmāk – noteikumi Nr.579) 2.punktam, piemērojot to kopsakarā ar 3.punktu, no 2020.gada 1.janvāra vecuma pensijas apmērs personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir no 21 līdz 30 gadiem, būtu 104 *euro* (80 *euro* x 1,3). Pieteicēja vecuma pensijas apmērs pēc indeksācijas no 2019.gada 1.oktobra bija 110,60 *euro*, līdz ar to viņa vecuma pensijas apmērs nemainītos. Senāts lūdza Satversmes tiesai atzīt minētās noteikumu Nr.924, noteikumu Nr.1605 un noteikumu Nr.579 normas iepriekš minētajās redakcijās par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 109.pantam un Pārskatītās Eiropas Sociālās hartas 12.panta 1.punktam.¹⁴

Satversmes tiesa atzina noteikumu Nr.579 normas par neatbilstošām Satversmes 1. un 109.pantam un spēkā neesošām no 2021.gada 1.jūnija. Savukārt iepriekš minētās noteikumu Nr.924 un noteikumu Nr.579 normas Satversmes tiesa atzina par neatbilstošām Satversmes 1. un 109.pantam un spēkā neesošām no personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz personām, kuras savu tiesību aizsardzībai Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā vērsušās tiesā un attiecībā uz kurām administratīvais process tiesā vēl nav noslēdzies.¹⁵

Reinis MARKVARTS
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks

⁹ Senāta 2020.gada 14.maija spriedums lietā Nr.SKC-17/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0514.C33583315.7.S).

¹⁰ Senāta 2020.gada 14.maija sprieduma lietā Nr.SKC-128/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0514.C30747216.12.S) 16.punkts.

¹¹ Senāta 2019.gada 2.decembra lēmums lietā Nr.SKA-386/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1202.A420225116.5.L).

¹² Satversmes tiesas 2020.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr.2019-36-01.

¹³ Senāta 2020.gada 27.augusta sprieduma lietā Nr.SKA-106/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0827.A420225116.7.S) 14.punkts.

¹⁴ Senāta 2019.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1481/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1218.A420271718.12.L).

¹⁵ Satversmes tiesas 2020.gada 10.decembra spriedums lietā Nr.2020-07-03.

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ 2020.GADĀ PUBLICĒTIE JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI

Publicējam Augstākās tiesas mājaslapā ievietoto judikatūras nolēmumu sarakstu klasifikatorā pēc lietu kategorijām. Šajā sarakstā ir tikai tie nolēmumi, kas publicēti ar judikatūras tēzēm.

Mājaslapā publicēto nolēmumu skaits ir daudz lielāks, jo tiek publicēti arī juridiski nozīmīgākie nolēmumi bez tēzēm. Klasifikatoros nolēmumi ar tēzēm uzskatāmi nodalīti ar judikatūras simbolu.

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE

ADMINISTRATĪVO

LIETU

DEPARTAMENTA

JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI

PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Faktiskā rīcība
- 1.3. Publisko tiesību līgums
- 1.4. Tiesību principi
 - 1.4.1. Tiesiskās palāzības princips
 - 1.4.2. Samērīguma princips
 - 1.4.3. Objektīvās izmeklēšanas princips
 - 1.4.4. Citi
- 1.5. Tiesību normu piemērošana
- 1.6. Personas subjektīvās tiesības
- 1.7. Administratīvais process iestādē
- 1.8. Administratīvais process tiesā
 - 1.8.1. Administratīvais process tiesā
 - 1.8.2. Valsts nodeva/ Drošības nauda
 - 1.8.3. Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā
 - 1.8.4. Pierādījumi

2. Atbalsta maksājumi

3. Atlīdzinājuma prasījumi

- 3.1. Vispārīgie jautājumi
- 3.2. Morālais un personiskais zaudējums

4. Bērnu tiesības/ Vecāku tiesības

5. Brīvo profesiju pārstāvju darbība

- 5.1. Advokāti
- 5.2. Maksātspējas administratori

6. Būvniecības tiesības

7. Cilvēktiesības

- 7.1. Diskriminācijas aizliegums
- 7.2. Domu, apziņas un reliģijas brīvība
- 7.3. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi
- 7.4. Vārda brīvība
- 7.5. Tiesības uz izglītību

8. Interesu konflikta novēršana valsts amatpersonu darbībā

9. Konkurences tiesības

10. Medicīnas un ārstniecības tiesības

11. Naturalizācija, pilsonības piešķiršana, uzturēšanās atļauju piešķiršana, ārzemnieku iekļaušana to personu sarakstā, kurām aizliegta ieceļošana Latvijas Republikā

12. Nodokļu tiesības

- 12.1. Vispārīgie jautājumi
- 12.2. Akcīzes nodoklis
- 12.3. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 12.4. Muitas nodoklis
- 12.5. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 12.6. Pievienotās vērtības nodoklis

13. Patērētāju tiesības

14. Privatizācijas tiesības

- 14.1. Dzīvojamo māju privatizācija

15. Publiskie iepirkumi

16. Publisko lietu tiesības

17. Sociālās tiesības

- 17.1. Vispārīgie jautājumi
- 17.2. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

18. Tiesības un informāciju un atbildi pēc būtības

19. Valsts dienests

20. Valsts pārvaldes darbība

- 20.1. Finanšu un kapitāla tirgus komisija
- 20.2. Pašvaldības
- 20.3. Uzņēmumu reģistrs
- 20.4. Valsts pārvaldes iekārta

21. Vēlēšanu tiesības; Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi

22. Vides tiesības

23. Administratīvo pārkāpumu lietas

24. Citi

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1399/2020

Pašvaldības lēmuma par rīcību ar nekustamo īpašumu tiesiskā daba

28.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1059/2020

Rezidenta (ārsta) apmācībai izlietoto līdzekļu atprasīšana

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-964/2020

Valsts vides dienesta lēmuma par operatora konstatēšanu tiesiskā daba

08.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-815/2020

Pēc bāriņtiesas vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas secīgi pieņemtā bāriņtiesas koleģiālā lēmuma par aizgādības tiesību neatjaunošanu tiesiskā daba

11.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-638/2020

Administratīvā akta spēkā esības prezumpcijas piemērošana attiecībā uz iespējami spēkā neesošiem administratīvajiem aktiem

06.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-429/2020

Tiesiskā daba lēmumam, ar kuru amatpersonai tiek noteikta kategorija

1.2. FAKTISKĀ RĪCĪBA

05.06.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1079/2020

Ieraksta par transportlīdzekļa vadīšanas tiesību izmantošanas aizliegumu Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā tiesiskā daba

1.3. PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

22.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-84/2020

Prasījuma par publisko tiesību līguma izpildes pareizību izskatīšana administratīvajā tiesā

1.4. TIESĪBU PRINCIPI

1.4.1. TIESISKĀS PAĻĀVĪBAS PRINCIPS

14.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-243/2020

Aizsargājamas tiesiskās paļāvības elements – iestādes izteikums, kas var radīt pamatotu paļāvību

14.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-160/2020

Tiesiskās paļāvības konstatēšana un tās aizsardzības nepieciešamības izvērtējums

1.4.2. SAMĒRĪGUMA PRINCIPS

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-91/2020

Iestādes lēmuma samērīguma pārbaude

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-58/2020

Samērīguma principa ievērošana, nosakot sankcijas par nodokļa maksātāja pārkāpumiem

1.4.3. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

28.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1102/2020

Objektīvās izmeklēšanas principa saturs un šī principa robežas

1.4.4. CITI

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-86/2020

Procesuālās ekonomijas princips un izvērtējamie apstākļi, piemērojot šo principu

1.5. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

28.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-313/2020

Tiesas rīcība, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai

10.03.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-159/2020

Tiesību piemērotāja pienākums izmantot tiesību normu interpretācijas metodes

04.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-120/2020

Spēku zaudējušas tiesību normas piemērošana attiecībā uz tiesiskajām attiecībām, kuras nodibinātas tiesību normas darbības laikā

1.6. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

18.03.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-830/2020

Subjektīvās tiesības privātpersonai apstrīdēt kredītiestādei noteiktos ierobežojumus

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-166/2020

Personas subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu izturēšanos pret miruša radnieka ķermeni

1.7. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-436/2020

Konkrētība kā būtiska uzzīņas raksturojošā pazīme

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-401/2020

Tiesību neesība prasīt samaksu par administratīvā akta (motokrosa trases licences) izsniegšanu

25.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-143/2020

Satura prasības iesniegumam par administratīvā akta apstrīdēšanu

11.06.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-66/2020

Uzziņas tiesiskās sekas

1.8. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

1.8.1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

15.12.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1564/2020

Studentu pārbaudes darbu novērtējuma pakļautība tiesas kontrolei

08.12.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1515/2020

Prasījuma par laika periodu ieskaitīšanu izdienā tiesiskā daba

19.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1488/2020

Mikrolieguma buferzonas noteikšanas pārbaude administratīvajā tiesā

25.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1473/2020

Lēmuma par interešu konflikta pārkāpuma rezultātā valstij nodarītā kaitējuma atlīdzinājumu darbības apturēšana

05.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1471/2020

Aktuālās faktiskās situācijas novērtējums lietā par aizgādības tiesību atjaunošanu

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1399/2020

Vides tiesību aizskārums vai apdraudējums kā izšķirošais kritērijs, lemjot par pieteikuma, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pieļaujamību

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1314/2020

Senāta departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumos izteikto atziņu izmantošana

12.06.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1278/2020

Procesa dalībnieka pienākums saglabāt cieņpilnu attieksmi

06.07.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1215/2020

Ārkārtas situācijas laikā (Covid-19) noteikto ierobežojumu apstrīdēšana

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1205/2020

Piemērojamais regulējums personas datu apstrādei, kas ir veikta operatīvās darbības ietvaros, un iestāde, kuras kompetencē ir izskatīt jautājumus par šādu personas datu apstrādi

15.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1108/2020

Administratīvās tiesas kontrolei nav pakļauts jautājums par ministra izvēli tikties un uzklaustīt konkrētu personu

08.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-815/2020

Pieteikuma priekšmets un pārbaudāmo apstākļu loks lietās par bērna aizgādības tiesībām

21.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-607/2020

Sprieduma ar tajā iekļautu nosacījumu pieļaujamība

23.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-421/2020

Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšanā

13.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-403/2020

Tiesas kompetence lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pārbaudē

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-317/2020

Pieteikums vides interesēs; Dzelzceļa infrastruktūras līnijas Rail Baltica trases posmu izvietojuma apstrīdēšana

28.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-313/2020

Tiesas rīcība, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai

03.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-235/2020

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē

17.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-201/2020

Novērtējamie apstākļi, lemjot par nodokļa maksātāja tiesībām iesniegt jaunus pierādījumus tiesvedības laikā

03.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-167/2020

Tiesas pienākums motivēt savu spriedumu; Tiesas tiesības rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu

13.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-158/2020

Tiesas kontrole pār administratīvo aktu, kura pieņemšanas procedūrā iestāde atsauca uz citas iestādes lēmumu/faktiskajiem apstākļiem

07.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-146/2020

Zvērinātu advokātu eksāmena pārbaude administratīvajā tiesā

23.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-109/2020

Lietas izskatīšana mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā; Prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā izskatīšana administratīvajā tiesā

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-98/2020

Tiesiskās sekas, ja procesa dalībnieks atzīst pieteikumā ietverto prasījumu vai faktus

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-86/2020

Procesuālās ekonomijas princips un izvērtējamie apstākļi, piemērojot šo principu

22.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-84/2020

Prasījuma par publisko tiesību līguma izpildes pareizību izskatīšana administratīvajā tiesā

07.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-73/2020

Ierobežojums iepazīties ar lietas materiāliem, ja tajos ir personas dati; Ierobežojumu noteikšana iepazīties ar lietas materiāliem un to apstrīdēšana

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-23/2020

Pierādīšanas priekšmets lietās par darba ņēmēja ienākumu apmēru, ja Valsts ieņēmumu dienests ir precizējis darba ņēmēja ienākumus

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2020

Sprieduma rezolutīvā daļa kompleksu aprēķinu gadījumā

1.8.2. VALSTS NODEVA/ DROŠĪBAS NAUDA

12.02.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-807/2020

Maksātnespējas procesa administratora atbrīvošana no pienākuma samaksāt valsts nodevu

1.8.3. PAGaidu AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1575/2020

Lūguma par pagaidu aizsardzības piemērošanu izskatīšanas robežas

17.07.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1142/2020

Lūguma par pagaidu aizsardzību izskatīšana kasācijas instancē

1.8.4. PIERĀDĪJUMI

23.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-421/2020

Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanā atlidzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riska fonda

09.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-83/2020

Ekspertīzes atzinuma saturs; Eksperta izraudzīšanās kritēriji

10.09.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-74/2020

Nepieciešamās pierādījumu īpašības, lai pierādījumu varētu izmantot

07.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-73/2020

Personu sniegtās liecības kriminālprocesa un cita administratīvā procesa ietvaros kā pierādījumu pieļaujamība; Liecinieku rakstveida liecību izmantošanas pieļaujamība

2. ATBALSTA MAKSĀJUMI

11.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-638/2020

Atbalsta saņēmēja pienākumi, izvēloties darba veicēju

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-330/2020

Terminš, kādā Lauku atbalsta dienests ir tiesīgs pieņemt lēmumu par publiskā finansējuma atprasīšanu

14.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-243/2020

Jēdziena „teritorija” interpretācija Ministru kabineta 2012.gada 14.augusta noteikumu Nr.559 „Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai” nolikums” 8.1.apakšpunkta izpratnē; Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta īstenošana; Valsts rīcības brīvība, izlemjot, kāda veida projektiem piešķirt klimata pārmaiņu finanšu instrumenta līdzekļus; Aizsargājamas tiesiskās palāvības elements – iestādes izteikums, kas var radīt pamatotu palāvību

14.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-160/2020

Uz vides kvalitātes uzlabošanu vērsts papildu mērķis kā priekšnoteikums finansējuma piešķiršanai hidroelektrostacijām

03.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-8/2020

Elektrostacijas atrašanās vietas maiņas tiesiskās sekas, piešķirot tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros

3. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

3.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

20.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1002/2020

Ārsta rīcības vērtējumam izmantojamie palīg līdzekļi

24.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-790/2020

Ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā kā priekšnoteikums atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riska fonda

23.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-421/2020

Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšanā; Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanā atlīdzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riska fonda

3.2. MORĀLAIS UN PERSONISKAIS ZAUDĒJUMS

28.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1286/2020

Morālā kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšana kriminālprocesā

4. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

05.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1471/2020

Aktuālās faktiskās situācijas novērtējums lietā par aizgādības tiesību atjaunošanu; Nepilngadīga jaunieša psihoemocionālā stāvokļa vērtējuma nozīme lietās par aizgādības tiesībām; Nepilngadīga jaunieša viedokļa vērtēšana lietās par aizgādības tiesībām

17.09.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1345/2020

Bērna vecāku savstarpējā komunikācija lietās, kas saistītas ar bērna tiesību ievērošanu, un ārpustiesas strīdu risināšanas līdzekļu izmantošana šīs komunikācijas veicināšanai

22.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1339/2020

Tiesiskā daba nodarbinātības attiecībām starp pašvaldības domi un bāriņtiesas priekšsēdētāju

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1314/2020

Nepamatotu izmaksu no Uzturlīdzekļu garantiju fonda nošķiršana no bērna vecāku savstarpējiem strīdiem par faktisko bērna uzturēšanas pienākumu pildīšanu

26.03.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-857/2020

Faktiskās ģimeniskās attiecībās dzīvojošas personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni

08.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-815/2020

Pēc bāriņtiesas vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas secīgi pieņemtā bāriņtiesas koleģiālā lēmuma par aizgādības tiesību neatjaunošanu tiesiskā daba; Pieteikuma priekšmets un pārbaudāmo apstākļu loks lietās par bērna aizgādības tiesībām

17.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-700/2020

Saskarsmes tiesību ierobežošanā vērā ņemamie aspekti

31.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-606/2020

Bērna saskarsmes tiesību ierobežošanas nosacījumi; Vecvecāka un mazbērna saskarsme kā tiesību uz ģimenes dzīvi daļa

15.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-239/2020

Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas; Tikai veģetāra uztura nodrošināšana skolā

31.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-34/2020

Personas, kura iepriekš ir bijusi sodīta par noziedzīga nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, kā adoptētāja izvērtējums; Kolīzijas starp bērna tiesībām uz aizsardzību no vardarbības un tiesībām uzaugt ģimeniskā vidē risināšana; Valsts pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības

5. BRĪVO PROFESIJU PĀRSTĀVJU DARBĪBA

5.1. ADVOKĀTI

07.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-146/2020

Zvērinātu advokātu eksāmena pārbaude administratīvajā tiesā

5.2. MAKSĀTNESPĒJAS ADMINISTRATORI

12.02.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-807/2020

Maksātnespējas procesa administratora atbrīvošana no pienākuma samaksāt valsts nodevu

09.10.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-508/2020

Maksātnespējas administratoru eksāmena komisijas darbība

19.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-394/2020

Maksātnespējas procesa administratora tiesību saņemt informāciju no Latvijas Bankas Kredītu reģistra robežas

6. BŪVNIECĪBAS TIESĪBAS

07.04.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-856/2020

Vides pieejamības (pienācīgas piekļuves) jautājumu risināšana

04.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-412/2020

Jēdziens „publiskā ārtelpa”

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-411/2020

Atkārtots būvinspektora atzinums par patvaļīgu būvniecību

27.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-331/2020

Būvniecības pieļaujamība krasta kāpu aizsargjoslā; Senas apbūves likumības novērtējums

28.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-313/2020

Teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējā mijiedarbība

05.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-207/2020

Detālplānojuma izstrādes prasība ēkas pārbūves gadījumā

09.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-205/2020

Dzīvokļa īpašnieka pienākums saņemt pārējo kopīpašnieku piekrišanu būvdarbiem dzīvokļa īpašumā, ja plānotā būvniecība ietekmē pārējo kopīpašnieku domājamo daļu apmēru

31.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-149/2020

Atbildīgā persona piekļuves elektrisko tīklu objektam nodrošināšanā

31.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-144/2020

Interpretācija vārdkopai „uguns aizsardzības sistēma”

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-103/2020

Būves reģistrēšana Kadastra informācijas sistēmā; Personas kā būves īpašnieka reģistrēšana Kadastra informācijas sistēmā

28.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-77/2020

Aprobežojumu, kas izriet no ūdens un kanalizācijas tīkla ekspluatācijas aizsargjoslas, ievērošana jaunas būvniecības gadījumā

7. CILVĒKTIESĪBAS

7.1. DISKRIMINĀCIJAS AIZLIEGUMS

17.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-450/2020

Personas ar invaliditāti atbrīvošana no valsts civildienesta saistībā ar personas ilgstošu prombūtni

7.2. DOMU, APZIŅAS UN RELIĢIJAS BRĪVĪBA

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-233/2020

Reliģiskās organizācijas (draudzes) reorganizācija, ja tā ir pieņēmusi lēmumu izstāties no reliģiskās savienības (baznīcas)

7.3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1205/2020

Piemērojamais regulējums personas datu apstrādei, kas ir veikta operatīvās darbības ietvaros, un iestāde, kuras kompetencē ir izskatīt jautājumus par šādu personas datu apstrādi

15.06.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-669/2020

Informācijas par vārda un uzvārda maiņu pieprasīšanas pamats; Politika statuss pats par sevi nav pietiekams pamats informācijas par viņa privāto dzīvi atklāšanai

31.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-606/2020

Vecvecāka un mazbērna saskarsme kā tiesību uz ģimenes dzīvi daļa

15.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-239/2020

Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-166/2020

Mirusas personas audu paraugu glabāšana kā tuvinieku tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums; Kontrole pār rīcību ar personas audiem kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi

31.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-34/2020

Valsts pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības

7.4. VĀRDA BRĪVĪBA

13.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-90/2020

Plānotās darbības neatbilstība normatīvo tiesību aktu prasībām kā pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli

7.5. TIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-442/2020

Sešus gadus veca bērna uzņemšana izglītības iestādē pamatizglītības uzsākšanai

8. INTEREŠU KONFLIKTA NOVĒRŠANA VALSTS AMATPERSONU DARBĪBĀ

25.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1473/2020

Lēmuma par interešu konflikta pārkāpuma rezultātā valstij nodarītā kaitējuma atlīdzinājumu darbības apturēšana; Amatspersonas pienākums atlīdzināt valstij kaitējumu, kas nodarīts ar interešu konflikta pārkāpumu

9. KONKURENCES TIESĪBAS

28.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-5/2020

Izšķirošās ietekmes konstatēšana

10. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

28.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1102/2020

Proporcionāli nostrādātā laika ņemšana vērā, aprēķinot atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu par rezidentūras mācībām apmēru, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām; Valsts budžetā atmaksājamo summu par rezidentūru aprēķināšana

28.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1059/2020

Rezidenta (ārsta) apmācībai izlietoto līdzekļu atprasīšana

20.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1002/2020

Ārsta rīcības vērtējumam izmantojamie palīg līdzekļi

24.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-790/2020

Personai nodarītā kaitējuma smaguma noteikšana; Ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā kā priekšnoteikums atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riska fonda; Iespējamu un sagaidāmu operācijas seku pierēķināšana ārsta neprofesionālajai rīcībai; Ārsta atbildība pacientam sniegt informāciju, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu

23.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-421/2020

Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšanā; Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanā atlīdzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riska fonda

03.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-167/2020

Aptiekas speciālās atļaujas (licences) anulēšana par medikamentu izplatīšanu bez licences; Nosacījuma „citas valsts iestādes pamatots rakstisks priekšlikums par licences apturēšanu” interpretācija; Kritērija „apteika darbojas ekspluatācijā nodotās telpās” interpretācija

06.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-41/2020

Ārstniecības personu konfidencialitātes pienākums; Normas, kas piešķir ārstniecības personām tiesības sniegt informāciju par pacientu citiem subjektiem ar ārstniecību nesaistītiem mērķiem, skaidrības un paredzamības būtiskums; Ārstniecības personas vai iestādes tiesību sniegt Valsts policijai pacienta personas datus robežas

11. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠKIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠKIRŠANA, ĀRZEMNIEKU IEKĻAUŠANA TO PERSONU SARAKSTĀ, KURĀM AIZLIEGTA IECEĻOŠANA LATVIJAS REPUBLIKĀ

31.08.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1263/2020

Valsts pienākums ņemt vērā cilvēktiesību aspektu, lemjot par ārzemnieka izraidīšanu

12. NODOKĻU TIESĪBAS

12.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

16.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-481/2020

Priekšnoteikumu par personas iekļaušanu riska personu sarakstā piemērošana

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-246/2020

Personas izslēgšana no riska personu saraksta, jo tā ir novērsusi savus pārkāpumus

17.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-201/2020

Novērtējamie apstākļi, lemjot par nodokļa maksātāja tiesībām iesniegt jaunus pierādījumus tiesvedības laikā

13.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-158/2020

Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta otrajā daļā ietvertu vārdu „ir pārkāpti” interpretācija

20.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-156/2020

Tiesiskā daba termiņam, kurā nodokļu maksātājs var pieprasīt pārmaksāto nodokļu atmaksu

18.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-80/2020

Nodokļu maksātāja saimnieciskās darbības apturēšana, ja tas nav sniedzis Valsts ieņēmumu dienestam pieprasīto informāciju

08.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-78/2020

Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja deklarācijas precizējumu pieļaujamība

04.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-64/2020 un senatores Līvijas Slicas atsevišķās domas

Pušu brīvība izvēlēties līguma veidu kādu noteiktu darbu (uzdevumu) veikšanai un valsts tiesības pārbaudīt, vai faktiski nav nodibinātas darba tiesiskās attiecības

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-58/2020

Samērīguma principa ievērošana, nosakot sankcijas par nodokļa maksātāja pārkāpumiem

30.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-53/2020

Samazinātas nodokļu soda naudas piemērošana

27.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-40/2020

Par komercsabiedrības saimniecisko darbību apturēšanu atbildīgās personas iekļaušana riska personu sarakstā

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-23/2020

Pierādīšanas priekšmets lietās par darba ņēmēja ienākumu apmēru, ja Valsts ieņēmumu dienests ir precizējis darba ņēmēja ienākumus

12.2. AKCĪZES NODOKLIS

23.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-346/2020

Pienākums maksāt akcīzes nodokli, ja akcīzes preces tiek pārvietotas atliktās nodokļa maksāšanas režīmā no Latvijas Republikas uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti un tās nenonāk akcīzes preču noliktavā

12.3. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

04.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-383/2020

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas pienākuma un apmēra noteikšana no nekustamā īpašuma atsavināšanas, to ieguldot kapitālsabiedrības pamatkapitālā

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-271/2020

Pielaujamība nekustamā īpašuma ieguldījumos iekļaut izdevumus par sadzīves priekšmetu iegādi; Izdevumu, kuri radušies pirms īpašuma tiesību reģistrācijas zemesgrāmatā, iekļaušana ieguldījumos nekustamajā īpašumā

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-256/2020

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja tiesības atskaitīt attaisnotos izdevumus un šo izdevumu apmēra pierādīšana

23.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-189/2020

Ienākumu no nekustamā īpašuma atsavināšanas nodošanas glabāšanā zvērinātam notāram ietekme uz pienākumu maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli no kapitāla pieauguma

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-169/2020

Nekustamā īpašuma iegādes vērtības noteikšana, ja pirkuma maksu ir samaksājusi cita persona; Jēdziena „iegādes vērtība” interpretācija, aprēķinot iedzīvotāju ienākuma nodokli no kapitāla pieauguma gadījumā, ja pircējs nav samaksājis pirkuma maksu

09.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-150/2020

Darba devēja tiesības prasīt atmaksāt kļūdaini samaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli

17.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-100/2020

Izdevumi par makleru pakalpojumu saistībā ar nekustamā īpašuma pārdošanas darījuma noslēgšanu nav iekļaujami iedzīvotāju ienākuma nodokļa no kapitāla atsavināšanas aprēķinā

10.09.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-74/2020

Zvērināta advokāta profesionālās darbības atzīšana par saimniecisko darbību un ienākumu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

11.06.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-66/2020

Ienākuma no nekustamā īpašuma atdalīta zemesgabala atsavināšanas aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-65/2020

Nekustamā īpašuma iegādes vērtības noteikšana, ja iegādes vērtību nevar dokumentāri pierādīt; Maiņas darījuma rezultātā iegūta nekustamā īpašuma iegādes vērtības noteikšana

04.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-64/2020 un senatores Līvijas Slicas atsevišķās domas

Gadījumu loks, kad iedzīvotāju ienākuma nodokļa un valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu soda naudu aprēķina trīskāršā apmērā

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2020

Mežaudze kā daļa no nekustamā īpašuma; Jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija

30.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-3/2020

Morālā kaitējuma atlīdzinājums nav iedzīvotāju ienākuma nodokļa objekts; Ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamie ienākumi

12.4. MUITAS NODOKLIS

06.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-165/2020

Ārējās tranzīta procedūras pabeigšana, ja daļa no precēm nav nekad nonākušas Eiropas Savienības muitas teritorijā

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-45/2020

Kritērija „vienlaidus šķērsgriezums” interpretācija

12.5. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

27.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-733/2020

Nekustamā īpašuma nodokļa maksātājs nekustamā īpašuma mantošanas procesa ietvaros

13.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-173/2020

Būves klasificēšana kā vidi degradējoša, sagrūvusi vai cilvēku drošību apdraudoša

13.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-158/2020

Tiesas kontrole pār administratīvo aktu, kura pieņemšanas procedūrā iestāde atsauca uz citas iestādes lēmumu/faktiskajiem apstākļiem

04.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-120/2020
Jēdziena „vidi degradējoša būve” papildīšana ar saturu

30.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-56/2020

Pienākumu sadalījums starp privātpersonu un Valsts zemes dienestu, aktualizējot kadastra datus
Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā; Inženierbūves nolietojuma procents

09.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-38/2020

Atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas atbrīvošana no pienākuma maksāt nekustamā īpašuma
nodokli par inženierbūvi

12.6. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

12.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-464/2020

Pievienotās vērtības nodokļa aprēķināšana, ja netiek ievēroti muitas procedūras nosacījumi; Pievienotās
vērtības nodokļa iekasēšanas brīdis

13.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-403/2020

Nepatiesas informācijas sniegšana deklarācijā kā pamats nodokļa maksātāja izslēgšanai no pievienotās
vērtības nodokļa maksātāju reģistra; Tiesas kompetence lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no
pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pārbaudē

26.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-122/2020

Nodokļu maksātāja tiesības veikt pievienotās vērtības nodokļa priekšnodokļa korekciju par zaudētiem
parādiem un šo tiesību ierobežošana

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-92/2020

Darījuma esība un tā elementu noskaidrošana pievienotās vērtības nodokļa piemērošanā

27.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-50/2020

Pievienotās vērtības nodokļa samazinātās likmes piemērošana siltumenerģijas piegādei

26.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-14/2020

Personas, kura nav reģistrējusies kā saimnieciskās darbības veicēja, pienākums reģistrēties pievienotās
vērtības nodokļa reģistrā, ja ir sasniegts likumā noteikto darījumu vērtības sliekšnis; Nekustamo
īpašumu iznomāšanas darījumu aplikšana ar pievienotās vērtības nodokli

13. PATĒRĒTĀJU TIESĪBAS

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-436/2020

Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs

27.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-407/2020

Recepšu zāļu reklamēšana kā iespējams negodīgas komercprakses pārkāpums; Jēdziena „negodīga
komercprakse” satura noskaidrošana

14. PRIVATIZĀCIJAS TIESĪBAS

14.1. DZĪVOJAMO MĀJU PRIVATIZĀCIJA

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-222/2021

Personas tiesības saņemt īpašumā pašvaldības dzīvokli bez atlīdzības, ja bijusi māja nojaukta sakarā ar
zemesgabala atņemšanu valsts vajadzībām

15. PUBLISKIE IEPIRKUMI

04.06.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1173/2020

Iepirkumu uzraudzības birojā iemaksātā depozīta atmaksāšana sūdzības atsaukšanas gadījumā;
Iepirkumu uzraudzības biroja tiesības atstāt apstrīdēšanas iesniegumu bez izskatīšanas

30.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-605/2020

Pretendenta paskaidrojums publiskā iepirkuma procedūrā par piedāvājuma zemo cenu

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-323/2020

Pakalpojumu publisko iepirkumu līguma nošķiršana no pakalpojuma koncesijas līguma

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-297/2020

Samērīgums publiskā iepirkuma nolikuma prasībās

22.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-84/2020

Prasījuma par publisko tiesību līguma izpildes pareizību izskatīšana administratīvajā tiesā

16. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

03.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-235/2020

Ostas pakalpojuma līgums un tā sniegšanas iespēju pieejamība; Publiskas funkcijas veicēja rīcība nedrīkst būt patvaļīga

17. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

17.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

08.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1005/2020

Sociālo dienestu pienākuma izvērtēt personas atbilstību trūcīgas ģimenes (personas) statusam interpretācija; Trūcīgai personai izvirzītās prasības par īpašuma neesību vērtēšana; Jēdziena „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija trūcīgas personas statusa pārbaudē

16.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-209/2020

Personas izslēgšana no tehnisko palīgīdzekļu saņemšanas rindas, jo persona nav brīdinājusi par savu neierašanos

17.2. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

08.12.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1515/2020

Prasījuma par laika periodu ieskaitīšanu izdienā tiesiskā daba

22.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-474/2020

Personas ar termiņuzturēšanās atļauju Latvijā izņēmuma tiesības uz ģimenes valsts pabalstu

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-300/2020

Laika, kurā persona ir bijusi nodarbināta kā pašnodarbinātais un pati veikusi par sevi sociālās apdrošināšanas iemaksas, ieskaitīšana izdienas stāžā

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-215/2020

Ārsta noteiktā ārstēšanas režīma pārkāpuma ietekme uz slimības pabalsta izmaksāšanu; Periods, par kuru ārstniecības iestādes ārsts var izsniegt darbnespējas lapu

26.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-110/2020

Tiesību uz izdienas pensiju rašanās brīdis un piemērojamais regulējums; Personas izdienas stāža noteikšana un tiesības uz militārpersonu izdienas pensiju

23.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-109/2020

ASV pilsoņa tiesības prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu

27.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-106/2020

Personas tiesības uz invaliditātes pensiju, ja tā ir strādājusi laikā, kad tiesiskais regulējums neparedzēja personu ar I vai II grupas invaliditāti sociālu apdrošināšanu invaliditātes riskam

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-55/2020

Slimības pabalsta piešķiršana valdes loceklim bez noteiktas atlīdzības

18. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU UN ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

15.06.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-669/2020

Informācijas par vārda un uzvārda maiņu pieprasīšanas pamats; Politika statuss pats par sevi nav pietiekams pamats informācijas par viņa privāto dzīvi atklāšanai

21.01.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-607/2020

Valsts nodevas apmēra noteikšana par informācijas izsniegšanu, ja tās apmērs strīda izskatīšanas laikā ir mainījies

29.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-405/2020

Informācijas iedalījuma nozīme lietās par informācijas pieprasījumiem; Piemērojamās tiesību normas, vērtējot personas informācijas pieprasījumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības rezultātu

02.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-314/2020

Tiesiskā daba vides informācijai; Privātpersonas tiesības uz vides informāciju

19. VALSTS DIENESTS

26.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1490/2020

Ar ierēdņa kvalifikācijas celšanu saistīto izdevumu atmaksa

22.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1339/2020

Pašvaldības novērtējuma brīvība izvēloties pārvaldes amatpersonu

14.08.2020. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-885/2020

Disciplinārsodišanas funkcijas racionāla un efektīva izmantošana valsts pārvaldē

12.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-877/2020

Pensijas vecumu sasniegušas personas, kura turpina pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, civildienesta attiecību izbeigšanas pamats; Termiņš, kādā persona var prasīt izmaksāt atlaišanas pabalstu, ja persona tiek atbrīvota no civildienesta

30.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-571/2020

Disciplinārlietā noskaidroto faktu izmantošana, lai personu atlaistu no amata administratīvā procesa kārtībā; Nevainojamas reputācijas zaudēšana kā pamats personas atbrīvošanai no prokurora amata

17.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-450/2020

Personas ar invaliditāti atbrīvošana no valsts civildienesta saistībā ar personas ilgstošu prombūtni

06.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-429/2020

Amatpersonas kategorijas pārskatīšana; Tiesiskā daba lēmumam, ar kuru amatpersonai tiek noteikta kategorija

20.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-408/2020

Valsts amatpersonas tiesības savienot amatu ar radošo darbu

20. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

20.1. FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS KOMISIJA

23.11.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1533/2020

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas kompetence un tās robežas ieguldījumu pārvaldes sabiedrību uzraudzībā

18.03.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-830/2020

Subjektīvās tiesības privātpersonai apstrīdēt kredītiestādei noteiktos ierobežojumus

20.2. PAŠVALDĪBAS

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1399/2020

Pašvaldības lēmuma par rīcību ar nekustamo īpašumu tiesiskā daba

22.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1339/2020

Tiesiskā daba nodarbinātības attiecībām starp pašvaldības domi un bāriņtiesas priekšsēdētāju; Pašvaldības novērtējuma brīvība izvēloties pārvaldes amatpersonu

12.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-889/2020

Azartspēļu ierobežošana un Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pants

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-442/2020

Sešus gadus veca bērna uzņemšana izglītības iestādē pamatizglītības uzsākšanai

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-323/2020

Pašvaldības rīcības brīvība un tās robežas, iesaistot privātpersonu publiski tiesiskā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildē; Kremācijas pakalpojumu nodrošināšana pašvaldībā

28.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-313/2020

Teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējā mijiedarbība

22.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-244/2020

Pašvaldības kompetence teritorijas plānošanas jomā un pienākums ievērot teritorijas plānošanas principus

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-91/2020

Piesārņojuma darbību pieļaujamības regulējums un pašvaldības tiesības savā teritorijas plānojumā iekļaut aizliegumu veikt noteiktas piesārņošanas darbības; Pašvaldības tiesības noteikt īpašas vides aizsardzības prasības ostu teritorijās

20.3. UZŅĒMUMU REĢISTRS

28.08.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-641/2020

Biedrības reģistrācijas atteikums, ja biedrības mērķis ir izmaiņas tiesiskajā regulējumā

11.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-176/2020

Uzņēmuma reģistra pienākums iecelt revidentu atkarības pārskata nepilnīguma dēļ

13.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-90/2020

Plānotās darbības neatbilstība normatīvo tiesību aktu prasībām kā pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli

20.4. VALSTS PĀRVALDES IEKĀRTA

15.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1108/2020

Ministrijas rīcības brīvība organizējot apmeklētāju pieņemšanu ar ministrijas amatpersonām; Administratīvās tiesas kontrolei nav pakļauts jautājums par ministra izvēli tikties un uzklaustīt konkrētu personu

21.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-401/2020

Atbildīgā persona, ja pārvaldes uzdevums deleģēts privātpersonai

27.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-395/2020

Valsts pārvaldes pienākums darboties sabiedrības interesēs un aizliegums rīkoties patvaļīgi

21. VĒLĒŠANU TIESĪBAS; CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS LĒMUMI

02.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SA-1/2020

Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence un tās robežas, pārbaudot iesniegtos likumprojektus; Tautas likumdošanas iniciatīvas īstenošanas ietvaros iesniegta likumprojekta satura un kvalitātes prasības

22. VIDES TIESĪBAS

19.10.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1488/2020

Mikrolieguma buferzonas noteikšanas pārbaude administratīvajā tiesā

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1399/2020

Vides tiesību aizskārums vai apdraudējums kā izšķirošais kritērijs, lemjot par pieteikuma, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pieļaujamību

28.05.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1043/2020

Valsts vides dienesta un valsts vides inspektoru kompetence atkritumu apsaimniekošanas jomā

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-964/2020

Valsts vides dienesta lēmuma par operatora konstatēšanu tiesiskā daba

29.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-631/2020

Atbildīgā persona par prettiesiski novietotu atkritumu nodošanu apsaimniekotājam

30.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-379/2020

Dabas liegumā esošu zemes vienību sadalīšana

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-317/2020

Ekonomisko apsvērumu iekļaušana ietekmes uz vidi novērtējumā un šādas rīcības robežas; Pieteikums vides interesēs; Dzelzceļa infrastruktūras līnijas Rail Baltica trases posmu izvietojuma apstrīdēšana

02.12.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-314/2020

Tiesiskā daba vides informācijai; Privātpersonas tiesības uz vides informāciju

20.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-275/2020

Izvērtējamie aspekti, izskatot jautājumu par koku ciršanas pieļaujamību pilsētā

14.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-243/2020

Jēdziena „teritorija” interpretācija Ministru kabineta 2012.gada 14.augusta noteikumu Nr. 559 „Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai” nolikums” 8.1.apakšpunkta izpratnē; Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta īstenošana; Valsts rīcības brīvība, izlemjot, kāda veida projektiem piešķirt klimata pārmaiņu finanšu instrumenta līdzekļus; Aizsargājamas tiesiskās palāvības elements – iestādes izteikums, kas var radīt pamatotu palāvību

09.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-153/2020

Mikrolieguma izveidošanas procedūra un pienākums sabalansēt iesaistīto pušu intereses

27.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-118/2020

Likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā aizlieguma sadalīt paredzēto darbību saturs

28.04.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-91/2020

Pašvaldības tiesības noteikt īpašas vides aizsardzības prasības ostu teritorijās; Piesārņojuma darbību pieļaujamības regulējums un pašvaldības tiesības savā teritorijas plānojumā iekļaut aizliegumu veikt noteiktas piesārņošanas darbības

15.05.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-67/2020

Operatora iekārtu darbības jaudas summēšanas princips; Siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšana

23. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

29.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-405/2020

Piemērojamās tiesību normas, vērtējot personas informācijas pieprasījumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības rezultātu

24. CITI

29.12.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1496/2020

Sporta federāciju tiesiskais statuss un darbības joma; Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju uzraudzībā

05.06.2020. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1079/2020

Ieraksta par transportlīdzekļa vadīšanas tiesību izmantošanas aizliegumu Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā tiesiskā daba

13.11.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1032/2020

Nacionālās pretošanās kustības dalībnieka statusa piešķiršana

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-797/2020

Tiesu un Tiesu administrācijas kompetences personas datu apstrādē Tiesu informācijas sistēmā

30.06.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-444/2020

Ziņas par deklarēto dzīvesvietu nav anulējamas, kamēr nav atrisināts strīds civiltiesiskā kārtībā

04.02.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-434/2020

Ceļa zīmju izvietojumā ievērojamās prasības

10.07.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-270/2020

Polijas darbinieka pienākums pamatot transportlīdzekļa apskates nepieciešamību

30.10.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-219/2020

Videoreģistrators izmantošana ceļu satiksmes novērošanai savām personiskajām vajadzībām

30.09.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-166/2020

Tiesiskā daba un glabāšanas termiņš ekspertīzei izņemtu personas audu paraugiem

26.03.2020. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-43/2020

Pārtikas aprites prasību izpilde; Izcelsmes valsts norādīšana gaļas marķējumā

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE CIVILLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Apdrošināšanas tiesības

2. Civillikums

- 2.1. Ievads
- 2.2. Ģimenes tiesības
 - 2.2.1. Laulība
 - 2.2.2. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
 - 2.2.3. Aizbildnība un aizgādība
- 2.3. Mantojuma tiesības
 - 2.3.1. Likumiskā mantošana
 - 2.3.2. Mantojuma pieņemšana un iegūšana
- 2.4. Lietu tiesības
 - 2.4.1. Īpašums
 - 2.4.1.1. Īpašuma iegūšana
 - 2.4.1.2. Īpašuma izbeigšana
 - 2.4.1.3. Īpašuma aprobežojumi
- 2.5. Reālnasta
- 2.6. Ķīlas tiesības
 - 2.6.1. Vispārīgie noteikumi
- 2.7. Izpirkuma tiesības
- 2.8. Saistību tiesības
 - 2.8.1. Tiesiski darījumi vispār
 - 2.8.2. Līgumi
 - 2.8.3. Saistības un darījumi no neatļautas darbības
 - 2.8.4. Saistību kopdalībnieku savstarpējās attiecības
 - 2.8.5. Saistību tiesību pastiprināšana
 - 2.8.5.1. Galvojums
 - 2.8.5.2. Līgumsods
 - 2.8.6. Procenti
 - 2.8.7. Zaudējumi un to atlīdzība
 - 2.8.8. Prasījumu tiesību cesija
 - 2.8.9. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 2.8.10. Dāvinājums
 - 2.8.11. Prasījumi no atdošanas līgumiem
 - 2.8.12. Pirkuma līgums
 - 2.8.13. Prasījumi no darba attiecībām
 - 2.8.14. Prasījumi no dažādiem pamatiem

3. Civilprocesa likums

- 3.1. Civilās tiesvedības pamatnoteikumi
 - 3.1.1. Civilprocesa principi
 - 3.1.2. Civiltiesisko strīdu pakļautība un piekritība
 - 3.1.3. Tiesāšanās izdevumi
 - 3.1.4. Procesuālie termiņi
 - 3.1.5. Protokoli
- 3.2. Pierādījumi
- 3.3. Prasības tiesvedība
 - 3.3.1. Prasības celšana
 - 3.3.2. Civillietu iztiesāšana
 - 3.3.3. Spriedums
 - 3.3.4. Tiesvedības apturēšana civillietā
 - 3.3.5. Tiesvedības izbeigšana
- 3.4. Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšanas īpatnības
 - 3.4.1. Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām
 - 3.4.2. Lietas par bērna izcelšanās noteikšanu

- 3.4.3. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem

3.5. Sevišķā tiesāšanas kārtība

- 3.5.1. Fiziskās personas maksātnespējas lietas

3.6. Saistību izpildīšana tiesas ceļā

- 3.6.1. Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā

3.7. Apelācijas tiesvedība

- 3.7.1. Apelācijas instances tiesas spriedums vai lēmums

3.8. Kasācijas tiesvedība

- 3.8.1. Kasācijas instances spriedums

3.9. Šķīrējtiesa

3.10. Piespiedu izpildes līdzekļu piemērošana

- 3.10.1. Piedziņas vēršana uz darba samaksu, tai pielīdzinātajiem maksājumiem un citām naudas summām
- 3.10.2. Piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu
- 3.10.3. Piedzīto summu sadalīšana starp piedzinējiem

4. Darba tiesības

- 4.1. Civilprocesa likums
- 4.2. Darba likums
 - 4.2.1. Vispārīgie noteikumi
 - 4.2.2. Darba līgums
 - 4.2.3. Darba laiks un atpūtas laiks
- 4.3. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums

5. Dzīvokļu tiesības

- 5.1. Dzīvojamo telpu īre
- 5.2. Dzīvokļu apsaimniekošana

6. Intelektuālā īpašuma tiesības

- 6.1. Rūpnieciskā īpašuma tiesības

7. Komerctiesības

- 7.1. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
- 7.2. Valdes kompetence, lēmumi
- 7.3. Valdes locekļa atbildība
- 7.4. Komerddarījumi
- 7.5. Komersanta īpašuma tiesības
- 7.6. Kapitāla daļas un vērtspapīri
- 7.7. Negodīga konkurence
- 7.8. Citi

8. Maksātnespējas lietas

- 8.1. Nolēmumi juridiskas personas maksātnespējas lietās
- 8.2. Nolēmumi fiziskas personas maksātnespējas lietās

9. Patērētāju tiesību aizsardzība

10. Privātās dzīves, goda un cieņas aizskārums

11. Tiesību koroborācija uz nekustamu īpašumu (nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem)

12. Valsts atbildība un atlīdzinājums par tiesību aizskārumu

1. APDROŠINĀŠANAS TIESĪBAS

17.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-808/2020

Ceļu satiksmes negadījumā cietušās personas tiesības uz apdrošināšanas atlīdzību, ja tā noslēgusi izlīgumu ar vainīgo personu kriminālprocesā

2. CIVILLIKUMS

2.1. IEVADS

30.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-466/2020

Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu

07.07.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-304/2020

Personas deklarētās dzīvesvietas maiņas ietekme uz īres tiesiskajām attiecībām

29.10.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-288/2020

Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības

15.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-231/2020

Laba ticība kā kritērijs Civillikuma 1074. un 1075. pantā paredzēto subjektīvo tiesību izlietošanas robežu noteikšanai

12.03.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-189/2020

Labas ticības principa piemērošanas robežas

2.2. ĢIMENES TIESĪBAS

2.2.1. LAULĪBA

29.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-107/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un

senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas, Zanes Pētersones, Marikas Senkānes un Mārites Zāģeres atsevišķās domas

Piedziņas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā; Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas; Laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu interesēs

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[A]/2020

Laulātā atsevišķās mantas atvietošana

2.2.2. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

30.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-466/2020

Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[D]/2020

Bioloģiskā tēva tiesības uz privātās dzīves aizsardzību paternitātes lietā; Paternitātes lietās iesaistīto personu interešu vērtēšana un samērošana; Bērna intereses un bērna viedoklis

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[F]/2020

Ieslodzītās personas tiesības uz saskarsmi ar bērnu un pušu interešu līdzsvarošana

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[H]/2020

Paternitāti izslēdzošu apstākļu norādīšanas pienākums

2.2.3. AIZBILDNĪBA UN AIZGĀDĪBA

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-18/2020

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam

2.3. MANTOJUMA TIESĪBAS

2.3.1. LIKUMISKĀ MANTOŠANA

29.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-152/2020

Civillikuma 416.panta septītās daļas tvērums

2.3.2. MANTOJUMA PIENĒMŠANA UN IEGŪŠANA

29.01.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-426/2020

Sabiedrības valdes locekļa saistību mantojamība

2.4. LIETU TIESĪBAS

2.4.1. ĪPAŠUMS

2.4.1.1. Īpašuma iegūšana

29.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-107/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un

senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas, Zanes Pētersones, Marikas Senkānes un Mārites Zāģeres atsevišķās domas

Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas

2.4.1.2. Īpašuma izbeigšanās

20.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-6/2020

Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij

2.4.1.3. Īpašuma aprobežojumi

15.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-231/2020

Labā ticība kā kritērijs Civillikuma 1074. un 1075.pantā paredzēto subjektīvo tiesību izlietošanas robežu noteikšanai

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-36/2020

Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu neesība

2.5. REĀLNASTA

06.07.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-15/2020

Strīds par līgumiskas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā

2.6. KĪLAS TIESĪBAS

2.6.1. VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

29.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-152/2020

Civillikuma 416.panta septītās daļas tvērums

2.7. IZPIRKUMA TIESĪBAS

23.09.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1093/2020

Pirmpirkuma tiesības un izpirkuma tiesības nostiprināšana zemesgrāmatā

2.8. SAISTĪBU TIESĪBAS

2.8.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-364/2020

Simulatīva darījuma apstrīdēšanas procesuālā forma

12.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-255/2020

Aiz simulatīvā darījuma apslēptā patiesi gribētā darījuma tiesiskās sekas

09.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-79/2020

Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par ļaunu

03.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-12/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Tiesiska darījuma un kreditora atgādinājuma kā darījumam līdzīgas darbības nošķiršana

12.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-5/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Komercreģistra publiskās ticamības aizsardzības robežas

2.8.2. LĪGUMI

12.03.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-189/2020

Labas ticības principa piemērošanas robežas

2.8.3. SAISTĪBAS UN DARĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

26.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-465/2020

Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos

2.8.4. SAISTĪBU KOPDALĪBNIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-18/2020

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam

2.8.5. SAISTĪBU TIESĪBU PASTIPRINĀŠANA

2.8.5.1. Galvojums

30.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-136/2020

Galvojuma saistības izbeigšanās ar galvenās saistības noilgumu

2.8.5.2. Līgumsods

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-18/2020

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam

2.8.6. PROCENTI

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1027/2020

Parādnieka pamatotas šaubas kā pamats atbrīvošanai no neizdevīgām nokavējuma sekām

2.8.7. ZAUDĒJUMI UN TO ATLĪDZĪBA

13.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-8/2020

Ierobežojumi un taisnīga atlīdzība saprātīgā termiņā, atsavinot nekustamo īpašumu sabiedrības vajadzībām

23.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2020 un senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas un Marikas Senkānes atsevišķās domas

Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto zaudējumu jēdziena tvērums

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[G]/2020

Mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzība akciju atpirkšanas piedāvājuma neesības gadījumā

2.8.8. PRASĪJUMU TIESĪBU CESIJA

03.07.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-90/2020

Parādnieka pretprasījumu pret cedentu ieskaits

2.8.9. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

18.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-577/2020

Darba laika un atpūtas laika nošķiršana pārtraukuma laikā

30.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-136/2020

Galvojuma saistības izbeigšanās ar galvenās saistības noilgumu

03.07.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-90/2020

Parādnieka pretprasījumu pret cedentu ieskaits

03.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-12/2020 (JUDIKATŪRAS MAINA)

Kreditora atgādinājuma veids; Tiesiska darījuma un kreditora atgādinājuma kā darījumam līdzīgas darbības nošķiršana; Kreditora atgādinājuma juridiskā daba

2.8.10. DĀVINĀJUMS

29.10.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-288/2020

Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības

2.8.11. PRASĪJUMI NO ATDOŠANAS LĪGUMIEM

09.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-79/2020

Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par ļaunu

03.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-12/2020 (JUDIKATŪRAS MAINA)

Aizdevuma līguma izpildījuma veids

2.8.12. PIRKUMA LĪGUMS

16.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-95/2020

Izsoles vairāksolītāja tiesības uz ienākumiem no lietas (augļiem)

2.8.13. PRASĪJUMI NO DARBA ATTIECĪBĀM

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1027/2020

Parādnieka pamatotas šaubas kā pamats atbrīvošanai no neizdevīgām nokavējuma sekām

2.8.14. PRASĪJUMI NO DAŽĀDIEM PAMATIEM

25.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-41/2020 un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes un Mārītes Zāģeres atsevišķās domas

Ziņu vai viedokļa izplatīšana, vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē

3. CIVILPROCESA LIKUMS

3.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI

3.1.1. CIVILPROCESA PRINCIPI

04.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-974/2020

Tiesas tiesības samazināt atlīdzināmo izdevumu advokāta palīdzības samaksai apmēru

15.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-693/2020

Ar patērētāju noslēgta līguma teksta salasāmības prasība

28.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-276/2020
Ārvalstu tiesu nolēmumu izmantošana tiesas nolēmuma pamatošanai

14.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-128/2020
Tiesas pienākums iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2020
Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu neesība

3.1.2. CIVILTIESISKO STRĪDU PAKĻAUTĪBA UN PIEKRITĪBA

17.12.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1032/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)
Preču zīmes elementu disklamēšanas pakļautība

29.07.2020. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-988/2020
Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām

23.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2020 un senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas un Marikas Senkānes atsevišķās domas
Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto zaudējumu jēdziena tvērums

3.1.3. TIESĀŠANĀS IZDEVUMI

04.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-974/2020
Tiesas tiesības samazināt atlīdzināmo izdevumu advokāta palīdzības samaksai apmēru

15.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-231/2020
Civilprocesa likuma 44. panta pirmās prim daļas piemērošanas aspekts

3.1.4. PROCESUĀLIE TERMIŅI

2020. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-[E]/2020
Pretapelācijas sūdzības iesniegšanas nokavējuma izvērtēšanas priekšnoteikums

3.1.5. PROTOKOLI

21.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-220/2020
Tiesas pienākums motivēt protokolā ierakstītu lēmumu

3.2. PIERĀDĪJUMI

09.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-79/2020
Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par ļaunu

25.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-41/2020 un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes un Mārītes Zāģeres atsevišķās domas
Puses pieaicināta tiesību zinātnieka atzinuma statuss civilprocesā

3.3. PRASĪBAS TIESVEDĪBA

3.3.1. PRASĪBAS CELŠANA

29.07.2020. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-988/2020
Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām

21.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-827/2020
Ārvalsts likuma satura noskaidrošana

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-364/2020
Simulatīva darījuma apstrīdēšanas procesuālā forma

3.3.2. CIVILLIETU IZTIESĀŠANA

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-364/2020
Simulatīva darījuma apstrīdēšanas procesuālā forma

3.3.3. SPRIEDUMS

26.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-465/2020
Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos

12.03.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-189/2020
Labas ticības principa piemērošanas robežas

29.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-97/2020 un senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas un Marikas Senkānes atsevišķās domas
Sprieduma spēkā stāšanās ar apelācijas sūdzību nepārsūdzētajā daļā

3.3.4. TIESVEDĪBAS APTURĒŠANA CIVILLIETĀ

29.01.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-426/2020

Tiesību pārņemšanas neiespējamība, ja tiesvedības laikā miris atbildētājs – sabiedrības valdes loceklis

21.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-220/2020

Tiesvedības apturēšana sakarā ar lietas ierosināšanu Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojā par preču zīmes reģistrācijas atzīšanu par spēkā neesošu vai atcelšanu

3.3.5. TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-36/2020

Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu neesība

3.4. ATSEVIŠĶU KATEGORIJU LIETU IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBAS

3.4.1. LIETAS, KAS IZRIET NO AIZGĀDĪBAS UN SASKARSMES TIESĪBĀM

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[F]/2020

Ieslodzītas personas tiesības uz saskarsmi ar bērnu un pušu interešu līdzsvarošana

3.4.2. LIETAS PAR BĒRNA IZCELŠANĀS NOTEIKŠANU

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[H]/2020

Paternitāti izslēdzošu apstākļu norādīšanas pienākums

3.4.3. LIETAS PAR KAPITĀLSABIEDRĪBU DALĪBNIEKU (AKCIONĀRU) SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANU PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

14.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-647/2020

No mantošanas ceļā kopīpašumā nonākušām un nedalītā mantojumā ietilpstošām kapitāla daļām izrietošo balsstiesību izmantošanas kārtība

23.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-49/2020

Balsojuma akcionāru sapulcē ieprotokolēšanas mērķis; Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces

3.5. SEVIŠKĀ TIESĀŠANAS KĀRTĪBA

3.5.1. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

26.05.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-5/2020

Fiziskās personas atbrīvošana no saistībām, ja pieļauts nebūtisks saistību dzēšanas plāna pārkāpums

3.6. SAISTĪBU IZPILDĪŠANA TIESAS CEĻĀ

3.6.1. SAISTĪBU PIESPIEDU IZPILDĪŠANA BRĪDINĀJUMA KĀRTĪBĀ

31.07.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SPC-22/2020

Athbildes veidlapas noformēšana, ja saņemts brīdinājums par saistību piespiedu izpildi

3.7. APELĀCIJAS TIESVEDĪBA

3.7.1. APELĀCIJAS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS VAI LĒMUMS

30.09.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1027/2020

Parādnieka pamatotas šaubas kā pamats atbrīvošanai no neizdevīgām nokavējuma sekām

3.8. KASĀCIJAS TIESVEDĪBA

3.8.1. KASĀCIJAS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS

25.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-41/2020 un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes un Mārītes Zāģeres atsevišķās domas

Atceltajā spriedumā ietverta tiesas motīvu nozīme, izskatot lietu no jauna; Senāta izteiktā likuma iztulkojuma obligātais raksturs, izskatot lietu no jauna

3.9. ŠĶĪRĒJTIESA

06.07.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-15/2020

Strīds par līgumiskas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā

3.10. PIESPIEDU IZPILDES LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANA

3.10.1. PIEDZIŅAS VĒRŠANA UZ DARBĀ SAMAKSU, TAI PIELĪDZINĀTAJIEM MAKSĀJUMIEM UN CITĀM NAUDAS SUMMĀM

02.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-58/2020

Komerčķilas realizācija atkarībā no iekļāto prasījuma tiesību statusa

3.10.2. PIEDZIŅAS VĒRŠANA UZ NEKUSTAMO ĪPAŠUMU

29.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-107/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas, Zanes Pētersones, Marikas Senkānes un Mārītes Zāģeres atsevišķās domas Piedziņas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā; Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas

16.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-95/2020
Izsoles vairāksolitāja tiesības uz ienākumiem no lietas (augļiem)

20.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-6/2020
Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij

3.10.3. PIEDZĪTO SUMMU SADALĪŠANA STARP PIEDZINĒJIEM

20.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-6/2020
Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij

4. DARBA TIESĪBAS**4.1. CIVILPROCESA LIKUMS**

28.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-276/2020
Darbinieka un darba devēja sarunas ieraksts kā pierādījums darbinieka tiesību aizskārumam

4.2. DARBA LIKUMS**4.2.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI**

28.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-276/2020
Psihologiskā terora darbavietā jeb mobinga kvalifikācija

4.2.2. DARBA LĪGUMS

10.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1335/2020
Darbinieka sociālās garantijas, ja darba tiesisko attiecību turpināšana nav iespējama sakarā ar darba vietas pārcelšanu

11.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1265/2020
Darbinieka atbildība par darba devējam nodarītajiem zaudējumiem; Vidējās izpeļņas piedziņa prettiesiski atlaistam darbiniekam, kurš pēc atlaišanas veicis mazāk apmaksātu darbu

06.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-428/2020
Atlaišanas pabalsta regulējums valsts vai pašvaldības institūcijā

28.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-276/2020
Psihologiskā terora darbavietā jeb mobinga kvalifikācija

4.2.3. DARBA LAIKS UN ATPŪTAS LAIKS

18.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-577/2020
Darba laika un atpūtas laika nošķiršana pārtraukuma laikā

18.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-481/2020
Tiesību uz atpūtu pārtraukuma laikā nodrošināšanas pārbaude

4.3. VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJU AMATPERSONU UN DARBINIEKU ATLĪDZĪBAS LIKUMS

10.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1335/2020
Darbinieka sociālās garantijas, ja darba tiesisko attiecību turpināšana nav iespējama sakarā ar darba vietas pārcelšanu

06.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-428/2020
Atlaišanas pabalsta regulējums valsts vai pašvaldības institūcijā

5. DZĪVOKĻU TIESĪBAS**5.1. DZĪVOJAMO TELPU ĪRE**

07.07.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-304/2020
Personas deklarētās dzīvesvietas maiņas ietekme uz īres tiesiskajām attiecībām

5.2. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

05.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-172/2020
Pārvaldnieka tiesības rīkoties ar uzkrājuma fonda līdzekļiem; Dzīvokļu īpašnieku biedrības statuss

29.10.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-144/2020

Dzīvokļa īpašnieka pienākums segt ūdens patēriņa starpību

14.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-128/2020

Tiesas pienākums iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā

6. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

6.1. RŪPNIECISKĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

17.12.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1032/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Preču zīmes elementu disklamēšanas pakļautība

21.05.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-220/2020

Tiesvedības apturēšana sakarā ar lietas ierosināšanu Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojā par preču zīmes reģistrācijas atzīšanu par spēkā neesošu vai atcelšanu

7. KOMERCTIESĪBAS

7.1. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

23.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-49/2020

Balsojuma akcionāru sapulcē ieprotokolēšanas mērķis; Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces

7.2. VALDES KOMPETENCE, LĒMUMI

23.03.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-49/2020

Balsojuma akcionāru sapulcē ieprotokolēšanas mērķis; Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces

7.3. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

29.10.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-288/2020

Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības

7.4. KOMERCDARĪJUMI

30.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-466/2020

Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu

30.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-136/2020

Galvojuma saistības izbeigšanās ar galvenās saistības noilgumu

7.5. KOMERSANTA ĪPAŠUMA TIESĪBAS

02.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-58/2020

Komerčcilas realizācija atkarībā no iekšlāto prasījuma tiesību statusa

7.6. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

14.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-647/2020

No mantošanas ceļā kopīpašumā nonākušām un nedalītā mantojumā ietilpstošām kapitāla daļām izrietošo balsstiesību izmantošanas kārtība

2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[G]/2020

Mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzība akciju atpirkšanas piedāvājuma neesības gadījumā

7.7. NEGODĪGA KONKURENCE

30.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-15/2020

Jaunrades rezultātu aizsardzība konkurences tiesiskā regulējuma ietvaros; Negodīgas konkurences konstatēšanas kritēriji strīdos par televīzijas raidījuma formāta atdarināšanu; Televīzijas raidījuma formāta individualitāte; Televīzijas formāta atdarināšanas vērtēšanas kritēriji; Tiesas kompetence raidījuma formāta individualitātes un atdarināšanas vērtēšanā; Negodīgās konkurences izpausmes un to iespējamo seku pierādīšana

7.8. CITI

12.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-5/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Komercreģistra publiskās ticamības aizsardzības robežas

8. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

8.1. NOLĒMUMI JURIDISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

29.01.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-426/2020

Sabiedrības valdes locekļa saistību mantojamība

02.06.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-58/2020

Komerķīlas realizācija atkarībā no iekļāto prasījuma tiesību statusa

8.2. NOLĒMUMI FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

26.05.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-5/2020

Fiziskās personas atbrīvošana no saistībām, ja pieļauts nebūtisks saistību dzēšanas plāna pārkāpums

9. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

15.12.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-693/2020

Ar patērētāju noslēgta līguma teksta salasāmības prasība

16.01.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-18/2020

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam

10. PRIVĀTĀS DZĪVES, GODA UN CIENAS AIZSKĀRUMS

26.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-465/2020

Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos

30.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-77/2020

Juridiskas personas reputācijas aizskārums plašsaziņas līdzekļos vērtēšana

25.11.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-41/2020 un senatoru Intara Bistera, Andas Briedes un Mārites Zāģeres atsevišķās domas

Ziņu vai viedokļa izplatīšana, vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē

11. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

23.09.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1093/2020

Pirmpirkuma tiesības un izpirkuma tiesības nostiprināšana zemesgrāmatā

29.04.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-152/2020

Civillikuma 416.panta septītās daļas tvērums

29.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-107/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA) un senatoru Aivara Keiša, Intas Laukas, Zanes Pētersones, Marikas Senkānes un Mārites Zāģeres atsevišķās domas
Piedzīvas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā; Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas; Laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu interesēs

20.04.2020. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-6/2020

Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij

12. VALSTS ATBILDĪBA UN ATLĪDZINĀJUMS PAR TIESĪBU AIZSKĀRUMU

29.07.2020. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-988/2020

Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām

13.02.2020. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-8/2020

Nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija, ja valsts noteikusi īpašuma izmantošanas ierobežojumus

**KLASIFIKATOROS
PUBLICĒTIE**
**KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTA
JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI
PĒC LIETU KATEGORIJĀM**
**KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ
DAĻA**

1. Vispārīgie noteikumi
2. Soda noteikšana

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

3. Nonāvēšana
4. Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību
5. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu
6. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
7. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
8. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

9. Kriminālprocesa pamatprincipi
10. Amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu
11. Personas, kuras īsteno aizstāvību
12. Cietušais un viņa pārstāvība
13. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas

14. Kriminālprocesuālā imunitāte
15. Pierādīšana un pierādījumi
16. Speciālās izmeklēšanas darbības
17. Nolēmumi
18. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana
19. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana
20. Kriminālvajāšana
21. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
22. Iztiesāšana
23. Tiesvedības īpatnības attiecībā uz pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos
24. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
25. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
26. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
27. Kriminālprocess, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus
28. Spēkā esošo nolēmumu izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

30.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2020
Labvēlīgāks likums Krimināllikuma 5.panta otrās daļas izpratnē

2. SODA NOTEIKŠANA

29.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-97/2020
Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums

08.04.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-91/2020

Brīvības atņemšanas soda piemērošana personai ar invaliditāti, kurai indicēti asistenta pakalpojumi

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[C]/2020

Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

3. NONĀVĒŠANA

18.08.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-508/2020
Slepkavība ar tiešu nodomu

05.03.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-52/2020

Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā; Bezpalīdzības stāvoklis Krimināllikuma 117.panta 2.punkta izpratnē

4. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMU PRET TIKUMĪBU UN DZIMUMNEAIZSKARAMĪBU

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2020

Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[O]/2020

Krimināllikuma 165.panta pirmajā daļā ietvertā norma nav atzīstama par blanketu tiesību normu

5. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

29.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-156/2020

Nolaupīto mantu vērtības noteikšana

29.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-97/2020

Piesavināšanās, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu

21.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-85/2020

„Uzticēta vai pārziņā esoša manta” Krimināllikuma 179.panta izpratnē

17.06.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-38/2020

Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā atbildība par svešas mantas tīšu iznīcināšanu un svešas mantas tīšu bojāšanu un šo noziedzīgo nodarījumu priekšmeta vērtības noteikšana

14.02.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-33/2020

Piedraudējums izpaust apkaunojošas ziņas par cietušo vai viņa tuviniekiem Krimināllikuma 183.panta izpratnē

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[C]/2020

Laupīšana, ja tā izdarīta, lietojot šaujamieroci

6. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

12.06.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-54/2020

Cigarešu kā muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas un glabāšanas mēģinājums

7. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

29.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-31/2020

Narkotiskās vielas saturošu augu neatļauta sēšana un audzēšana lielās platībās; Narkotisko vielu realizēšana Krimināllikuma 253.¹panta izpratnē

8. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

21.01.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-1/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Kaitējuma kompensācija cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants)

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[N]/2020

Cēloņsakarības konstatēšana, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 263.panta

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

9. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI

17.12.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-489/2020

Pienācīga nepaziņošana apsūdzētajam par lietas iztiesāšanas laiku un vietu vienošanās procesa kārtībā iesniegtā krimināllietā kā būtisks pārkāpums Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē

03.11.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-466/2020

Apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšana apelācijas instances tiesā

14.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-256/2020

Nevainīguma prezumpcijas piemērošana pierādījumu vērtēšanā

30.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2020

Prokurora un tiesneša publisku izteikumu par kriminālprocesu ietekme uz nevainīguma prezumpciju; Tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā

17.06.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-38/2020

Procesuālo funkciju nodalīšana

14.02.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-33/2020

Tiesas pienākums izvērtēt aizstāvības argumentus par iespējamu policijas darbinieku provokāciju

26.02.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-29/2020

Tiesas pienākums izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā

10. AMATPERSONAS, KURAS VEIC KRIMINĀLPROCESU

17.06.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-38/2020

Procesuālo funkciju nodalīšana

11. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU

10.11.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-127/2020

Atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos

12. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2020

Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē

13. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

30.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2020

Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs;
Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības tikt uzklaustam

14. KRIMINĀLPROCESUĀLĀ IMUNITĀTE

29.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-97/2020

Advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

15. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

14.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-256/2020

Liecību ticamības izvērtēšana; Nevainīguma prezumpcijas piemērošana pierādījumu vērtēšanā

10.11.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-127/2020

Atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos; Nepieļaujams pierādījums, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām lietot valodu, kuru persona prot, tiesībām uz aizstāvību un tiesībām uz taisnīgu tiesu

29.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-97/2020

Advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

08.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-95/2020

Pārkāpums, kas atzīstams par ziņu absolūtās nepieļaujamības pamatu Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta izpratnē

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2020

Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē

16. SPECIĀLĀS IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[O]/2020

Persona, pret kuru var veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu

17. NOLĒMUMI

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[H]/2020

Apelācijas instances tiesas nolēmuma pieņemības diena ārkārtējās situācijas laikā

18. AR NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA

21.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-173/2020

Kaitējuma kompensācijas par valstij nenomaksātajiem nodokļiem piedziņa kriminālprocesā

21.01.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-1/2020 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Kaitējuma kompensācija cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants)

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[E]/2020

Personas, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju

19. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA

19.1.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-406/2020

Maznodrošinātas personas statuss kā pamats procesuālos izdevumus segt no valsts līdzekļiem

20. KRIMINĀLVAJĀŠANA

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-[R]/2020

Personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai

21. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

16.09.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-104/2020

Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai minēto pierādījumu izmantošana pierādīšanā

30.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2020

Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības tikt uzklaustam

18.02.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-49/2020

Krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās

26.02.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-29/2020

Tiesas pienākums izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[L]/2020

Pārrakstīšanās kļūdu labošana zemākas instances tiesas nolēmumā

22. IZTIESĀŠANA

06.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-77/2020

Kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par pierādījumu iegūšanu izlemšana

23. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS ATTIECĪBĀ UZ PIRMSTIESAS PROCESĀ SLĒGTU VIENOŠANOS

17.12.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-489/2020

Pienācīga nepaziņošana apsūdzētajam par lietas iztiesāšanas laiku un vietu vienošanās procesa kārtībā iesniegtā krimināllietā kā būtisks pārkāpums Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē

24. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

26.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-35/2020

Ierobežojumi prokuroram iesniegt kasācijas protestu

25. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

03.11.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-466/2020

Apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšana apelācijas instances tiesā

20.01.2020. Krimināllietu departamenta senatora lēmums lietā Nr.SKK-120/2020

Apelācijas instances tiesas pienākums noskaidrot iemeslus, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz apelācijas instances tiesas sēdi

09.04.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-68/2020

Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā

26. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ

30.10.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2020

Procesuāla rakstura kļūdu ietekmes uz nolēmuma tiesiskumu izvērtēšana; Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs

26.05.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-35/2020

Ierobežojumi prokuroram iesniegt kasācijas protestu

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[H]/2020

Apelācijas instances tiesas nolēmuma pieejamības diena ārkārtējās situācijas laikā

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[J]/2020

Nolēmuma tiesiskuma pārbaude kasācijas kārtībā, ja apsūdzētais, kas iesniedzis kasācijas sūdzību, pēc tās iesniegšanas miris

27. KRIMINĀLPROCESS, NOSAKOT MEDICĪNISKA RAKSTURA PIESPIEDU LĪDZEKĻUS

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[E]/2020

Personas, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[F]/2020

Apstākļi, kas izvērtējami, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli

2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[R]/2020

Personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai

28. SPĒKĀ ESOŠO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANA SAKARĀ AR MATERIĀLO VAI PROCESUĀLO LIKUMA NORMU BŪTISKU PĀRKĀPUMU

18.08.2020. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-508/2020

Advokāta pieteikuma par spēkā stājušos tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna saturs

BŪTISKI TIESĪBU JAUTĀJUMI SENĀTA PRAKSĒ 2020.GADA 2.PUSGADĀ

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

SOCIĀLĀS TIESĪBAS: TIESĪBAS UZ PENSIJU UN TRŪCĪGĀS PERSONAS STATUSS

SKA-106/2020¹ un **SKA-109/2020²**. Šajās lietās Senāts vērtēja jautājumu par personas tiesībām uz pensiju.

Lietā Nr.SKA-106/2020 Senāts pievērsās jautājumam par personas tiesībām uz invaliditātes pensiju, ja persona strādājusi laikā, kad tiesiskais regulējums neparedzēja personu ar I vai II grupas invaliditāti sociālu apdrošināšanu invaliditātes riskam. Šajā lietā Senāts vērsās Satversmes tiesā ar pieteikumu par likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta otrās daļas (*tiesību normas redakcijā, kas bija spēkā no 1998.gada 1.janvāra līdz 2002.gada 31.decembrim*) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk arī – Satversme) 91. un 109.pantam, kuru izskatot, Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2019-36-01.³ Senāts atzina, lai nodrošinātu Satversmes 109.pantā aizsargātās personu tiesības uz sociālo nodrošinājumu, Latvijā ir izveidota valsts sociālās apdrošināšanas sistēma, kas sniedz personai aizsardzību noteiktu sociālo risku iestāšanās gadījumā un ir balstīta uz sociālās apdrošināšanas iemaksām, kas tiek veiktas, kamēr persona ir nodarbināta. Darbā gūtu ienākumu zudums invaliditātes dēļ ir viens no riskiem, kas tiek apdrošināts sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros, un invaliditātes pensija ir sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros paredzēts sociālā nodrošinājuma instruments. Tāpēc invaliditātes pensijas saņemšanai ir izvirzīta prasība, lai personai būtu apdrošināšanas stāžs – laika periods, kurā persona bijusi darba ņēmējs un par to maksātas sociālās apdrošināšanas iemaksas invaliditātes riska apdrošināšanai.

Vienlaikus, vērtējot gadījumus, kad likumdevējs neatbilstoši Satversmei ir noteicis, ka darba ņēmēji ar I vai II grupas invaliditāti netiek sociāli apdrošināti invaliditātes riskam, Senāts norādīja, ka šīm personām tiek nodarīts neattaisnojams tiesību uz sociālo nodrošinājumu aizskārums. Ņemot vērā, ka šo aizskārumu ir izraisījis likumdevēja kļūda, taisnīguma apsvērumi prasa, lai konkrētajā situācijā tiktu rasts risinājums, kas novērš šo aizskārumu. Tāpēc Senāts atzina, ka, lai gan parastā situācijā personai tiesības uz sociālās apdrošināšanas sistēmas pakalpojumiem (proti, pensijām un pabalstiem) ir atzīstamas tikai tad, ja persona bijusi attiecīgi apdrošināta, tomēr šis noteikums nav attiecināms uz situāciju, kad par personu attiecīgās sociālās apdrošināšanas iemaksas nav veiktas, jo tā bija noteikts tiesiskā regulējumā, kas neatbilda Satversmei. Līdz ar to iemesls, ka par personu nav maksātas attiecīgās sociālās apdrošināšanas iemaksas, nevar būt

par pamatu, lai atteiktos piešķirt personai invaliditātes pensiju. Atbilstoši vienlīdzības principam attiecīgi arī šādā situācijā nostrādātais darba laiks ir ņemams vērā, nosakot personas apdrošināšanas stāžu.

Savukārt lietā Nr.SKA-109/2020 Senāts vērtēja jautājumu par Amerikas Savienoto Valstu pilsoņa tiesībām prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu. Šī jautājuma ietvaros Senāts arī analizēja 1992.gada 5.novembrī noslēgtā Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līguma par savstarpēju pensiju izmaksu (turpmāk arī – Līgums) noteikumu juridisko spēku attiecībā pret likuma „Par valsts pensijām” tiesību normām. Kā atzina Senāts, ievērojot vēsturisko regulējumu attiecībā uz tiem starptautiskajiem līgumiem, kas slēgti sociālās nodrošināšanas jomā un starptautisko tiesību pamatprincipu *pacta sunt servanda*, Līguma noteikumi prevalē pār likuma „Par valsts pensijām” normām, proti, Līguma noteikumiem ir augstāks juridiskais spēks nekā konkrētā likuma normām. Līdz ar to ASV pilsonim, atšķirībā no likuma „Par valsts pensijām” 3.panta pirmajā daļā noteiktā⁴, ir no šī Līguma izrietošas tiesības prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu arī tad, ja persona nedzīvo Latvijas teritorijā.

SKA-1005/2020.⁵ Senāts analizēja jautājumu par trūcīgās personas statusa piešķiršanu un prasības par nekustamā īpašuma neesību vērtēšanu. Senāts atzina, ka, vērtējot jautājumu par personai izvirzīto prasību par īpašuma neesību⁶, ir jāievēro arī sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincips, kurš ir noteikts Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 5.panta pirmajā daļā, proti, sociālo palīdzību personai sniedz, pamatojoties uz viņa materiālo resursu – ienākumu un īpašuma – novērtējumu, individuāli paredzot katras personas līdzdarbību atbilstoši likumam „Par sociālo drošību”. Attiecinot šo principu arī uz īpašuma (piemēram, dzīvokļa vai mājas) atbilstību īpašuma jēdzienam Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumu Nr.299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” (turpmāk arī – Noteikumi Nr.299) izpratnē.

Tāpēc, kā uzsvēra Senāts, piemērojot Noteikumu Nr.299 2.1.apakšpunktu, ir jāievēro samērīguma

¹ 2020.gada 27.augusta spriedums lietā Nr.SKA-106/2020, ECLI:LV:AT:2020:0827.A420225116.7.S.

² 2020.gada 23.decembra spriedums lietā Nr.SKA-109/2020, ECLI:LV:AT:2020:1223.A420132016.4.S.

³ Satversmes tiesas 2020.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr.2019-36-01.

⁴ Norma paredz, ka saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” nosacījumiem tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju ir personām, kuras dzīvo Latvijas teritorijā un kuras ir bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai.

⁵ 2020.gada 8.decembra spriedums lietā Nr.SKA-1005/2020, ECLI:LV:AT:2020:1208.A420238018.18.S.

⁶ Atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumiem Nr.299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” (noteikumi spēku zaudēja 2021.gada 1.janvārī) 2.1.apakšpunktam ģimeni (personu) varēja atzīt par trūcīgu, ja personai nepiederēja nekustamais īpašums (izņemot īpašumus, kas bija noteikti konkrēto noteikumu 19.punktā).

princips, kas nozīmē, ja iestāde konstatē, ka personai pieder īpašums, tai iespēju robežās ir jānovērtē šī fakta nozīme, t.i., vai īpašuma vērtība ir pietiekama, lai atzītu, ka personai nav piešķirams trūcīgās personas statuss. Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka, pārāk formāli piemērojot šo normu, var rasties gadījumi, kad šī statusa piešķiršana personai tiktu atteikta nepamatoti.

Savukārt analizējot jautājumu par jēdziena „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretāciju trūcīgās personas statusa pārbaudē, Senāts uzsvēra, ka, vērtējot šo jēdzienu, ir jāievēro Noteikumu Nr.299 1.punkta jēga, līdz ar to ir svarīgi ne tikai konstatēt, ka personas mitinās vienā mājoklī, bet arī to, ka tām ir *kopēji izdevumi pamatvajadzību nodrošināšanai*. Tas vien, ka personas mitinās vienā mājoklī, vēl nenozīmē, ka tām ir kopēji izdevumi pamatvajadzību nodrošināšanai.

Vienlaikus šajā spriedumā Senāts arī norādīja, ka sociālo dienestu pienākums, izvērtējot personas atbilstību trūcīgās personas statusam, prasa ne tikai vērtējumu par personas atbilstību tiesiskajā regulējumā noteiktajām prasībām, bet arī plašāku vērtējumu par personas situāciju, lai nodrošinātu, ka trūcīgās personas statusa piešķiršanai (vai šī statusa piešķiršanas atteikšanai) ļautu sasniegt sociālās palīdzības mērķi.

STUDIJU MAKSA: VALSTS BUDŽETĀ ATMAKSĀJAMĀ SUMMA PAR REZIDENTŪRAS MĀCĪBĀM

SKA-1059/2020⁷ un **SKA-1102/2020⁸**. Senāts analizēja jautājumu par rezidenta (ārsta) apmācībai izlietoto valsts budžeta līdzekļu atprasīšanu, ja nav izpildīti studiju līguma nosacījumi.

Lietā Nr.SKA-1059/2020⁹ Senāts pievērsās jautājumam par lēmuma, ar kuru personai tiek noteikts pienākums atmaksāt par rezidenta apmācību izlietotos valsts budžeta līdzekļus, tiesisko dabu un norādīja, ka šādu lēmumu pieņem, nosakot gan konkrētu maksājamās summas apmēru, gan atmaksas grafiku. Senāts atzina, ka šāds Veselības ministrijas lēmums ir uzskatāms par administratīvo aktu, līdz ar to tas ir apstrīdams, pārsūdzams un izpildāms Administratīvā procesa likumā paredzētajā kārtībā.

Vienlaikus Senāts šajā spriedumā paskaidroja, kāpēc citā Senāta spriedumā līdzīgā lietā¹⁰ lēmums par pienākumu atmaksāt izglītībai izlietoto valsts budžeta līdzekļu summu netika atzīts par administratīvo aktu un kādēļ tā sprieduma atziņas nav piemērojamas konkrētajā lietā. Proti, svarīgi noskaidrot, kāds bija piemērojamais regulējums līguma par rezidentūras studijām noslēgšanas laikā. Ministru kabineta 2001. gada 13.marta noteikumi Nr.120 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” neparedzēja Veselības ministrijai tiesības pieņemt lēmumus par rezidenta apmācībai izlietoto valsts budžeta līdzekļu atmaksu, līdz ar to ministrijas rīcība bija vērsta uz

līguma izpildes veicināšanu. Savukārt konkrētajā lietā studiju līgums tika noslēgts laikā, kad bija spēkā Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumi Nr.972 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi”, kuri līdzīgi kā šobrīd spēkā esošajos noteikumos skaidri noteica procedūru, kādā Veselības ministrija atgūst iztērētos valsts budžeta līdzekļus, proti, pieņemot lēmumu.

Lietā Nr.SKA-1102/2020¹¹ Senāts pievērsās jautājumam par valsts budžetā atmaksājamo summu par rezidentūras mācībām aprēķināšanu. Senāts uzsvēra, ka no Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumiem Nr.972 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi”¹² un 2011.gada 30.augusta noteikumiem Nr.685 „Rezidentu uzņemšanas, sadales un rezidentūras finansēšanas kārtība”¹³ izriet, ka gadījumos, kad ir jāatmaksā par mācībām izlietotie līdzekļi, tie ir jāatmaksā atbilstoši tam apmēram, kāds paredzēts Veselības ministrijas un augstskolas līgumos. Tas vien, ka konkrētā summa nav norādīta līgumā, kas noslēgts starp augstskolu un studentu, pats par sevi nav iemesls, lai nepiemērotu finanšu līdzekļu atmaksas kārtību, savukārt līgumā iekļautajai norādei par līdzekļu atmaksāšanas pienākumu ir tikai informatīva nozīme, jo šis pienākums izriet no tiesiskā regulējuma. Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka, aprēķinot atmaksājamo summu, ir jāpārbauda, vai personas mācībām piešķirtie līdzekļi ir izlietoti pilnībā, un gadījumā, ja nav, tie atbilstoši no atmaksājamās summas. Vienlaikus jāpārbauda arī, vai personas mācībām nav izmantoti līdzekļi, kas atlikuši no iepriekšējā gada, kad pieteicējs vēl nestudēja. Secinājums no Senāta atziņas, ka atmaksājamā summa ir jāaprēķina pēc faktiskajiem izdevumiem, kas veikti personas apmācībā.

Personai nav pienākums atmaksāt valsts budžeta līdzekļus par rezidentūras mācībām, ja persona vismaz trīs gadus pēc rezidentūras pabeigšanas nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē. Šajā spriedumā Senāts analizēja jautājumu par nostrādātā laika ņemšanu vērā atmaksājamās summas noteikšanā un atzina, ka tiesību normas tiešā tekstā neparedz proporciju ņemšanu vērā atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu aprēķinā atkarībā no nostrādātā laika. Vienlaikus Senāts secināja, ka pretējs secinājums, proti, šādas proporcijas ņemšana vērā nenonāk pretrunā tiesību sistēmai un ar tiesību normām sasniedzamajam mērķim. Turklāt būtu taisnīgāk to ņemt vērā. Senāts lēma, ka, kamēr normatīvajā regulējumā nav noteikta cita kārtība, atmaksājamā summa būtu samazināma proporcionāli ārsta pēc mācībām rezidentūrā Latvijā nostrādātajam laikam, nevis slodzei.

¹¹ Konkrētajā lietā pieteicējs pabeidza rezidentūras studijas, tomēr neizpildīja līgumā noteikto pienākumu pēc rezidentūras pabeigšanas ne mazāk kā trīs gadus nostrādāt ārstniecības iestādē Latvijā. Pienākuma neizpildes gadījumā pieteicējam kā studējošam būtu jāsedz ar mācībām rezidentūrā saistītie izdevumi. Konkrētajā lietā pieteicējs pēc rezidentūras mācībām nostrādāja valsts slimnīcā septiņus mēnešus, bet pēc tam pārcēlās uz dzīvi Vācijā.

¹² Noteikumi bija spēkā laikā, kad pieteicējs noslēdza līgumu par rezidentūras studijām ar Rīgas Stradiņa universitāti.

¹³ Noteikumi bija spēkā laikā, kad Veselības ministrija pieņēma lēmumu par pienākuma uzlikšanu pieteicējam samaksāt rezidenta mācībām izlietotos valsts budžeta līdzekļus.

⁷ 2020.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKA-1059/2020, ECLI:LV:AT:2020:0828.A420304518.9.S.

⁸ 2020.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKA-1102/2020, ECLI:LV:AT:2020:0828.A420273418.15.S.

⁹ Autora piezīme – konkrētajā lietā persona, kurai atprasīja atmaksāt iztērētos valsts budžeta līdzekļus par rezidentūras studijām, tika atskaitīta no studējošo skaita.

¹⁰ 2015.gada 10.decembra spriedums lietā Nr.SKA-819/2015 (A42854609).

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

CIVILLIKUMA 1927.PANTS

Tiesu praksē 2020.gada otrajā pusgadā ir dots vērtīgs papildinājums Civillikuma 1927.panta piemērošanā.

SKC-745/2020.¹⁴ Senāts piekrita kasācijas sūdzības iesniedzējai, ka kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas pēc Civillikuma 1927.panta saistītas ar diviem apstākļiem: mantas dāvināšanas laikā tās dāvinātājam bijuši parādi un dāvinātājs nespēj parādu samaksāt.

Citiem vārdiem, prasītājam jāpierāda, ka no atlikušās parādnieka mantas nav iespējams apmierināt tā prasījumus.¹⁵ Likumā lietotais jēdziens „prasīt apmierinājumu no dāvanas” tulkojams kā piedziņas vēršana uz atdāvināto mantu (sk. spriedumu lietā Nr.SK-590/2007¹⁶).

Senāts atzina, ka prasījums par parāda piedziņas vēršanu uz atdāvināto mantu ir kreditora tiesību aizsardzības līdzeklis, kura mērķis ir sekot nevis parādniekam, bet gan parādnieka atdāvinātajai mantai. Proti, kreditoram ir tiesības sekot atdāvinātajam īpašumam un, neapstrīdot dāvinājuma līgumu, saņemt apmierinājumu no atbildētājam uzdāvinātā īpašuma, ja parādniekam nav citu līdzekļu parāda dzēšanai.¹⁷ No parādiem nevar atbrīvoties, atdāvinot visu mantu.¹⁸

Neskatoties uz minēto, tiesa uzskatīja, ka Civillikuma 1927.panta piemērošanai prasītājai bija jāiesniedz pierādījumi, ka no parādnieka strīdus parāds ir piedzīts.

Senāts norādīja, ka tādējādi tiesa ir nepamatoti paplašināti iztulkojusi un nepareizi piemērojusi minēto pantu, jo nedz Civillikuma 1927.pants, nedz kāda cita norma šādu nosacījumu neparedz. Tā vietā, kā jau minēts, tiesai ir jākonstatē parādnieka (dāvinātāja) parāds dāvinājuma laikā, kas ir prasības pamatu veidojošais apstāklis, kura esība tiesai jāpārbauda.

SKC-93/2020.¹⁹ Spriedumā atzīts: ja parādnieks atsavina sev piederošo nekustamo īpašumu laikā, kad viņam ir materiālas grūtības izpildīt saistības un šī atsavināšana notikusi personai, kura ir zinājusi par šādu darbību veikšanu un iespējamo izvairīšanos no saistību izpildes, tad parāda piedziņa vēršama pret atdāvināto mantu.

Lietā nav strīda, ka pēc savas mātes nāves parādnieks

ir atteicies no mantojuma par labu māsas meitai, kas tādējādi ir ieguvusi īpašuma tiesības uz parādnieka bijušo nekustamo īpašumu. Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa nav vērtējusi, vai šādas rīcības mērķis nav bijusi izvairīšanās no piedziņas vēršanas uz nekustamo īpašumu.

SKC-288/2020.²⁰ Senāts spriedumā atgādināja, ka saskaņā ar Komerclikuma 221.panta astoto daļu komercsabiedrības valdes loceklim ir tiesības, nevis pienākums saņemt atlīdzību. Šāds darbs Civillikuma 1912.panta izpratnē var būt dāvana, uz kuru kreditori var vērst piedziņu šī likuma 1927.panta kārtībā. Ja komercsabiedrība (apdāvinātais) ir ar valdes locekli (dāvinātāju) tieši saistīta persona, iebilstot pret valdes locekļa kreditoru celto prasību, komercsabiedrībai jāpierāda apstākļi, kuru dēļ tā bauda likuma aizsardzību.

Jau starpkaru periodā Senāts, piemērojot Baltijas Vietējo Civillikumu kopojuuma 4494.pantu, kas pārņemts Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma 1927.pantā, atzinis: „Civillikuma 4494.pants uzliek apdāvinātam par pienākumu atbildēt par dāvinātāja parādiem tajās robežās, par cik viņš iedzīvoies, un izdot dāvinātājam vai viņa kreditoram tādu daļu no saņemtā dāvinājuma, kāda vajadzīga parāda segšanai.”²¹

Situācija, kad Civillikuma 1927.pantā noteiktās kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas tiek pakārtotas parādnieka likumā paredzētajām tiesībām negūt ienākumus nolūkā izvairīties no parāda piedziņas, ir acīmredzami negodprātīga attiecībā pret kreditoru, norādot uz likuma jēgai neatbilstošu tiesību normu interpretāciju.

Citiem vārdiem, Komerclikuma 221.panta astotā daļa, kas paredz tiesības valdes loceklim nesāņemt atlīdzību par amata pienākumu pildīšanu parastos apstākļos, nevar kalpot par likumisku „aizsegu” nolūkā ierobežot vai liegt kreditoram tiesības uz parāda piedziņu. Pierādīt apstākļus, kuru dēļ konkrētajā situācijā ar parādnieku tieši saistīta persona bauda likuma aizsardzību, ir atbildētāju pienākums.

Ka parādnieka vaina ir prezumējama, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par ļaunu, Senāts atzina jau spriedumā lietā **Nr.SK-79/2020.**²²

Ja parādnieks noslēdzis līgumu ar saistītu personu kreditoram par ļaunu, ir prezumējama šīs saistītās personas ļaunprātīga rīcība, t. i., jāpieņem, ka šī persona zināja par parādnieka nolūku nodarīt ar darījuma noslēgšanu zaudējumu saviem kreditoriem, ciktāl tā nepierāda pretējo.

Piemēram, ja, izvērtējot pierādījumus, lietā tiktu noskaidrots, ka, apejot kreditoru intereses, laulātie faktiski noslēguši dāvinājuma līgumu, nevis pirkuma līgumu, tad atbilstoši Civillikuma 1927.pantam

¹⁴ 2020.gada 15.decembra spriedums lietā Nr.SK-745/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1215.C30753116.11.S).

¹⁵ Šāda atziņa arī nostiprināta Senāta judikatūrā (sk. Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 12.septembra spriedumu lietā Nr.SK-590/2007 (C04339904), Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 19.februāra sprieduma lietā Nr.SK-590/2014 (C32290110) 9.1., 9.2.punktu).

¹⁶ Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 12.septembra spriedums lietā Nr.SK-590/2007 (C04339904).

¹⁷ Sk. Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 12.janvāra spriedumu lietā Nr.SK-22/2005 (C02040902) un 2006.gada 18.janvāra spriedumu (paplašinātā sastāvā) lietā Nr.SK-14/2006 (C02040902).

¹⁸ Sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 376.lpp.

¹⁹ Senāta 2020.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SK-93/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1130.C13082816.11.S).

²⁰ Senāta 2020.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.SK-288/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1029.C33432217.10.S).

²¹ Sk. 1931.gada 25.novembra spriedumā „Edas Blumbergs prasībā pret Jāni Blumbergu un Līzi Blumbergs”. Lieta Nr.2033. Senāta Civilā kasācijas departamenta 1931.g. spriedumi, 1937, 148.-149.lpp.; Augstākās tiesas 2014.gada 19.februāra sprieduma lietā Nr.SK-590/2014 (C32290110) 9.1.punkts.

²² Senāta 2020.gada 9.marta spriedums lietā Nr.SK-79/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0309.C17130915.4.S).

kreditors varētu prasīt apmierinājumu no dāvanas. Savukārt, ja tiesa konstatētu, ka laulāto starpā tika noslēgts fiktīvs līgums, tad saskaņā ar Civillikuma 1438. pantu kreditoram būtu tiesības prasīt noteikt viņa tiesību vērst piedziņu uz otram laulātajam atsavināto mantisko labumu, neceļot prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, jo fiktīvo līgumu var apstrīdēt arī ierunas ceļā.²³

Šo tiesu praksi papildina arī spriedums 15 senatoru sastāvā lietā **Nr.SKC-32/2021**²⁴ ar atziņu par kreditora prasību par apmierinājuma saņemšanu no dāvanas ārpus maksātnespējas procesa. Senāts atzina, ka manta, kuru parādnieks uzdāvinājis trešajai personai laikā, kad viņam pastāvēja nenokārtotas parādsaistības pret kreditoru, un kura nav iekļauta parādnieka mantas sastāvā viņa maksātnespējas procesa ietvaros tādēļ, ka tā neatbilst noslēgto bezatlīdzības darījumu apstrīdēšanas priekšnoteikumiem, nav atbrīvota no kreditora prasījumiem par apmierinājuma saņemšanu no dāvanas.

SIMULATĪVI DARĪJUMI: APSTRĪDĒŠANA UN PATIESI GRIBĒTĀ DARĪJUMA TIESISKĀS SEKAS

SKC-364/2020.²⁵ Prasītāja lūdza piedzīt parādu, līgumsodu un likumiskos procentus un celtās prasības pamatošanai iesniedza divus aizdevuma līgumus, ko parakstījušas fiziskas personas – prasītāja kā aizdevēja un atbildētājs kā aizņēmējs. Atbildētājs savos paskaidrojumos iebilda, norādot, ka viņš vēlas aizsargāt savas tiesības paturēt saņemto naudu kā samaksu par darbu, kas atbildētāja ieskatā izriet no patiesi gribētā darījuma, kas aizslēpts aiz prasītāja iesniegtajiem aizdevuma līgumiem. Senātam bija jāatbild uz prasītāja kasācijas sūdzībā ietvertajiem iebildumiem par izskatāmās prasības robežu pārsniegšanu apelācijas instances tiesā, kas, balstoties uz atbildētāja paskaidrojumiem, atzina, ka faktiski starp pusēm ir noslēgti uzņēmuma līgumi, nevis aizdevuma līgumi, tāpēc prasību noraidīja.

Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesa, lai arī nav atsaukusies uz Civillikuma 1439.pantā minēto tiesību normu, faktiski aizdevuma līgumus, ar kuriem pamatota prasība, ir atzinusi par simulatīviem. Kasācijas kārtībā Senātam bija jāizvērtē jautājums, vai atbildētāja iebildumi ir pietiekami prasību pamatojošo aizdevumu līgumu atzīšanai par simulatīviem.

Senāts norādīja, ka, ievērojot Civilprocesa likuma tiesību normas, strīds par tiesībām piesakāms un izskatāms uz prasības pieteikuma pamata (1., 127., 128.pants) un tiesas spriedums taisāms par prasībā noteikto priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas (Civilprocesa likuma 192.pants). Prasītāja cēlusi piespriešanas prasību, kas pamatota ar aizdevuma līgumiem, prasot piedzīt

no atbildētāja neatmaksāto aizdevumu, likumiskos procentus un līgumsodu. Līguma parakstīšanu nav pamata aplūkot kā parastu formalitāti jeb darbību, kas nekādas tiesiskas sekas nerada. Gluži otrādi, ar darījuma parakstīšanu tiek nodibināta prezumpcija, ka darījuma dalībnieks no brīvas gribas ir izteicis piekrišanu dokumentā atspoguļotajam darījuma saturam. Civilprocesa likums noteic, ka paša parakstīta dokumenta patiesumu var apstrīdēt tikai prasības kārtībā (178.pants).

Senāts atsaucās uz pirmskara doktrīnā pausto atziņu²⁶, ka tiesības un pretpretenzijas, kuras var aizstāvēt prasības kārtībā, ir realizējamas arī ierunas veidā, bet ja pretpretenzija pēc sava satura pārsniedz pirmprasījumu, tad ir jāceļ pretprasība. Tādējādi, ja tiek apstrīdēts prasības pamatā esošajā atbildētāja parakstītajā darījumā norādītais gribas izpaušums uz tā pamata, ka darījums ir simulatīvs, ir jāceļ pretprasība, bet ja pretprasības celšana nav iespējama, ceļama atsevišķa prasība, tai skaitā pret personām, kuras saista patiesi gribētais darījums.

SKC-255/2020.²⁷ Prasītājs vērsās tiesā ar prasību atzīt par spēkā neesošiem ar atbildētāju noslēgtos nekustamā īpašuma pirkuma līgumus ar atpakaļpirkuma tiesībām. Apelācijas instances tiesa, noskaidrojot pušu patieso nodomu, atzina nekustamā īpašuma pirkuma līgumus ar atpakaļpirkuma tiesībām par simulatīviem, konstatējot, ka faktiski līdzēji bija vēlējušies noslēgt aizdevuma līgumu, taču prasību noraidīja, ņemot vērā, ka darījumi nebija noslēgti ar mērķi pievilt trešo personu vai apiet likumu. Senātam bija jāatbild uz prasītāja kasācijas sūdzībā ietverto iebildumu, ka apelācijas instances tiesa, atzīstot spriedumā, ka pirkuma un atpakaļpirkuma līgumi bija noslēgti simulatīvi, tos nepamatoti atzinusi par spēkā esošiem.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pareizi nodibinājusi simulatīvo darījumu kvalificējošās pazīmes, taču vienlaikus uz izšķiramā dzīves gadījuma apstākļiem nav attiecinājusi Civillikuma 1439.pantā paredzētās sekas. Senāta ieskatā tiesas konstatējums, ka darījums ir simulatīvs, ir pietiekams, lai piemērotu šajā Civillikuma normā paredzētās sekas, taču tas konkrētajā gadījumā nav izdarīts. Apelācijas instances tiesa nav norādījusi patiesi gribēto darījumu būtiskās sastāvdaļas, nav izvērtējusi darījumu juridisko dabu atbilstoši tām tiesību normām, kas regulē aizdevuma līguma noslēgšanu, kā arī nav pārbaudījusi atbildētājas pienākumu atlīdzināt prasītājam zaudējumus patiesi gribētā darījuma noteikumu kontekstā. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka konkrētajā gadījumā apelācijas instancē izskatīšanas priekšmets bija darījuma simulatīvais raksturs, nevis darījuma spēkā neesība un ka par simulatīvu atzīta darījuma spēkā esības jautājums ir reglamentēts Civillikuma 1439.pantā, kuru tiesai vajadzēja piemērot. Konstatējot, ka darījums ir simulatīvs, tiesai saskaņā ar atbilstošajām tiesību normām bija jāizvērtē patiesi gribētā darījuma juridiskā daba, jānorāda darījuma būtiskās sastāvdaļas un jānosaka tā sekas.

²³ Sal. Latvijas Senāta 1933.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.33, kā arī Latvijas Senāta CKD kopsēdes 1938.gada 14.decembra spriedums lietā Nr.43.

²⁴ Senāta 2021.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.SKC-32/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0225.C33525715.10.S). Uz to ir atsauce Senāta 2021.gada 5.marta lēmumā lietā Nr.SKC-134/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0305.C71180219.12.L).

²⁵ Senāta 2020.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.SKC-364/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0930.C30596917.9.S).

²⁶ Jānis Ziemeļis. Pretprasība. Rīga: Latvju kultūra, 1939, 28.lpp.

²⁷ Senāta 2020.gada 12.novembra spriedums lietā Nr.SKC-255/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1112.C30416016.9.S).

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

PIESAVINĀŠANĀS

SKK-88/2020.²⁸ Senāts atgādināja, ka piesavināšanos no mantas patvaļīgas lietošanas, kas var būt civiltiesisks delikts, norobežo mantas neatdošanas īpašais nolūks – iegūt svešu mantu, atstumjot tās īpašnieku.²⁹

Atsaucoties uz juridiskajā literatūrā pausto viedokli, Senāts norādīja, ka piesavināšanās no objektīvās puses ir prettiesiska, ja: 1) darbība, kas kvalificēta kā piesavināšanās, notikusi pretēji īpašnieka gribai, 2) mantas ieguvējam (piesavinātājam) nepieder spēkā esošs prasījums, kuram iestāties termiņš, par patvarīgi atņemtās un piesavinātās mantas izdošanu. Mantas piesavināšanās prettiesiskuma apzināšanās nav konstatējama vienīgi tad, ja personai ir skaidrs priekšstats par tai piederošā, tiesiski aizsargātā prasījuma pamatu un apmēru. Faktiskās kļūdas konstatēšanai nav pietiekams personas neskaidrs (nenoteikts) priekšstats.³⁰

Par nepamatotu Senāts atzina aizstāves argumentu, ka apsūdzētais rīkojies atbilstoši Civillikuma 1737. un 1738.pantam, kas regulē mantas aizturējuma nosacījumus. Lai izlietotu aizturējuma tiesību, jāpastāv trīs priekšnoteikumiem: 1) to var izlietot tikai persona, kuras rokās atrodas kāda lieta, un to var neizdot tik ilgi, kamēr nav nolīdzināts parāds (Civillikuma 1734.pants); 2) jāpastāv savstarpējam sakaram starp aizturētāja prasījumu un aizturamo lietu, kas iespējams Civillikuma 1738.pantā noteiktajos gadījumos; 3) lietas aizturētājam nav tiesību savu prasījumu nolīdzināt, lietu atsavinot vai kā citādi izlietojot (Civillikuma 1739.pants).³¹

Konkrētajā lietā apsūdzētajam nebija spēkā esošu prasījumu pret cietušo, turklāt iegūtos naudas līdzekļus viņš izmantoja savām vajadzībām.

Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa ir izvērtējusi, vai apsūdzētā darbības ir prettiesiskas, kas nošķir tās no civiltiesiska delikta, un to, vai apsūdzētais apzinājās savu darbību prettiesiskumu. Tiesa atzina, ka cietušais nebija pilnvarojis apsūdzēto pārdot nekustamos īpašumus, lai iegūtos līdzekļus, veicot savstarpējo prasījumu ieskaitu, paturētu apsūdzētais.

SKK-85/2020.³² Senāts vērtēja, vai nejauši (kļūdaini) uz citu bankas kontu pārskaitīto naudu var atzīt par bankas konta īpašniekam uzticēto vai pārziņā esošo mantu Krimināllikuma 179.panta izpratnē. Šajā lietā cietuši, veicot maksājumu atbilstoši dzīvokļa pirkuma līguma nosacījumiem, līgumā kļūdaini norādīta bankas konta numura dēļ pārskaitīja naudu citai personai, kura nebija ne darījuma puse, ne naudas saņemšanas adresāts. Apsūdzētais naudu no sava bankas konta izņēma, taču cietušajai neatdeva.

Senāts norādīja, ka, lai personu varētu saukt pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 179.panta, nepieciešams, lai manta vainīgajai personai būtu uzticēta vai atradusies tās pārziņā. Krimināllikuma 179.pantā lietotais jēdziens „uzticēta vai pārziņā esoša manta” neietver jebkuru personas rīcībā nonākušu mantu. Naudas ieskaitīšana bankas kontā kļūdas dēļ nav atzīstama par naudas uzticēšanu vai nodošanu pārziņā bankas konta turētājam, jo trūkst naudas īpašnieka speciālā uzdevuma apsūdzētā rīcībai ar šo naudu.

Tādējādi Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pamatoti secinājusi, ka apsūdzētā darbībās nav Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, jo izskatāmajā lietā nav konstatēta Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme – manta vainīgajai personai uzticēta vai atradusies tās pārziņā.

Ievērojot, ka apsūdzētais attiecīgajā darījumā nebija nedz darījuma puse, nedz naudas saņemšanas adresāts, par nepamatotu Senāts atzina kasācijas protestā norādīto, ka nauda apsūdzētajam nodota pastarpināti, tas ir, ar bankas starpniecību. Prokurore pilnvarojumu bija attiecinājusi uz apsūdzētā izņēmuma tiesībām rīkoties ar savu bankas kontu, savukārt Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme attiecināma uz mantu, kura vainīgajai personai uzticēta vai atradusies tās pārziņā.

Vienlaikus lietā tika atzīts, ka apelācijas instances tiesa nav sniegusi juridisku vērtējumu apsūdzētā darbībām, nenododot cietušajai viņa bankas kontā kļūdas dēļ ieskaitīto naudu, un nav izvērtējusi, vai viņa darbības nesatur cita noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

SKK-97/2020.³³ Lietā tika vērtēts jautājums par piesavināšanos, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu.

Senāts lietā atzina, ka apelācijas instances tiesas spriedums daļā par apsūdzēto vainīgumu piesavināšanās un piesavināšanās atbalstīšanas izdarīšanā ir tiesisks un pamatots. Apelācijas instances tiesa bija atzinusi, ka lietā ir pierādīts, ka cietušais viņam piederošo nekustamo īpašumu vēlējās pārdot, turklāt norādot, ka tas pārdodams par cenu, kas nebūtu zemāka par 300 000 *euro*, nevis mainīt to pret uzņēmuma kapitāldaļām. Pretēji cietušā gribai apsūdzētā, kuru cietušais bija pilnvarojis viņam piederošā nekustamā īpašuma atsavināšanai, atsavināja to savai meitai (otrai lietā apsūdzētajai) par ievērojami mazāku summu, proti, 500 *euro*.

Senāts atgādināja, ka mantas piesavināšanās iespējama, pastāvot personas valdījumam pār šo mantu, un šim mantas valdījumam jābūt īpašam gan tā rašanās ziņā, gan saistībā ar uzliktajiem pienākumiem sakarā ar uzticēto vai pārziņā esošo mantu.³⁴ Saskaņā ar

²⁸ Senāta 2020.gada 23.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-88/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1023.12060000110.4.L).

²⁹ Senāta 2015.gada 17.septembra lēmums lietā Nr.SKK-265/2015 (11518000910).

³⁰ Leja M. Krāpšanas aktuālie jautājumi Latvijas un ārvalstu tiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 451.lpp.

³¹ Senāta 2012.gada 17.oktobra spriedums lietā Nr.SKK-579/2012.

³² Senāta 2020.gada 21.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-85/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1021.11355030916.5.L).

³³ Senāta 2020.gada 29.septembra lēmums lietā Nr.SKK-97/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0929.11905011114.6.L).

³⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 53.–54.lpp.

Civillikuma 2300.pantu pilnvarnieks nedrīkst pārkāpt viņam dotā uzdevuma robežas un viņam jārikojas vispirms pēc pilnvarotāja norādījumiem. Pienākums „rikoties pēc pilnvarotāja norādījumiem” Civillikuma 2300.panta izpratnē ir jāsaprot nevis kā pats uzdevums, bet gan pilnvarojuma līguma noslēgšanas laikā vai vēlāk attiecīgi izdarītas mutiskas vai rakstiskas papildu instrukcijas, ar kurām pilnvarotājs vienpusēji konkretizējis pilnvarnieka pienākumus dotā uzdevuma izpildīšanā. No minētā izriet, ka svarīgākais ir tas, kādus papildu mutiskus vai rakstiskus norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu ir devis pilnvarotājs.³⁵

TIESĪBAS UZ AIZSTĀVĪBU

SKK-466/2020³⁶ un SKK-574/2020³⁷. Senāts lietās konstatēja apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpumu apelācijas instances tiesā, nenodrošinot apsūdzētajam valsts nodrošinātu aizstāvi.

Lietā Nr.SK-466/2020 sākotnēji apelācijas instances tiesa noteica lietas iztiesāšanu atklātā tiesas sēdē. Apsūdzētā aizstāvības īstenošanai atbilstoši viņa lūgumam tika uzaicināta advokāte, kas kā valsts nodrošināta aizstāve īstenoja apsūdzētā aizstāvību pirmās instances tiesā. Tomēr šī advokāte lūdza apelācijas instances tiesu norīkot apsūdzētā aizstāvībai citu zvērinātu advokātu, jo ceļa izdevumi un ceļā pavadītais laiks, braucot uz pilsētu, kurā atrodas apelācijas instances tiesa, kas iztiesā konkrēto lietu, rada viņai papildu izdevumus un noslodzi. Vēlāk saskaņā ar likuma „Par valsts institūciju darbību ārkārtējās situācijas laikā saistībā ar Covid-19 izplatību” nosacījumiem apelācijas instances tiesa grozīja lietas iztiesāšanas veidu un laiku un noteica lietas iztiesāšanu rakstveida procesā. Paziņojumu par lietas iztiesāšanas veida un laika grozīšanu apelācijas instances tiesa nosūtīja kriminālprocesā iesaistītajām personām, t.sk. arī minētajai advokātei. Aizstāves viedoklis par apsūdzētā apelācijas sūdzību lietā netika saņemts.

Senāts atgādināja, ka tiesības uz advokāta palīdzību ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas instrumentiem un šo tiesību nepamatota ierobežošana ir pretrunā arī ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā, Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesībām uz taisnīgu tiesu.³⁸ Senāts lietā atzina, ka apsūdzētajam netiek nodrošinātas tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē, ja tiesa aprobežojas tikai ar rakstveida paziņojuma nosūtīšanu zvērinātam advokātam un neveic nekādas darbības, lai faktiski nodrošinātu apsūdzēto ar aizstāvi.

Arī lietā Nr.SK-574/2020 pirmās instances tiesā apsūdzētajam tika sniegta valsts nodrošināta juridiskā palīdzība. Par pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētais iesniedza apelācijas sūdzību, kurā pēc trūkumu novēršanas norādīja, ka viņam apelācijas instances tiesā ir nepieciešams valsts nodrošināts aizstāvis. Ievērojot, ka apsūdzētais kasācijas sūdzībā bija lūdzis tikai mīkstināt piespriesto sodu un lieta pirmās instances tiesā bija izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, un piespriestais sods nebija ilgāks par pieciem gadiem, apelācijas instances tiesa nolēma krimināllietu izskatīt rakstveida procesā, par ko paziņoja apsūdzētā aizstāvim, kas kā valsts nodrošināts aizstāvis īstenoja apsūdzētā aizstāvību pirmās instances tiesā. Taču apelācijas instances tiesa neievēroja Kriminālprocesa likuma 80.panta trešajā daļā noteikto un nepaziņoja attiecīgās tiesas darbības teritorijas zvērinātu advokātu vecākajam par nepieciešamību apsūdzētajam nodrošināt aizstāvja piedalīšanos apelācijas instances tiesā. Nedz zvērināts advokāts, kas pirmās instances tiesā aizstāvēja apsūdzēto, nedz kāds cits zvērināts advokāts viedokli par apsūdzētā apelācijas sūdzību neiesniedza.

Senāts lietā atzina, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot krimināllietu rakstveida procesā bez aizstāvja viedokļa paušanas, apsūdzētajam nav nodrošinājusi tiesības uz advokāta sniegtu juridisko palīdzību. Apstākļi, ka lieta apelācijas instances tiesā tiek iztiesāta rakstveida procesā, neatbrīvo tiesu no pienākuma uzaicināt apsūdzētajam aizstāvi valsts nodrošinātās aizstāvības realizēšanai, ja apsūdzētais, kurš nevar uzaicināt aizstāvi pats, šādu lūgumu ir izteicis.³⁹

Apskatu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa:
par administratīvajām lietām – Kaspars KUKMILKS,
civillietām – Zinaīda INDRŪNA un Evita FRĪDENTĀLE,
krimināllietām – Kristīne IVULĀNE

³⁵ Senāta 2016.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.SK-53/2016 (C17147209).

³⁶ Senāta 2020.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SK-466/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1103.11210053918.11.L).

³⁷ Senāta 2020.gada 1.oktobra lēmums lietā Nr.SK-574/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1001.11380034519.9.L).

³⁸ Senāta 2013.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.SK-758/2013 (11210016913), 2013.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.SK-628/2013 (11370088212, 11380053612, 11390120311), 2012.gada 5.novembra lēmums lietā Nr.SK-642/2012 (11221012712).

³⁹ Senāta 2013.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.SK-758/2013 (11210016913).

ADMINISTRATĪVAJAI JUSTĪCIJAI 100

Veronika KRŪMIŅA

Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

2001.gada 25.oktobrī tika pieņemts Administratīvā procesa likums¹, kurš bija pamats modernas administratīvās tiesas izveidošanai pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Izstrādājot Administratīvā procesa likumu, tika pieliktas visas pūles, lai radītu mehānismu demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtību aizsardzībai. Taču Latvijas administratīvā procesa laika līnija nesākās 2001.gadā. Par tās sākumu var uzskatīt 1921.gadu, kad Satversmes sapulce pieņēma Likumu par administratīvajām tiesām. Var apgalvot, ka modernas un tiesiskas valsts tradīcija, kas aizsākās līdz ar Likumu par administratīvajām tiesām pieņemšanu,² tika atjaunota un turpinājās 2001.gadā, Saeimai pieņemot Administratīvā procesa likumu.

Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīna ļauj mums raudzīties uz administratīvā procesa attīstību kā vienotu, savstarpēji saistītu un secīgu kopumu. Administratīvās tiesas toreiz³ un tagad ir tas instruments, kurš nodrošina neatkarīgas, objektīvas un kompetentastiesu varas kontroli pār izpildvaras darbībām, lai sekmētu demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatprincipu ievērošanu attiecībās starp valsti un privātpersonu. Tādējādi 2021.gads savieno mūs ar laiku pirms 100 gadiem.

PIRMS 100 GADIEM

Eiropā XX gs. sākumā par modernu tika atzīts ieviest administratīvo procesu un veidot administratīvās tiesas.⁴

Arī Latvijā 1921.gada 4.martā tika pieņemts Likums par administratīvajām tiesām. Taču likuma nosaukums bija maldinošs, jo minētais likums regulēja administratīvo procesu tiesā, un paredzēja, ka administratīvo tiesvedību veic nevis speciālas administratīvās tiesas, bet gan vispārējās kompetences tiesas.⁵

Būtiska nozīme ir apstāklim, ka šo likumu pieņēma Satversmes sapulce, kurai bija unikāla kompetence – izveidot Latvijas tiesību sistēmu, izstrādājot konstitucionālo un citu regulējumu, kas nepieciešams Latvijas valsts funkcionēšanai.⁶ Līdz ar to administratīvā justīcija savu mandātu – aizstāvēt demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtības – ir saņēmusi no institūcijas, kurai bija uzticēta Satversmes varas konstituējošās funkcijas īstenošana un kurai bija īpaša atbildība suverēna – Latvijas tautas – priekšā.

Nav šaubu, ka 1921.gada 4.marta Likums par administratīvajām tiesām nebija ideāls. Jau 1925.gadā Vladimirs Bukovskis rakstīja par likuma nepilnībām un nepieciešamību reformēt administratīvās tiesas, kā galveno problēmu norādot administratīvās tiesas un civiltiesas kompetences nošķiršanu.⁷ Tomēr, neskatoties uz šā likuma nepilnībām un kritiku, tas lika pamatu institūtam, kas nodrošina privātpersonas tiesisko aizsardzību attiecībās ar valsti. Profesors Kārlis Dišlers norādījis, ka administratīvo justīciju var uzskatīt par tiesiskas valsts kritēriju, un uzsvēris: „[...] kurā valstī ir pareizi nostādīta un kārtīgi darbojas administratīvā justīcija, tā ir tiesiska valsts, neatkarīgi no šīs valsts satversmes”.⁸

¹ Administratīvā procesa likums. Latvijas Vēstnesis. 2001.gada 14.novembris, Nr.164.

² Likums par administratīvajām tiesām. Valdības Vēstnesis, 1921.gada 21.marts, Nr.64.

³ Attiecīgajā laika periodā pastāvēja miertiesā, apgabaltiesa un Senāta administratīvais departaments.

⁴ Dišlers K. Ievads Administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 245.lpp., un Osipova S. Tiesu sistēmas izveide Latvijas Republikā starpkaru posmā. Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieces Sanitas Osipovas 2018.gada 9.novembra runa Turaidas muzejrezervātā gadskārtējā konferencē. Pieejama: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/runas-un-raksti/satversmes-tiesas-priekssedetajas-vietniece-sanitas-osipovas-runa-turaidas-muzejrezervata-gadskarteja-konference/>

⁵ Osipova S. Tiesu sistēmas izveide Latvijas Republikā starpkaru posmā. Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieces Sanitas Osipovas 2018.gada 9.novembra runa Turaidas muzejrezervātā gadskārtējā konferencē. Pieejama: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/runas-un-raksti/satversmes-tiesas-priekssedetajas-vietniece-sanitas-osipovas-runa-turaidas-muzejrezervata-gadskarteja-konference/>.

⁶ Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi. Likumu un valdības rīkojumu krājums, 1920.gada 31.augustā, Nr. 4.

⁷ Bukovskis V. Administratīvās tiesas reforma. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1925.gada 1.jūlijs, Nr.7–9.

⁸ Dišlers K. Ievads Administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 248.lpp.

PIRMS 20 GADIEM

Atjaunojot Latvijas valstisko neatkarību, bija pārliecība, ka tiesiskas, demokrātiskas un sociāli atbildīgas valsts veidošanai ir nepieciešama administratīvā procesa ieviešana.⁹ Administratīvā procesa likuma izstrāde bija garš un grūts reformu ceļš.¹⁰ Atskatoties uz Administratīvā procesa likuma izstrādi, atmiņā ir palikusi vienprātība par sasniedzamo mērķi, lai gan virzību uz kopīgo mērķi dažkārt pavadīja asas diskusijas.

Administratīvā procesa likuma pieņemšana bija jauns sākums modernam administratīvajam procesam, tomēr vienlaikus tā bija tiesiskas valsts tradīcijas atjaunošana un atgriešanās Eiropas juridiskās kultūras telpā. Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās un administratīvo tiesu darba sākums 2004.gadā iezīmēja būtisku pagriezienu Latvijas tiesu sistēmas vēsturē un arī visā tiesiskajā sistēmā.¹¹ Jāuzsver, ka administratīvais process nav pašmērķis vai nodeva Eiropas Savienībai. Tā ir iespēja privātpersonai justies tiesiski aizsargātai un iespēja padarīt valsts pārvaldi efektīvāku.¹²

Divdesmit gados esam paguvuši to, ko būtu vajadzējis izkopt simts gadu laikā. Ir izveidota judikatūra par svarīgākajiem administratīvo tiesību un procesa jautājumiem, tiek izkopta un attīstīta nolēmumu rakstīšanas metodoloģija, izdotas monogrāfijas, mācību grāmatas un likuma komentāri. Baldones ielā ir uzbūvēta jauna „tiesu pils”, atvērti administratīvo tiesu nami Latvijas lielākajās pilsētās. Ar administratīvo tiesu darbību ir uzlabojusies kopējā izpratne par cilvēktiesībām, to nepieciešamību un piemērošanu, kā arī Latvijas tiesību praksē ir ienākusi starptautisko tiesu, galvenokārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas, judikatūra.¹³

Administratīvā procesa likuma 3.izdevuma ievadā Arvīds Dravnieks uzdod jautājumu: „Vai Latvija ir tiesiska valsts?”, uz kuru viņš sniedz arī atbildi, ka „Latvijā ir visi tiesiskas valsts priekšnoteikumi. Latvijā ir progresīvākais Administratīvā procesa likums pasaulē. Tā nav paštīksmināšanās, bet objektīvi vācu, franču,

britu ekspertu vērtējumi”.¹⁴ Normatīvais regulējums par administratīvajām tiesām ir jāvis stiprināt Latviju kā tiesisku valsti, jo administratīvās tiesas ir paaugstinājušas privātpersonu tiesiskās aizsardzības iespējas un līdz ar to ticību tiesībām un ticību valstij.¹⁵ Cauri laikiem administratīvās tiesas ir stabila, pilnvērtīga un progresīva Latvijas tiesu sistēmas daļa.¹⁶

Tiesiskas valsts princips ir orientēts uz taisnīguma īstenošanu.¹⁷ Pēc simts gadiem, cerams, administratīvās tiesas nodarbosies ar tiem pašiem jautājumiem, ar kuriem tās nodarbojušās cauri laikiem. Proti, meklēs taisnīgu līdzsvaru starp privātpersonas un sabiedrības interesēm, novēršos valsts varas patvaļīgu izmantošanu. Ir visi priekšnoteikumi, lai turpinātu izkopt stipras demokrātijas un tiesiskas valsts tradīcijas. Administratīvām tiesām ir tā enerģija un potenciāls, lai ilgtermiņā nodrošinātu privātpersonu pamattiesību aizsardzību un tiesiskas valsts vērtību stiprināšanu.

SVĒTKI UN SIMBOLI

Pandēmijas apstākļos svinēt svētkus nozīmē fokusēties uz paliekošo. Domājot par violeto krāsu, kura raksturīga Administratīvā procesa likuma un komentāru izdevumiem, radās priekšlikums par ceriņiem kā simbolu administratīvās tiesas jubilejai.

Ceriņu plaukstošais, ziedošais krūms ir apveltīts ar enerģisku un vitālu raksturu. Šis krūms ir ļoti raksturīgs latviskajai dzīves ziņai, jo bieži sastopams piemāju dārzos un raksturīgs arī Pārdaugavai. Folkloriste Janīna Kursīte-Pakule norāda, ka laimīšu meklēšana ceriņu ziedos nav latviešu izgudrojums, taču pie mums šī salīdzinoši jaunā tradīcija ieņem stabilu vietu, turklāt ir ticējums, ka, ieelpojot ceriņu smaržu, cilvēks meklē un iegūst iekšējo apskaidrību.

Filozofiski raugoties uz laimi, varētu secināt, ka laime ir nonākt pie tā, kas ir taisnīgs. Administratīvais process ir stāsts par to, kā nonākt pie taisnīga lēmuma.

Tāpēc esam nolēmuši šajā gadā stādīt ceriņus, lai radītu prieku, apskaidrību un laimi sev un apkārtējiem. Cerams, ka pēc simts gadiem administratīvās tiesas asociēsies ar tiesisku Latvijas valsti un ziedošu ceriņu krūmu.

⁹ Mita D., Ruska I. Vai administratīvā tiesa darbojas atbilstoši tās izveides mērķim. Jurista Vārds, 24.04.2018., Nr.17/18 (1023/1024), 10.–13.lpp.

¹⁰ Valsts prezidenta Egila Levita 2019.gada 6.septembra uzruna par godu administratīvo tiesu 15.gadadienai konferencē „No vispārējiem tiesību principiem izrietošā administratīvo tiesu kompetence”. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunumi/zinas/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-konference-no-visparejiem-tiesibu-principiem-izrietosa-administrativo-tiesu-kompetence-par-godu-administrativo-tiesu-15-gadadienai-25896>

¹¹ Turpat.

¹² Dravnieks A. Vai Latvija ir tiesiska valsts? Grām.: Administratīvā procesa likums. Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likums. 3.izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.

¹³ Valsts prezidenta Egila Levita 2019.gada 6.septembra uzruna par godu administratīvo tiesu 15.gadadienai konferencē „No vispārējiem tiesību principiem izrietošā administratīvo tiesu kompetence”. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunumi/zinas/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-konference-no-visparejiem-tiesibu-principiem-izrietosa-administrativo-tiesu-kompetence-par-godu-administrativo-tiesu-15-gadadienai-25896>

¹⁴ Dravnieks A. Vai Latvija ir tiesiska valsts? Grām.: Administratīvā procesa likums. Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likums. 3.izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.

¹⁵ Valsts prezidenta Egila Levita 2019.gada 6.septembra uzruna par godu administratīvo tiesu 15.gadadienai konferencē „No vispārējiem tiesību principiem izrietošā administratīvo tiesu kompetence”. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunumi/zinas/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-konference-no-visparejiem-tiesibu-principiem-izrietosa-administrativo-tiesu-kompetence-par-godu-administrativo-tiesu-15-gadadienai-25896>

¹⁶ Mita D., Ruska I. Vai administratīvā tiesa darbojas atbilstoši tās izveides mērķim. Jurista Vārds, 24.04.2018., Nr.17/18 (1023/1024), 10.–13.lpp.

¹⁷ Ziemeļe I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. Jurista Vārds, 07.11.2017., Nr.46 (1000), 12.–15.lpp.

ADMINISTRATĪVAJAI JUSTĪCIJAI – 100

ADMINISTRATĪVĀ TIESA cauri laikiem

SIMBOLS – CERĪŅI

Ceriņiem ir dažādas violetas nokrāsas. Violeti simboliski ir administratīvo tiesu krāsa (tā ir Administratīvā procesa likuma un komentāru izdevumiem u.c.) un dažādās nokrāsas norāda uz daudzveidīgiem administratīvā procesa jautājumiem

Ceriņi ir pavasara simbols. Arī administratīvās tiesas ir atvērtas jaunajam un gatavas izaicinājumiem, kas raksturīgi pavasarim

Ceriņi ir klasiska Latvijas vērtība – tie ziedēja vai katrā mājas pagalmā gan pirms simts gadiem, gan joprojām. Arī administratīvās tiesības ir katra cilvēka ikdienā klātesošas. Viena no lapiņām ir Latvijas valsts karoga krāsās, kas atspoguļo ideju, ka administratīvās justīcijas attīstība ir notikusi vienlaikus ar Latvijas valstiskuma attīstību.

CILVĒKI

Senāta Administratīvā departamenta | Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāji

Kristaps Valters
1919 – 1934

Jānis Kalacs
1934 – 1940

Valerijans Jonikāns
2004 – 2008

Veronika Krūmiņa
kopš 2008

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv

Twitter: [@Augstaka_tiesa](https://twitter.com/Augstaka_tiesa)